МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

РАДНИК-КОНСУЛЬТАНТ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Навчально-методичний комплекс

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2018

Рецензенти: *Т. В. Філіпенко,* д-р наук з держ. упр., проф.
Ю. В. Романенко, д-р соціол. наук, проф.
О. І. Пархоменко-Куцевіл, д-р наук з держ. упр., доц.

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 1 від 28.01.16)

Публічне управління та адміністрування. Радник-консультант органів державної влади: навч. метод. комплекс / проф. І. П. Бідзюра, проф. Ю. П. Сурмін, доц. Н. В. Грабовенко, доц. В. В. Утвенко, доц. А. М. Шаповалова / за заг. ред. проф. І. П. Бідзюри, проф. Ю. П. Сурміна, доц. Н. В. Грабовенко. — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. — 500 с. — Бібліогр. у кінці кожної навч. програми.

ISBN 978-617-02-0242-0

Навчально-методичний комплекс презентує новітню розробку для професійної підготовки радника-консультанта публічного управління, яка обґрунтовує нові концептуальні засади підготовки магістрів з публічного управління та адміністрування. Комплекс включає навчальні програми основних дисциплін і програми практики. Мета видання — розкрити зміст навчання, ознайомити з новими методами навчання, сучасними технологіями закріплення знань, вмінь та навичок магістрів.

© І. П. Бідзюра, Ю. П. Сурмін, Н. В. Грабовенко, 2018
© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018

ISBN 978-617-02-0242-0

ЗМІСТ

Передмова 5

РОЗДІЛ І. Концептуальні засади підготовки магістрів з публічного управління та адміністрування 9

РОЗДІЛ ІІ. Навчальні програми 17

1. Навчальна програма дисципліни "Аналітична діяльність" 17
2. Навчальна програма дисципліни "Державна політика: аналіз та механізми впровадження" 41
3. Навчальна програма дисципліни "Інформаційна політика в Україні" 59
4. Начальна програма дисципліни "Методологія та методи наукових досліджень" 90
5. Навчальна програма дисципліни "Методологія і технологія прийняття управлінських рішень" 120
6. Навчальна програма дисципліни "Публічне управління в економічній сфері" 139
7. Навчальна програма дисципліни "Документообіг та підготовка аналітичних документів" 155
8. Начальна програма дисципліни "Організаційно-правові засади публічного управління" 182
9. Навчальна програма дисципліни "Політика європейської інтеграції" 202
10. Навчальна програма дисципліни "Стратегічне планування" 216
11. Навчальна програма дисципліни "Територіальна організація влади в Україні" 232
12. Начальна програма дисципліни "PR-технології в публічному управлінні" 251
13. Навчальна програма дисципліни "Управління соціальним і гуманітарним розвитком" 277

14. Навчальна програма дисципліни “Теорія систем та системний аналіз” 287
15. Навчальна програма дисципліни “Управління проектами” 314
16. Начальна програма дисципліни “Управлінське консультування” 341
17. Навчальна програма дисципліни “Теорія та історія державного управління” 378
18. Навчальна програма дисципліни “Право в публічному управлінні” 399
19. Навчальна програма дисципліни “Кадрова політика і публічна служба” 421
20. Начальна програма дисципліни “Концептуальні засади взаємодії політики й управління” 438
21. Навчальна програма дисципліни “Філософські проблеми публічного управління” 451

РОЗДІЛ III. Методи та інструменти навчання 473
1. Інструментальна стратегія навчання 473
2. Інтерактивні методи навчання 475
3. Можливості методу Case study 478

РОЗДІЛ IV. Програма практики 486

ПЕРЕДМОВА

Сучасний стан розвитку України характеризується розгортанням реформування практично в усіх сферах суспільства. Головними характеристиками цих реформ є кардинальність та європейська спрямованість. Президент України Петро Порошенко на презентації "Стратегії-2020" розвитку держави підкреслив: "...тільки реформи можуть оновити державу, яка не здатна відповідати на запити громадян. Альтернативою цьому є тотальний колапс"*.

У цьому комплексі реформ особливо важливу роль грають реформи публічного врядування та вищої освіти.

Навчально-методичний комплекс, що спрямований на забезпечення підготовки радника-консультанта державного управління поєднує ці дві реформи, реалізує їх основні стратегічні ідеї.

По-перше, він базується на філософії публічного управління, яка суттєво відрізняється від філософії державно-центристського управління, характеризується демократичністю, відкритістю, європейськими цінностями, нормами і стандартами. Важливу роль в такому управлінні грають чітко розроблені процедури надання якісних адміністративних громадянам, прийняття та реалізація управлінських рішень з участю громадськості.

По-друге, сама по собі ідея підготовки радника-консультанта державного управління є новою. Але вона обумовлена природним розвитком професійного розподілу праці в публічному управлінні, в якому загострюється потреба в аналітиках, консультантах, фахівців з комп'ютерних технологій тощо. На наш погляд радник-консультант — це ключова найбільш інтелектуальна професія, представники якої спроможні забезпечити сут-

---

* Виступ Президента України на прес-конференції "Стратегія-2020" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.president.gov.ua/news/31291.html

тєве підвищення якості управлінських рішень в органах публічної влади та місцевого самоврядування.

Нині в адміністративному просторі України вже є і радники, і консультанти. Але вони не мають професійної підготовки. І частіше за все зайняті написанням доповідей і звітів своїх шефів, тобто виступають в ролі спичрайтерів. Управлінські рішення, які раніше, розробляються на рівні інтуїції та досвіду, і, як завжди, не вистачає ні інформації, ні технологій, ні процедур. А саме головне не вистачає такої людини, яка б була спроможною надати консультацію з будь-яких питань публічного управління.

По-третє, підготовка радника-консультанта вимагає якісної зміни у формах навчання, переходу до інтерактивного навчання, що передбачає значне збільшення часу на практичні заняття, із застосуванням тренінгів, імітаційних ігор, комп'ютерного моделювання, Case study тощо. При цьому скорочення лекційного матеріалу має супроводжуватися його ущільненням з погляду викладу понятійного апарату, методології, основних концептуальних підходів, тенденцій і закономірностей, аналізу та оцінки передового досвіду тощо. А збільшення часу практичних занять має відбуватися обґрунтовано, тільки при повному освоєнні навчального часу кейсами або ігровими імітаціями. Головним є те, що навчання переорієнтовано з предмета на методи: аналіз, порівняння, дослідження тощо.

По-четверте, професійне навчання радника-консультанта пов'язане з професійним вихованням. Оскільки він є претендентом на публічну службу, то, зрозуміло, для нього принципово важливим є формування відповідних навичок поведінки у різних ситуаціях:

• поведінка у складних та екстремальних ситуаціях, які пов'язані з аваріями і катастрофами, соціальними конфліктами, тиском вищестоящих керівників і організацій;

• діяльність у правовому полі, коли виникає спокуса застосування адміністративного ресурсу, "телефонного права", психологічного тиску тощо;

• володіння різними стилями управління, вміння їх застосовувати відповідно до управлінської ситуації;

• взаємодія з громадськістю, територіальним співтовариством, місцевим самоврядуванням, засобами масової інформації, різними елітними групами;

• освоєння норм і цінностей європейського співтовариства, просування їх в економічні, соціальні, політичні та духовні структури;

• володіння технологіями аналізу ситуацій різної природи, їх діагностики, осмислення, вироблення практичних змін;

• формування чутливості до нововведень, вміння працювати з ними;

• розвиток навичок виявлення механізмів гальмування при прийнятті та реалізації управлінських рішень, впровадженні нововведень, здійсненні партнерства і т. п.;

• кар'єрне просування, подолання складнощів на службі, протиріч між сімейними і виробничими ролями, розвиток навичок самоменеджменту;

• знання та вміння виразу, просування та захисту інтересів держави і людей, подолання конфлікту особистих і суспільних інтересів;

• діяльність у девіантних ситуаціях, які зумовлюють деформації державного управління, корупцію, зниження довіри населення до влади (хабарі, побори, бюрократизм, зловживання владою). Головне тут у формуванні ціннісного несприйняття корупції, орієнтація на дебюрократизацію діяльності, системну роботу по укріпленню довіри до влади громадян.

Слід підкреслити, що професійне виховання радників-консультантів включає не тільки окремі виховні заходи патріотичного виховання, участь у самоврядуванні, ознайомленні з діяльністю органів публічного врядування та органів місцевого самоврядування. Воно органічно інтегровано в навчальний процес шляхом використання відповідних методів: аналізу ситуацій та тренінгів.

По-п'яте, важливою особливістю цієї підготовки є орієнтація на вміння формування та використання якості влади,

характеризуючи яку Е. Тоффлер пише так: “Влада високої якості — це не просто можливість дати ляпаса, не просто можливість зробити по-своєму, примусити інших робити те, що хочеться вам, навіть якщо вони прагнуть іншого. Вона припускає ефективність — досягнення мети з мінімальними джерелами влади”*. Ця теза Е. Тоффлера визначає місію радника-консультанта, діяльність якого у владі спрямована на підвищення її ефективності, відповідності передовим досягненням світового публічного врядування.

По-шосте, проривною ідеєю цього комплексу є ідея компетентності підготовки радника-консультанта. Під компетентністю розуміється “динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь і здатностей. Розвиток компетентності є метою освітніх програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах”**. Відповідно до класифікації компетентності на інструментальну, міжособистісну та системну професійну підготовку радника-консультанта, насамперед, є інструментальною. Вона відрізняється поглибленим вивчанням методів та інструментів ефективного та результативного мислення, аналітичної роботи, переробки інформації тощо. В аспекті міжособистісних компетенцій підготовка спрямована на формування здатності до командної роботи, налагодження комунікацій, етику та відповідальність. Системна компетентність реалізується в напрямі розвитку творчості й самостійності, просування нових ідей та роботи над проектами. Безсумнівним є те, що така інтегральна компетентність радника-консультанта суттєво підвищує рівень компетентності не тільки керівних осіб, але й органів публічного управління.

---

* *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти: пер. с англ. / Э.Тоффлер. — М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2003. — С. 37.

** Розроблення освітніх програм: Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кремня. — К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2014. — С. 8.

Розділ І

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

(Ю. П. Сурмін, Н. В. Грабовенко)

Виходячи із завдань, визначених Конституцією України, Законами України "Про освіту" та "Про вищу освіту", та зважаючи на соціальні потреби формування незалежної, демократичної держави з гуманістичною спрямованістю, дбаючи про перспективні потреби у фахівцях, які поєднують консультаційну діяльність з діяльністю радника-консультанта, володіння методами аналітичної діяльності з глибоким знанням стану проблем та перспектив розвитку публічного управління доцільною є підготовка магістрів у галузі 07 "Управління та адміністрування" за спеціальністю 074 "Публічне управління та адміністрування", кваліфікації "радник-консультант".

Створення цього напряму підготовки зумовлено:

– необхідністю реформування публічного управління в Україні шляхом проведення значного комплексу системних реформ, що вимагає володіння сучасними керівниками значними обсягами інноваційної та аналітичної;
– наявністю реальної потреби у центральних та місцевих органів державної влади та їх керівників, а також політичних партій у фахівцях, що поєднують аналітичну діяльність з діяльністю консультанта, володіння методами аналітичної роботи з глибоким знанням стану, проблем та перспектив розвитку публічного управління;
– відсутністю навчальних закладів, що готують фахівців, які поєднують у собі знання з аналітичної діяльності, публічного управління з діяльністю консультанта, що

веде до гальмування розвитку професійно-кваліфікаційної структури України в аспекті сегмента елітарних та високоінтелектуальних професій аналітичного профілю;

– реалізацією курсу європейської інтеграції України та необхідністю використання сучасного європейського досвіду організації публічного управління, який свідчить, що кожний урядовець обов'язково має у своєму штаті радника-консультанта (професіонала, який поєднує знання аналітичної роботи, роботи консультанта, системи публічного управління), що сприяє підвищенню ефективності управлінської діяльності, насамперед, шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
– ускладненням багатоаспектної діяльності сучасного керівника, перевантаженістю інноваційним знанням, значними обсягами інформації, зростанням неоднозначності у прийнятті управлінських та політичних рішень, роботою у кризовому суспільстві, в умовах очевидних та прихованих конфліктів, політичної та економічної невизначеності;
– проблемами формування політичної, управлінської та аналітичної складових культури органів та посадових осіб публічного управління, політичних партій та громадських рухів.

Протягом 2014–2015 року по всій Україні спостерігалася тенденція до певного збільшення потреби у фахівцях, які володіють методами аналітичної діяльності та мають потенціал виконувати функцію "інтелектуального моста" між суспільством і владою, вивчаючи громадські потреби і пропонуючи державним інституціям нові ідеї, варіанти дій. За участю фахівців-аналітиків готувалися (й готуються) важливі стратегічні документи (Концепція національної безпеки України, Стратегія забезпечення економічної безпеки України, Енергетична стратегія України на період до 2030 р., Стратегія введення демократичного громадського контролю за оборо-

ною сферою України, Концепція державної регіональної політики тощо). Аналітики в галузі публічного управління входять в експертні ради при органах публічного управління, місцевого самоврядування, наглядові ради громадських організацій.

Посади таких професіоналів-фахівців передбачені у Класифікаторі професій України (ДК 003:2010). Так у другому розділі Класифікатора введена група професій за № 2419 — консультант, № 2419.3 — радник (органи державної влади), № 2412.2 — експерт соціальної відповідальності.

Зважаючи на широкий спектр функціональних можливостей радника-аналітика фахівців такого напряму потребують найрізноманітніші установи та організації України, кількість яких за останній рік суттєво збільшилася. Наприклад, за даними Державної реєстраційної служби України зареєстровано 242 політичні партії, з них більше 50 активно діють в м. Києві та Київській області. За даними Міністерства юстиції України на 2015 р. в Україні легалізовано/зареєстровано близько 50 тис. громадських формувань, з яких 66 % становлять місцеві, всеукраїнські та міжнародні громадські організації, 0,3 % — політичні партії, 31 % — місцеві, всеукраїнські та міжнародні благодійні організації (табл. 1).

Таблиця 1

Моніторинг цільової аудиторії магістрів спеціальності 074 "Публічне управління та адміністрування" кваліфікації "Радник-консультант (органи державної влади)"

Установи та організації на 2015 рік	Кількість офіційно зареєстрованих/легалізованих	
	Україна	Київ та Київська область
Органи державного управління	24	1
Органи місцевого самоврядування: районні та міські	490	10
Політичні партії	242	150
Громадські організації	100	50

Визначення змісту професійної спеціалізації майбутнього фахівця:

***А. Професійна компетенція радника-консультанта*:**

1. Володіння політичним, соціально-економічним, соціологічним та правовим знаннями та їх транскрипціями щодо сучасного українського суспільства.
2. Володіння знанням щодо стану, проблем, тенденцій розвитку державного управління.
3. Володіння знанням світової, насамперед, європейської та української теорії й практики реформування суспільства, держави, публічного управління.
4. Володіння методологією, технологіями та методами наукового дослідження, різними напрямами та інструментами аналітичної діяльності.
5. Знання змісту основних етапів консультування: підготовка, діагноз, планування дій, впровадження.
6. Володіння формами та методами організації та проведення консалтингу в публічному управлінні.
7. Організація та проведення аналізу соціально-економічної, політичної інформації у сфері діяльності.
8. Інформаційно-аналітичний супровід розробки та прийняття управлінських рішень.
9. Організація та проведення наукових досліджень актуальних проблем публічного управління.
10. Володіння стратегічним плануванням: розробка стратегічних документів, стратегій розвитку, планів, програм для вирішення проблем суспільного розвитку.
11. Володіння антикризовим менеджментом: розробка антикризових документів, створення та організація роботи антикризових команд.
12. Робота в інформаційному полі нормативно-правового забезпечення з метою підготовки відповідних документів.
13. Підготовка та реалізація інноваційних проектів, володіння проектним менеджментом.
14. Володіння методами та інструментами масових та персональних комунікацій, організації зв’язків з громадськіс-

тю — паблік-рилейшнз (PR), підготовки та проведення презентацій інтелектуальних продуктів.

15. Знання та навички організації роботи команд, аналітичних центрів та підрозділів.
16. Володіння технологіями творчої, креативної діяльності, конструктивними підходами в роботі, сучасною професійною етикою.
17. Спроможність до постійного самонавчання.

***Б. Надання аналітико-консультативних послуг*:**

1. Консультування працівників та керівників органів державної влади з питань публічного управління, його розвитку та реформування.
2. Підготовка або допомога у підготовці державно-управлінських проектів.
3. Підготовка документів за результатами аналітичної діяльності: звітів, аналітичних записок, прес-релізів тощо.
4. Проведення експертиз ситуацій, нормативно-правових документів, проектів публічного управління організація та проведення аудиту.
5. Організація та проведення наукових досліджень: економічних, політологічних, соціологічних тощо.
6. Організація та проведення інформаційно-пропагандистської роботи, налагодження зв'язків з громадськістю.
7. Розробка планів, прогнозів соціально-економічного розвитку територій.

***В. Правові та етичні норми професійної діяльності*:**

Діяльність радника-консультанта регулюється законами України, міжнародними та національними професійними кодексами. Етика радника-консультанта базується на технічній компетентності, яка забороняє виконувати завдання що виходять за межі компетентності; реалізовувати інтереси клієнта шляхом пошуку найкращого можливого вирішення завдання в інтересах клієнта; бути об'єктивним та безпристрасним; зберігати конфіденційність; підтримувати широкі суспільні інтереси; підтримувати самодисципліну та самоконтроль.

Концептуальною основою моделі професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері публічного управління є такі положення:

1. Професійна підготовка радника-консультанта поєднує викладання трьох блоків навчальних дисциплін: дисциплін, які забезпечують предметність аналітичної та консультаційної діяльності, відображають галузь наукового знання та сферу практики "Публічне управління"; дисциплін, які забезпечують основи державно-управлінського консалтингу; дисциплін, що забезпечують реалізацію аналітичної діяльності.

Навчальні дисципліни галузі науки та практики публічного управління формують професійні якості управлінця: "Теорія та історія публічного управління"; "Організаційно-правові засади публічного управління"; "Кадрова політика і державна служба"; "Філософські проблеми публічного управління"; "Право в публічному управлінні"; "Концептуальні засади взаємодії політики й управління"; "Публічне управління в економічній сфері"; "Територіальна організація влади в Україні"; "Управління соціальним і гуманітарним розвитком"; "Державна політика: аналіз та механізми впровадження"; "Інформаційна політика в Україні"; "Політика європейської інтеграції"; "Стратегічне планування"; "Статистичні методи в публічному управлінні"; "Ділова українська мова в публічному управлінні"; "Іноземна мова у професійній діяльності".

2. Навчальні дисципліни консалтингового типу формують професійні якості консультанта: "Управлінське консультування", що містить формування компетенцій з правових норм і етики консультанта, економічного, фінансового, політичного консультування, консультування з питань соціального розвитку та людських ресурсів; "Управління проектами", "Управління конфліктами", "Консалтинг національної безпеки", "Державно-управлінська діагностика", "Державно-управлінська експертиза", "Документообіг та захист інформації", "Методи налагодження зв'язків з громадськістю", "Налагодження навчання та проведення тренінгів".

3. Навчальні дисципліни аналітичної спрямованості формують професійні якості аналітика: “Аналітична діяльність”, “Методологія та методи наукових досліджень”, “Теорія систем та системний аналіз”, “Методологія і методи соціологічних досліджень”, “Метод Case stady в аналізі ситуацій”, “Стратегічне планування”, “Прогнозування в державному управлінні“, “Маркетингові технології”, “Організація аналітичної роботи”, “Обробка та аналіз інформації”, “Підготовка аналітичних документів”.

4. Навчання радників-консультантів базується на поєднанні класичного теоретичного навчання з виконанням практичних завдань з консультування та аналітики, використанням тренінгів, Case stady, дискусій, ігрових ситуацій, тестування, методів польового навчання, підготовки творчих робіт.

5. Виховання радника-консультанта базується на засвоєнні норм міжнародного та національного права, що регулюють аналітичну та консультаційну діяльність, формування ціннісних орієнтацій на основі принципів та норм професійної етики, які відображаються у професійних кодексах поведінки управлінських консультантів, насамперед, норм професійної практики, що мають методичний характер для консультанта.

6. Виховання орієнтовано на розвиток трьох груп якостей: якостей громадянина — громадянської відповідальності, порядності та патріотизму, суспільного блага; якостей консультанта: уміння відчувати проблемну ситуацію, клімат організації, спроможність розуміти людей та працювати з ними, якісно задовольняти запитання замовника, ініціативність та конструктивність, розвинуті навички комунікацій; якостей аналітика — інтелектуальність, швидке засвоєння інформації, об’єктивність, системність мислення, раціональність.

Потреба у фахівцях такого напряму є надзвичайно актуальною під час системної політичної та економічної кризи України, її подоланні, при проектуванні та реалізації реформ суспільства та держави з метою перетворення України в успішну державу. Світовий досвід багатьох країн, що пройшли цей шлях, свідчить про необхідність підготовки професіоналів-дер-

жавних службовців, що мають досвід та знання в аналітичній діяльності та вміють оперативно опрацьовувати та вчасно реагувати на політичні події в країні та світі в цілому.

Підготовка магістрів здійснюватиметься на основі договорів, укладених вищим навчальним закладом з юридичними та фізичними особами.

Зміст та форми організації навчального процесу освітньої, наукової підготовки магістрів даватимуть їм можливість на високому професійному рівні працювати в закладах: органах державної влади та самоуправління.

У змісті підготовки фахівців реалізуються дидактичні принципи наступності, послідовності і систематичності. Реалізується також ідея рівноважливості теоретичної і практичної підготовки студентів. При цьому практиці відводиться місце ключового компонента у змісті підготовки майбутнього фахівця, оскільки саме вона визначає собою ті загальні і конкретні знання, інтелектуальні та практичні вміння і навички, якими мусить володіти висококваліфікований державний службовець сучасного типу.

Вивчення потреб регіонального ринку визначає, що існує необхідність підготовки фахівців з повною вищою освітою за кваліфікацією радник-консультант державного управління, а також, що ця необхідність буде щорічно зростати.

Наведені аргументи зумовлюють необхідність підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”, які мають задовольнити нагальну потребу у висококваліфікованих кадрах в органах публічного управління, місцевого самоврядування, політичних партіях та громадських організаціях.

При формуванні структури підготовки магістрів з публічного управління враховано вимоги Міністерства освіти і науки України щодо нормативного змісту підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня. Враховано також основні засади розвитку вищої освіти України.

Розділ II

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

1. Навчальна програма дисципліни “Аналітична діяльність” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Спроможність до аналітичної діяльності є важливою професійною компетенцією сучасного фахівця в галузі публічного управління та адміністрування. Тому *метою* вивчання дисципліни “Аналітична діяльність” є формування у студентів значного комплексу знань та оволодіння навичками аналітичного мислення, інструментами та технологіями аналітичної роботи.

Завданнями дисципліни є:

- ознайомити з різноманітним і складним науковим знанням про теорію та методологію аналітичної діяльності, її сутність, етапи становлення та розвитку, роль та функції в сучасному суспільстві;
- схарактеризувати напрями використання різних видів аналітики в сучасному суспільстві;
- сформувати уявлення про методи аналітичного мислення;
- ознайомити з технікою та технологіями аналітичної діяльності.

У результаті засвоєння дисципліни студенти мають

знати:

- сутність, роль в суспільстві та тенденції розвитку аналітичної діяльності;
- особливості різних видів аналітичної діяльності;
- основні методи аналітичного мислення;
- основні технології аналітичної діяльності;

вміти:

- провести аналіз проблеми, що склалася в тій, або іншій сфері діяльності людей;

- використовувати головні методи аналітичної діяльності;
- аналізувати інформацію;
- підготувати аналітичний документ.

Дисципліна "Аналітична діяльність" поєднує теоретико-методологічні засади розуміння природи аналітичної діяльності із прикладними аспектами розробки, прийняття та впровадження аналітичних продуктів. Тому принципи, теорії та підходи аналітики поєднуються з її методами, технологіями та інструментами. Вона є загальнометодологічною дисципліною і виконує роль загальної аналітики, яка дає базове знання для оволодіння галузевими аналітиками: економічною, соціологічною, політичною тощо.

Ключовими питаннями дисципліни та її стратегічним призначенням є забезпечення у процесі викладання формування у студентів особливого складу мислення, яке має назву "аналітичне мислення", що сприяє поширенню можливостей фахівця щодо ефективної та результативної діяльності, а також своєї інтелектуальної самореалізації.

Дисципліна "Аналітична діяльність" займає своє важливе місце в освітньому процесі і пов'язана з іншими дисциплінами навчального плану. Вона є складовою варіативної частини курсу для магістерських програм ВНЗ.

"Аналітична діяльність" тісно пов'язана з такими дисциплінами, як: "Методологія соціологічних досліджень", "Управлінське консультування", "Теорія систем та системний аналіз", а також утворює інтеграційні зв'язки з іншими дисциплінами навчального плану.

Тематичний план дисципліни
"Аналітична діяльність"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	**Змістовий модуль І. Сутність аналітики та її роль у суспільстві** Виникнення та основні етапи розвитку аналітики

1	2
2 3	Концептуальні засади сучасної аналітики Роль та функції аналітики в сучасному суспільстві
	Змістовий модуль II. Основні напрями аналітичної діяльності
4	Економічний аналіз
5	Соціологічна аналітика та її можливості
6	Політологічний аналіз та політтехнології
7	Державно-управлінська аналітика та аналітика місцевого самоврядування
	Змістовий модуль III. Методи аналітичного мислення
8	Загальна характеристика методів аналітики. Діалектична та формальна логіка
9	Системний та синергетичний аналіз
10	Метод Case study або аналіз ситуацій
11	Морфологічний аналіз та проблема творчості
12	Ціннісний аналіз та оцінювання
	Змістовий модуль IV. Техніка та технології аналітичної роботи
13	Техніка якісного та кількісного аналізу
14	Технології експертизи та моніторингу
15	Техніка побудови та аналізу сценаріїв, метод вигід та витрат
16	Технології роботи з інформацією
17	Інтелектуальні продукти аналітики та їх презентація

Зміст дисципліни “Аналітична діяльність”

Змістовий модуль I. Сутність аналітики та її роль у суспільстві

Тема 1. Виникнення та основні етапи розвитку аналітики

Аналітика — це галузь діяльності, яка базується на отриманні інформації за допомогою аналітичних методів для потреб практичної діяльності. Аналітика як складне поліструктурне утворення, яке можна розглядати з позиції діяльнісного, інституційного, організаційного, ціннісного, гносеологічного та технологічного підходів.

Передумови виникнення та розвитку аналітики. Етапи розвитку аналітики: 1) виникнення аналітичного мислення в дав-

нину; 2) наукове обґрунтування аналітичного мислення, пов'язане з тривалим процесом його осмислення в античній філософії, яка закладає основи наукового розуміння аналітики; 3) розвиток аналітичної рефлексії Середньовіччя та епохи Відродження, коли сформувалося наукове мислення, виникла класична наука; 4) інституційне становлення аналітики епохи капіталізму, постійне оновлення всіх сфер суспільства, бурхливий розвиток науки; 5) розвиток аналітики інформаційного суспільства на базі досягнень інформаційно-комп'ютерної революції і техніки телекомунікацій.

Література: основна [8; 14; 18; 20];
додаткова [35; 48]

Тема 2. Концептуальні засади сучасної аналітики

Принципи і підходи в аналітиці: аналітичний, синтетичний принципи, принципи гуманізму і професіоналізму, пріоритету інтересів замовника, формально-логічні, математичні, філософсько-світоглядні, загальнонаукові та конкретно-наукові принципи, а також метафізичний принцип, принцип матеріалізму, принцип ідеалізму, принцип розвитку, класифікації, додатковості, системності, синергізму, творчого занурення, логічний, порівняльно-історичний, генетичний, принципи галузевого аналізу, емпіричного і теоретичного пізнання.

Концептуальні засади аналітики. Аналітика як інтегральний вид інтелектуальної діяльності. Методологічний, інституціональний та організаційний, професіональний аспекти аналітики.

Класифікація аналітики з таких підстав, як тип ціннісної орієнтації, тип об'єкта аналізу (сфери положення об'єкта, тип куруючої науки, тип домінуючого методу, рівень пізнання, місце в дослідженні, тип організації, за типом кадрів, ступеня відкритості для суспільства, а також тип тимчасової детермінації.) Характеристика основних різновидів аналітичної діяльності.

Література: основна [7; 9; 14; 19];
додаткова [46; 54]

Тема 3. Роль та функції аналітики в сучасному суспільстві

Фактори що забезпечують зростання ролі аналітики в сучасному суспільстві: загрози, невизначеності, інновації, проблема майбутнього тощо. Роль аналітики в суспільстві. Її функції: управлінська; забезпечення переваг; комерційна; наукова; інструментальна і професійна.

Взаємодія влади та аналітики: проблеми та шляхи розв'язання. Необхідність розвитку аналітичної діяльності в умовах реформ. Функції аналітики в умовах реформування суспільства та держави: проектування; впровадження інновацій; підвищення ефективності управління; забезпечення моніторингу та прогнозування. Проблеми розвитку аналітики в Україні.

Література: основна [7; 9; 14; 19];
додаткова [46]

Змістовий модуль II. Основні напрями аналітичної діяльності

Тема 4. Економічний аналіз

Сутність та основні різновиди економічного аналізу. Фактори, що стимулюють зростання ролі аналітики в економічному розвитку.

Методи та інструменти економічного аналізу: порівняння; середні величини; балансовий метод; групування; індексний метод; методи кореляційного та регресивного аналізу; матричні моделі; методи дослідження операцій; методи теорії ігор; математичні методи; графічний метод тощо.

Мікро- та макроекономічний аналіз, загальна та галузева, теоретична та емпірична економічна аналітика.

Основні тенденції розвитку економічної аналітики в Україні та світі.

Література: основна [19; 26];
додаткова [31; 37; 40; 47]

Тема 5. Соціологічна аналітика та її можливості

Сутність, принципи та завдання соціологічної аналітики. Соціологічна аналітика як специфічний різновид аналітичної діяльності, яка досліджує соціальні аспекти життєдіяльності суспільства і використовує при цьому соціологічний інструментарій. Співвідношення аналітики та соціологічного дослідження.

Характеристика основних різновидів соціологічного аналізу. Поняття соціального інституту, інституціонального підходу, інституціонального аналізу та його можливостей. Процесний підхід та теорія соціальних змін. Структура процесного аналізу. Аналіз спільнот та його проблеми. Особистісний аналіз та проблема гуманізації суспільства.

Мікро- та макросоціологічний аналіз, загальна та галузева, теоретична та емпірична соціологічна аналітика.

Проблеми предмета соціологічної аналітики. Основні тенденції розвитку соціологічної аналітики в Україні та світі.

Література: основна [14; 17; 23];
додаткова [33; 36]

Тема 6. Політологічний аналіз та політтехнології

Сутність, фактори розвитку політичної аналітики. Політичний аналіз як єдність аналізу сформованої політичної ситуації, прогнозу щодо її розвитку та прийняття компетентних політичних рішень.

Характеристика основних видів політичного аналізу: класичний, посткласичний, постмодерністський, теоретичний та прикладний, ситуативний, управлінський та прогностичний. Види аналізу за інструментами: системний, компаративний, інституціональний, психолого-біхевіористський, комунікативний тощо.

Сутність та роль політичних технологій у суспільстві. Політичні технології як напрям політичного аналізу. Місце політичного аналізу у виборчому процесі.

Аналіз політики як специфічний різновид аналітичної діяльності, предметом якої виступає політика.

Проблеми політичного аналізу: наявність перешкод для застосування аналізу в політиці, недостатня розвиненість політичної діагностики, зміна парадигми політичної аналітики.

Література: основна [1; 2; 5; 8; 14; 15; 24; 25];
додаткова [34; 38; 39; 42; 44; 45]

Тема 7. Державно-управлінська аналітика та аналітика місцевого самоврядування

Державне управління як інтегрально-інституціональний вид публічної діяльності. Фактори зростання ролі державно-управлінської аналітики в сучасному публічному управлінні. Особливості державно-управлінської аналітики.

Роль та функції аналітичної діяльності в державному управлінні. Аналітична проблематика публічного управління. Організація державно-управлінської аналітики. Аналітика державного управління та аналітика місцевого самоврядування. Аналітична проблематика місцевого самоврядування.

Основні патерни та проблеми розвитку державно-управлінської аналітики.

Література: основна [2; 5; 8; 14; 24];
додаткова [35; 38; 41; 51; 53; 54]

Змістовий модуль III. Методи аналітичного мислення

Тема 8. Загальна характеристика методів аналітики. Діалектична та формальна логіка

Загальна характеристика методів аналітики та їх відмінності від методів науки. Методи отримання, обробки, аналізу та презентації інформації.

Діалектика як загальний інструмент аналізу. Характеристика аналітичних можливостей законів діалектики: переходу кількісних змін у якісні, заперечення єдності та боротьби суперечностей.

Формальна логіка та її можливості у забезпеченні правильного мислення. Характеристика основних законів несупереч-

ливого мислення: закону тотожності, несуперечливості, виключення третього, достатньої основи. Співвідношення діалектичної та формальної логіки.

Література: основна [7; 13; 14; 19; 23];
додаткова [36; 46]

Тема 9. Системний та синергетичний аналіз

Системний метод як найбільш ефективний метод аналізу. Системний аналіз як осмислення: складу, структури, організації, функцій системи, її положення в середовищі та розвитку. У зв'язку з цим у структурі загального системного аналізу виділяються: структурний, функціональний, факторний, генетичний види аналізу.

Особливості системного аналізу Структура системного аналізу та його технологія. Характеристика простих видів системного аналізу (структурний, функціональний, факторний, генетичний, тимчасової). Складні різновиди системного аналізу та їх особливості (структурно-функціональний, функціонально-структурний, структурно-факторний, факторно-структурний, функціонально-факторний, факторно-функціональний, структурно-генетичний, генетико-структурний, функціонально-генетичний, генетико-функціональний, факторно-генетичний, генетико-факторний, структурно-часовий, тимчасово-структурний, функціонально-часовий, тимчасово-функціональний, факторно-часовий, тимчасово-факторний). Матриця і вектор системного аналізу та їх застосування в аналітичній діяльності.

Особливості системного аналізу соціальних систем. Соціальні процеси та їх аналіз. Особливості інституціонального аналізу. Роль математичних методів в системному аналізі.

Синергетика як інструмент, який досліджує нестійкі, перехідні, нелінійні і складні процеси, які віддалені від рівноваги. Понятійний апарат синергетики. Аналітичні можливості синергетики.

Література: основна [4; 6; 9; 13; 14; 18; 19; 23; 26; 29];
додаткова [41]

Тема 10. Метод Case study або аналіз ситуацій

Виникнення та становлення аналізу ситуацій. Сутність метод аналізу ситуацій як методу осмислення реальних життєвих ситуацій, що вдало поєднує навчальну й аналітичну діяльність шляхом обговорення тексту, який називають "кейсом" з метою пошуку виходу з описуваної в ньому ситуації.

Поняття кейса. Вимоги до кейса: фабула; конфлікт; проблема; концепція; дії; рішення; багатоплановість тощо. Ситуація як основа кейса. Класифікація ситуацій: як потреба; вибір; конфлікт; боротьба; інновація тощо. Основні аспекти кейса: проблемний; ролевий; подійний; діяльнісний; часовий; просторовий тощо.

Дві основні ролі кейс-методу: аналітико-навчальна, тобто навчання навичкам ситуативного аналізу, та аналітико-дослідницька, тобто проведення аналізу явищ суспільного буття. Організація обговорення кейса. Основні проблеми аналітичного використання кейс-методу в Україні.

Література: основна [12; 14; 16; 20; 22; 23; 27];
додаткова [36]

Тема 11. Морфологічний аналіз та проблема творчості

Морфологічний аналіз як креативний метод, областю застосування якого є вирішення творчих завдань у багатоваріантному полі.

Поняття та функції морфологічного аналізу: тренінгова, креативна, поширення простору пошуку, створення нових об'єктів.

Технологія морфологічного аналізу. SWOT-аналіз. Матриця SWOT-аналізу та її побудова.

Проблема творчості методів аналізу.

Література: основна [2; 8; 14; 24];
додаткова [51; 53; 54]

Тема 12. Ціннісний аналіз та оцінювання

Поняття "цінність". Класифікація цінностей. Характеристика ролі та функцій цінностей у суспільстві: смислоутворююча,

критеріальна, орієнтаційна, соціалізаторська, оцінювання, контролююча, зразка, цілепокладання, регулятивна, комунікативна, інтеграційна, конфліктогенна, прогностична.

Оцінювання як специфічний засіб вдосконалення управлінської діяльності.

Зміст ціннісного аналізу. Характеристика технології оцінювання. Зростання ролі ціннісного аналізу та оцінювання в Україні.

Література: основна [3; 14];
додаткова [54]

Змістовий модуль IV. Техніка та технології аналітичної роботи

Тема 13. Техніка якісного та кількісного аналізу

Поняття технології. Технології аналітичної діяльності як технології інтелектуальної діяльності творчого евристичного характеру. Технології первинного та вторинного аналізу.

Якісний аналіз як деяка сукупність теорій, методів і видів досліджень, які відрізняються тим, що пізнавальний процес орієнтований не на структури і зв'язки, а на сутність та інтерпретацію сутності.

Кількісний аналіз як використання математичного моделювання аналізованих процесів, яке являє собою змістовний опис об'єкта або процесу, коли виділяються основні складові системи, закономірності системи; формулювання прикладної задачі або задач формалізації створеного змістовного опису системи; побудова формалізованої схеми об'єкта чи процесу, що передбачає вибір основних характеристик і параметрів, які будуть використані при формалізації; перетворення формалізованої схеми в математичну модель, коли йде створення або підбір відповідних математичних функцій.

Переваги і недоліки кількісного та якісного аналізу.

Література: основна [1; 14; 17; 19; 23];
додаткова [31; 33; 35; 36; 41]

Тема 14. Технології експертизи та моніторингу

Експертиза як процедура оцінки деякої сукупності об'єктів за деякою методикою оцінки експертами. Технологічна схема експертизи: підбір експертів, їх інструктаж, опитування експертів, аналіз його результатів.

Моніторинг як систематичне відстеження тих чи інших сторін об'єкта для отримання відомостей про зміни і тенденції розвитку з метою вироблення та внесення корекцій у процес управління об'єктом. Функції моніторингу: діагностична, аналітична, що моделює, перевірочна, прогностична і практична.

Література: основна [14; 23; 28];
додаткова [36]

Тема 15. Техніка побудови та аналізу сценаріїв, метод вигід та витрат

Поняття сценарію, його характерні ознаки: наявність ситуації (сцени) дій, послідовність дій у ситуації, каузальність дій, вплив ролей та їх виконавців на ситуацію, залежність їх від обставин, побудова нового сценарію після перешкод та помилок. Характеристика основних різновидів сценаріїв: природознавчий, економічний, соціальний, політичний, духовно-ментальний тощо. Глобальний, національний, регіональний та локальний сценарії. Оптимістичний та песимістичний, тактичний та стратегічний сценарії.

Формування програми побудови сценаріїв. Зміст сценарного аналізу. Поняття та основні різновиди аналізу вигід та витрат: стандартний, якісний, модифікований, аналіз економічної ефективності проектів та програм. Основні напрями використання методу. Техніка аналізу вигід та витрат.

Література: основна [1; 14; 24; 25];
додаткова [24; 45; 50; 54]

Тема 16. Технології роботи з інформацією

Інформаційно-технологічний зміст аналітики. Проблеми аналізу інформації.

Збір інформації, робота над літературними джерелами. Характеристика джерел інформації. Аналіз та обробка первісної інформації. Характеристика технології обробки інформації.

Поняття та типологія інтерпретації даних. Зміст інтерпретації.

Сутність Інтернет, його функції відносно аналітики: комунікативна, презентаційна, просування інтелектуального продукту, довідково-консультаційна, навчальна і дослідницька.

Література: основна [14; 17; 23];
додаткова [33; 36; 37; 43]

Тема 17. Інтелектуальні продукти аналітики та їх презентація

Робота над аналітичним текстом, загальні вимоги до нього. Характеристика основних недоліків аналітичних текстів.

Реферат як вторинний документ, який містить короткий виклад одного або кількох текстів. Структура реферату: план, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури та додатки. Функції реферату.

Аналітична записка і вимоги до неї, її структура: назва, зміст, анотація, введення, опис проблеми, варіант політики, висновки та рекомендації, додаток і бібліографія.

Виступи й доповіді як способи презентації аналітичного продукту.

Стаття як спеціальна публікація невеликого обсягу, в якій викладаються погляди автора за певними вузькими питаннями або результати обмежених досліджень. Функції статті в науці: дослідницька, презентаційна, оціночна, комунікативна, атестаційна.

Звіт за результатами аналізу як офіційний документ і його структура.

Концепція як аналітичний документ, який дає пояснення тих чи інших явищ і процесів. Програма як намічений до планомірного здійснення, об'єднаний єдиною метою і приурочений до певних строків комплекс взаємопов'язаних завдань і

адресних заходів соціального, економічного, науково-технічного, виробничого, організаційного характеру із зазначенням використовуваних ресурсів і джерел їх отримання, учасників та виконавців, що досягаються, системи управління і контролю.

Презентація результатів аналізу як спосіб просування їх у практику. Функції презентації: ознайомлення та популяризації досягнень аналітики, встановлення контактів з іншими вченими та дослідницькими колективами, створення умов для впровадження отриманих розробок у практику.

Література: основна [14; 21; 23; 30];
додаткова [36; 43; 54]

Плани семінарських занять

Тема 1. Сутність аналітики та її роль у суспільстві

1. Передумови виникнення та розвитку аналітики.
2. Етапи розвитку аналітики.
3. Аналітика як складне поліструктурне утворення.
4. Концептуальні засади сучасної аналітики.
5. Принципи і підходи в аналітиці.
6. Характеристика основних різновидів аналітики.
7. Фактори, що забезпечують зростання ролі аналітики в сучасному суспільстві.
8. Роль та функції аналітики в суспільстві.
9. Взаємодія влади та аналітики: проблеми та шляхи розв'язання.
10. Необхідність розвитку аналітичної діяльності в умовах реформ.
11. Проблеми розвитку аналітики в Україні.

Література: основна [7–9; 14; 18–20];
додаткова [35; 46; 48; 54]

Тема 2. Основні напрями використання аналітики

1. Сутність та основні різновиди економічного аналізу.

2. Фактори, що стимулюють зростання ролі аналітики в економічному розвитку.
3. Методи та інструменти економічного аналізу.
4. Сутність, принципи та завдання соціологічної аналітики. Характеристика основних різновидів соціологічного аналізу.
5. Проблеми предмета соціологічної аналітики.
6. Сутність, фактори розвитку політичної аналітики.
7. Характеристика основних різновидів політичного аналізу.
8. Політичні технології як напрям політичного аналізу.
9. Аналіз політики як специфічний різновид аналітичної діяльності, предметом якої виступає політика.
10. Проблеми політичного аналізу.
11. Основні тенденції розвитку галузевої аналітики в Україні та світі.

Література: основна [1; 2; 5; 8; 14; 15; 17; 19; 23–26]; додаткова [31; 33; 34; 36–40; 42; 44; 45; 47]

Тема 3. Державно-управлінська аналітика та аналітика місцевого самоврядування

1. Державне управління як інтегрально-інституціональний вид публічної діяльності.
2. Фактори зростання ролі державно-управлінської аналітики в сучасному публічному управлінні.
3. Особливості державно-управлінської аналітики.
4. Роль та функції аналітичної діяльності в державному управлінні.
5. Організація державно-управлінської аналітики.
6. Аналітика державного управління та аналітика місцевого самоврядування.
7. Основні патерни та проблеми державно-управлінської аналітики.

Література: основна [2; 5; 8; 14; 24]; додаткова [35; 38; 41; 51; 53; 54]

Тема 4. Основні методи аналітики

1. Загальна характеристика методів аналітики та їх відмінності від методів науки.
2. Характеристика аналітичних можливостей законів діалектики.
3. Формальна логіка та її можливості у забезпеченні правильного мислення.
4. Системний метод як найбільш ефективний метод аналізу.
5. Синергетика як інструмент, який досліджує нестійкі, перехідні, нелінійні і складні процеси, які віддалені від рівноваги.
6. Морфологічний аналіз як креативний метод аналізу.
7. Ціннісний аналіз та оцінювання.
8. Техніка якісного та кількісного аналізу.
9. Переваги і недоліки кількісного та якісного аналізу.

Література: основна [1–4; 6; 8; 9; 13; 14; 18; 19; 23–26; 29]; додаткова [24; 41; 45; 50; 51; 53; 54]

Тема 5. Метод Case study або аналіз ситуацій

1. Історія методу Case study в світі, становлення та розвиток аналізу ситуацій в Україні.
2. Сутність методу аналізу ситуацій як методу осмислення реальних життєвих ситуацій.
3. Поняття кейса та основні різновиди кейсів.
4. Вимоги до доброго кейса.
5. Ситуації як основи кейсів та їх класифікація.
6. Основні аспекти кейса.
7. Проблеми проектування кейса.
8. Організація роботи над кейсом.

Література: основна [12; 14; 16; 20; 22; 23; 27]; додаткова [36]

Тема 6. Технології експертизи та моніторингу

1. Експертиза як процедура оцінки деякої сукупності об'єктів за деякою методикою оцінки експертами.

2. Технологічна схема експертизи.
3. Моніторинг як систематичне відстеження тих чи інших сторін об'єкта для отримання відомостей про зміни і тенденції розвитку з метою вироблення та внесення корективи у процес управління об'єктом.
4. Функції моніторингу.
5. Проблеми організації та проведення експертизи та моніторингу.

Література: основна [14; 23; 28];
додаткова [36]

Тема 7. Технології роботи з інформацією

1. Інформаційно-технологічний зміст аналітики.
2. Збір інформації, робота над літературними джерелами.
3. Аналіз та обробка первісної інформації.
4. Характеристика технології обробки інформації.
5. Поняття, типологія та зміст інтерпретації даних.
6. Сутність Інтернет, його функції в аналітиці.

Література: основна [14; 17; 23];
додаткова [33; 36; 37; 43]

Тема 8. Інтелектуальні продукти аналітики та їх презентація

1. Сутність аналітичного тексту, загальні вимоги до нього.
2. Реферат як вторинний документ та його призначення.
3. Аналітична записка і вимоги до неї.
4. Виступи й доповіді як способи презентації аналітичного продукту.
5. Стаття як спеціальна публікація невеликого обсягу.
6. Звіт за результатами аналізу як офіційний документ і його структура.
7. Концепція та програма як аналітичні документи, які дають пояснення тих чи інших явищ і процесів та пропонують зміни.

8. Презентація результатів аналізу як спосіб просування їх у практику.
9. Звіт за результатами аналізу як офіційний документ і його структура.

Література: основна [14; 21; 23; 30]; додаткова [36; 43; 54]

Питання для самоконтролю

1. Аналітика як складне поліструктурне утворення.
2. Концептуальні засади сучасної аналітики.
3. Принципи і підходи в аналітиці.
4. Характеристика основних різновидів аналітики.
5. Фактори що забезпечують зростання ролі аналітики в сучасному суспільстві.
6. Роль та функції аналітики в суспільстві.
7. Взаємодія влади та аналітики: проблеми та шляхи розв'язання.
8. Необхідність розвитку аналітичної діяльності в умовах реформ.
9. Проблеми розвитку аналітики в Україні.
10. Макро- і мікроструктурний аналіз.
11. Історичні передумови виникнення аналітики.
12. Характеристика основних етапів виникнення і розвитку аналітики.
13. Основні принципи і підходи, які використовує аналітика.
14. Класифікація основних різновидів аналітики.
15. Функції аналітики в суспільстві.
16. Основні тенденції розвитку аналітики.
17. Сутність та основні різновиди економічного аналізу.
18. Фактори, що стимулюють зростання ролі аналітики в економічному розвитку.
19. Методи та інструменти економічного аналізу.
20. Сутність, принципи та завдання соціологічної аналітики.
21. Характеристика основних різновидів соціологічного аналізу.

22. Проблеми предмета соціологічної аналітики.
23. Сутність, фактори розвитку політичної аналітики.
24. Характеристика основних різновидів політичного аналізу.
25. Політичні технології як напрям політичного аналізу.
26. Аналіз політики як специфічний різновид аналітичної діяльності, предметом якої виступає політика.
27. Проблеми політичного аналізу.
28. Основні тенденції розвитку галузевої аналітики в Україні та світі.
29. Характеристика політичної аналітики.
30. Характеристика аналізу політики та його відмінності від політичного аналізу.
31. Технологія аналізу політики.
32. Політичні технології як предмет політичного аналізу.
33. Державне управління як інтегрально-інституціональний вид публічної діяльності.
34. Фактори зростання ролі державно-управлінської аналітики в сучасному публічному управлінні.
35. Особливості державно-управлінської аналітики.
36. Роль і функції аналітичної діяльності в державному управлінні.
37. Організація державно-управлінської аналітики.
38. Аналітика місцевого самоврядування.
39. Основні патерни та проблеми державно-управлінської аналітики.
40. Загальна характеристика методів аналітики та їх відмінності від методів науки.
41. Характеристика аналітичних можливостей законів діалектики.
42. Формальна логіка та її можливості у забезпеченні правильного мислення.
43. Системний метод як найбільш ефективний метод аналізу.
44. Синергетика як інструмент, який досліджує нестійкі, перехідні, нелінійні і складні процеси, які віддалені від рівноваги.
45. Морфологічний аналіз як креативний метод аналізу.

46. Ціннісний аналіз та оцінювання.
47. Техніка якісного та кількісного аналізу.
48. Переваги і недоліки кількісного та якісного аналізу.
49. Історія методу Case study у світі, становлення та розвиток аналізу ситуацій в Україні.
50. Сутність методу аналізу ситуацій як методу осмислення реальних життєвих ситуацій.
51. Поняття кейса та основні різновиди кейсів.
52. Вимоги до доброго кейса.
53. Ситуації як основи кейсів та їх класифікація.
54. Основні аспекти кейса.
55. Проблеми проектування кейса.
56. Організація роботи над кейсом.
57. Характеристика методів отримання інформації.
58. Характеристика методів обробки інформації.
59. Характеристика методів аналізу інформації.
60. Характеристика методів змісту та основних різновидів системного аналізу.
61. Інформаційно-технологічний зміст аналітики.
62. Сбір інформації, робота над літературними джерелами.
63. Аналіз та обробка первісної інформації.
64. Характеристика технології обробки інформації.
65. Поняття, типологія та зміст інтерпретації даних.
66. Інтернет, його функції в аналітиці.
67. Ціннісний аналіз і його особливості.
68. Стимулювання творчості в аналітичній роботі.
69. Сутність технологічного підходу до аналітики.
70. Специфіка первинного аналізу.
71. Характеристика технологій та проблем вторинного аналізу.
72. Порівняльна характеристика переваг і недоліків кількісного та якісного аналізу.
73. Моніторинг і його аналітичні можливості.
74. Експертиза як процедура оцінки деякої сукупності об'єктів за деякою методикою оцінки експертами.
75. Технологічна схема експертизи.

76. Моніторинг як систематичне відстеження тих чи інших сторін об'єкта.
77. Функції моніторингу.
78. Проблеми організації та проведення експертизи та моніторингу.
79. Характеристика технології моніторингу.
80. Основні етапи технології експертизи.
81. Характеристика різновидів діагностики.
82. Функції Інтернет в аналітичній діяльності.
83. Реферат і структура процесу реферування.
84. Наукова стаття, її особливості та основні різновиди.
85. Характеристика аналітичного звіту.
86. Вимоги до доповіді і виступу.
87. Концепція та її основні елементи.
88. Характеристика структури програми.
89. Основні проблеми презентації аналітичного продукту.
90. Характеристика змісту аналітичної записки.

Література

Основна

1. *Ахременко А. С.* Политический анализ и прогнозирование: учеб. пособие / А. С. Ахременко. — М.: Гардарики, 2006. — 333 с.
2. *Браун М. Пол.* Посібник з аналізу державної політики / Пол М. Браун / пер. з англ. — К.: Основи, 2000. — 243 с.
3. *Вайс Керол Г.* Оцінювання: Методи дослідження програм та політики / Керол Г. Вайс / пер. з англ. Р. Ткачука та М. Корчинської, наук. ред. О. Кілієвич. — К.: Основи, 2000. — 671 с.
4. *Василькова В. В.* Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации) / В. В. Василькова. — СПб.: Лань, 1999. — 480 с.
5. *Веймер Девід Л., Вайнінг Ейден Р.* Аналіз політики: Концепції і практика Девід Л. Веймер, Ейден Р. Вайнінг / пер. з англ. І. Дзюба, А. Олійник; наук. ред. О. Кілієвич. — К.: Основи, 1998. — 654 с.
6. *Глейн Джеймс Хаос.* Создание новой науки / Джеймс Глейн Хаос / пер. с англ. М. Нахмансона, Е. Барашковой. — СПб.: Амфора, 2001. — 398 с.

7. *Грязнов А. Ф.* Аналитическая философия / А. Ф. Грязнов. — М.: Высш. шк., 2006. — 375 с.
8. *Пал Леслі А.* Аналіз державної політики / Л. А. Пал / пер. з англ. І. Дзюб. — К.: Основи, 1999. — 422 с.
9. *Перегудов Ф. И.* Введение в системный анализ: учеб. пособие для вузов / Ф. И. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. — М.: Высш. шк., 1989. — 367 с.
10. *Ребрик С.* Презентация: 10 уроков / С. Ребрик. — М.: Эксмо, 2006. — 200 с.
11. *Риттер Дайна.* Творческие методы. Карманный словарь для творческого мышления / Дайна Риттер, Майкл Брассард. — К.: КПК "Системы", 2006. — 192 с.
12. *Ситуационный* анализ или анатомия кейс-метода / под ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурмина. — К.: Центр инновации и развития, 2002. — 286 с.
13. *Спицнадель В. Н.* Основы системного анализа: учеб. пособие / В. Н. Спиценадель. — СПб.: Изд. дом "Бизнес-пресса", 2000. — 326 с.
14. *Сурмин Ю. П.* Аналитическая деятельность: теория, методы, инструменты: учеб. для высш. учеб. завед. / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 494 с.
15. *Сурмин Ю. П.* Выборы. Учебник политтехнолога / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 351 с.
16. *Сурмин Ю. П.* Методология анализа ситуаций (Case Study Metod) / Ю. П. Сурмин. — К.: Центр инновации и развития, 1999. — 94 с.
17. *Сурмин Ю. П.* Методология и методы социологических исследований / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. — К.: МАУП, 2000. — 304 с.
18. *Сурмин Ю. П.* Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. — К.: МАУП, 2003. — 368 с.
19. *Сурмін Ю. П.* Аналітична діяльність: посіб. для аналітика неприбуткової організації / Ю. П. Сурмін. — К.: Центр інновацій та розвитку, 2002. — 96 с.
20. *Сурмін Ю. П.* Кейс-стаді: архітектура і можливості / Ю. П. Сурмін. — К.: Навч.-метод. центр "Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні", 2012. — 336 с.

21. *Сурмін Ю. П.* Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб / Ю. П. Сурмін. — К.: НАДУ, 2008. — 184 с.
22. *Сурмін Ю. П.* Створення кейса: Практичні поради / Ю. П. Сурмін, А. І. Сидоренко. — К.: Навч.-метод. центр "Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні", 2012. — 48 с.
23. *Сурмин Ю. П.* Социология: методология и концептуалистика современных исследований / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 556 с.
24. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002. — 750 с.
25. *Туронок С. Г.* Политический анализ: Курс лекций: учеб. пособие. — М.: Дело, 2005. — 360 с.
26. *Черняк Ю. И.* Системный анализ в управлении экономикой / Ю. И. Черняк. — М.: Экономика, 1975. — 191 с.
27. *Шеремета П., Каніщенко Г.* Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / П. Шеремета, Г. Канищенко / за ред. О. І. Сидоренка. — 2-ге вид. — К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. — 80 с.
28. *Щербина В. В.* Средства социологической диагностики в системе управления / В. В. Щербіна. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1993. —120 с.
29. *Юдин Э. Г.* Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. — М.: Наука, 1978. — 392 с.
30. *Янг Ейон, Куінн Ліза.* Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: практ. посіб. для радників з державної політики у Центральній та Східній Європі / Ейон Янг, Ліза Куін / пер. з англ. С. Соколік. наук. ред. О. Кілієвич. — К.: К.І.С., 2003. — 120 с.

Додаткова

31. *Аналіз* банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін., За ред. А. М. Герасимовича. — 2-ге вид., без змін. — К.: КНЕУ, 2006. — 600 с.
32. *Де Боно Э.* Латеральное мышление / Э. Де Боно. — СПб.: Питер Паблишинг, 1997. — 320 с.

33. *Девятко И. Ф.* Методы социологических исследований / И. Ф. Девятко. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1998. — 208 с.
34. *Дегтярев А. А.* Политический анализ как прикладная дисциплина / А. А. Дегтярев. — М.: МГИМО МИД РФ, 2004. — 320 с.
35. *Диксон П.* Фабрики мысли / П. Диксон. — М.: А.С.Т., 2004. — 505 с.
36. *Добреньков В. И.* Методы социологического исследования: учебник / В. И. Добреньков, А. И. Кравченко — М.: ИНФРА-М, 2006. — 768 с.
37. *Ефимов В. В.* Сборник методов поиска новых идей и решений управления качеством / сост. В. В. Ефимов. — Ульяновск: УлГТУ, 2011. — 194 с.
38. *Кальниш Ю. Г.* Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: монографія / Ю. Г. Кальниш. — К.: Вид-во НАДУ, 2006. — 272 с.
39. *Коваленко А. О.* Політичний аналіз і прогнозування / А. О. Коваленко. — К.: Наук. світ, 2002. — 201 с.
40. *Лазаришина І. Д.* Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика / І. Д. Лазаришина. — Рівне: НУВПП, 2008. — 369 с.
41. *Лесечко М. Д.* Основи системного підходу: теорія, методологія, практика: навч. посіб. / М. Д. Лесечко. — Л.: ЛРІДУ УАДУ, 2002. — 300 с.
42. *Лисовский С. Ф.* Избирательные технологии: история, теория, практика / С. Ф. Лисовський, В. А. Евстафьев. — М.: РАУ-Университет, 2000. — 320 с.
43. *Лінніченко А. Н.* Збір та аналіз інформації: навч. посіб. / А. Н. Лінніченко. — Тернопіль: Навч. кн.–Богдан, 2012. — 400 с.
44. *Малкин Е. Б.* Политические технологии / Е. Б. Малкин, Е. Б. Сучков. — М.: Русская панорама, 2006. — 680 с.
45. *Мангейм Дж. Б.* Политология. Методы исследования / Дж. Б. Мангейм, Р. К. Рич: пер. с англ. / предисл. А. К. Соколова. — М.: Весь Мир, 1997. — 544 с.
46. *Меерович М. И.* Технология творческого мышления: практ. пособие / И. И. Меерович, Л. И. Шрагина. — Минск: Харвест; М.: А.С.Т., 2000. — 432 с.
47. *Мних Є. В.* Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних. —[2-ге вид., переробл. та допов.] — К.: Центр навч. л-ри, 2005. — 472 с.

48. *Нейсбит Джон*. Мегатренды / Д. Нейсбит; пер. с англ. М. Б. Левина. — М.: А.С.Т.; Ермак, 2003. — 380 с.
49. *Общая* и прикладная политология: учеб. пособие / под общ. ред. В. И. Жукова, Б. И. Краснова. — М.: МГСУ; Союз, 1997. — 992 с.
50. *Політична* аналітика та прогнозування: навч. посіб. / В. А. Ребкало, О. Л. Валевський, Ю. Г. Кальниш. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 60 с.
51. *Ребкало В. А.* Практикум з політичної аналітики в державному управлінні: навч.-метод. посіб. / В. А. Ребкало, Ю. Г. Кальниш. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 56 с.
52. *Симонов К. В.* Политический анализ / К. В. Симонов. — М., 2002. — 152 с.
53. *Телешун С. О.* Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації: курс лекцій / С. О. Телешун, А. С. Баронін. — К.: Видавець Паливода А. В., 2001. — 112 с.
54. *Теорія* і практика політичного аналізу: навч. посіб. / за заг. ред О. Л. Валевського, В. А. Ребкала. — К.: Міленіум, 2003. — 226 с.

2. Навчальна програма дисципліни “Державна політика: аналіз та механізми впровадження” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Державна політика: аналіз та механізми впровадження” є однією з дисциплін, яка сприяє підготовці фахівців у галузі публічного управління та адміністрування.

Метою підготовки таких фахівців є формування теоретичних знань та практичних навичок щодо опрацьовування конкретних пропозицій, які стосуються особливостей здійснення аналізу державної політики, механізмів її впровадження; ознайомлення студентів із сучасними механізмами державної політики і державної служби на загальнонаціональному і регіональному рівнях, шляхом їх оптимізації.

У ході вивчення дисципліни студенти мають

знати:

- сутність та наукові парадигми аналізу державної політики;
- науково-методологічні основи аналізу державної політики, включаючи теоретичні підходи та організаційні засади цієї сфери діяльності;
- становлення та розвиток аналізу державної політики;
- вітчизняні та зарубіжні школи з вивчення державної політики, порівняльну характеристику їх діяльності;
- основні методи державної політики, а також особливості застосування системного аналізу в системі публічного управління та адміністрування;
- змістові та структурно-функціональні особливості публічного управління та адміністрування; взаємозв’язок державної політики та соціально-економічного розвитку країни, суспільства;
- корелятивні відносини та типологію в аналізі державної політики;
- роль інформаційних технологій в аналізі державної політики;

- моделі осягнення державно-політичних процесів (елітна, раціональна, інкрементальна (нарощувальна) моделі);
- умови та динаміку аналізу державної політики, включаючи державно-політичне рішення, аналіз процесу та технологія прийняття державно-політичних рішень, аналітичні ролі та вимоги щодо вироблення і видання порадрекомендацій; параметри, критерії та процедури вибору політики;

вміти:

- формулювати основні напрями вирішення проблем в системі публічного управління та адміністрування;
- здійснювати аналіз державної політики, включаючи розробку й аналіз державної політики, вибір знарядь політики;
- проводити соціально-економічне та політичне оцінювання державної політики;
- визначати напрями поглиблення демократичних чинників аналізу та впровадження державної політики.

Отже, програма навчальної дисципліни "Державна політика: аналіз та механізми впровадження" спрямована на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ дисципліни та застосування ними здобутих знань, умінь та навичок на практиці.

Дисципліна "Державна політика: аналіз та механізми впровадження" викладатиметься з урахуванням найсучасніших інтерактивних методик. Вона є складовою нормативної частини курсу для магістерських програм ВНЗ.

Тематичний план дисципліни
"Державна політика: аналіз та механізми впровадження"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади аналізу державної політики

1	2
1	Теоретичні та оцінювальні підходи до аналізу державної політики
2	Наукова парадигма аналізу політики в контексті політичної думки. Літературно-джерельна база дослідження державної політики
3	Науково-методологічні та організаційно-правові основи формування й функціонування аналізу політики. Специфіка дефініційного визначення державної політики
	Змістовий модуль II. Змістові й структурно-функціональні особливості державної політики. Умови та динаміка державно-політичних процесів
4	Конструктивність взаємозв'язку державної політики та соціально-економічних умов розвитку суспільства. Корелятивні відносини держави й суспільної сфери
5	Аналіз стратегії державної політики. Науково-прогностичні цілі державної політики
6	Типологія державної політики та модельний аналіз державних процесів
	Змістовий модуль III. Умови й динаміка державно-політичних процесів
7	Державно-політичне рішення та його роль у вирішенні суспільних проблем
8	Аналіз процесу й технологія прийняття державно-політичних рішень. Аналітичні ролі та вимоги щодо вироблення і надання порад-рекомендацій
9	Параметри, критерії та процедури вибору політики
	Змістовий модуль IV. Практичні механізми здійснення аналізу державної політики
10	Розроблення й аналіз державної політики. Механізми впровадження державної політики: стратегічні підходи до планування політики
11	Формулювання проблеми та аналіз політики. Вибір знарядь політики
12	Соціально-економічне й політичне оцінювання державної політики. Напрями поглиблення демократичних чинників аналізу і впровадження державної політики

Зміст дисципліни
“Державна політика: аналіз та механізми впровадження”

Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади аналізу державної політики

Тема 1. Теоретичні та оцінювальні підходи до аналізу державної політики

Сутність аналізу державної політики. Об’єкт та предмет дисципліни. Мета і завдання аналізу державної політики. Функції аналізу державної політики. Аналіз політики та наука. Основні теоретичні підходи до аналізу державної політики. Оцінювання: загальна модель. Методи оцінювання державної політики.

Література: основна [1; 5; 7; 9; 15; 16];
додаткова [23; 35; 38]

Тема 2. Наукова парадигма аналізу політики в контексті політичної думки. Літературно-джерельна база дослідження державної політики

Сутність наукової парадигми аналізу державної політики. Історіографічний доробок російських (українських) і радянських вчених. Становлення аналізу державної політики як окремої сфери дослідження. Сутність джерельної бази з аналізу державної політики. Види джерел з аналізу державної політики. Вітчизняні джерела з аналізу державної політики. Зарубіжні джерела з аналізу державної політики.

Література: основна [5; 7; 9; 11; 12; 17; 18];
додаткова [23; 38]

Тема 3. Науково-методологічні та організаційно-правові основи формування й функціонування аналізу політики. Специфіка дефініційного визначення державної політики

Сутність науково-методологічних основ аналізу політики. Метод наукового дослідження в системі державної політики. Особливості дослідження державної політики. Теоретичні підхо-

ди до аналізу державної політики. Організаційно-правові засади формування й функціонування аналізу політики. Сутність та характерні риси дефініційного визначення державної політики.

Література: основна [2; 5; 7; 12; 18];
додаткова [24; 27; 38]

Змістовий модуль II. Змістові й структурно-функціональні особливості державної політики. Умови та динаміка державно-політичних процесів

Тема 4. Конструктивність взаємозв'язку державної політики та соціально-економічних умов розвитку суспільства. Корелятивні відносини держави й суспільної сфери

Сутність конструктивного взаємозв'язку державної політики та соціально-економічних умов розвитку суспільства. Взаємозалежність соціально-економічних, політичних, культурних та інших суспільних детермінант і державної політики. Дослідження діяльності держави в умовах сучасного розвитку суспільства. Дослідження взаємозалежності суспільних умов і системи державного управління. Сутність корелятивних відносин. Особливості корелятивних відносин в аналізі державної політики. Втручання держави в різні сфери життя суспільства. Аналіз функцій держави в економічній сфері.

Література: основна [1; 4; 5; 8; 18];
додаткова [24; 29]

Тема 5. Аналіз стратегії державної політики. Науково-прогностичні цілі державної політики

Сутність стратегії в державній політиці. Роль концепції в розробці стратегії державної політики. Аналіз стратегії планування в системі державного управління та місцевого самоврядування. Стратегічне планування та стратегічний менеджмент. Аналіз політичних стратегій в системі державного управління.

Сутність науково-прогностичних цілей. Ціноутворення як процес кристалізації цілей в аналізі державної політики.

Література: основна [1; 4; 5; 8; 18];
додаткова [24; 29]

Тема 6. Типологія державної політики та модельний аналіз державно-політичних процесів

Сутність типології державної політики. Дослідження типів державної політики. Інформаційно-аналітичні процеси в аналізі державної політики. Модельний аналіз державно-політичних процесів. Моделі осягнення державно-політичних процесів. Раціональна, інкрементальна (нарощувальна), елітна модель осягнення державно-політичних рішень.

Література: основна [2; 3; 9; 14; 18];
додаткова [26; 30; 33]

Змістовий модуль III. Умови й динаміка державно-політичних процесів

Тема 7. Державно-політичне рішення та його роль у вирішенні суспільних проблем

Сутність державно-політичного рішення. Роль державно-політичного рішення у вирішенні державних проблем. Системний аналіз прийняття державних рішень та його принципи. Державно-політичне рішення як напрям державної політики. Основні ознаки державно-політичних рішень.

Література: основна [3; 4; 8; 10; 18];
додаткова [19; 22; 31–33]

Тема 8. Аналіз процесу й технологія прийняття державно-політичних рішень. Аналітичні ролі та вимоги щодо вироблення і надання порад-рекомендацій

Сутність аналізу процесу прийняття державно-політичних рішень. Основні етапи аналізу процесу прийняття державно-

політичних рішень. Усвідомлення (формулювання проблеми). Формулювання напряму державної політики. Стратегія державної політики. Процес набуття законного статусу. Механізм впровадження політики в життя. Оцінювання результатів політики. Концептуальні засади реалізації урядової політики.

Література: основна [1; 3; 8; 13; 18];
додаткова [24; 26; 40]

Тема 9. Параметри, критерії та процедури вибору політики

Сутність та основні риси параметрів, критеріїв і процедур вибору політики. Види критеріїв державної політики. Вибір специфічних критеріїв. Вибір політики: базові підходи. Методологія оцінок вибору. Невизначеності вибору політики. Раціональність вибору політики. Впровадження як чинник вибору політики. Парадокси вибору політики.

Література: основна [3; 4; 8; 10; 18];
додаткова [20; 22; 35]

Змістовий модуль IV. Практичні механізми здійснення аналізу державної політики

Тема 10. Розроблення й аналіз державної політики. Механізми впровадження державної політики: стратегічні підходи до планування політики

Державна політика та роль держави наприкінці цього тисячоліття. Стратегічне мислення. Фази процесу стратегічного планування. Стратегічне планування та прогнозування державної політики. Керівництво та зміни. Процес стратегічного планування.

Втілення політики: методи стратегічного планування політики. Вади раціональних методів при їх застосуванні до процесу вироблення рішень. Практична логіка прирісних методів. Поєднання та узгодження раціонального та прирісного методів у плануванні політики.

Література: основна [3; 6–8; 13; 16];
додаткова [26; 31; 37]

Тема 11. Формулювання проблеми та аналіз політики. Вибір знарядь політики

Сутність формулювання політичних проблем. Особливості формулювання проблеми в системі аналізу державної політики. Методики формулювання проблеми. Технології конкретизації проблеми. Проблемний аналіз. Таксономія знарядь політики. Вибір знарядь політики і рекомендації щодо вибору. Критерії вибору знарядь аналізу політики.

Література: основна [3; 6–8; 13; 16];
додаткова: [26; 31; 37]

Тема 12. Соціально-економічне й політичне оцінювання державної політики. Напрями поглиблення демократичних чинників аналізу і впровадження державної політики

Сутність соціально-економічного оцінювання державної політики. Особливості політичного оцінювання державної політики. Цілі та проблеми оцінювання.

Методологія соціально-економічного і політичного оцінювання державної політики. Критерії та підходи оцінювання. Напрями поглиблення демократичних чинників аналізу державної політики. Аналіз державної політики в умовах ліберальної демократії.

Література: основна [3; 6–8; 18];
додаткова [21; 28; 29; 31]

Плани семінарських занять

Тема 1. Наукова парадигма аналізу політики в контексті політичної думки. Літературно-джерельна база дослідження державної політики

1. Сутність наукової парадигми аналізу державної політики.
2. Історіографічний доробок російських (українських) і радянських вчених.

3. Становлення аналізу державної політики як окремої сфери дослідження.
4. Сутність джерельної бази з аналізу державної політики.
5. Види джерел з аналізу державної політики.
6. Вітчизняні джерела з аналізу державної політики.
7. Зарубіжні джерела з аналізу державної політики

Література: основна [5; 7; 9; 11; 12; 17; 18]; додаткова [23; 38]

Тема 2. Науково-методологічні та організаційно-правові основи формування й функціонування аналізу політики. Специфіка дефініційного визначення державної політики

1. Сутність науково-методологічних основ аналізу політики.
2. Метод наукового дослідження в системі державної політики.
3. Особливості дослідження державної політики.
4. Теоретичні підходи до аналізу державної політики.
5. Організаційно-правові засади формування й функціонування аналізу політики.
6. Сутність та характерні риси дефініційного визначення державної політики.

Література: основна [2; 5; 7; 12; 18]; додаткова [24; 27; 38]

Тема 3. Типологія державної політики та модельний аналіз державно-політичних процесів

1. Сутність типології державної політики.
2. Дослідження типів державної політики.
3. Інформаційно-аналітичні процеси в аналізі державної політики.
4. Модельний аналіз державно-політичних процесів.
5. Моделі осягнення державно-політичних процесів.
6. Раціональна модель осягнення державно-політичних рішень.

7. Інкрементальна (нарощувальна) модель.
8. Елітна модель осягнення державно-політичних рішень.

Література: основна [2; 3; 9; 14; 18];
додаткова [26; 30; 33]

Тема 4. Державно-політичне рішення та його роль у вирішенні суспільних проблем

1. Сутність державно-політичного рішення.
2. Роль державно-політичного рішення у вирішенні державних проблем.
3. Системний аналіз прийняття державних рішень та його принципи.
4. Державно-політичне рішення як напрям державної політики.
5. Основні ознаки державно-політичних рішень.

Література: основна [3; 4; 8; 10; 18];
додаткова [19; 22; 31–33]

Тема 5. Розробка й аналіз державної політики. Механізми впровадження державної політики: стратегічні підходи до планування політики

1. Державна політика та роль держави наприкінці нинішнього тисячоліття.
2. Стратегічне мислення. Фази процесу стратегічного планування.
3. Стратегічне планування та прогнозування державної політики.
4. Керівництво та зміни.
5. Процес стратегічного планування.
6. Втілення політики: методи стратегічного планування політики.
7. Вади раціональних методів при їх застосуванні до процесу вироблення рішень.
8. Практична логіка прирісних методів.

9. Поєднання та узгодження раціонального та прирісного методів у плануванні політики.

Література: основна [3; 6–8; 13; 16]; додаткова [26; 31; 37]

Тема 6. Формулювання проблеми та аналіз політики. Вибір знарядь політики

1. Сутність формулювання політичних проблем.
2. Особливості формулювання проблеми в системі аналізу державної політики.
3. Методики формулювання проблеми.
4. Технології конкретизації проблеми.
5. Проблемний аналіз.
6. Таксономія знарядь політики.
7. Вибір знарядь політики і рекомендації щодо вибору.
8. Критерії вибору знарядь аналізу політики.

Література: основна [3; 6–8; 13; 16]; додаткова [26; 31; 37]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття “аналіз державної політики”.
2. У чому полягає предмет дисципліни?
3. Висвітліть мету та завдання аналізу державної політики.
4. Покажіть основні функції дисципліни.
5. Які ви знаєте теоретичні підходи до аналізу державної політики?
6. Що таке структурна визначеність?
7. Накресліть загальну модель оцінювання державної політики.
8. Які існують раціональні та інші методи оцінювання державної політики?
9. Висвітліть особливості становлення і розвитку аналізу державної політики як окремої сфери дослідження.
10. Праці, в яких проаналізовано державну політику.
11. Вітчизняні праці з аналізу державної політики.

12. У чому полягає значення консультування як елементу аналізу державної політики?
13. Назвіть головні механізми аналізу державної політики.
14. У чому полягає роль інформаційних технологій в аналізі державної політики?
15. Розкрийте роль та значення системного аналізу в оцінці державної політики.
16. Розкрийте сутність науково-методологічних основ аналізу державної політики.
17. У чому полягає науково-методологічне наповнення змісту аналізу державної політики в Україні?
18. Назвіть основні методи наукового дослідження державної політики.
19. Що таке політичний аналіз в системі державного управління?
20. З яких причин є важливим дослідження державної політики?
21. Теоретичні підходи до аналізу державної політики.
22. У чому полягає європейський підхід до аналізу державної політики?
23. У чому полягає специфіка дефініційного визначення аналізу державної політики?
24. Що таке конструктивний взаємозв'язок?
25. Висвітліть зв'язок державної політики та соціально-економічного розвитку суспільства.
26. Схарактеризуйте особливості аналізу соціально-економічних умов як суб'єкта та об'єкта впливу політики.
27. Яким чином здійснюються корелятивні відносини в державній політиці?
28. Побудуйте ефективну суспільну систему.
29. На чому ґрунтується теорія суспільного вибору?
30. Визначте основні цілі аналізу державної політики.
31. Розкрийте сутність стратегії державної політики.
32. У чому полягають особливості дослідження стратегії в державній політиці?
33. Що таке стратегічне планування?

34. Яким чином здійснюється стратегічне планування в державній політиці?
35. Чим відрізняються стратегічні інтереси від стратегічного вибору?
36. Які методи застосовуються при викладанні стратегічного планування в державній політиці?
37. Яким чином здійснюється прогнозування політичних процесів в органах державної влади та управління?
38. Проаналізуйте особливості державної стратегії України.
39. Розкрийте сутність типології державної політики.
40. Охарактеризуйте модельний аналіз державно-політичних процесів.
41. Покажіть основні моделі державно-політичних процесів.
42. Що таке процедурна політика?
43. Які ви знаєте інформаційно-аналітичні технології?
44. Які ви знаєте інформаційно-прогнозні технології?
45. Розкрийте сутність моделі державної політики.
46. Що таке державно-політичне рішення?
47. Яким чином приймається державно-політичне рішення в Україні?
48. Коли застосовується системний аналіз у державній політиці?
49. Назвіть основні принципи системного аналізу державно-політичних рішень.
50. Яким чином здійснюється дослідження державно-політичних рішень як основ державної політики?
51. Назвіть головні ознаки державно-політичних рішень.
52. Що таке діяльний підхід у державно-політичному рішенні?
53. Які існують рівні інтеграції інтересів у державній політиці?
54. Розкрийте сутність аналізу процесу прийняття управлінських рішень.
55. У чому полягає динаміка аналізу процесу й технології прийняття державно-управлінських рішень?

56. Розкрийте механізми створення проблемної ситуації в аналізі державної політики.
57. Яким чином можна визначити проблему у сфері державної політики
58. Висвітліть процес і технологію прийняття управлінських рішень.
59. У чому полягають ціннісні орієнтації та етичні норми впровадження державної політики?
60. Висвітліть процес надання порад-рекомендацій.
61. У чому полягає сутність критеріїв державної політики?
62. Основні принципи державної політики.
63. Назвіть базові підходи в аналізі державної політики.
64. Яким чином здійснюється методологія оцінок вибору в державну політику?
65. У чому полягає раціональність вибору політики?
66. Які існують парадокси вибору політики?
67. Головні недоліки демократичної системи виборів.
68. У чому полягають основні переваги демократичної системи виборів?
69. Які елементи потрібні для стратегії державної політики?
70. Чому ставиться такий великий наголос на стратегічних підходах до розроблення політики?
71. Які елементи є спільними для планування стратегічної політики й аналізу?
72. Назвіть основні етапи стратегічного планування аналізу державної політики.
73. Чим відрізняються процеси стратегічного менеджменту від стратегічного планування?
74. Які сильні сторони можна побачити у процесі розробки стратегічної політики стосовно України?
75. Які зміни можуть статися у разі застосування принципів розробки стратегічної політики до роботи органів державної влади України?
76. Розкрийте сутність формулювання політичних проблем.
77. Які основні фактори формулювання політичних проблем?

78. Основні фази аналізу припущень при структуруванні проблеми.
79. Розкрийте сутність та зміст поняття “проблемний аналіз”.
80. Основні знаряддя аналізу державної політики.
81. Яким чином здійснюється розроблення ключових стратегій?
82. Назвіть основні критерії вибору знарядь політики і рекомендації стосовно варіантів.
83. Що таке придатність для адміністрування в аналізі державної політики
84. Розкрийте сутність соціально-економічного оцінювання державної політики.
85. Основні проблеми в оцінюванні державної політики.
86. Назвіть основні критерії оцінювання державної політики.
87. Яким чином здійснюється оцінювання результативності та ефективності?
88. Висвітліть характерні особливості оцінювання державної політики в сучасних умовах розвитку України.
89. Основні напрями поглиблення аналізу державної політики.
90. Основні зовнішні ознаки ліберальної демократії?

Література

Основна

1. *Аналітичні* записи з розробки державної політики / укладач В. Романов, О. Кілієвич. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 236 с.
2. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. — М.: Юрид. л-ра, 1997. — 256 с.
3. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 328 с.
4. *Вайс К. Г.* Оцінювання: методи дослідження програм та політики / К. Г. Вайс / пер. з англ. Р. Ткачук та М. Корчинська; наук. ред. пер. О. Кілієвич. — К.: Основи, 2000. — 671 с.

5. *Вступ* до аналізу державної політики: навч. посіб. / В. Романов, О. Рудік, Т. Брус. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. — 238 с.
6. *Глен Райт*. Державне управління / Глен Райт / пер. з англ. В. Івашка, О. Коваленка, С. Соколик. — К.: Основи, 1994. — 191 с.
7. *Данн В. Н.* Державна політика: вступ до аналізу. — Одеса, 2005. — 504 с.
8. *Державна* політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Рехкала, В. В. Тертички. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 232 с.
9. *Державне* управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 432 с.
10. *Державне* управління в Україні: централізація і децентралізація / за ред. Н. Р. Нижник. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. — 448 с.
11. *Кравченко В. В.* Муніципальне право України: навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. — К.: Атіка, 2003. — 672 с.
12. *Лагунова М.* Концептуальні засади теорії політики / М. Лагунова, В. Шахов, М. Шевченко. — К.: Вид-во УАДУ, 1999. — 160 с.
13. *Марущак В. П.* Державне управління: планування і ринок / В. П. Марущак. — К.: Вид-во УАДУ, 1998. — 168 с.
14. *Нижник Н. Р.* Системний підхід в організації державного управління / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. — К.: Вид-во УАДУ, 1998. — 160 с.
15. *Пал Л.* Аналіз державної політики / Л. Пал / пер з англ. — К.: Основи, 1999. — 342 с.
16. *Пол Браун М.* Посібник з аналізу державної політики / М. Пол Браун / пер. з англ. — К.: Основи, 2000. — 243 с.
17. *Рябов С. Г.* Політична теорія держави: навч. посіб. / С. Г. Рябов. — К.: Тандем, 1996. — 240 с.
18. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. — К.: Основи, 2002. — 750 с.

Додаткова

19. *Аудит* адміністративної діяльності: теорія та практика / пер. з англ. В. Шульга. — К.: Основи, 2000. — 190 с.
20. *Білоус А. О.* Політико-правові системи: світ і Україна: навч. посіб. / А. О. Білоус. — К.: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000. — 200 с.

21. *Бліщук К.* Економічний аналіз державної політики: теорія та застосування: навч. посіб. / К. М. Бліщук; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2011. — 159 с.
22. *Бліщук К.* Економічний аналіз державної політики: навч.-метод. посіб. / К. М. Бліщук, О. М. Чемерис; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2014. — 89 с.
23. *Кучеренко О. О.* Державна політика: аналіз сучасних політологічних концепцій / О. О. Кучеренко // Акт. проблеми реформування держ. управління: Матеріали щоріч. наук.-практ. конф. наук.-пед. персоналу, слухачів, аспірантів і докторантів Академії. — К., 1997. — С. 279–280.
24. *Малиновський В. Я.* Державне управління: навч. посіб. / В. Я. Малиновський. — Луцьк: Вежа, 2000. — 560 с.
25. *Матвієнко В. Я.* Прогностика / В. Я. Матвієнко. — К.: Українські пропілеї, 2000. — 484 с.
26. *Нижник Н. Р.* Державне управління: проблеми і перспективи / Н. Р. Нижник // Вісн. Української Акад. держ. упр. при Президентові України. — 1996. — № 1. — С. 102–112.
27. *Рекомендації* щодо методології аналізу політики // Перспективні дослідження. — 1999. — № 9. — С. 36–64.
28. *Розвиток* ефективності і професіоналізму у державній службі. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 82 с.
29. *Романов В.* Аналіз політики як елемент планування місцевого розвитку / В. Романов // Вісн. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. — 2001. — № 1. — С. 250–257.
30. *Рябов С. Г.* Державна влада: проблеми авторитету й легітимності: монографія / С. Г. Рябов. — К., 1996. — 118 с.
31. *Скуратівський В. А.* Соціальна політика: навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. — 360 с.
32. *Тертичка В.* Державна політика в умовах лібералізації демократії: аналіз деяких концептуальних засад / В. Тертичка // Вісн. Української Акад. держ. упр. при Президентові України. — 2000. — № 3. — С. 273–280.
33. *Тертичка В.* Корпоративна культура і проблеми впровадження державно-політичних рішень / В. Тертичка // Вісн. Укра-

їнської Акад. держ. упр. при Президентові України. — 2000. — № 2. — С. 200–208.
34. *Тертичка В.* Проблеми оцінювання результативності й ефективності в аналізі державної політики / В. Тертичка // Вісн. УАДУ. — 2002. — № 1. — С. 215–222.
35. *Тертичка В.* Теоретичні інструменти аналізу державної політики / В. Тертичка // Вісн. Української Акад. держ. упр. при Президентові України. — 1999. — № 3. — С. 166–172.
36. *Трегуб В.* Державне управління в ринковій економіці / В. Трегуб // Віче. — 1997. — № 1. — С. 67–75.
37. *Тронь В. П.* Стратегія прориву / В. П. Тронь. — К.: Вид-во УАДУ, 1995. — 340 с.
38. *Цвєтков В. В.* Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) / В. В. Цвєтков. — Х.: Право, 1996. — 164 с.
39. *Цветнов А.* Управление социально-политическими процессами: технология избирательных кампаний, лоббирования, общественной деятельности / А. Цветнов. — М.: Палея, 1995. — 132 с.
40. *Ястремський О.* Основи мікроекономіки: підручник / О. Ястремський, О. Гриценко. — К.: Знання, 1998. — 714 с.

3. Навчальна програма дисципліни “Інформаційна політика в Україні” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Інформаційна політика в Україні” дає базові знання, необхідні для ефективної діяльності фахівців у сфері публічного управління та адміністрування. Це обумовлено з’ясуванням комплексу питань, пов’язаних з оволодінням теоретичними засадами вироблення та практичними механізмами реалізації інформаційної політики як передумови комплексного становлення національної державності, єдності гуманітарного простору України.

Мета дисципліни — поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів публічного управління інформаційними простором, процесами та подіями на загальнонаціональному і регіональному рівнях.

Засвоєння матеріалу дисципліни дає можливість

знати:

- засади (теоретичні, правові), форми і методи інформаційної політики для вирішення національних та регіональних інформаційних проблем;
- основні напрями становлення та розвитку управління та регулювання національних та місцевих інформаційних процесів в Україні;
- теорію і практику залучення світового досвіду управління та регулювання національними та регіональними інформаційними процесами;
- категорії планування, прогнозування, проектування, сучасні методологічні підходи оптимізації механізмів інформаційної політики;
- засади, форми, методи управління і регулювання інформаційної політики (проектування, планування, аналіз і прогнозування) для вирішення проблем інформаційної політики;
- технологію, форми й методи визначення стратегічних пріоритетів інформаційної політики для оперативного збе-

реження титульної нації та захисту її корінних інтересів, аналізу кількісних та якісних параметрів інформаційного сегмента гуманітарного простору;

вміти визначати:

- оптимальні шляхи державної інформаційної політики та їх місце у загальній системі інформаційного забезпечення діяльності органів публічного управління та адміністрування;
- ефективність діючих засад, механізмів, форм і методів інформаційної політики за результатами аналізу інформаційних програм та проектів, вітчизняного й зарубіжного досвіду їх вироблення та реалізації;
- показники успішності інформаційних планів, програм, проектів на найближчу й віддалену перспективу на основі існуючого стану державного управління України за умови наявних концептуальних, інформаційних, кадрових, фінансових, ресурсів у межах чинного правового поля шляхом зіставлення ресурсів і потреб;
- основні напрями вдосконалення засад та механізмів державної інформаційної політики України, зокрема організаційно-правових;
- вузлові проблеми та напрями інформаційної політики, застосовуючи комплексний підхід до аналізу державної політики та регіональних процесів;

розробляти:

- плани, програми, проекти державних, регіональних і галузевих інформаційних програм національного розвитку за результатами аналізу інформаційної політики та стану державної інформаційної політики України;
- пропозиції щодо вдосконалення чинної нормативно-правового забезпечення інформаційної політики;
- проекти нормативно-правових актів, спрямовані на підтримку різних сфер державної інформаційної політики України;
- внутрішню нормативну документацію щодо виконання завдань міжнародних, державних, регіональних, галузе-

вих, міжгалузевих інформаційних програм, планів, проектів регіонального та національного розвитку на засадах конкурсного відбору виконавців (тендер, грант, конкурс) шляхом застосування методів системного аналізу та відповідних обґрунтувань;

- практичні рекомендації для органів публічного управління та адміністрування щодо вибору ефективних засад, інструментів і варіантів регулювання та управління станом розроблення та реалізації інформаційної політики;

аналізувати:

- проблеми, ресурсний потенціал, напрями вироблення і реалізації державної інформаційної політики; процеси вироблення, реалізації, регулювання та управління інформаційною політикою тощо.

Дисципліна "Інформаційна політика в Україні" є складовою нормативної частини курсу для магістерських програм ВНЗ.

Тематичний план дисципліни "Інформаційна політика в Україні"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади інформаційної політики в Україні
1	Сутність, об'єкт та функції інформаційної політики в Україні
2	Цілі, завдання та критерії інформаційної політики в Україні
3	Теорії та концепції інформаційної політики в Україні, науково-методичні засади її дослідження
	Змістовий модуль II. Механізми вироблення інформаційної політики в Україні
4	Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні
5	Історичні традиції як духовна основа державного управління інформаційною політикою України
6	Аналіз та прогнозування інформаційної політики в Україні
7	Планування та моделювання інформаційної політики в Україні

1	2
8	Моніторинг, аудит та оцінювання ефективності інформаційної політики в Україні
9	Оптимізація організаційної-функціональної структури та характеру інформаційної політики в Україні
	Змістовий модуль III. Напрями державної інформаційної політики України
10	Державна політика у сфері ЗМІ
11	Інформаційні інновації та інфраструктура
12	Кінематографія та видавнича справа
13	Музейна, архівна та бібліотечна справа України
14	Рекламна, ярмарково-виставкова діяльність та інтелектуальна власність
15	Інформаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян
16	Інформаційно-етнокультурна діяльність
17	Інформаційна безпека
	Змістовий модуль IV. Світові моделі державної інформаційної політики та Україна
18	Світові моделі державної інформаційної політики
19	Інтеграція України у світові інформаційні процеси

Зміст дисципліни
"Інформаційна політика в Україні"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади інформаційної політики в Україні

Тема 1. Сутність, об'єкт та функції інформаційної політики в Україні

Інформаційні: суспільство, простір, продукт, безпека, система, процеси, ресурси. Галузі та види інформації. Джерела інформації. Державна статистика. Державна інформаційна політика. Національна інформаційна політика. Принципи інформаційної діяльності. Державна інформаційна політика як цілісна багатовимірна система.

Сутність інформаційної політики в Україні як навчальної дисципліни. Предмет інформаційної політики в Україні. Формування моделей інформаційної політики в Україні. Функції

інформаційної політики в Україні. Основи теорії державної інформаційної політики. Наукові основи розробки концепції інформаційної політики в Україні. Понятійно-категоріальний апарат інформаційної політики в Україні.

Література: основна [1–3; 6; 17; 41–46; 49]; додаткова [51]

Тема 2. Цілі, завдання та критерії інформаційної політики в Україні

Цілі інформаційної політики в Україні. Завдання та критерії інформаційної політики в Україні. Державна політика управління та регулювання інформаційної сфери. Державно-управлінське конструювання єдиного національного інформаційного простору. Значущість інформаційної політики у державотворенні. Світоглядні, політичні та адміністративні аспекти інформаційної політики в Україні.

Література: основна [1–3; 6; 17; 35; 40; 46; 49]; додаткова [51]

Тема 3. Теорії та концепції інформаційної політики в Україні, науково-методичні засади її дослідження

Аналіз інформаційної політики в Україні. Світові та вітчизняні теорії і концепції інформаційної політики в Україні. Науково-методичні засади дослідження інформаційної політики в Україні. Розроблення та коригування теорій та концепцій інформаційної політики в Україні та світі. Інформаційна політика в Україні як об'єкт системного аналізу. Соціально-філософський аналіз інформаційної політики в Україні. Теоретичні засади централізації і децентралізації управління та регулювання національного інформаційного простору у державному управлінні та місцевому самоврядуванні.

Література: основна [1; 6; 40; 46; 48; 50]; додаткова [52; 57]

Змістовий модуль II. Механізми вироблення інформаційної політики в Україні

Тема 4. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні

Конституційно-правові засади інформаційної політики в Україні. Нормативно-правові механізми інформаційної політики в Україні. Інформаційна політика в Україні як гарантія позицій титульної нації та традиційної православної культури суспільства. Законодавче регулювання висвітлення Голодомору. Рішення КСУ щодо застосування державної мови органами влади та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах від 14 грудня 1999 р. Укази Президента України. Постанови та розпорядження КМУ. Відомчі, урядові, галузеві інформаційні програми. Акти місцевих органів виконавчої влади та ОМС. Розвиток нормативно-правового забезпечення ДІП та його системність. Вплив міжнародного інформаційного права на український правовий простір. Міжнародні та міждержавні договори України в інформаційній сфері.

Література: основна [1–3; 6–11; 14; 18–38; 46]; додаткова [53; 54]

Тема 5. Історичні традиції як духовна основа державного управління інформаційною політикою України

Інформаційні процеси на території України у Трипільську добу. Формування традицій інформаційно-культурної єдності України. Вплив Трипільської культури на протоінформаційний простір Європи. Скіфські інформаційні імпульси. Інформаційно-комунікативні традиції Київської Русі. Зміцнення православних засад українського інформаційного простору середньовічної державності.

Становлення мовно-культурного простору України. Інформаційна політика в Україні в Українській козацькій державі XVII–XVIII ст. Вироблення і реалізація інформаційною полі-

тикою в Україні Центральною Радою, Гетьманатом Павла Скоропадського та Директорією. Ідея соборності в інформаційній політиці в Україні. Політика українізації та коренізації як основа відродження державної інформаційної політики. Роль українського дисидентства у формуванні нової моделі інформаційної політики в Україні. Традиції інформаційних взаємодій титульної нації, етнічних спільнот та української діаспори.

Література [4–6; 46; 48; 50]

Тема 6. Аналіз та прогнозування інформаційної політики в Україні

Аналіз в державній інформаційній політиці. Види та методи аналізу інформаційної політики в Україні. Аналіз національних та регіональних інформаційних процесів, подій, явищ в державній інформаційній політиці. Стратегічний аналіз інформаційного середовища. Характеристика внутрішнього стану інформаційної політики в Україні та регіональних інформаційних процесів.

Прогнозування інформаційної політики в Україні та інформаційних процесів: сутність, форми та методи. Система та порядок розроблення інформаційних прогнозів. Прогнозування глобальних, національних та регіональних інформаційних викликів та загроз. Довгострокове, середньострокове та короткострокове інформаційне прогнозування. Макропропорції у прогнозуванні державної інформаційної політики. Інформаційний обмін та інформаційно-аналітичний супровід державного управління.

Література [1–2; 5; 6; 12; 17; 39; 41–46]

Тема 7. Планування та моделювання інформаційної політики в Україні

Планування інформаційної політики в Україні. Сутність, форми та методи планування інформаційної політики в Україні та його еволюція. Макропропорції у плануванні. Цільове

орієнтування стратегії та визначення пріоритетів інформаційної політики в Україні.

Система стратегічного планування розвитку інформаційної сфери та її складові. Сутність, форми, методи та особливості стратегічного планування інформаційної політики в Україні. Етапи, функції, технологія, організаційне забезпечення та моделі системи стратегічного планування інформаційної політики в Україні. Довгострокові документи стратегічного планування. Пріоритети стратегії розвитку інформаційної політики в Україні у державному управлінні. Середньострокові документи стратегічного планування інформаційної політики в Україні.

Розробка програм розвитку інформаційної сфери та стратегія євроінтеграції України. Планування входження України в європейський інформаційний простір. Розробка стратегічних планів органів влади щодо вироблення та реалізації інформаційної політики в Україні: аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів; визначення місії та стратегічних цілей; розробка програми інституцій; показники та оцінка діяльності; плани (дорожні карти) дій. Впровадження стратегії. Моделювання інформаційних процесів, подій та явищ у державній інформаційній політиці.

Література: основна [1–2; 5; 6; 12; 17–19; 46; 49; 50]; додаткова [51; 55]

Тема 8. Моніторинг, аудит та оцінювання ефективності інформаційної політики в Україні

Моніторинг інформаційної політики в Україні. Моніторинг вузлових проблем інформаційної політики в Україні та єдності національного інформаційного простору. Аудит інформаційної політики в Україні. Оцінювання кількісних та якісних параметрів інформаційної політики в Україні. Оцінювання (вимірювання) та моніторинг результатів реалізації стратегій інформаційної політики в Україні. Інформаційна діагностика.

Література: основна [1–3; 6; 9; 17; 19; 46]; додаткова [51; 57]

Тема 9. Оптимізація організаційно-функціональної структури та характеру інформаційної політики в Україні

Державні органи управління інформаційними процесами. Державний контроль в державній інформаційній політиці. Органи місцевого самоврядування (ОМС) у виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні. Взаємодія органів державного управління та ОМС у виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні. Оптимізація інституційного забезпечення та коригування функціональних засад інформаційної політики в Україні.

Організаційні засади конструювання інформаційної політики в Україні. Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення. Державний комітет зв'язку та інформатизації України. Президент України, КМУ, РНБО та ВР України (комітети) в управлінні та регулюванні інформаційної сфери.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, ОМС у виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні. Міжінституційна взаємодія та координація діяльності в інформаційній сфері. Кадрове наповнення інформаційної політики в Україні. Коригування інформаційної політики в Україні. Державна реєстрація нормативно-правових актів. Відповідальність та судові спори в державній інформаційній політиці. Правовий захист журналістів

Література: основна [1–3; 5–6; 8; 17–18; 27; 31; 46]; додаткова [53; 54]

Змістовий модуль III. Напрями державної інформаційної політики України

Тема 10. Державна політика у сфері ЗМІ

Розроблення концепції державної політики у сфері ЗМІ. Фінансове, кадрове, інституційне забезпечення діяльності ор-

ганів державного управління та ОМС у сфері ЗМІ. Телерадіопростір. Національні інформаційні служби та агентства. ДІНАУ. Користування каналами мовлення. Ретрансляція програм. Використання частотного діапазону. Стандарти діяльності телерадіокомпаній усіх форм власності. Державна реєстрація, ліцензування та узгодження діяльності ЗМІ.

Унормування діяльності та розповсюдження продукції зарубіжних ЗМІ на території України. Залучення зовнішніх ресурсів (міжнародних та регіональних організацій, благодійних фондів) до розвитку НІП України. Державна економічна підтримка національних ЗМІ. Соціальний захист журналістів. Контрольні примірники.

Література [3; 5–10; 13; 16–19; 21–25; 46]

Тема 11. Інформаційні інновації та інфраструктура

Технічні характеристики та технічний захист національного інформаційного простору. Громадське телебачення і радіомовлення. Система іномовлення. Спеціалізовані освітньо-культурологічні теле- і радіоканали. Кабельне та супутникове телебачення. Контроль за виконанням державного замовлення на телерадіоінформаційну продукцію. Регулювання діяльності недержавних телерадіоцентрів.

Міжнародні стандарти і рекомендації Міжнародної спілки телерадіозв'язку, Європейська конференція адміністрацій поштового та електрозв'язку (CEPT), Міжнародної організації стандартизації. Міжнародної електротехнічної комісії (ISO/IEC). Інтегрована багатосервісна широкосмугова мережа зв'язку.

Виробництво основних видів телерадіомовлення. Телерадіоінформаційні мережі. Радіочастний ресурс. Розподіл каналів. Номеклатура послуг телерадіомовлення. Аналогове та цифрове телевізійне мовлення. Проводове мовлення. Енергоспоживання та собівартість телерадіомереж та їх вплив на навколишнє середовище. Оптичні і магнітні носії. Передача і комутація цифрових сигналів у пакетному режимі.

Система інтерактивного телебачення. Телетекст. Стільниковий телефонний зв'язок. Первинні супутникові системи. Побутовий відозапис. Цифрове стереофонічне радіомлення з відеосупроводом. Мультимедійні технології. Комп'ютерно-технологічна інфраструктура. Інтегроване телекомунікаційне середовище. Ліцензування телерадіомовлення та програмного забезпечення. Нетрадиційні та системи штучного інтелекту. Творення та накопичення гуманітарно значущих інформаційних ресурсів. Автоматизоване формування словників. Геоінформаційні системи. Електронні урядування та документообіг. Інфополіси.

Література: основна [6; 17–19; 22–25; 46; 47; 50]; додаткова [51; 52]

Тема 12. Кінематографія та видавнича справа

Кіномистецтво: спадщина, матеріально-технічна база. Кіновиробництво і кінопрокат. Державне замовлення. Державна мережа закладів кінематографії. Національний фонд фільмів. Державні стандарти і технічні нормативи для галузі. Інформаційно-аналітична система "Кінематографія України", інформаційно-пошукова система "Фільмофонд України", музей аудіовізуальної культури при Національному центрі О. Довженка.

ДІП України у видавничій справі як інструмент захисту прав титульної нації та механізм єдності НІП України. Книжкова палата. Державний реєстр видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції. Державний архів друку. Державні й регіональні програми розвитку і функціонування української мови. Державна підтримка українським друкованим виданням та телерадіорганізаціям. Українські ЗМІ в конструюванні національного мовно-культурного простору.

Розвиток українського книговидання та книгорозповсюдження. Розповсюдження періодичних друкованих видань. Порядок використання коштів, передбачених програмою "Українська книга". Інституційна складова державної мовної політики.

Література: основна [6–8; 17–19; 33; 35; 41; 46; 50]; додаткова [52]

Тема 13. Музейна, архівна та бібліотечна справа у державній інформаційній політиці України

Формування, використання і збереження музейних інформаційних ресурсів. Розвиток інфраструктури музейної справи. Науково-дослідна діяльність музеїв і заповідників. Музейні фонди та їх поповнення (комплектування). Цільове фінансування закупівель експонатів. Фінансове, правове та технічне забезпечення оперативної науково-технічної експертизи музейних надходжень. Каталогізація. Каталоги та реєстри. Форми і методи популяризації музейних зібрань. Екскурсії та маршрути. Система дистанційного навчання та підвищення кваліфікації працівників музеїв та суміжних установ. Використання музейних інформаційних ресурсів у навчальних програмах вищих і загальноосвітніх навчальних закладах. Експозиційний стан та матеріально-технічні передумови його підтримання. Національна система обліку музейних колекцій. Моніторинг стану збереження музейних предметів, методи діагностики, реставрації та консервації музейних цінностей. Підготовка реставраторів. Цільове фінансування ремонтних, реставраційних, реконструкційних робіт на музейних об'єктах зі статусом пам'ятки національного або місцевого значення. Музеєфікація заповідних територій. Спеціальне музейне обладнання та устаткування. Міждисциплінарні дослідження музейної проблематики.

Розвиток мережі архівних та бібліотечних установ України. Національний архівний фонд (НАФ) та порядок його комплектування. Доступ до НАФ, його страховий фонд. Приватні архіви. Документознавство, архівознавство та архівна справа. Електронне діловодство. Цифрування документальної спадщини. Зарубіжна архівна україніка. Реституція архівних документів. Система формування бібліотечних фондів. Бібілотечно-інформаційний сервіс. Депозитарне зберігання. Електронна бібліотека. Книгообмін. Реферування.

Література: основна [1–3; 6; 8; 10; 15; 41–46];
додаткова [51; 55; 57; 58]

Тема 14. Рекламна, ярмарково-виставкова діяльність та інтелектуальна власність

Рекламна галузь та право громадян на інформацію. Стандарти реклами. Контроль. Розвиток інфраструктури виставково-ярмаркової діяльності в Україні. Підготовка фахівців та проведення досліджень у виставково-ярмарковій сфері. Правове регулювання розміщення та розповсюдження реклами, моніторинг її соціальних та моральних аспектів. Соціальна реклама. Зовнішня реклама.

Авторське право і суміжні права та їх захист. Державна реєстрація прав автора на твори науки, літератури і мистецтва. Збори за реєстрацію.

Література: основна [2–3; 6; 13; 20–22; 39; 41; 46; 50]; додаткова [54; 55]

Тема 15. Інформаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Реалізація конституційних прав громадян на інформацію. Державна підтримка розвитку науково-просвітницької інформаційної діяльності громадських організацій. Розвиток наукових, організаційно-правових засад їх інформаційної діяльності. Удосконалення засад та механізмів співпраці громадських організацій з органами публічного управління та адміністрування. Участь громадських організацій у популяризації досягнень природничих, технічних і суспільних наук. Інформаційна діяльність політичних партій.

Регіональні інформаційні особливості. Місцеві та регіональні інформаційні ЗМІ, програми та установи. Кадрове, фінансове, інституційне забезпечення регіональних інформаційних процесів. Інформаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та порядок її висвітлення. Інформаційна політика органів місцевого самоврядування. Впровадження української мови у діяльність органів місцевого самоврядування. Реалізація державної мовної політики в інформаційному

просторі регіону. Місцеві органи влади як об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики. Інформаційні процеси АРК та їх місце в національному інформаційному просторі.

Література: основна [1–3; 5–7; 17–19; 20–21; 37–38; 45–48]; додаткова: [51; 56; 57]

Тема 16. Інформаційно-етнокультурна діяльність

Задоволення інформаційних запитів і потреб титульної нації. Популяризація національної культури в державній інформаційній політиці. Церква та релігійні організації у національному інформаційному просторі. Задоволення інформаційних, потреб національних меншин. Інформаційна політика в Україні щодо висвітлення історичної правди про Голодомор 1932–1933 років та вшанування пам'яті його жертв. Збереження національної інформаційної продукції культурно-духовного характеру, їх ідентифікація у світовому інформаційному просторі.

Література: основна [1–3; 5; 6; 10–11; 17–19; 39–41; 41–46]; додаткова [53]

Тема 17. Інформаційна безпека

Зовнішні інформаційні загрози, засади та механізми їх локалізації. Аналіз, прогнозування, моніторинг інформаційних викликів та загроз. Дисбаланс та кризові явища у національному інформаційному просторі. Проблема статусу російської мови в інформаційній політиці в Україні. Інформаційний суверенітет. Засади державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Вироблення рекомендацій у сфері інформаційної безпеки. Гарантії доступу громадян до відкритих інформаційних ресурсів. Захист від несанкціонованого доступу. Технічний захист інформації (ТЗІ) та його система. Безпека інформаційних та телекомунікаційних систем. Інформатизація суспільних інститутів. Центри зберігання, оброблення та розповсюдження інформації. Дотримання вимог інформаційної безпеки посадовими особами органів державної влади. Державна таємниця.

Режимно-секретні органи. Звід відомостей, що становлять державну таємницю України.

Нормативно-правовий захист державних та національних інформаційних ресурсів. Нормативно-правове врегулювання питань інформаційної безпеки та порядку доступу на інформаційні ринки України інформаційного продукту іноземного походження, порядку його розповсюдження та використання.

Двостороннє та багатостороннє співробітництво з міжнародними організаціями у сфері інформаційної безпеки. Закупівля іноземних програмно-технічних і телекомунікаційних заходів. Матеріально-технічна база системи інформаційної безпеки особи, суспільства, нації та держави. Розроблення, організація виробництва та сертифікація на відповідність вимогам інформаційної безпеки комплексу технічних і програмно-технологічних засобів захисту національних інформаційних ресурсів під час їх створення, зберігання та використання.

Система захисту мережі передач даних. Багаторівневий захист інформації від несанкціонованого доступу в системах електронного документообігу та електронного цифрового підпису. Інформаційно-телекомунікаційна система органів публічного управління та адміністрування із засобами криптографічного та технічного захисту інформації. Створення та оперативне застосування антивірусних засобів. Діяльність телерадіокомпаній в умовах надзвичайного стану (особливого періоду).

Література: основна [2; 6; 8–10; 16–18; 23–25; 38–49; 41–46];
додаткова [53]

Змістовий модуль IV. Світові моделі державної інформаційної політики та Україна

Тема 18. Світові моделі державної інформаційної політики

Глобалізація світових інформаційних процесів. Міжнародна інформаційна співпраця. Інтернет. Європейський інформаційний простір. Європейські інформаційні мережі. Досвід ЄС

в управлінні інформаційною сферою. Досвід державної інформаційної політики у країнах Світу. Інформаційне забезпечення національних інтересів та пріоритетів у державах Світу. Інформаційна політика держав світу щодо задоволення інформаційних потреб та запитів національних меншин та мігрантів. Управління національним інформаційним простором в державах СНД, США, Канаді, країнах третього світу.

Література: основна [6; 8; 15; 18–19; 39; 41–46; 48; 50]; додаткова [52; 55]

Тема 19. Інтеграція України у світові (глобальні, макрорегіональні) інформаційні процеси

Україна у світовому інформаційному просторі. Політика інформаційної інтеграції України (рекомендації, правила, процедури). Адаптація світових інформаційних потоків до національних стандартів. Міждержавне та міжнародне співробітництво України в інформаційній сфері. Спільний захист інтелектуальної власності.

Міжнародний моніторинг національного інформаційного простору. Особливості вироблення та реалізації спільних інформаційних програм та проектів. Засади та механізми виходу України на світову інформаційну арену. Конструювання світової української інформаційної мережі. Український сегмент Інтернету (основні пріоритети формування змісту, методики наповнення, національні пошукові системи та засоби навігації). Участь України у міжнародних магістральних інформаційно-телекомунікаційних центрах.

Інституційне, кадрове, фінансове забезпечення міжнародної інформаційної діяльності України.

Особливості вироблення та реалізації державної інформаційної політики щодо української діаспори. Захист та задоволення інформаційних потреб та запитів українців та вихідців з України за її межами.

Державна інформаційна політика України на пострадянському просторі. Інформаційний центр у Москві. Просування інформаційного продукту України у держави ЄС. Забезпечення

інформаційної присутності України в Канаді, Аргентині, Бразилії, Австралії. Українська інформаційна продукція в Азії та Африці.

Література: основна [1; 5–6; 11–13; 17–18; 41–46; 48; 50]; додаткова [52; 58]

Плани семінарських занять

Тема 1. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні

1. Конституційно-правові засади інформаційної політики в Україні.
2. Нормативно-правові механізми інформаційної політики в Україні.
3. Інформаційна політика в Україні як гарантія позицій титульної нації та традиційної православної культури суспільства.
4. Законодавче регулювання висвітлення Голодомору.
5. Укази Президента України. Постанови та розпорядження КМУ.
6. Відомчі, урядові, галузеві інформаційні програми.
7. Акти місцевих органів виконавчої влади та ОМС.
8. Розвиток нормативно-правового забезпечення ДІП та його системність.
9. Вплив міжнародного інформаційного права на український правовий простір.
10. Міжнародні та міждержавні договори України в інформаційній сфері.

Література: основна [1–3; 6–11; 14; 18–38; 46]; додаткова [53; 54]

Тема 2. Державна політика у сфері ЗМІ

1. Розроблення концепції державної політики у сфері ЗМІ.
2. Фінансове, кадрове, інституційне забезпечення діяльності органів державного управління та ОМС у сфері ЗМІ.

3. Телерадіопростір. Національні інформаційні служби та агентства. ДІНАУ.
4. Користування каналами мовлення. Ретрансляція програм.
5. Використання частотного діапазону.
6. Стандарти діяльності телерадіокомпаній усіх форм власності.
7. Державна реєстрація, ліцензування та узгодження діяльності ЗМІ.
8. Унормування діяльності та розповсюдження продукції зарубіжних ЗМІ на території України.
9. Залучення зовнішніх ресурсів (міжнародних та регіональних організацій, благодійних фондів) до розвитку НІП України.
10. Державна економічна підтримка національних ЗМІ.
11. Соціальний захист журналістів. Контрольні примірники.

Література [3; 5–10; 13; 16–19; 21–25; 46]

Тема 3. Кінематографія та видавнича справа

1. Кіномистецтво: спадщина, матеріально-технічна база.
2. Кіновиробництво і кінопрокат. Державне замовлення.
3. Державна мережа закладів кінематографії. Національний фонд фільмів.
4. Державні стандарти і технічні нормативи для галузі.
5. Інформаційно-аналітична система “Кінематографія України“, інформаційно-пошукова система “Фільмофонд України“, музей аудіовізуальної культури при Національному центрі О. Довженка.
6. ДІП України у видавничій справі як інструмент захисту прав титульної нації та механізм єдності НІП України.
7. Книжкова палата. Державний реєстр видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
8. Державний архів друку. Державні і регіональні програми розвитку і функціонування української мови.

9. Державна підтримка українським друкованим виданням та телерадіорганізаціям. Українські ЗМІ в конструюванні національного мовно-культурного простору.
10. Розвиток українського книговидання та книгорозповсюдження. Розповсюдження періодичних друкованих видань.
11. Порядок використання коштів, передбачених за програмою "Українська книга".
12. Інституційна складова державної мовної політики.

Література: основна [6–8; 17–19; 33; 35; 41; 46; 50]; додаткова [52]

Тема 4. Рекламна, ярмарково-виставкова діяльність та інтелектуальна власність

1. Рекламна галузь та право громадян на інформацію. Стандарти реклами. Контроль.
2. Розвиток інфраструктури виставково-ярмаркової діяльності в Україні.
3. Підготовка фахівців та проведення досліджень у виставково-ярмарковій сфері.
4. Правове регулювання розміщення та розповсюдження реклами, моніторинг її соціальних та моральних аспектів.
5. Соціальна реклама. Зовнішня реклама.
6. Авторське право і суміжні права та їх захист.
7. Державна реєстрація прав автора на твори науки, літератури і мистецтва. Збори за реєстрацію.

Література: основна [2–3; 6; 13; 20–22; 39; 41; 46; 50]; додаткова [54; 55]

Тема 5. Світові моделі державної інформаційної політики

1. Глобалізація світових інформаційних процесів.
2. Міжнародна інформаційна співпраця. Інтернет.
3. Європейський інформаційний простір.
4. Європейські інформаційні мережі.
5. Досвід ЄС в управлінні інформаційною сферою.

6. Досвід державної інформаційної політики у країнах Світу.
7. Інформаційне забезпечення національних інтересів та пріоритетів у державах Світу.
8. Інформаційна політика держав світу щодо задоволення інформаційних потреб та запитів національних меншин та мігрантів.
9. Управління національним інформаційним простором в державах СНД, США, Канаді, країнах третього світу.

Література: основна [6; 8; 15; 18–19; 39; 41–46; 48; 50]; додаткова [52; 55]

Тема 6. Інтеграція України у світові (глобальні, макрорегіональні) інформаційні процеси

1. Україна у світовому інформаційному просторі.
2. Політика інформаційної інтеграції України (рекомендації, правила, процедури).
3. Адаптація світових інформаційних потоків до національних стандартів.
4. Міждержавне та міжнародне співробітництво України в інформаційній сфері. Спільний захист інтелектуальної власності.
5. Міжнародний моніторинг національного інформаційного простору.
6. Особливості вироблення та реалізації спільних інформаційних програм та проектів.
7. Засади та механізми виходу України на світову інформаційну арену.
8. Конструювання світової української інформаційної мережі.
9. Український сегмент Інтернету (основні пріоритети формування змісту, методики наповнення, національні пошукові системи та засоби навігації).
10. Участь України у міжнародних магістральних інформаційно-телекомунікаційних центрах.

11. Інституційне, кадрове, фінансове забезпечення міжнародної інформаційної діяльності України.
12. Особливості вироблення та реалізації державної інформаційної політики щодо української діаспори.
13. Захист та задоволення інформаційних потреб та запитів українців та вихідців з України за її межами.
14. Державна інформаційна політика України на пострадянському просторі.
15. Просування інформаційного продукту України у держави ЄС.
16. Забезпечення інформаційної присутності України в Канаді, Аргентині, Бразилії, Австралії.
17. Українська інформаційна продукція в Азії та Африці.

Література: основна [1; 5–6; 11–13; 17–18; 41–46; 48; 50]; додаткова [52; 58]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність, критерії та показники інформаційної політики в Україні.
2. Висвітліть цілі інформаційної політики в Україні.
3. Розкрийте класичні теорії інформаційної політики в Україні.
4. Дайте оцінку теоретичним особливостям вироблення та реалізації інформаційної політики в Україні.
5. Проаналізуйте сучасні механізми й методи залучення кадрових, фінансових та інституційних ресурсів при виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні.
6. Дайте оцінку значущості інформаційних пріоритетів в українському державотворенні.
7. Схарактеризуйте теоретичні принципи управління та регулювання інформаційної політики в Україні та основні напрями їх удосконалення.
8. Висвітліть особливості теорій та концепцій інформаційної політики в Україні.

9. Схарактеризуйте організаційно-правові засади інформаційної політики в Україні.
10. Поясніть необхідність сталого розвитку інформаційної сфери держави.
11. Розкрийте сутність сучасних механізмів управління та регулювання інформаційної політики в Україні.
12. Схарактеризуйте принципи та науково-методичні засади аналізу інформаційної політики в Україні.
13. Розкрийте сутність механізмів моніторингу та діагностики інформаційної політики в Україні.
14. Визначте та проаналізуйте перспективні напрями захисту прав титульної нації в національному інформаційному просторі України.
15. Поясніть засадничі принципи, види та методи прогнозування інформаційної політики в Україні.
16. Схарактеризуйте внутрішній стан інформаційної політики в Україні.
17. Визначте та оцініть фактори зовнішнього середовища інформаційної політики в Україні.
18. Розкрийте схему розвитку кадрового наповнення інформаційної політики в Україні.
19. Визначте ознаки концептуального забезпечення вироблення та реалізації інформаційної політики в Україні.
20. Визначте особливості зарубіжного досвіду вироблення та реалізації інформаційної політики в Україні.
21. Схарактеризуйте стан нормативно-правової бази інформаційної політики в Україні та шляхи її вдосконалення.
22. Дайте оцінку пріоритетним напрямам використання бюджетних ресурсів при виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні.
23. Окресліть фази і цикл розвитку інформаційної політики в Україні.
24. Схарактеризуйте шляхи залучення додаткових позабюджетних коштів у державній інформаційній політиці.

25. Проаналізуйте проблеми конструювання та структуризації національного інформаційного простору України.
26. Розкрийте основні напрями управління національним інформаційним простором.
27. Дайте оцінку значущості православ'я у єдності національного інформаційного простору України.
28. Розкрийте структуру управління інформаційною політикою в Україні.
29. Проаналізуйте управління та регулювання національним інформаційним простором України.
30. Підготуйте пропозиції щодо стратегічного аналізу інформаційної політики в Україні, її фінансування, кошторису і бюджету.
31. Дайте оцінку значенню органів місцевого самоврядування у виробленні та реалізації державної інформаційної політики.
32. Розкрийте сутність цільового орієнтування стратегії інформаційної політики в Україні та визначення інформаційних пріоритетів.
33. Ознайомте із зарубіжними теорією та практикою вироблення та реалізації державної інформаційної політики.
34. Схарактеризуйте порядок підготовки внутрішньої нормативної документації щодо вироблення та реалізації інформаційної політики в Україні.
35. Визначте місце православ'я як системоутворюючу складову в національному інформаційному просторі України.
36. Назвіть складові елементи організаційної структури управління та регулювання інформаційної політики в Україні.
37. Визначте принципи та науково-методичні засади системного аналізу інформаційної політики в Україні.
38. Назвіть необхідні передумови ефективного використання ресурсів при виробленні та реалізації інформаційної політики в Україні.
39. Дайте оцінку інформаційному забезпеченню діяльності органів місцевого самоврядування, засадам та механіз-

мам його узгодження з державною інформаційною політикою.

40. Схарактеризуйте регіональні особливості національного інформаційного простору України та інформаційної політики в Україні.
41. Розкрийте особливості єдності національного інформаційного простору та інформаційних процесів у регіонах.
42. Дайте оцінку державним програмам забезпечення та захисту інформаційних потреб закордонного українства.
43. Дайте оцінку державній підтримці українського книговидання та книгорозповсюдження.
44. Окресліть територіальні особливості реалізації державної політики щодо розвитку і функціонування української мови.
45. Висвітліть особливості міжнародного моніторингу інформаційних процесів.
46. Назвіть основні критерії ефективності та практичної значущості управління та регулювання телерадіопростору України.
47. Розкрийте механізми аудиту та оцінки ефективності інформаційної політики в Україні, їх складові.
48. Визначте місце і роль держави у системі національної інформаційної безпеки.
49. Вкажіть основні теоретичні принципи управління розвитком інформаційних послуг у суспільстві.
50. Проаналізуйте зарубіжний досвід формування національних інформаційних ресурсів.
51. Висвітліть концепцію державної політики у сфері ЗМІ в Україні.
52. Визначте механізми упровадження новітніх інформаційних технологій.
53. Схарактеризуйте науково-технічне забезпечення інформаційної політики в Україні.
54. З'ясуйте особливості структури мовлення державних та недержавних (приватних) телерадіоорганізацій на загальнонаціональних каналах України.

55. Проаналізуйте засади та механізми й методи державної політики у сфері комп'ютерних технологій і систем телекомунікацій.
56. Розкрийте основні шляхи розвитку матеріально-технічної безпеки особи, суспільства, нації та держави.
57. Покажіть основні загрози інформаційній безпеці України та засади державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки.
58. Визначте основні напрями та завдання державної інформаційної політики в галузі кінематографії.
59. Схарактеризуйте державну інформаційну політику в Україні щодо рекламної та виставково-ярмаркової діяльності.
60. Визначте особливості регулювання інформаційної діяльності громадських організацій і політичних партій.

Література

Основна

1. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 328 с.
2. *Нижник Н. Р., Машков О. А.* Системний підхід в організації державного управління. — К.: Вид–во УАДУ, 1998. — 160 с.
3. *Данн В. Н.* Державна політика: вступ до аналізу. — Одеса, 2005. — 504 с.
4. *Десятов Т., Мельниченко В.* Формування історичної свідомості громадян — важливий напрям роботи органів державної влади // АПВП. — 2004. — № 1. — С. 157–160.
5. *Дзоз В.* Гуманітарна політика України: проблеми формування та реалізації (соціально-філософський аналіз). — К., 2006. — 316 с.
6. *Драгомирецька Н. М.* Державна інформаційна політика: навч.-метод. посіб. / Н. М. Драгомирецька; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2014. — 251 с.
7. *Здіорук С. І.* Завдання гуманітарної політики України в контексті сучасних політичних реалій // Україна: стратегічні пріори-

тети. Аналітичні оцінки — 2005 / за ред. О. С. Власюка. — К.: Знання, 2005. — С. 372–390.
8. *Закон* України "Про видавничу справу" від 5 червня 1997 р. № 318/97–ВР // Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика: у 4 т.: Авторське право і суміжні права / за заг. ред. Г. І. Миронюк, В. С. Дроб'язка. — К.: Ін Юре, 1999. — Т. 2. — С. 256–272.
9. *Закони* України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціального захисту журналістів", "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні": станом на 1 грудня 2014 р. — К.: Парлам. вид-во, 2014. — 40 с.
10. *Збірка* документів Ради Європи, ратифікованих Україною. — К., 2006. — 496 с.
11. *Зовнішня* політика України: від романтизму до прагматизму. — К., 2001.
12. *Експертна* доповідь "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2006 році" (проект). — К., 2007. — 256 с.
13. *Інформаційні* матеріали про роботу КМУ за дев'ять місяців 2005 р. — 87 с.
14. *Комплексна* програма "Молодь міста Києва на 2006–2008 роки". — К.: Голов. упр. у справах сім'ї та молоді КМДА; ДІПСМ, 2005. — 56 с.
15. *Культурна* спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: зб. офіц. док. / упоряд. В. І. Фрич; відпов. ред. В. М. Гарник. — К.: Істина, 2002.
16. *Мисів Л.* Теоретико-методологічні підходи до вивчення проблем державного управління формуванням та розвитком духовних цінностей українського суспільства // Актуальні проблеми держ. упр.: ДРІДУ НАДУ. — Вип. 3 (25). — 2006. — С. 50–57.
17. *Нагорна Л.* Національна ідентичність в Україні. — К., 2002. — 272 с.
18. *Омельчук В. В.* Державна політика у сфері культури як чинник інтеграції АРК в єдиний загальнонаціональний гуманітарний простір України // Зб. наук. пр. НАДУ. — 2007. — № 2. — С. 284–293.
19. *Омельчук В. В.* Механізми інтеграції етнічних спільнот АРК в єдиний гуманітарний простір України // Вісн. НАДУ. — 2007. — № 3. — С. 273–284.

20. *Омельчук В.* Державна мовна політика та особливості її реалізації // Проблеми національної безпеки України в умовах сучасного розвитку України. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 15 вересня 2006 р. — К., 2006. — С. 339–344.
21. *Омельчук В.* Державна політика створення єдиного гуманітарного простору: зарубіжний досвід // Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: Матеріали V всесвіт. конф., Київ, 25 травня 2006 р. — К.: МАУП, 2007. — С. 273–283.
22. *Омельчук В.* Державна політика щодо увічнення пам'яті жертв Голодомору як чинник становлення національної історичної пам'яті // Голодомор 1932–1933 років в Україні: каральні органи більшовицького режиму. Матеріали V міжнар. наук. конф. (МАУП, 24 лист. 2006 р.). — К., 2007. — С. 12–31.
23. *Омельчук В. В.* Управління культурними процесами як чинник формування єдиного гуманітарного простору України // Концептуальні засади формування менеджменту в Україні: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 листопада 2007 р.). — К., 2007. — С. 563–583.
24. *Освіта* України 2014. Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності МОН України у 2014 році та головні завдання на 2015 рік. — К., 2014. — 150 с.
25. *Основи* етнодержавознавства / за ред. Ю. Римаренка. — К.: Либідь, 1997. — 656 с.
26. *Пал Л.* Аналіз державної політики / пер з англ. — К.: Основи, 1999.
27. *План* заходів КМДА щодо реалізації Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року, затв. розпорядженням КМДА від 29 березня 2007 р. № 359 // Хрещатик. — № 54 (3044). — 2007. — С. 12–13.
28. *Порядок* використання у 2014 році коштів, передбачених у державному бюджеті України для випуску книжкової продукції за програмою "Українська книга", затверджений Постановою КМУ від 21 березня 2014 р. № 534 // Зб. уряд. норм. актів України. — 2014. — № 31–32. — 21–28 березня 2014 р. — С. 101–102.
29. *Постанова* ВР України "Про підсумки парламентських слухань "Інформаційна політика України: стан і перспективи" від 2 червня 1999 р. № 705/–XIV (Витяг) // Правове регулювання

інформаційної діяльності в Україні: станом на 1 січня 2001 р. / упоряд. С. Е. Демський; відп. ред. С. П. Павлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — С. 35–36.
30. *Постанова* ВР України "Про рекомендації учасників парламентських слухань "Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи" від 25 квітня 1997 р. № 236/97–ВР // Правове регулювання інформаційної діяльності в Україні: Станом на 1 січня 2001 р. / упоряд. С. Е. Демський; відп. ред. С. П. Павлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — С. 32–34.
31. *Постанова* КМУ "Деякі питання порядку розповсюдження і демонстрування фільмів" від 16 січня 2006 р. № 20 // ЗУНАУ. — 2006. — № 7.
32. *Постанова* КМУ "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання програм у сфері культури" від 24 вересня 2005 р. № 957 // ЗУНАУ. — 2006. — № 1.
33. *Постанова* КМУ "Про затв. Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з відтворення культури національних меншин та фінансової підтримки газет мовами національних меншин" від 30 листопада 2005 р. № 1124 // ЗУНАУ. — 2006. — № 2.
34. *Постанова* КМУ "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази закладів культури, що належать до сфери управління МКТ" від 27 вересня 2005 р. № 986 // ЗУНАУ. — 2006. — № 1.
35. *Постанова* КМУ "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення і розповсюдження національних фільмів" від 29 грудня 2005 р. № 1298 // ЗУНАУ. — 2006. — № 6.
36. *Постанова* КМУ "Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для збирання, оброблення та розповсюдження офіційної інформаційної продукції" від 7 березня 2007 р. № 414 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 45–46.
37. *Постанова* КМУ "Про затвердження Порядку використання у 2007 р. коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки друкованих періодичних видань культурологічного та літературно-художнього напряму" від

14 березня 2007 р. № 445 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 76.
38. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки творчих спілок у сфері засобів масової інформації” від 7 березня 2007 р. № 412 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 44–45.
39. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для створення рекреаційних зон, меморіальних музейних комплексів, а також розвитку історико-культурних пам’яток і заповідників” від 1 березня 2007 р. № 332 // ДВУ. — № 5 (217). — 2007. — С. 74–75.
40. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті України для випуску книжкової продукції за програмою “Українська книга” від 21 березня 2007 р. № 534 // ЗУНАУ. — 2007. — № 21–22. — 2007. — С. 101.
41. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення і розповсюдження національних фільмів” від 29 грудня 2005 р. № 1298 // ЗУНАУ. — 2006. — № 6.
42. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для збирання, оброблення та розповсюдження офіційної інформаційної продукції” від 7 березня 2007 р. № 414 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 45–46.
43. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки друкованих періодичних видань культурологічного та літературно-художнього напряму” від 14 березня 2007 р. № 445 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 76.
44. *Постанова* КМУ “Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки творчих спілок у сфері засобів масової інформації” від 7 березня 2007 р. № 412 // ДВУ. — № 6 (218). — 2007. — С. 44–45.
45. *Постановление* СМ АРК “О ходе реализации Постановления Совета Министров Автономной Республики Крым от 27 авгус-

та 1997 г., № 260 “О программе развития сети образовательных учреждений, классов с украинским, крымскотатарским языками обучения, школ и классов с двумя языками обучения” от 27 октября 1998 г. № 323 // Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці: зб. док. / упоряд. Ю. Білуха, О. Власенко. — К.: Абрис, 2004. — С. 6.

46. *Сопілко І. М.* Державна інформаційна політика України: стан та шляхи реалізації: монографія / І. М. Сопілко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. — К.: Леся, 2014. — 423 с.
47. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. — К.: Основи, 2002. — 750 с.
48. *Україна*: стратегічні пріоритети. Аналітичні записки / За заг. ред. О. С. Власюка. — К.: НІСД, 2006. — 576 с.
49. *Цвєтков В. В.* Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). — Х.: Право, 1996. — 164 с.
50. *Чиж І. С.* Україна: шлях до інформаційного суспільства. — К., 2004. — 287 с.

Додаткова

51. *Національна* експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. Програмно-цільові документи комісії: Концепція діяльності, стратегічні завдання на період 2007–2011 рр. Програма діяльності. — К., 2007.
52. *Пропозиції* Верховної Ради України до основних напрямів бюджетної політики на 2007 рік // ВВР України. — 2006. — 6 жовтня.
53. *Пропозиції* Президенту: нова хвиля реформ. — К., 2005. — 104 с.
54. *Рішення* КСУ у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, м. Київ, 14 грудня 1999 р. № 10–рп/99. Справа № 1–6/99 // Рішення Конституц. Суду України. — К., 2006. — С. 122–131.
55. *Розпорядження* КМУ “Про затвердження плану заходів на 2006–2007 роки щодо реалізації Концепції державної політики в галузі культури” від 7 березня 2006 р. № 126–р // ЗУНАУ. — 2006. — № 15.

56. *Указ* Президента України “Про заходи щодо вивчення та популяризації духовної спадщини Івана Франка” від 27 серпня 2006 р. № 727/2006 // ДВУ. — № 16 (204). — 2006. — С. 11.
57. *Указ* Президента України “Про координаційну раду з підготовки заходів у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932–33 років в Україні” від 14 березня 2007 р. № 207/2007 // ДВУ. — № 5 (217). — 2007. — С. 34–35.
58. *Указ* Президента України “Про проведення в Україні у 2007 році Року української книги” від 15 грудня 2006 р. № 1088/2006 // ДВУ. — № 23–24 (211–212). — 2006. — С. 47.

4. Навчальна програма дисципліни “Методологія та методи наукових досліджень” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Мета викладання дисципліни — формування у студентів знань з методології та методів наукових досліджень.

Основними *завданнями* дисципліни є:

- надати сучасні знання з методології науки та методів наукових досліджень;
- ознайомити з нормативними вимогами сучасної науки до наукового дослідження;
- продемонструвати можливості методів наукових досліджень, особливості їх використання в державно-управлінському дослідженні;
- сформувати навички побудови основних складових наукового дослідження.

Після навчання дисципліни студенти мають *вміти*:

- використовувати основні положення методології та її категоріальний апарат;
- коректно сформулювати тему наукового дослідження;
- визначити основні параметри наукового дослідження;
- визначити проблему, об’єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження;
- обґрунтувати використання основних методів в дисертаційному дослідженні;
- використовувати методи наукових досліджень;
- підготувати проект програми наукового дослідження;
- підготувати план-проспект наукового досліджування;
- спланувати роботу над науковим дослідженням;
- провести наукове дослідження;
- проаналізувати результати наукового дослідження відповідно до гіпотез цього дослідження;
- писати основні наукові тексти;
- презентувати результати наукового дослідження.

Дисципліна “Методологія та методи наукових досліджень” поєднує теоретико-методологічні засади розуміння природи науки, методології та методів наукових досліджень із прикладними аспектами організації та проведення наукового дослідження. Вона є складовою варіативної частини курсу для магістерських програм ВНЗ.

Дисципліна “Методологія та методи наукових досліджень” тісно пов’язана з такими дисциплінами, як: “Аналітична діяльність”, “Теорія систем та системний аналіз”, а також утворює інтеграційні зв’язки з іншими дисциплінами навчального плану.

Тематичний план дисципліни “Методологія та методи наукових досліджень”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Сутність науки та її інституційні характеристики
1	Структура науки як системи
2	Специфіка науково-дослідницької діяльності
3	Наукове знання
4	Галузева структура сучасної науки
5	Тенденції розвитку науки
	Змістовий модуль II. Процес наукового дослідження
6	Структура основні різновиди та етапи наукового дослідження
7	Програма наукового дослідження
8	Науковий факт і його роль у дослідженні. Наукове описання об’єкта
9	Наукове доведення і аргументація. Наукові ідеї. Відкриття
10	Узагальнення і теоретизування
	Змістовий модуль III. Методологія науки
11	Методологія як інтегральна система знань регулятивно-діяльної природи
12	Принципи наукового дослідження
13	Ідеал об’єктивності науки
14	Парадигми та їх роль у пізнанні
15	Наукові підходи

1	2
	Змістовий модуль IV. Методи наукових досліджень
16	Сутність та класифікація методів дослідження
17	Методи емпіричних досліджень
18	Методи теоретичних досліджень
19	Методи аналізу наукової інформації
20	Методи презентації результатів досліджень
	Змістовий модуль V. Особистість вченого та наукова творчість
21	Характеристика особистості вченого
22	Навички наукової діяльності та їх розвиток
23	Цінності, етика та соціальна відповідальність вченого
24	Технології наукової творчості
25	Наукові комунікації вченого
	Змістовий модуль VI. Якість наукового дослідження
26	Поняття якості наукового дослідження. Основні напрями удосконалення наукових досліджень
27	Правові та етичні засади регуляції наукових досліджень
28	Наукова новизна. Плагіат і його ознаки
29	Удосконалення управління науковим знанням
30	Активізація впровадження результатів наукових досліджень

Зміст дисципліни
"Методологія та методи наукових досліджень"

Змістовий модуль I. Сутність науки та її інституційні характеристики

Тема 1. Структура науки як системи

Наука як об'єкт наукової рефлексії. Характеристика філософії, соціології, психології науки і наукознавства.

Історичні умови виникнення науки. Характеристика основних етапів становлення та розвитку науки. Сутність науково-технічної революції. Сучасний етап розвитку науки.

Наука як складна інституціональна система поєднує соціальні групи людей, які професійно займаються науковими дослідженнями; соціальні організації, орієнтовані на виробництво знання; норми, правила, стандарти діяльності наукових

робітників; наукові дисципліни; міждисциплінарні поєднання вчених.

Структура науки як системи, яка поєднує соціальну, емпірико-теоретичну, методолого-інструментальну та інформаційно-комунікативну підсистеми. Системні характеристики науки. Характеристика проблем основних складових науки.

Соціальні функції науки: евристична, пізнавальна, пояснювальна, інструментальна, технологічна, інституціональна, культурологічна, світоглядна, експертно-оціночна, управлінська, комерційна, соціалізаторська, практична. Гносеологічні функції науки: отримання знання, розповсюдження знання, вдосконалення наукового знання, накопичення знань, використання знання.

Література: основна [1; 4; 5; 15; 27; 44; 47];
додаткова [64; 71]

Тема 2. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Поняття наукової діяльності. Специфіка науки порівняно з предметно-практичною діяльністю, міфологією, релігією, мистецтвом, ідеологією, технікою.

Основні види наукових досліджень: фундаментальні, прикладні та розробки.

Література: основна [1; 8; 15; 18; 19; 22; 25; 35; 44; 47; 52; 54];
додаткова [58; 64]

Тема 3. Наукове знання

Поняття наукового знання як сукупності ідей людини з теоретичного оволодіння предметом. Класифікація наукового знання. Характеристика основних видів знання: абсолютного, відносного, апріорного, апостеріорного, предметного, інструментального, гіпотетичного, істинного, недостовірного, емпіричного, теоретичного, фундаментального, прикладного, суттєвого, несуттєвого, системного, несистемного, аналітичного, синтетичного, описового, пояснюючого тощо.

Функції знання: творча, пізнавальна, інструментальна, ресурсна, комерційна, культурологічна. Дисфункціональність науки.

Підходи до моделювання знання: кумулятивний, верифікаційний, фальсифікаційний, проблемний, діяльнісний, тематичний.

Література: основна [3; 6–8; 15; 18–20; 25; 32; 38; 40; 44; 47; 52; 53; 54];
додаткова [59; 64; 66; 71]

Тема 4. Галузева структура сучасної науки

Історична ґенеза класифікації наук: стародавні філософи, Ф. Бекон, Г. Спенсер, Ф. Енгельс. Сучасні класифікації наук: класифікація наук ЮНЕСКО, країнах ЄС, Російській Федерації, Україні.

Галузева структура науки та проблеми міжгалузевих досліджень. Світові тенденції розвитку галузевої структури науки.

Література: основна [1; 14; 18; 19; 25; 44; 47; 48; 52; 56];
додаткова [64; 66; 67]

Тема 5. Тенденції розвитку науки

Основні концепції зародження науки. Історичні етапи становлення та розвитку науки: наука Стародавнього Світу, класичний період розвитку науки, постклясична наука, сучасний етап розвитку науки. Науково-технічна революція. Теорія наукових революцій Т. Куна. Процес інституціоналізації науки.

Основні тенденції розвитку сучасної науки: експоненціальне зростання наукового знання, посилення динаміки та масштабів науки, гуманізація науки, перетворення науки у безпосередньо виробничу силу тощо.

Основні проблеми пострадянської науки в Україні та шляхи їх розв’язання.

Література: основна [1; 5; 10; 15; 18–20; 27; 32; 44; 47; 48, 56] ;
додаткова [64; 66; 71]

Змістовий модуль ІІ. Процес наукового дослідження

Тема 6. Структура, основні різновиди та етапи наукового дослідження

Загальна структура наукового дослідження. Суб'єкт, об'єкт та предметне поле дослідження. Проблема та актуалізація предметності. Соціальні та гносеологічні умови наукового дослідження. Роль методології та методів в науковому дослідженні. Науково-дослідницька діяльність та її гносеологічні та соціальні результати. Типологія наукових досліджень та елементів структури наукового дослідження. Характеристика основних етапів наукового дослідження.

Література: основна [3; 4; 6; 7; 11; 17–19; 30; 31; 34; 40; 42; 44; 47; 52; 55];
додаткова [63; 72; 73]

Тема 7. Програма наукового дослідження

Поняття та структура програми наукового дослідження. Актуальність наукового дослідження. Формулювання проблеми дослідження. Цілі та завдання дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Емпірична база дослідження. Гіпотези в дослідженні та їх перевірка. Висновки і рекомендації за наслідками досліджень. Обґрунтування методів отримання та аналізу інформації.

Література: основна [6; 7; 18; 19; 22; 30; 34; 40; 42; 44; 47];
додаткова [63; 72; 73]

Тема 8. Науковий факт і його роль у дослідженні. Наукове описання об'єкта

Поняття наукового факту. Факт дійсності та факт науки. Характеристики наукового факту. Складові структури факту: матеріально-предметна, перцептивна, лінгвістична, гносеологічна. Факти в класичній та постекласичній науці

Класифікація фактів. Ролі фактів в науковому дослідженні.

Сутність наукового опису об'єкта: як важливого етапу дослідження, методу наукового пізнання та деякої технології. Основні проблеми опису: об'єктивність, достатня детальність, достовірність фактів чіткість.

Література: основна [26; 27; 40; 42; 44; 47];
додаткова [63; 72; 73]

Тема 9. Наукове доведення і аргументація. Наукові ідеї. Відкриття

Сутність доведення як міркування, яке встановлює істину твердження шляхом використання інших істинних тверджень. Структура наукового доведення. Поняття "аргумент", "теза", "довід", "демонстрація".

Сутність наукової ідеї та її функції. Генерування нових ідей. Фактори, що сприяють появі нових ідей або гальмують їх.

Поняття наукового відкриття. Критерії наукових відкриттів. Типологія наукових відкриттів. Особливості процесу пізнання, що веде до відкриття.

Література: основна [5; 8–10; 18; 19; 32; 35; 44; 45; 47];
додаткова [63; 72; 73]

Тема 10. Узагальнення і теоретизування

Поняття узагальнення. Структура узагальнення. Аналітичні та синтетичні узагальнення.

Поняття теорії, її структура: синтезуючий принцип, понятійний апарат, закономірності. Основні вимоги до теорії. Функції теорії: інформаційна, систематизуюча, пояснювальна, прогностична, методологічна, практична. Класифікація теорій. Поняття концепції. Теоретизування та її структура.

Література: основна [18; 19; 38; 44; 45; 47];
додаткова [59; 71]

Змістовий модуль III. Методологія науки

Тема 11. Методологія як інтегральна система знань регулятивно-діяльної природи

Поняття методології. Основні точки зору щодо природи методології. Основні методологічні підсистеми: інституційна, логічна, лінгвістична, гносеологічна, комунікативна, діяльністна, рефлексивна тощо. Структура методології: принципи, норми, поняття, парадигми, методи, прийоми, підходи, теорії.

Характеристика основних різновидів методології: консервативна, утопічна, еклектична, діалектична, раціоналістична, модерністська, позитивістська, постмодерністська.

Тенденції методологічного розвитку науки: гуманізація, зближення природознавства та соціально-гуманітарних наук, плюралізм, універсалізація, мультипарадигмальність тощо.

Література: основна [3; 4; 8; 11; 14; 17–19; 22; 25; 36; 44; 45; 47; 52–55];
додаткова [63–65; 71–73]

Тема 12. Принципи наукового дослідження

Поняття принципу як основного орієнтиру пізнавального процесу. Роль принципу в пізнавальному процесі. Вимоги до принципу.

Характеристика основних принципів пізнання. Формально-логічні, математичні, філософсько-світоглядні, загальнонаукові, конкретнонаукові. Принципи об'єктивності, детермінізму, розвитку, системності, синергизму.

Література: основна [3; 5; 14; 16; 18; 19; 27; 29; 37; 40; 43–45; 47; 48];
додаткова [63; 71; 72; 73]

Тема 13. Ідеал об'єктивності науки

Поняття об'єктивності та її значення в пізнавальному процесі. Фактори впливу на об'єктивність: цінності, інтереси та тен-

денційність вченого. Шляхи досягнення об'єктивності. Суб'єктивність та її роль у пізнанні.

Література: основна [3; 5; 14; 16; 18; 19; 27; 29; 37; 40; 43–45; 47; 48]; додаткова [63; 71–73]

Тема 14. Парадигми та їх роль у пізнанні

Парадигма як дисциплінарна матриця. Ознаки парадигми. Зміст парадигми. Характеристика основних наукових парадигм. Розвиток науки як зміна парадигм. Метафізична, діалектична, системна, модерністська і постмодерністська парадигми.

Парадигмальні зміни сучасної науки: мультипарадигмальність, домінування системної та синергетичної парадигм тощо.

Література: основна [20; 44; 45; 47]; додаткова [65; 66]

Тема 15. Наукові підходи

Підхід як методологічний комплекс парадигмальних, синтагматичних та прагматичних структур та механізмів, формується шляхом багаторазового розгортання принципу в методи та інструменти пізнання.

Характеристика основних наукових підходів: діалектичний, системний, комплексний, синергетичний тощо.

Література: основна [3; 5; 14; 16; 18; 19; 27; 29; 37; 40; 43–45; 47; 48]; додаткова [63; 71–73]

Змістовий модуль IV. Методи наукових дослідження

Тема 16. Сутність та класифікація методів дослідження

Поняття методу наукового дослідження. Ознаки наукового методу: об'єктивність, евристичність, відтвореність, надійність, конкретність, технологічність тощо.

Класифікація методів дослідження.

Обґрунтування методів досліджень. Формування та засвоєння нових методів наукових досліджень.

Література: основна [2–4; 11; 16–18; 21; 22; 29; 37; 40; 42; 44; 45; 47; 48; 53];
додаткова [63; 67; 72; 73]

Тема 17. Методи емпіричних досліджень

Специфіка методу емпіричного дослідження. Спостереження і його можливості. Вимірювання. Метод класифікацій. Вибірковий метод. Опитувальний метод. Тестування як метод дослідження. Метод фокус-груп. Експертне опитування. Експериментальний метод. Метод аналізу документів. Метод аналізу ситуацій.

Література: основна [39–42; 44–48; 51; 53];
додаткова [63; 72]

Тема 18. Методи теоретичних досліджень

Аналіз і синтез. Структура методу аналізу. Єдність аналізу та синтезу в науковому дослідженні. Специфіка аналітики в державному управлінні. Діалектична і формальна логіка. Індукція і дедукція. Якісний і кількісний аналіз. Моделювання.

Література: основна [14; 18; 19; 38; 40; 42–45; 47; 53];
додаткова [59; 63; 72; 73]

Тема 19. Методи аналізу наукової інформації

Наукова інформація та її характеристики. Робота над літературними джерелами. Збирання матеріалу для дослідження. Аналіз і обробка первинної інформації. Інтерпретація наукових даних. Математичне забезпечення наукового дослідження.

Література: основна [4; 9; 11; 17; 22; 30; 31; 34; 39; 40; 42; 44–47; 55];
додаткова [60; 63; 72; 73]

Тема 20. Методи презентації результатів досліджень

Форми наукової комунікації. Наукові семінари та конференції. Технології презентації текстів Виступ і доповідь на науковій конференції. Наукова дискусія та її специфіка. Публічний захист дисертації. Інтернет в науковій комунікації.

Література: основна [33; 35; 44; 45; 47; 49];
додаткова [63; 74]

Змістовий модуль V. Особистість вченого та наукова творчість

Тема 21. Характеристика особистості вченого

Характеристика особистості вченого. Внутрішня та зовнішня структура вченого. Статуси та ролі, що виконують вчені.

Типологія вчених: теоретики, прикладники, організатори та виконавці, експериментатори, методологи, теоретики, організатори, генератори ідей.

Наукові співтовариства як сфера реалізації вченого. Наукові школи, їх ознаки, типи та функції.

Література: основна [1; 14; 15; 27; 33; 35; 44; 45; 47];
додаткова [65]

Тема 22. Навички наукової діяльності та їх розвиток

Професійні якості вченого. Напрями розвитку спроможності до інтелектуальної діяльності. Спроможність до наукового мислення, швидкого входження в наукову тему, творчого розв'язання наукових завдань. Володіння науковим інструментарієм. Спроможність до навчання та самонавчання.

Розвиток аналізаторів дослідника: швидке читання, запам'ятовування інформації, наукове мислення.

Наукова організація дослідницької діяльності. Планування денної роботи.

Література: основна [1; 14; 15; 27; 33; 35; 44; 45; 47];
додаткова [57; 62; 65]

Тема 23. Цінності, етика та соціальна відповідальність вченого

Поняття цінностей та їх функції: сенсоутворююча, критеріальна, орієнтаційна, соціалізаторська, оцінювання, контролююча, цілепокладання, комунікативна, інтеграційна, конфліктна, прогностична. Класифікація цінностей.

Характеристика наукових цінностей. Наука як цінність. Зміни ціннісної системи науки.

Етика науки. Полярні імперативи Р. Мертона. Принципи етики вченого. Соціальна відповідальність вченого. Особливості сучасного етосу вченого.

Література: основна [1; 3; 5; 27; 33; 35; 44; 45; 47; 49; 52]; додаткова [60; 70]

Тема 24. Технології наукової творчості

Загальна характеристика технологічного підходу до науки. Технології швидкісного читання. Технології запам'ятовування інформації. Наукове мислення та його особливості. Технології наукової творчості.

Література: основна [15; 35; 44; 45; 47; 49; 50; 52]; додаткова [57; 62; 65; 68]

Тема 25. Наукові комунікації вченого

Особливості наукової комунікації, в основі якої лежить розв'язання наукового завдання. Роль наукової комунікації в розвитку науки.

Наукове керівництво як складний різновид науково-педагогічної комунікації. Вимоги до наукового керівництва. Типологія наукових керівників. Характеристика основних форм і методів наукової комунікації. Наукові конгреси, конференції, симпозіуми, семінари, круглі столи. Інтернет комунікації в науці. Публічний захист результатів наукового (дисертаційного) дослідження.

Література: основна [1; 8–10; 15; 25; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [60; 66]

Змістовий модуль VI. Якість наукового дослідження

Тема 26. Поняття якості наукового дослідження. Основні напрями удосконалення наукових досліджень

Поняття якості наукового дослідження: розв'язує актуальну та недосліджену наукову проблему, використовує сучасну методологію, отримує принципове нове знання, впливає на подальший розвиток досліджень, має практичне значення, є текстуальною цінністю. Методологічний, науково-теоретичний, практичний, текстуальний види якості дослідження.

Основні недоліки наукового дослідження: назви, структури, тексту, бібліографії.

Література: основна [8–10; 23–25; 33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [65; 69; 70]

Тема 27. Правові та етичні засади регуляції наукових досліджень

Необхідність правої регуляції наукових досліджень. Характеристика системи законів України про науку. Оновлення законодавства України про науку. Проблема впровадження європейських цінностей та норм. Кодекси честі вченого. Моральна регуляція наукових досліджень.

Література: основна [1; 12; 13; 15; 25; 33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [66; 70]

Тема 28. Наукова новизна. Плагіат і його ознаки

Поняття наукової новизни. Індивідуальна, групова, національна та всесвітня новизна. Новизна в дисертаційному дослідженні, рівні наукової новизни.

Проблеми наукової новизни: отримання, діагностики, визнання та реалізації у практику. Засоби експертизи наукової новизни.

Плагіат як недобросовісне запозичення результатів наукових досліджень. Шляхи недопущення плагіату. Правові норми боротьби з плагіатом.

Література: основна [1; 12; 13; 15; 25; 33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [66; 70]

Тема 29. Удосконалення управління науковим знанням

Поняття "суспільство знання". Управління науковим знанням. Основні школи управління знанням. Проблеми управління знанням.

Література: основна [8–10; 25; 44; 45; 47]; додаткова [61; 66]

Тема 30. Активізація впровадження результатів наукових досліджень

Основні напрями впровадження результатів наукових досліджень: наука, навчання, техніка, виробництво та інші сфери практичної діяльності. Засоби підвищення ефективності впровадження досягнень науки.

Література: основна [1; 4; 8–10; 15; 25; 31; 44; 45; 47; 54]; додаткова [61; 66; 70]

Плани семінарських занять

Тема 1. Структура науки як системи

1. Наука як об'єкт наукової рефлексії.
2. Характеристика філософії, соціології, психології науки та наукознавства.
3. Фактори виникнення та розвитку науки.
4. Основні етапи становлення та розвитку науки.
5. Сутність науково-технічної революції.
6. Сучасний етап розвитку науки.
7. Процес інституціоналізації науки.
8. Наука як складна інституціональна система.

9. Структура науки як системи.
10. Системні характеристики науки.
11. Характеристика проблем основних складових науки.
12. Соціальні функції науки.

Література: основна [1; 4; 5; 15; 27; 44; 47];
додаткова [64; 71]

Тема 2. Специфіка науково-дослідницької діяльності

1. Наука як специфічний різновид духовного виробництва.
2. Поняття та особливості дослідницької діяльності як складного виду інтелектуальної діяльності.
3. Специфіка наукової діяльності порівняно з предметно-практичною діяльністю, технікою.
4. Специфіка наукової діяльності порівняно з іншими видами духовної діяльності (міфологією, релігією, мистецтвом, ідеологією, технікою).
5. Етапи розгортання науково-дослідницької діяльності.
6. Соціальні та гносеологічні умови та результати науково-дослідницької діяльності.
7. Основні види наукових досліджень: фундаментальні, прикладні та розробки.
8. Специфіка та основні різновиди аналітичної діяльності.
9. Методи та технологія аналітичної діяльності.

Література: основна [1; 8; 15; 18; 19; 22; 25; 35; 44; 47; 52; 54];
додаткова [58]

Тема 3. Програма наукового дослідження

1. Поняття та структура програми наукового дослідження.
2. Актуальність наукового дослідження.
3. Формулювання проблеми дослідження.
4. Цілі та завдання дослідження.
5. Об’єкт і предмет дослідження.
6. Емпірична база дослідження.

7. Гіпотези в дослідженні і їх перевірка.
8. Обґрунтування методів отримання та аналізу інформації.
9. Висновки і рекомендації за наслідками досліджень.

Література: основна [6; 7; 18; 19; 22; 30; 34; 40; 42; 44; 47]; додаткова [63; 72; 73]

Тема 4. Методологія науки

1. Поняття наукової методології як інтегральної системи знань регулятивно-діяльної природи.
2. Структура наукової методології.
3. Характеристика основних різновидів методології.
4. Тенденції методологічного розвитку науки.
5. Принципи наукового дослідження та їх роль у пізнавальному процесі.
6. Характеристика основних принципів пізнання.
7. Парадигми та їх роль у пізнанні.
8. Наукові підходи.
9. Характеристика основних наукових підходів.
10. Методи наукового дослідження.
11. Методологічна роль теорій.

Література: основна [3; 4; 8; 11; 14; 17–19; 22; 25; 36; 44; 45; 47; 52–55]; додаткова [63–65; 71–73]

Тема 5. Методи емпіричних досліджень

1. Специфіка методу емпіричного дослідження.
2. Спостереження і його можливості.
3. Вимірювання в науковому дослідженні.
4. Метод класифікацій.
5. Вибірковий метод.
6. Опитувальні методи.
7. Тестування як метод дослідження.
8. Метод фокус-груп.
9. Метод експертних оцінок.
10. Експериментальній метод.

11. Метод аналізу документів.
12. Метод аналізу ситуацій.

Література: основна [39–42; 44–48; 51; 53];
додаткова [63; 72; 73]

Тема 6. Методи теоретичних досліджень

1. Аналіз і синтез.
2. Структура методу аналізу.
3. Єдність аналізу та синтезу в науковому дослідженні.
4. Специфіка аналітики в державному управлінні.
5. Діалектична і формальна логіка.
6. Індукція і дедукція.
7. Якісний і кількісний аналіз.
8. Моделювання.
9. Узагальнення і теоретизування.

Література: основна [14; 18; 19; 38; 40; 42–45; 47; 53];
додаткова [59; 63; 72; 73]

Тема 7. Методи аналізу наукової інформації

1. Наукова інформація та її характеристики.
2. Робота над літературними джерелами.
3. Збирання матеріалу для дослідження.
4. Аналіз і обробка первинної інформації.
5. Інтерпретація наукових даних.
6. Математичне забезпечення наукового дослідження.
7. Використання інтернет-ресурсів.

Література: основна [4; 9; 11; 17; 22; 30; 31; 34; 39; 40; 42;
44–47; 55];
додаткова [60; 63; 72; 73]

Тема 8. Методи презентації результатів досліджень

1. Форми наукової комунікації.
2. Наукові семінари та конференції.
3. Технології презентації текстів.

4. Виступ і доповідь на науковій конференції.
5. Наукова дискусія та її специфіка.
6. Публічний захист дисертації.
7. Інтернет у науковій комунікації.

Література: основна [33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [63; 74]

Тема 9. Характеристика особистості вченого

1. Характеристика особистості вченого.
2. Внутрішня та зовнішня структура вченого.
3. Статуси та ролі, що виконують вчені.
4. Типологія вчених, характеристика основних типів вчених.
5. Професійні компетенції вчених.
6. Наукові співтовариства як сфера реалізації вченого.
7. Наукові школи, їх ознаки, типи та функції.

Література: основна [1; 14; 15; 27; 33; 35; 44; 45; 47]; додаткова [65]

Тема 10. Цінності, етика та соціальна відповідальність вченого

1. Поняття цінностей.
2. Соціальні функції цінностей.
3. Класифікація цінностей.
4. Характеристика наукових цінностей.
5. Наука як цінність.
6. Зміни ціннісної системи науки.
7. Етика науки.
8. Полярні імперативи Р. Мертона.
9. Принципи етики вченого.
10. Соціальна відповідальність вченого.
11. Особливості сучасного етосу вченого.

Література: основна [1; 3; 5; 27; 33; 35; 44; 45; 47; 49; 52]; додаткова [60; 70]

Тема 11. Технології наукової творчості

1. Загальна характеристика технологічного підходу до науки.
2. Особливості наукової творчості.
3. Технології швидкісного читання.
4. Технології запам'ятовування інформації.
5. Наукове мислення та його особливості.
6. Технології наукової творчості.
7. Творчі методи наукових досліджень.

Література: основна [15; 35; 44; 45; 47; 49; 50; 52]; додаткова [57; 62; 65; 68]

Тема 12. Якість наукового дослідження

1. Поняття якості наукового дослідження.
2. Основні показники якості наукового дослідження.
3. Методологічна, науково-теоретична, практична, текстуальна види якості дослідження.
4. Основні недоліки наукового дослідження.
5. Шляхи підвищення якості наукових досліджень.

Література: основна [8–10; 23–25; 33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [65; 69; 70]

Тема 13. Наукова новизна. Плагіат і його недопущення

1. Поняття наукової новизни.
2. Види наукової новизни.
3. Проблеми наукової новизни.
4. Засоби експертизи наукової новизни.
5. Плагіат як недобросовісне запозичення результатів наукових досліджень.
6. Шляхи недопущення плагіату.
7. Правові норми боротьби з плагіатом.

Література: основна [1; 12; 13; 15; 25; 33; 35; 44; 45; 47; 49]; додаткова [66; 70]

Тема 14. Основні напрями удосконалення наукових досліджень

1. Поняття суспільства та економіки знання.
2. Управління науковим знанням.
3. Основні школи управління знанням.
4. Проблеми управління знанням.
5. Основні тенденції розвитку сучасної науки.
6. Основні проблеми пострадянської науки в Україні та шляхи їх розв'язання.
7. Наукова політика та її проблеми.

Література: основна [1; 4; 8–10; 15; 25; 31; 44; 45; 47; 54]; додаткова [61; 66; 70]

Тема 15. Активізація впровадження результатів наукових досліджень

1. Основні напрями впровадження результатів наукових досліджень.
2. Використання результатів наукових досліджень наукою.
3. Використання результатів наукових досліджень у навчанні.
4. Використання результатів наукових досліджень у техніці.
5. Використання результатів наукових досліджень у виробництві.
6. Використання результатів наукових досліджень в інших сферах діяльності людини.
7. Засоби підвищення ефективності впровадження досягнень науки.

Література: основна [1; 4; 8–10; 15; 25; 31; 44; 45; 47; 54]; додаткова [61; 66; 70]

Теми контрольних робіт (рефератів)

1. Феномен науки.
2. Структура науки як системи.
3. Характеристика проблем основних складових науки.
4. Соціальні функції науки та їх розвиток.

5. Сучасна українська наука: стан, проблеми та перспективи розвитку.
6. Наукознавство як галузь знання.
7. Зміни у структурі особистості ученого у зв'язку з демократизацією та постіндустріалізацією суспільства.
8. Наукові школи України.
9. Генезис якостей і навичок ученого у процесі розвитку науки.
10. Технології наукової творчості та їх розвиток.
11. Віртуальні та реальні наукові спільноти.
12. Тенденції розвитку наукової спеціалізації.
13. Діалектика і наш час.
14. Математика в гуманітарних науках: специфіка і можливості.
15. Конкуренція кількісних і якісних методів у сучасній науці.
16. Системний підхід і синергетика: протилежність та єдність.
17. Прогностика як наука: крах утопій, або майбутня наука про майбутнє?
18. Методологічний потенціал синергетики.
19. Доля наукових ідей.
20. Анатомія наукових відкриттів.
21. Верифікація і фальсифікація наукового знання.
22. Теорія корисності і користь від наукового дослідження.
23. Програмування наукових досліджень і випадковість відкриттів.
24. Інституційний розвиток сучасної науки.
25. Конкуренція і боротьба парадигм в сучасній науці.
26. Історія науки як предмет наукового дослідження.
27. Основні тенденції розвитку методології.
28. Потенціал, проблеми і тенденції розвитку української науки.
29. Вплив постмодернізму на сучасну науку.
30. Розвиток емпіричних методів пізнання — основа методологічного прогресу.
31. Переваги і недоліки методів досліджень.
32. Досягнення методу класифікації.

33. Можливості контент-аналізу у вивченні тенденцій розвитку суспільства.
34. Тенденції розвитку інтелектуальних ресурсів українського суспільства.
35. Віртуалізація суспільства і науки.
36. Проблеми формування і розвитку колективного інтелекту.
37. Перспективи розвитку Інтернету.
38. Розвиток наукової комунікації в умовах глобалізації.
39. Шляхи підвищення ефективності наукового керівництва дисертаційними дослідженнями.
40. Атестація науково-педагогічних кадрів.
41. Ущільнення робочого часу науковця. Презентаційні технології.
42. Основні напрями вдосконалення правового регулювання наукових досліджень в Україні.
43. Соціально-психологічні аспекти плагіату в науці.
44. Технології підвищення ефективності і результативності наукових досліджень.
45. Етика в українському національному науковому співтоваристві.
46. Шляхи етизації сучасної науки.

Питання для самоконтролю

1. Сутність науки та її інституційні характеристики.
2. Системні характеристики науки, її структура як системи.
3. Характеристика проблем основних складових науки.
4. Соціальні функції науки.
5. Основні етапи становлення та розвитку науки.
6. Поняття та особливості дослідницької діяльності як складного виду інтелектуальної діяльності.
7. Специфіка науки порівняно з предметно-практичною діяльністю, міфологією, релігією, мистецтвом, ідеологією, технікою.
8. Основні методи наукових досліджень: фундаментальні, прикладні та розроблення.

9. Поняття та структура програми наукового дослідження.
10. Формулювання проблеми дослідження.
11. Цілі та завдання дослідження.
12. Об'єкт і предмет дослідження.
13. Емпірична база дослідження.
14. Гіпотези в дослідженні і їх перевірка.
15. Обґрунтування методів отримання та аналізу інформації.
16. Висновки і рекомендації за наслідками досліджень.
17. Наукове знання.
18. Галузева структура сучасної науки.
19. Тенденції розвитку сучасної науки.
20. Процес наукового дослідження.
21. Структура основних різновидів та етапи наукового дослідження.
22. Науковий факт і його роль у дослідженні.
23. Наукове доведення і аргументація.
24. Наукові ідеї та відкриття.
25. Узагальнення і теоретизування.
26. Методологія як інтегральна система знань регулятивно-діяльної природи.
27. Структура наукової методології.
28. Характеристика основних різновидів методології.
29. Тенденції методологічного розвитку науки.
30. Принципи наукового дослідження та їх роль у пізнавальному процесі.
31. Характеристика основних принципів пізнання.
32. Характеристика основних наукових підходів.
33. Методи наукового дослідження.
34. Методологічна роль теорій.
35. Ідеал об'єктивності науки.
36. Парадигми та їх роль у пізнанні.
37. Наукові підходи.
38. Сутність та класифікація методів дослідження.
39. Методи емпіричних досліджень.
40. Методи теоретичних досліджень.
41. Методи аналізу наукової інформації.

42. Методи презентації результатів досліджень.
43. Специфіка методу емпіричного дослідження.
44. Спостереження і його можливості.
45. Вимірювання в науковому дослідженні.
46. Метод класифікацій.
47. Вибірковий метод.
48. Опитувальні методи.
49. Тестування як метод дослідження.
50. Метод фокус-груп.
51. Метод експертних оцінок.
52. Експериментальний метод.
53. Метод аналізу документів.
54. Аналіз і синтез.
55. Структура методу аналізу.
56. Єдність аналізу та синтезу в науковому дослідженні.
57. Специфіка аналітики в державному управлінні.
58. Діалектична і формальна логіка.
59. Індукція і дедукція.
60. Якісний і кількісний аналіз.
61. Моделювання.
62. Узагальнення і теоретизування.
63. Наукова інформація та її характеристики.
64. Робота над літературними джерелами.
65. Аналіз і обробка первинної інформації.
66. Інтерпретація наукових даних.
67. Математичне забезпечення наукового дослідження.
68. Використання інтернет-ресурсів.
69. Форми наукової комунікації.
70. Наукові семінари та конференції.
71. Технології презентації текстів
72. Виступ та доповідь на науковій конференції.
73. Наукова дискусія та її специфіка.
74. Публічний захист дисертації.
75. Характеристика особистості вченого.
76. Внутрішня і зовнішня структура вченого.
77. Статуси та ролі, що виконують вчені.

78. Типологія вчених, характеристика основних типів вчених.
79. Професійні компетенції вчених.
80. Наукові співтовариства як сфера реалізації вченого.
81. Наукові школи, їх ознаки, типи та функції.
82. Навички наукової діяльності та їх розвиток.
83. Цінності, етика та соціальна відповідальність вченого.
84. Технології наукової творчості.
85. Поняття якості наукового дослідження.
86. Основні напрями удосконалення наукових досліджень.
87. Правові та етичні засади регуляції наукових досліджень.
88. Наукова новизна. Плагіат і його ознаки.
89. Удосконалення управління науковим знанням.
90. Активізація впровадження результатів наукових досліджень.

Література

Основна

1. *Бабосов Е. М.* Социология науки / Е. М. Бабосов. — Минск: Харвест, 2009. — 224 с.
2. *Беляев А. А., Коротков Э. М.* Системология / А. А. Беляев, Э. М. Коротков. — М.: ИНФРА–М, 2000. — 182 с.
3. *Берков В. Ф.* Философия и методология науки: учеб. пособие / В. Ф. Берков. — М.: Новое знание, 2004. — 336 с.
4. *Білуха М. Т.* Методологія наукових досліджень: підручник / М. Т. Білуха. — К.: АБУ, 2002. — 480 с.
5. *Вернадский В. И.* Труды по всеобщей истории науки / В. И. Вернадский. — М.: Наука, 1988. — 224 с.
6. *Герасимов И. Г.* Научное исследование / И. Г. Герасимов. — М.: Политиздат, 1972. — 279 с.
7. *Герасимов И. Г.* Структура научного исследования (Философский анализ познавательной деятельности в науке) / И. Г. Герасимов. — М.: Мысль, 1985. — 215 с.
8. *Добров Г. М.* Наука о науке. Введение в общее науковедение / Г. М. Добров. — К.: Наук. думка, 1970. — 320 с.
9. *Добров Г. М.* Наука: информация и управление / Г. М. Добров, А. А. Коренной. — М.: Сов. радио, 1977. — 256 с.

10. *Добров Г. М.* Управление эффективностью научной деятельности / Г. М. Добров, Э. М. Задорожная, Т. И. Щедрина. — К.: Наук. думка, 1978. — 240 с.
11. *Єріна А. М.* Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б. Хахожай, Д. Л. Єрін. — К.: Центр навч. л-ри, 2004. — 212 с.
12. *Законодавство* України у сфері інтелектуальної власності (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти / упор. М. М. Шевченко, Б. Г. Чижевський, С. В. Семенюк, Г. О. Андрошук. — К.: Парлам. вид-во, 2013. — 704 с.
13. *Законодавство* України у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти / упоряд. М. М. Шевченко, Б. Г. Чижевський, С. В. Семенюк, Г. О. Андрошук. — К.: Парлам. вид-во, 2013. — 400 с.
14. *Канке В. А.* Основные философские направления и концепции науки: учеб. пособие / В. А. Канке. — М.: Логос, 2004. — 328 с.
15. *Келле В. Ж.* Наука как компонент социальной системы / В. Ж. Келле. — М.: Наука, 1988. — 200 с.
16. *Князева Е. Н.* Основания синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. — СПб.: Алетейя, 2002. — 414 с.
17. *Ковальчук В. В.* Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсеєв. —2-ге вид., переробл. і допов. — К.: ВД "Професіонал", 2004. — 216 с.
18. *Кохановский В. П.* Философия и методология науки: учеб. для высш. учеб. заведений / В. П. Кохановский. — Ростов н/Д.: Феникс, 1999. — 576 с.
19. *Кохановский В. П.* Философия науки в вопросах и ответах: учеб. пособие для аспирантов / В. П. Кохановский, Т. Г. Лешкевич, Т. П. Матяш, Т. Б. Фахти. — Ростов н/Д: Феникс, 2006. — 352 с.
20. *Кун Т.* Структура научных революций: пер. с англ. / Т. Кун; сост. В. Ю. Кузнецов. — М.: ООО "Изд-во АСТ", 2003. — 605 с.
21. *Лесечко М. Д.* Основи системного підходу: теорія, методологія, практика: навч. посіб. / М. Д. Лесечко. — Л., ЛРІДУ УАДУ, 2002. — 300 с.
22. *Лудченко А. А.* Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак. — К.: Знание; КОО, 2000. — 114 с.

23. *Майборода В.* Основні вимоги до підготовки рукопису дисертації / В. Майборода // Вісн. Укр. Академії держ. управління при Президентові України. — 2002. — № 3. — С. 343–352.
24. *Майборода В., Майборода С.* Характерні недоліки дисертаційних робіт/ В. Майборода, С. Майборода // Вісн. Укр. Академії держ. управління при Президентові України. — 2002. — № 2. — С. 374–376.
25. *Маліцький Б. А.* Прикладне наукознавство / Б. А. Маліцький. — К.: Феникс, 2013, 2007. — 464 с.
26. *Мелков Ю. А.* Факт в постнеклассической науке / Ю. А. Мелков. — К.: Издатель ПАРАПАН, 2004. — 224 с.
27. *Мелков Ю. А.* Человекомерность постнеклассической науки: монография / Ю. А. Мелков. — К.: Издатель ПАРАПАН, 2014. — 254 с.
28. *Наука* України у світовому інформаційному просторі / НАН України. — Вип. 7. — К.: Академперіодика, 2013. — 116 с.
29. *Нижник Н. Р., Машков О. А.* Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. — К.: Вид-во УАДУ, 1998. — 160 с.
30. *Основы* научных исследований: учеб. для техн. вузов / под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. — М.: Высш. шк., 1989. — 400 с.
31. *Пілющенко В. Л.* Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: навч. посіб. / В. Л. Пілющенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Словенко. — К.: Дібра, 2004. — 344 с.
32. *Поппер К. Р.* Предположения и опровержения: Рост научного знания: пер. с англ. / К. Р. Поппер. — М.: ООО “Изд-во АСТ” ЗАО НПП “Ермак”, 2004. — 638 с.
33. *Райзберг Б. А.* Диссертация и научная степень: пособие для соискателей / Б. А. Райзберг. — 4–е изд., доп. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 416 с.
34. *Романчиков В. І.* Основи наукових досліджень / В. І. Романчиков. — К.: КДТЕУ, 1997. — 243 с.
35. *Селье Г.* От мечты к открытию: Как стать ученым / Г. Селье: пер с англ. / под общ. ред. М. Н. Кондрашовой, И. С. Хорола; послесл. М. Г. Ярошевского, И. С. Хорола. —М.: Прогресс, 1987. — 368 с.
36. *Сидоренко В. К., Дмитренко П. В.* Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. — К.: РНКЦ “РІНІТ”, 2000. — 259 с.

37. *Спиценадель В. Н.* Основы системного анализа: учеб. пособие. — СПб.: Изд. Дом “Бизнес-пресса”, 2000. — 326 с.
38. *Стёпин В. С.* Теоретическое знание / В. С. Стёпин. — М.: Прогресс–Традиция, 2000. — 744 с.
39. *Сурмин Ю. П.* Методология анализа ситуаций (Case Study Metod) / Ю. П. Сурмін. — К.: Центр инновации и развития, 1999. — 94 с.
40. *Сурмин Ю. П.* Методология и методы социологических исследований / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. — К.: МАУП, 2000. — 304 с.
41. *Сурмин Ю. П.* Социальный эксперимент: очерки методологии / Ю. П. Сурмин. — К.: Вища шк., 1991. — 222 с.
42. *Сурмин Ю. П.* Социология: методология и концептуалистика современных исследований / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 556 с.
43. *Сурмин Ю. П.* Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. — К.: МАУП, 2003. — 368 с.
44. *Сурмин Ю. П.* Учебник для ученого. Методология и логика научного исследования: учебник / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: ДП “Принт сервис”, 2014. — 848 с.
45. *Сурмін Ю. П.* Аналітична діяльність: посіб. для аналітика неприбуткової організації / Ю. П. Сурмін. — К.: Центр інновацій та розвитку, 2002. — 96 с.
46. *Сурмін Ю. П.* Кейс-стаді: архітектура і можливості / Ю. П. Сурмін. — К.: Навч.-метод. центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2012. — 336 с.
47. *Сурмін Ю. П.* Майстерня вченого: підруч. для науковця / Ю. П. Сурмін. — К.: Навч.-метод. центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2006. — 302 с.
48. *Сурмін Ю. П.* Методологія галузі науки “Державне управління”: монографія / Ю. П. Сурмін. — К.: НАДУ, 2012. — 372 с.
49. *Сурмін Ю. П.* Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. — К.: НАДУ, 2008. — 184 с.
50. *Сурмін Ю. П.* Технологии творчества в научном мышлении / Ю. П. Сурмін // Соц. технологи (международный межвузовский сб. научных работ). — Вып. 29. — Киев–Москва–Одесса–Запорожье. — 2006. — С. 335–349.

51. *Сурмін Ю. П.* Створення кейса: Практичні поради / Ю. П. Сурмін, А. І. Сидоренко. — К.: Навч.-метод. центр "Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні", 2012. — 48 с.
52. *Ушаков Е. В.* Введение в философию и методологию науки: учебник / Е. В. Ушаков. — М.: Экзамен, 2005. — 528 с.
53. *Фаренік С. А.* Логіка і методологія наукового дослідження: наук.-метод посіб. / С. А. Фаренік. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 340 с.
54. *Цехмістрова Г. С.* Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Г. С. Цехмістрова. — К.: Вид. дім "Слово", 2003. — 240 с.
55. *Шейко В. М.* Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. — К.: Знання-Прес, 2002. — 295 с.
56. *Энгельс Ф.* Диалектика природы / Ф. Энгельс // К. Маркс, Ф. Энгельс. Избранные соч. — Т. 5. — С. 371–628.

Додаткова

1. *Алдер Г.* Техника развития интеллекта / Г. Алдер. — СПб., 2001. — 192 с.
2. *Андреев Г. И.* Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности: учеб. пособие / Г. И. Андреев, С. А. Смирнов, В. А. Тихомиров. — М.: Финансы и статистика, 2004. — 272 с.
3. *Андреев И. Д.* Теория как форма организации научного знания / И. Д. Андреев. — М.: Наука, 1979. — 304 с.
4. *Афанасьев В. Г.* Социальная информация и управление обществом. — 2-е изд. / В. Г. Афанасьев. — М.: Кн. дом "ЛИБЕРКОМ", 2013. — 408 с.
5. *Гапоненко А. Л.* Управление знаниями. Как превратить знания в капитал /А. Л. Гапоненко, Т. М. Орлова. — М.: Эксмо, 2008. — 400 с.
6. *Де Боно Эдвард.* Латеральное мышление / Эдвард де Боно. — СПб.: Питер Паблишинг, 1997. — 320 с.
7. *Добреньков В. И.* Методы социологического исследования: учебник / В. И. Добреньков, А. И. Кравченко. — М.: ИНФРА–М, 2006. — 768 с.
8. *Ильин В. В.* Теория познания: Введение. Общие проблемы / В. В. Ильин. — 2-е изд., испр. — М.: Кн. дом "ЛИБЕРОКОМ", 2010. — 168 с.

9. *Майданов А. С.* Методология научного творчества / А. С. Майданов. — М.: Изд-во ЛКИ, 2008. — 512 с.
10. *Малицкий Б. А.* Социальный капитал науки / Б. А. Малицкий. — К.: Феникс, 2013. — 80 с.
11. *Новожилов Э. Д.* Научное исследование (логика, методология, эксперимент): монография / Э. Д. Новожилов. — М.: Изд-во "Физ.-мат. лит.", 2005. — 363 с.
12. *Ривкин С.* Мудрая идея. Трансформация ваших идей в успешные инновации / С. Ривкин, Ф. Сейтель / под ред. Ю. Н. Каптуревского. — СПб.: Питер, 2003. — 240 с.
13. *Сондерс М.* Методы проведения экономических исследований / М. Сондерс, Ф. Льюис, Э. Торнхилл; [пер с англ.]. — 3-е изд. — М.: Эксмо, 2006. — 640 с.
14. *Сурмін Ю. П.* Модернізація управління науковим знанням в Україні як передумова розбудови суспільства знань / Ю. П. Сурмін // Вісн. Нац. академії держ. управління при Президентові України. — № 3. — 2013. — С. 98–105.
15. *Щедровицкий Г. П.* Философия. Наука. Методология / ред.-сост. А. А. Пископпель, В. Р. Рокитянский, Л. П. Щедровицкий. — М.: Шк. культ. политики, 1997. — 656 с.
16. *Ядов В. А.* Социологическое исследование: методология, программа, методы / В. А. Ядов. — Самара: Изд-во "Самарский университет", 1995. — 331 с.
17. *Ядов В. А.* Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. — М.: Добросвет, 1999. — 596 с.
18. *Янг Е.* Як написати дієвий аналітичний документ у галузі держ. політики: практ. посіб. для радників з держ. політ. Центр. та Східної Європі / Е. Янг, Л. Куінн / пер. з англ. С. Соколік; наук. ред. О. Кілієвич. — К.: К.І.С, 2003. — 120 с.

5. Навчальна програма дисципліни “Методологія і технологія прийняття управлінських рішень” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Мета викладання дисципліни — формування у студентів знань із сутності управлінських рішень, методів та технологій їх розробки, прийняття та впровадження.

Завдання вивчення дисципліни:

- створити умови для засвоєння знання теоретико-методологічних засад управлінських рішень;
- сформувати адекватне уявлення про технології розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень;
- створити умови для розуміння студентами методів розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень;
- створити умови для осмислення слухачами основних напрямів удосконалення прийняття управлінських рішень.

У результаті освоєння дисципліни студенти мають *знати*:

- сутнісні характеристики управлінського рішення його місця в управлінні;
- різновиди управлінських рішень;
- основні методи розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень;
- основні технології розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень;
- характеристики якісного управлінського рішення;
- основні напрями вдосконалення розробки, прийняття та впровадження управлінських рішень.

Дисципліна “Методологія і технології прийняття управлінських рішень” поєднує теоретико-методологічні засади розуміння природи державно-управлінських рішень із прикладними аспектами розробки, прийняття та впровадження управлінських рішень. Тому принципи, теорії та підходи до прийняття управлінських рішень поєднуються із моделями, методами та технологіями їх підготовки, прийняття та впровадження.

Ключовими питаннями дисципліни є розуміння вимог до якісного управлінського рішення, його залежність від зовнішніх та внутрішніх умов їх появи.

Використання та вдосконалення методів та технологій розробки, прийняття та впровадження базується на професійній підготовці управлінця, на творчому підході до управлінських рішень, вимагає використання світового, насамперед, європейського досвіду вдосконалення розробки та прийняття управлінських рішень.

Дисципліна "Методологія і технології прийняття управлінських рішень"спрямована на збагачення студентів базовим управлінським знанням, розвиток професійних управлінських якостей.

Дисципліна займає своє важливе місце в навчальному процесі і пов'язана з іншими дисциплінами навчального плану. Вона є складовою нормативної частини курсу для магістерських програм ВНЗ.

"Методологія і технології прийняття управлінських рішень" утворює інтеграційні зв'язки з іншими дисциплінами навчального плану.

Тематичний план дисципліни
"Методологія і технологія прийняття управлінських рішень"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади прийняття управлінських рішень
1	Сутність управлінського рішення та його роль в управлінні
2	Теоретико-методологічні підходи до управлінських рішень
3	Характеристика основних різновидів управлінських рішень
	Змістовий модуль II. Моделі та технології прийняття управлінських рішень
4	Загальна технологія розроблення і реалізації управлінського рішення
5	Моделі прийняття рішень

1	2
6	Характеристика основних технологій прийняття управлінських рішень
	Змістовий модуль III. Методи розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень
7	Традиційні методи прийняття управлінських рішень на основі оброблення статистичної інформації
8	Експертні методи прийняття управлінських рішень
9	Евристичні методи розроблення та прийняття управлінських рішень
	Змістовий модуль IV. Удосконалення прийняття управлінських рішень
10	Якість управлінських рішень та її забезпечення
11	Світовий досвід удосконалення розроблення та прийняття управлінських рішень
12	Основні напрями удосконалення розроблення та прийняття управлінських рішень

Зміст дисципліни
"Методологія і технологія прийняття управлінських рішень"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади прийняття управлінських рішень

Тема 1. Сутність управлінського рішення та його роль в управлінні

Поняття управлінського рішення. Основні властивості управлінського рішення. Місце рішення у процесі управління. Психологія прийняття управлінських рішень. Філософія і аксіологія прийняття управлінських рішень. Ефективність управлінських рішень. Умови та обмеження, що визначають організацію процесу розробки управлінського рішення. Цільова орієнтація управлінських рішень. Раціональність і успішність рішень. Помилки при прийнятті управлінських рішень. Ресурсний аспект управлінського рішення.

Література: основна [2; 3; 5; 10; 20; 23; 26–28; 34; 39; 43–46]; додаткова [2; 4; 5; 10; 25; 28; 30]

Тема 2. Теоретико-методологічні підходи до управлінських рішень

Основні теорії прийняття управлінських рішень. Методологія прийняття управлінських рішень. Принципи та підходи до прийняття управлінських рішень. Системний аспект процесу розробки управлінських рішень. Комплексний підхід до прийняття управлінських рішень. Маркетинговий, функціональний, нормативний, кількісний (математичний), адміністративний, поведінковий, ситуаційний підхід до прийняття управлінських рішень. Програмно-цільовий підхід до розроблення та прийняття управлінських рішень.

Література: основна [2; 3; 5; 10; 20; 23; 26–28; 34; 39; 43–46]; додаткова [2; 4; 5; 10; 25; 28; 30]

Тема 3. Характеристика основних різновидів управлінських рішень

Класифікація управлінських рішень. Стратегічні та тактичні управлінські рішення. Державно-управлінські рішення та їх особливості. Економічні, політичні, організаційні, соціальні, реформаторські управлінські рішення. Поняття оптимального управлінського рішення.

Література: основна [1; 5; 6; 8; 15; 23; 27; 34; 39; 46]; додаткова [4; 5; 9; 10; 15; 18; 20; 21; 31]

Змістовий модуль II. Моделі та технології прийняття управлінських рішень

Тема 4. Загальна технологія розроблення та реалізації управлінського рішення

Етапи й організація процесу розроблення рішень. Постановка проблеми як етап прийняття управлінського рішення. Виявлення альтернатив як етап прийняття управлінського рішення. Вибір кращої альтернативи або альтернатив як етап прийняття управлінського рішення. Обґрунтування управлінського рі-

шення. Впровадження рішення у практику як етап прийняття управлінського рішення. Перевірка результату як етап прийняття управлінського рішення. Контроль реалізації управлінських рішень. Мотивація діяльності учасників підготовки і реалізації управлінського рішення. Формалізація та документування управлінського рішення. Реалізація управлінських рішень та її проблеми. Роль менеджерів на різних етапах підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Література: основна [1; 7; 10; 13; 20; 22; 23; 33; 39; 43];
додаткова [9; 14; 15; 20; 21; 23; 26; 30; 31]

Тема 5. Моделі прийняття рішень

Моделювання в розробці та прийнятті управлінських рішень. Основні моделі прийняття управлінських рішень: порівняльний аналіз. Класична модель, політична модель прийняття управлінських рішень. Адміністративний підхід до прийняття управлінських рішень, його можливості та обмеження.

Література: основна [1; 2; 4; 6; 10; 11; 13; 19; 20; 22; 23; 26; 33; 36; 43];
додаткова [6; 9; 15; 20–23; 31; 33]

Тема 6. Характеристика основних технологій прийняття управлінських рішень

Поняття технології. Технологія прийняття управлінських рішень як різновид соціальної технології. Технологія управління за результатами. Технологія управління на базі потреб та інтересів. Технологія управління шляхом постійних перевірок і вказівок. Технологія управління у виняткових випадках. Технологія управління на базі штучного інтелекту, на базі активізації діяльності персоналу, на основі побудови дерева цілей.

Література: основна [2; 7; 8; 13; 20; 23; 30; 31; 43; 46];
додаткова [9; 11; 15; 20; 21]

Змістовий модуль III. Методи розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень

Тема 7. Традиційні методи прийняття управлінських рішень на основі обробки статистичної інформації

Проблема невизначеності у прийнятті управлінських рішень. Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень. Загальнонаукові методи прийняття управлінських рішень. Традиційні способи прийняття управлінських рішень на основі оброблення статистичної інформації.

Література: основна [3; 6; 7; 11; 13; 20; 22; 23; 26]; додаткова [2; 9; 21–23; 27; 31; 33]

Тема 8. Експертні методи прийняття управлінських рішень

Експертні методи прийняття управлінських рішень. Метод Дельфі у прийнятті управлінських рішень. Роль діагностики у прийнятті управлінських рішень. Консалтинг в системі прийняття управлінських рішень.

Література: основна [6; 7; 13; 19; 22; 23; 29–31; 36; 40; 41]; додаткова [8–10; 16; 24; 32; 34]

Тема 9. Евристичні методи розроблення та прийняття управлінських рішень

Креативність управлінського рішення. Побудова дерева цілей і дерева рішень. Мозкова атака та її роль у прийнятті управлінських рішень. Методи прийняття управлінських рішень в умовах антикризового управління. Прийоми розроблення і вибору управлінських рішень в умовах невизначеності і ризику. Методи прийняття управлінських рішень, засновані на пошуку інноваційних шляхів розвитку. Методи прийняття управлінських рішень, засновані на принципах проектного управління.

Література: основна [1–3; 6; 7; 9; 10; 13; 18; 22; 23; 29; 35; 45; 46]; додаткова [13; 14; 16; 18; 23; 26; 27; 29; 34]

Змістовий модуль IV. Удосконалення прийняття управлінських рішень

Тема 10. Якість управлінських рішень та її забезпечення

Поняття якості управлінських рішень. Фактори, що визначають якість управлінських рішень. Умови, що визначають якість управлінських рішень. Ризики у процесі прийняття управлінських рішень. Управлінські рішення і відповідальність керівника. Прийняття управлінських рішень як професійна компетенція керівника.

Література: основна [2; 6; 7; 11–15; 17; 22–25];
додаткова [1–3; 20; 21; 27; 28]

Тема 11. Світовий досвід удосконалення розроблення та прийняття управлінських рішень

Світовий досвід удосконалення розроблення та прийняття управлінських рішень. Нормативно-правова забезпеченість прийняття управлінських рішень. Протокол як основа управлінського рішення у країнах ЄС. Прийняття управлінських рішень в публічному управлінні. Форми та методи участі у прийнятті управлінських рішень. Проблеми імплементації світового, насамперед, європейського досвіду у практику управління в Україні.

Література: основна [2; 14–18; 30];
додаткова: [1; 11; 13; 16; 18; 26; 27; 29; 30; 34]

Тема 12. Основні напрями вдосконалення розроблення та прийняття управлінських рішень

Основні напрями вдосконалення прийняття рішень у процесі реформ. Аналітичне забезпечення управлінських рішень. Нормативно-правове забезпечення прийняття управлінських рішень. Можливість участі громадянського суспільства в розробці та прийнятті управлінських рішень. Основні напрями формування у керівників здібностей підготовки, прийняття та

реалізації управлінських рішень. Проблема гуманізації управлінських рішень.

Література: основна [2; 5–7; 9; 13; 16–18; 23; 39; 41]; додаткова [1; 7; 8; 12; 13; 23; 24; 26; 34]

Плани семінарських занять

Тема 1. Теорія та методологія прийняття управлінських рішень

1. Сутність та роль управлінського рішення в управлінні.
2. Характеристика основних різновидів управлінських рішень.
3. Теоретичні засади прийняття управлінських рішень.
4. Основні підходи та принципи прийняття управлінських рішень.

Література: основна [2; 3; 5; 10; 20; 23; 26–28; 34; 39; 43–46]; додаткова [2; 4; 5; 10; 25; 28; 30]

Тема 2. Моделі, методи та технології прийняття управлінських рішень

1. Характеристика основних моделей прийняття управлінських рішень.
2. Характеристика основних етапів загальної технології прийняття управлінських рішень.
3. Традиційні методи інформаційно-аналітичні методи прийняття управлінських рішень.
4. Експертно-евристичні методи прийняття управлінських рішень.

Література: основна [3; 6; 7; 11; 13; 19; 20; 22; 23; 26; 30; 31; 36; 40; 41]; додаткова [2; 9; 10; 16; 21–23; 27; 31–34]

Тема 3. Основні напрями вдосконалення прийняття управлінських рішень

1. Якісне управлінське рішення та його ознаки.

2. Основні напрями вдосконалення розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.
3. Нормативно-правове, кадрове та інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень.
4. Світовий та європейський досвід удосконалення прийняття управлінських рішень.

Література: основна [2; 5–7; 9; 13; 16–18; 23; 39; 41]; додаткова [1; 7; 8; 12; 13; 23; 24; 26; 34]

Теми контрольних робіт (рефератів)

1. Роль управлінських рішень в управлінні.
2. Принципи розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень.
3. Ціннісний аспект підготовки та прийняття управлінських рішень.
4. Характеристика основних різновидів управлінських рішень.
5. Методи розроблення управлінських рішень.
6. Контроль як інструмент реалізації управлінських рішень.
7. Підходи у прийнятті управлінських рішень: порівняльний аналіз.
8. Системний підхід у прийнятті управлінських рішень та його можливості.
9. Адміністративний підхід до прийняття управлінських рішень, його можливості та обмеження.
10. Класична модель прийняття управлінських рішень.
11. Політична модель прийняття управлінських рішень.
12. Основні моделі прийняття управлінських рішень: порівняльний аналіз.
13. Аналітичне забезпечення управлінських рішень.
14. Проблема якості управлінського рішення та шляхи її розв'язання.
15. Проблема нормативно-правового забезпечення управлінських рішень.
16. Оптимізація управлінських рішень.

17. Прийняття управлінських рішень в екстремальних умовах.
18. Роль науки в удосконаленні прийняття управлінських рішень.
19. Експертні методи прийняття управлінських рішень.
20. Управлінський консалтинг як інституціональний інструмент підвищення якості управлінських рішень.
21. Розвиток технологій прийняття управлінських рішень.
22. Вплив процесів глобалізації на прийняття управлінських рішень.
23. Проектний підхід в сучасному управлінні.
24. Європейський досвід прийняття управлінських рішень.
25. Основні напрями вдосконалення розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень в Україні.
26. Творчість у процесі підготовки, прийняття та реалізації управлінського рішення.
27. Прийняття управлінських рішень в країнах ЄС.
28. Шляхи вдосконалення прийняття управлінських рішень в умовах реформ.
29. Професійні компетенції керівника в аспекті прийняття управлінських рішень.
30. Роль громадянського суспільства у прийнятті державно-управлінських рішень.

Питання для самоконтролю

1. Поняття управлінського рішення.
2. Основні властивості управлінського рішення.
3. Місце рішення у процесі управління.
4. Класифікація управлінських рішень.
5. Стратегічні та тактичні управлінські рішення.
6. Державно-управлінські рішення та їх особливості.
7. Економічні управлінські рішення.
8. Політичні управлінські рішення.
9. Організаційні управлінські рішення.
10. Соціальні управлінські рішення.

11. Реформаторські управлінські рішення.
12. Поняття оптимального управлінського рішення.
13. Основні теорії прийняття управлінських рішень.
14. Методологія прийняття управлінських рішень.
15. Підходи до прийняття управлінських рішень.
16. Системний аспект процесу розробки управлінських рішень.
17. Комплексний підхід до прийняття управлінських рішень.
18. Маркетинговий підхід до прийняття управлінських рішень.
19. Функціональний підхід до прийняття управлінських рішень.
20. Нормативний підхід до прийняття управлінських рішень.
21. Кількісний (математичний) підхід до прийняття управлінських рішень.
22. Адміністративний підхід до прийняття управлінських рішень.
23. Поведінковий підхід до прийняття управлінських рішень.
24. Ситуаційний підхід до прийняття управлінських рішень.
25. Програмно-цільовий підхід до розроблення та прийняття управлінських рішень.
26. Умови та обмеження, що визначають організацію процесу розроблення управлінського рішення.
27. Етапи процесу прийняття управлінських рішень та роль менеджерів у них.
28. Цільова орієнтація управлінських рішень.
29. Раціональність і успішність рішень.
30. Помилки при прийнятті управлінських рішень.
31. Психологія прийняття управлінських рішень.
32. Філософія і аксіологія прийняття управлінських рішень.
33. Ресурсний аспект управлінського рішення.
34. Креативність управлінського рішення.
35. Поняття якості управлінських рішень.
36. Фактори, що визначають якість управлінських рішень.
37. Умови, що визначають якість управлінських рішень.

38. Принципи розроблення управлінського рішення.
39. Ефективність управлінських рішень.
40. Методи прийняття управлінських рішень.
41. Моделювання в розробленні та прийнятті управлінських рішень.
42. Експертні методи прийняття управлінських рішень.
43. Метод Дельфі у прийнятті управлінських рішень.
44. Побудова дерева цілей і дерева рішень.
45. Роль діагностики у прийнятті управлінських рішень. Мозкова атака і її роль у прийнятті управлінських рішень.
47. Методи прийняття управлінських рішень в умовах антикризового управління.
48. Методи прийняття управлінських рішень, засновані на пошуку інноваційних шляхів розвитку.
49. Методи прийняття управлінських рішень, засновані на принципах проектного управління.
50. Загальнонаукові методи прийняття управлінських рішень.
51. Традиційні способи прийняття управлінських рішень на основі обробки статистичної інформації.
52. Етапи і організація процесу розроблення рішень.
53. Постановка проблеми як етап прийняття управлінського рішення.
54. Виявлення альтернатив як етап прийняття управлінського рішення.
55. Вибір кращої альтернативи або альтернатив як етап прийняття управлінського рішення.
56. Обґрунтування управлінського рішення.
57. Упровадження рішення у практику як етап прийняття управлінського рішення.
58. Перевірка результату як етап прийняття управлінського рішення.
59. Контроль реалізації управлінських рішень.
60. Ризики у процесі прийняття управлінських рішень.
61. Загальна технологія розробки і реалізації управлінського рішення.

62. Технологія управління за результатами.
63. Технологія управління на базі потреб та інтересів.
64. Технологія управління шляхом постійних перевірок і вказівок.
65. Технологія управління у виняткових випадках.
66. Технологія управління на базі штучного інтелекту.
67. Технологія управління на базі активізації діяльності персоналу.
68. Технологія управління на основі побудови дерева цілей.
69. Моделі прийняття управлінських рішень.
70. Класична модель прийняття управлінських рішень.
71. Адміністративна модель прийняття управлінських рішень.
72. Політична модель прийняття управлінських рішень.
73. Прийоми розроблення і вибору управлінських рішень в умовах невизначеності і ризику.
74. Управлінські рішення і відповідальність керівника.
75. Прийняття управлінських рішень як професійна компетенція керівника.
76. Проблема невизначеності у прийнятті управлінських рішень.
77. Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень.
78. Консалтинг в системі прийняття управлінських рішень.
79. Мотивація діяльності учасників підготовки і реалізації управлінського рішення.
80. Формалізація та документування управлінського рішення.
81. Реалізація управлінських рішень та її проблеми.
82. Основні напрями вдосконалення прийняття рішень у процесі реформ.
83. Аналітичне забезпечення управлінських рішень.
84. Нормативно-правове забезпечення прийняття управлінських рішень.
85. Протокол як основа управлінського рішення в країнах ЄС.
86. Прийняття управлінських рішень в публічному управлінні.

87. Можливість участі громадянського суспільства у розробці та прийнятті управлінських рішень.
88. Основні напрями формування у керівників здібностей підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень.
89. Проблема гуманізації управлінських рішень.
90. Світовий досвід вдосконалення розробки та прийняття управлінських рішень.

Література

Основна

1. *Андрійчук В.* Менеджмент: прийняття рішень і ризик [Текст] / В. Андрійчук, Л. Бауер. — К. : Скарби, 2010. — 384 с.
2. *Армстронг Майкл.* Менеджмент: методы и приемы: пер. с 3-го англ. изд. [Текст] / Майкл Армстронг. — К.: Знання-Прес, 2006. — 876 с.
3. *Афанасьев В. Г.* Человек: общество, управление, информация. Опыт системного подхода [Текст] / В. Г. Афанасьев. — М.: Кн. дом "ЛИБРОКОМ", 2013. — 208 с.
4. *Баєва О. В.* Менеджмент і адміністрування: у 2 ч. — Ч. ІІ. — Менеджмент: навч. посіб. [Текст] /[О. В. Баєва, Н. І. Новальська, Л. О. Згалат-Лозинська]; за ред. О. В. Баєвої, Н. І. Новальської / О. В. Баєва. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2015. — 326 с.
5. *Бакуменко В. Д.* Державно-управлінські рішення: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко. — К. : ВПЦ АМУ, 2011. — 444 с.
6. *Бакуменко В. Д.* Прийняття рішень в державному управлінні: навч. посіб.: у 2 ч. [Текст] / В. Д. Бакуменко // Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. — К.: ВПЦ АМУ, 2010. — 296 с.
7. *Бакуменко В. Д.* Прийняття рішень в державному управлінні: навч. посіб.: у 2 ч. [Текст] / В. Д. Бакуменко // Ч. 2. Науково-прикладні аспекти. — К.: ВПЦ АМУ, 2010. — С. 71–73.
8. *Бирман Л. А.* Управленческие решения: учеб. пособие [Текст] / Л. А. Бирман. — М.: Дело, 2004. — 204 с.
9. *Будзан Б.* Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи [Текст] / Б. Будзан. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. — 349 с.

10. *Василенко В. О.* Теорія і практика розробки управлінських рішень: навч. посіб. [Текст] / В. О. Василенко. — К.: ЦУЛ, 2003. — 420 с.
11. *Виханский О. С.* Менеджмент: учебник [Текст] О. С. Ваханский, А. И. Науков. — М.: Гардарики, 2001. — 288 с.
12. *Герчикова И. Н.* Менеджмент: учебник [Текст]. — 3-е изд., перераб. и доп. / И. Н. Герчикова. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1977. — 501 с.
13. *Голубков Е. П.* Технологія прийняття управлінських рішень / Є. П. Голубков. — М.: Справа і Сервіс, 2005. — 544 с.
14. *Дафт Р.* Менеджмент. — 6-е изд. [Текст] / пер. с англ. / Р. Дафт. — СПб.: Питер, 2004. — 864 с.
15. *Дерлоу Д.* Ключові управлінські рішення: Технологія прийняття рішень [Текст] / Дерлоу Дес.; пер. з англ. Р. А. Семків, Р. Л. Ткачук. — К. : Наук. думка, 2011. — 242 с.
16. *Децентралізація* публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін.] [Текст]; Центр політико-правових реформ. — К.: Москаленко О. М., 2012. — 212 с.
17. *Друкер П. Ф.* Практика менеджмента: учеб. пособие [Текст] / П. Ф. Друкер; [пер. с англ]. — М., 2000. — 541 с.
18. *Друкер Пітер Ф.* Ефективний керівник; [пер. с англ]. [Текст] / П. Ф. Друкер. — М.: Вільямс, 2007. — 224 с.
19. *Зиновьев Ф. В.* Основы управленческого консультирования: учеб. пособие [Текст] / Ф. В. Зиновьев, П. А. Борисенко. — Симферополь: ЧП “Феникс”, 2010. — 200 с.
20. *Иваненко В. В.* Модели и методы принятия решений в анализе и аудите: учеб. пособие [Текст] / В. В. Иваненко. — Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2004. — 296 с.
21. *Кабушкин Н. И.* Основы менеджмента: учеб. пособие [Текст] / Н. И. Кабушкин. — 5-е изд., стереотип. — Минск: Новое знание, 2002. — 336 с.
22. *Колпаков В. М.* Методы управления: учеб. пособие [Текст] / В. М. Колпаков. — К.: МАУП, 1997. — 160 с.
23. *Колпаков В. М.* Теория и практика принятия управленческих решений: учеб. пособие [Текст] / В. М. Колпаков. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2004. — 504 с.
24. *Кравченко А. И.* Социология менеджмента: учеб. пособие для вузов [Текст] / А. И. Кравченко. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 366 с.

25. *Кравченко А. И.* Социология управления: фундаментальный курс: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений [Текст]. — 2-е изд., испр. и доп. / А. И. Кравченко, И. Ю. Тюрина. — М.: Академ-Проект, 2005. — 1136 с.
26. *Ларичев О. Н.* Теория и методы принятия решений [Текст] / О. Н. Ларичев. — М.: Лотос, 2000. — 294 с.
27. *Литвак Б. Г.* Управленческие решения: учебник [Текст] / Б. Г. Литвак. — М., 1998. — 248 с.
28. *Лукичева Л. И.* Управленческое решение: учебник [Текст] / Л. И. Лукичева, Д. Н. Егоричев. — 4-е изд. стер. / под. ред. Ю. Анискина. — М.: ОМЕГА–Л, 2009. — 383 с.
29. *Мальцева А.* Менеджмент, стратегии с которыми побеждают [Текст] / А. Мальцева. — К.: Максимум, 2010. — 320 с.
30. *Мескон М. Х.* Основы менеджмента : [пер. с англ.] [Текст] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. — М.: Дело ЛТД, 1994. — 702 с.
31. *Осовська Г. В.* Основи менеджменту: підручник. — 3-тє вид., переробл. і допов. [Текст] / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. — К.: Кондор, 2006. — 664 с.
32. *Панкова Л. А.* Организация экспертиз, анализ экспертной информации [Текст] / Л. А. Панкова, А. М. Петровский, М. В. Шнейдерман. — М.: Наука, 1984. — 120 с.
33. *Петруня Ю. Є., Говоруха В. Б., Літовченко Б. В.* та ін. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. [Текст] / Ю. Є. Петруня, В. Б Говоруха, Б. В. Літовченко та ін. / за ред. Ю. Є. Петруні. — 2-ге вид. — К.: Центр учбової л-ри, 2011. — 216 с.
34. *Пирогова Е. В.* Управленческие решения: учеб. пособие / Е. В. Пирогова. — Ульяновск : УлГТУ, 2010. — 176 с.
35. *Плаус С.* Психология оценки и принятия решений [Текст] / С. Плаус; пер. с англ. — М.: Информ.-издат. дом “Филинъ”, 1998. — 368 с.
36. *Ременников В. В.* Разработка управленческого решения [Текст] / В. В. Ременников. — М.: ЮНИТИ, 2000. —411 с.
37. *Рульєв В. А.* Менеджмент: навч. посіб. [Текст] / В. А. Рульєв, С. О. Гуткевич. — К.: Центр учб. л-ри, 2011. — 312 с.
38. *Стадник В. В.* Менеджмент [Текст] / В. В. Стадник, М. А. Йохна. — К.: Академвидав, 2003. — 464 с.
39. *Сурмін Ю. П.* Соціологія управління [Текст] / Ю. П. Сурмін, І. П. Бідзюра. — К.: Освіта України, 2012. — 688 с.

40. *Участь* громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст]: посібник. — К.: Ленвіт, 2012. — 64 с.
41. *Участь* громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навч.-метод. посіб. [Текст] / ДП "Укртехінформ". — К., 2013. — 250 с.
42. *Учитель Ю. Г.* Разработка управленческих решений [Текст] / Ю. Г. Учитель. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2007. — 383 с.
43. *Фатхутдинов Р. А.* Управленческие решения [Текст] / Р. А. Фатхутдинов. — [5-е изд., перераб. и доп.]. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 314 с.
44. *Чумаченко Н. Г.* Теория управленческих решений [Текст] / Н. Г. Чумаченко, Р. И. Заботина. — К.: Вища шк., 1981. — 248 с.
45. *Щёкин Г. В.* Теория социального управления [Текст]. — К.: МАУП, 1996. — 408 с.
46. *Юкаева В. С.* Управленческие решения [Текст] / В. С. Юкаева. – М.: Издат. дом "Дашков и К", 2009. — 324 с.

Додаткова

1. *Ансофф И.* Стратегическое управление [Текст] / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 402 с.
2. *Бабосов Е. М.* Социология управления: учеб. пособие для студ. вузов [Текст] / Е. М. Бабосов. — 2-е изд., стереотип. — Минск: Тетра Системс, 2001. — 288 с.
3. *Бурков В. Н.* Как управлять проектами [Текст] / В. Н. Бурков, Д. А. Новиков. — М.: СИНТЕГ–ГЕО, 1997. — 188 с.
4. *Воробьев С. Н.* Управленческие решения: учеб. для вузов [Текст] / С. Н. Воробьев, В. Б. Уткин, К. В. Балдин. — М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2008. — 317 с.
5. *Гапоненко Т. В.* Управленческие решения: учеб. пособие [Текст] / Т. В. Гапоненко. — Ростов н/Д: Феникс, 2012. — 284 с.
6. *Гірняк О. М., Лазановський П. П.* Менеджмент: підручник для студ. вищ. закладів освіти [Текст] / О. М. Гірняк, П. П. Лазановський. — Л., 2004. — 352 с.
7. *Громадська* експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. [Текст] / В. Купрій, Л. Паливода. — К.: Макрос, 2011. — 200 с.
8. *Громадські* організації та органи державного управління: питання взаємовідносин [Текст] / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко. — Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2007. — 236 с.

9. *Гуджоян О. Л.* и др. Методы принятия управленческих решений: учеб. пособие [Текст] / О. Л. Гуджоян. — М.: Инфра-М, 2012. — 220 с.
10. *Давенков А. С.* Управленческие решения [Текст] / А. С. Давенков. — М.: Дело, 2012. — 262 с.
11. *Дафт Р. Л.* Менеджмент [Текст] / Р. Л. Дафт. — СПб.: Питер, 2000. — 832 с.
12. *Дмитренко Г. А.* Головний управлінський курс для України: умови формування та технології здійснення: наукове видання [Текст] / Г. А. Дмитренко. — К.: ДКС Центр, 2012. — 178 с.
13. *Друкер Питер Ф.* Задачи менеджмента в XXI веке: пер. с англ.: учеб. пособие [Текст] / Питер Ф. Друкер. — М: ИД "Вильямс", 2002. — 272 с.
14. *Егошин А. П.* Управление персоналом [Текст] / А. П. Егошин. — [2-е изд.]. — Н. Новгород: НИМБ, 1999. — 624 с.
15. *Карданская Н. Л.* Основы принятия управленческих решений [Текст] / Н. Л. Карданская. — М.: РДЛ, 2009. — 334 с.
16. *Клок К.* Конец менеджмента [Текст] / К. Клок, Дж. Голдсмит. — СПб., 2004. — 368 с.
17. *Кузьмін О. Є.* Основи менеджменту: підручник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. — К.: Академвидав, 2003. — 416 с.
18. *Ламберт Том.* Ключові проблеми керівника. 50 перевірених способів вирішення проблем / пер. з англ. [Текст] / Том Ламберт. — К.: Наук. думка, 2001. — 303 с.
19. *Лафта Д.* Управленческие решения [Текст] / Д. Лафта. — МЦЭиМ, 2010. — 388 с.
20. *Лесечко М. Д., Чемерис А. О., Рудницька Р. М.* Технологія прийняття управлінських рішень у державному управлінні та місцевому самоврядуванні: навч. посіб. / за наук. ред. М. Д. Лесечко [Текст] / М. Д. Лесечко, А. О. Чемерис, Р. М. Рудніцька. — Л.: ЛРІДУ УАДУ, 2003. — 424 с.
21. *Лозниця В. С.* Психологія менеджменту: навч. посіб. [Текст] / В. С. Лозниця. — К.: ТОВ "УПВК "ЕкоОЗ", 2000. — 512 с.
22. *Малкин А. С.* Исследование систем управления: учеб. для вузов [Текст] / А. С. Малкин, В. И. Мухин. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 400 с.
23. *Менеджмент* для публічної влади: навч. посіб. [Текст] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. — Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2011. — 360 с.

24. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Психологія управління: навч. посіб. [Текст] / Л. Е. Орбан-Лембрик. — К.: Академвидав, 2003. — 568 с.
25. *Оучи У.* Методы организации производства. Теория Z. [Текст] / У. Оучи. — М.: Прогресс, 1984. — 217 с.
26. *Питерс Т., Уотермен Р.* В поисках эффективного управления. Опыт лучших компаний [Текст] / Т. Питерс, Р. Уотермен. — М.: Прогресс, 1986. — 418 с.
27. *Рысев Н.* Правильные управленческие решения, поиск и принятие [Текст] / Н. Рысев. — СПб.: Питер, 2004. — 384 с.
28. *Салмон Р.* Будущее менеджмента / под ред. Е. В. Минеевой [Текст] / Р. Салмон. — СПб.: Питер, 2004. — 298 с.
29. *Скотт П.* Психология оценки и принятия решения [Текст] / П. Скотт. — М.: Филинъ, 1998. — 368 с.
30. *Смирнов Э. А.* Разработка управленческих решений: учеб. для вузов [Текст] / Э. А. Смирнов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 272 с.
31. *Трофимова Л. А., Трофимов В. А.* Управленческие решения: методы принятия и реализации [Текст] / Л. А. Трофимова, В. А. Трофимов. — СПб.: СПбГУЭФ, 2011. — 190 с.
32. *Чудновская С. Н.* Разработка управленческих решений [Текст] / С. Н. Чудновская. — Тюмень: ТГУ, 2009. — 304 с.
33. *Яккока Л.* Карьера менеджера: Деловой бестселлер / Л. Якокка; пер. с англ. — Минск: Парадокс, 1996. — 432 с.

6. Навчальна програма дисципліни “Публічне управління в економічній сфері” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

“Публічне управління в економічній сфері” є однією з дисциплін, що створює основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців з публічного управління та адміністрування, регіонального розвитку.

Мета курсу “Публічне управління в економічній сфері” — сформувати у студентів теоретичні знання і практичні навички з опрацьовування та обґрунтовування конкретних пропозицій щодо актуальних проблем публічного управління економікою.

У ході вивчення дисципліни “Публічне управління в економічній сфері” магістранти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, об’єктом, предметом, метою та завданнями, вивчають основи економічної теорії як складової публічного управління в економічній сфері.

Всебічно опанувавши дисципліну “Публічне управління в економічній сфері” студенти мають

знати:

- теоретичні основи та правове регулювання публічного управління в економічній сфері;
- особливості публічного управління в економічній сфері в умовах переходу до ринкової економіки;
- структуру органів публічного управління економікою;
- особливості державного регулювання в різних галузях економіки;
- механізми управління державними фінансами;
- специфіку проведення бюджетної політики держави.

Дисципліна “Публічне управління в економічній сфері” викладатиметься з урахуванням найсучасніших інтерактивних методик.

Тематичний план дисципліни
"Публічне управління в економічній сфері"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль І. Теоретичні засади публічного управління в економічній сфері
1	Понятійно-категоріальний апарат дисципліни
2	Нормативно-правове забезпечення публічного управління в економічній сфері
	Змістовий модуль ІІ. Сучасний стан публічного управління економікою в умовах переходу до ринкових відносин
3	Органи публічного управління економікою України
4	Основні проблеми економічного розвитку України
5	Особливості господарювання в умовах ринку
6	Засади вироблення економічної політики держави
	Змістовий модуль ІІІ. Основні напрями публічного управління в економічній сфері
7	Публічне управління у промисловій сфері та розвитку інфраструктури регіонів
8	Публічне управління агропромисловим комплексом України
9	Публічне управління у фінансовій сфері
10	Бюджетна політика в Україні. Особливості формування Державного бюджету України
11	Місцеві фінанси та бюджети України
12	Позабюджетні ресурси фінансування соціально-економічного розвитку держави

Зміст дисципліни
"Публічне управління в економічній сфері"

Змістовий модуль І. Теоретичні засади публічного управління в економічній сфері

Тема 1. Понятійно-категоріальний апарат дисципліни

Сутність публічного управління економікою. Основні складові публічного управління в економічній сфері. Роль економічної теорії в публічному управлінні економікою. Функції та форми публічного управління економікою. Методи економіч-

ного дослідження. Основні напрями публічного управління економікою України.

Література: основна [4; 7; 9–11; 14; 16];
додаткова [22]

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення публічного управління в економічній сфері

Сутність нормативно-правового забезпечення публічного управління економікою. Основні нормативно-правові акти, що регулюють публічне управління економікою. Конституція та Закони України. Укази Президента України з економічних питань. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Центральних органів виконавчої влади. Локальні (місцеві) нормативно-правові акти з питань управління в економічній сфері. Правове регулювання управління економікою та основні напрями його вдосконалення. Публічне управління власністю та бюджетним процесом.

Література: основна [5–7; 15; 17–19];
додаткова [21; 22; 26; 30]

Змістовий модуль II. Сучасний стан публічного управління економікою в умовах переходу до ринкових відносин

Тема 3. Органи публічного управління економікою України

Особливості розподілу державної влади у сфері управління економічними процесами в Україні. Загальна характеристика органів державної влади у сфері управління економікою. Верховна Рада України. Інститут Президента України та його роль в публічному управлінні економікою. Кабінет Міністрів України як ключовий орган у формуванні економічної політики України. Система органів виконавчої влади як суб'єкт публічного управління економікою. Політика Національного банку України. Повноваження органів судової влади щодо реалізації державної соціально-економічної політики. Обласні та районні

державні адміністрації та їх роль в управлінні економікою. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління соціально-економічною інфраструктурою. Особливості взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в управлінні економікою.

Література: основна [5–7; 15; 17–19];
додаткова [22]

Тема 4. Основні проблеми економічного розвитку України

Сучасні проблеми економічного розвитку України. Фактори, що впливають на економічний розвиток країни. Економічна криза в Україні останніх років та її наслідки. Заходи органів публічної влади щодо подолання наслідків економічної кризи в Україні. Зарубіжний досвід антикризових заходів в економічній сфері. Проблема енергозбереження в українській економіці. Альтернативність використання ресурсів та необхідність раціонального вибору.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16];
додаткова [22]

Тема 5. Особливості господарювання в умовах ринку

Сутність ринку. Основні види ринку. Особливості розвитку ринкової інфраструктури в Україні. Засади вироблення антимонопольної політики держави. Основні форми доходів у ринковій економіці. Земельна рента, її основні типи та види. Економічне зростання держави та його фактори. Інфляційні процеси в ринковій економіці. Проблеми зайнятості та безробіття в Україні.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16];
додаткова [22]

Тема 6. Засади вироблення економічної політики держави

Сутність та основні складові державної економічної політики. Цілі економічної політики держави. Основні методи та ін-

струменти державного регулювання економіки. Роль грошово-кредитної системи в державному регулюванні економіки. Особливості формування грошово-кредитної політики в Україні.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16];
додаткова [20; 22; 26; 28; 31]

Змістовий модуль III. Основні напрями публічного управління в економічній сфері

Тема 7. Публічне управління у промисловій сфері та розвитку інфраструктури регіонів

Сутність публічного управління у промисловій сфері. Особливості публічного управління розвитком інфраструктури. Органи публічного управління промисловістю та інфраструктурою. Публічне управління паливно-енергетичним комплексом країни. Енергетична політика держави та проблема заощадження енергоресурсів. Бойові дії на Сході України та їх вплив на енергетичну безпеку держави. Заходи органів публічної влади щодо диверсифікації постачання енергоносіїв на український ринок. Військово-промисловий комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку. Особливості публічного управління в машинобудівній, хімічній, будівельній та інших галузях економіки. Шляхи реформування публічного управління у промисловій сфері. Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів. Правові засади публічного управління транспортом та зв'язком.

Література: основна [1; 5–7; 9; 11; 12; 15–19];
додаткова [21; 22; 26]

Тема 8. Публічне управління агропромисловим комплексом України

Сутність публічного управління в аграрній сфері. Структура публічного управління агропромисловим комплексом (АПК) України. Органи публічного управління в аграрній сфе-

рі. Проблеми розвитку інфраструктури АПК. Залучення інвестицій в галузі АПК. Сучасний стан та шляхи реформування розвитку АПК України. Засади вироблення державної політики щодо просування продукції АПК на зовнішні ринки.

Література: основна [1; 5–7; 9; 11; 12; 15–19];
додаткова [21; 22; 26]

Тема 9. Публічне управління у фінансовій сфері

Сутність та функції державних (публічних) фінансів. Роль державних фінансів в економічній та фінансовій системі країни. Державна фінансова політика як складова економічної політики держави. Правове регулювання управління державними фінансами. Фінансова політика Національного банку України. Девальвація гривні в 2014–2015 рр. та її вплив на соціально-економічний розвиток держави. Податкова політика України. Державні податки та збори. Проблеми проведення податкової реформи в Україні. Основні напрями реформування публічного управління у фінансовій сфері України.

Література: основна [1–3; 7; 8; 12; 13];
додаткова [21; 27]

Тема 10. Бюджетна політика в Україні. Особливості формування Державного бюджету України

Сутність понять “бюджет“ та “бюджетна система“. Бюджетна система України. Засади вироблення бюджетної політики держави. Бюджетний кодекс України. Бюджетний процес. Державний бюджет України та його роль в соціально-економічному розвитку держави. Загальний та спеціальний фонди державного бюджету. Особливості формування доходів державного бюджету. Джерела наповнення Державного бюджету України. Головні статті видатків Державного бюджету України. Дефіцит Державного бюджету України та шляхи його подолання.

Література: основна [1–3; 7; 8; 13];
додаткова [27]

Тема 11. Місцеві фінанси та бюджети України

Сутність місцевих фінансів. Роль та місце місцевих фінансів в економічній системі держави. Складові місцевих фінансів. Функції місцевих фінансів. Сутність та призначення місцевих бюджетів. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. Власні та закріплені доходи. Головні статті видатків місцевих бюджетів. Міжбюджетні відносини та їх складові. Міжбюджетні трансферти. Політика децентралізації України та її вплив на збільшення матеріальних та фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Шляхи реформування місцевих фінансів та бюджетів України.

Література: основна [1–3; 7; 8; 13];
додаткова: [27; 29; 30]

Тема 12. Позабюджетні ресурси фінансування соціально-економічного розвитку держави

Цільові фонди України: сутність та призначення. Пенсійний фонд України. Фонди соціального страхування. Державні позики та їх класифікація. Державний кредит. Державний борг та гарантований державою борг. Внутрішній та зовнішній державний борг. Проблема реструктуризації державного боргу України. Особливості управління державним боргом.

Література: основна [1–3; 7; 8; 13];
додаткова [21; 23; 25; 27; 32]

Плани семінарських занять

Тема 1. Основні проблеми економічного розвитку України

1. Сучасні проблеми економічного розвитку України.
2. Фактори, що впливають на економічний розвиток країни.
3. Економічна криза в Україні останніх років та її наслідки.
4. Заходи органів публічної влади щодо подолання наслідків економічної кризи в Україні.

5. Зарубіжний досвід антикризових заходів в економічній сфері.
6. Проблема енергозбереження в українській економіці.
7. Альтернативність використання ресурсів та необхідність раціонального вибору.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16]; додаткова [22]

Тема 2. Особливості господарювання в умовах ринку

1. Сутність ринку. Основні види ринку.
2. Особливості розвитку ринкової інфраструктури в Україні.
3. Засади вироблення антимонопольної політики держави.
4. Основні форми доходів у ринковій економіці.
5. Земельна рента, її основні типи та види.
6. Економічне зростання держави та його фактори.
7. Інфляційні процеси в ринковій економіці.
8. Проблеми зайнятості та безробіття в Україні.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16]; додаткова [22]

Тема 3. Засади вироблення економічної політики держави

1. Сутність та основні складові державної економічної політики.
2. Цілі економічної політики держави.
3. Основні методи та інструменти державного регулювання економіки.
4. Роль грошово-кредитної системи в державному регулюванні економіки.
5. Особливості формування грошово-кредитної політики в Україні.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16]; додаткова [20; 22; 26; 28; 31]

Тема 4. Публічне управління у фінансовій сфері

1. Сутність та функції державних (публічних) фінансів.
2. Роль державних фінансів в економічній та фінансовій системі країни.
3. Державна фінансова політика як складова економічної політики держави.
4. Правове регулювання управління державними фінансами.
5. Фінансова політика Національного банку України.
6. Девальвація гривні в 2014–2015 рр. та її вплив на соціально-економічний розвиток держави.
7. Податкова політика України. Державні податки та збори.
8. Проблеми проведення податкової реформи в Україні.
9. Основні напрями реформування публічного управління у фінансовій сфері України.

Література: основна [1–3; 7; 8; 12; 13];
додаткова [21; 27]

Тема 5. Бюджетна політика в Україні. Особливості формування Державного бюджету України

1. Сутність понять “бюджет“ та “бюджетна система“.
2. Бюджетна система України.
3. Засади вироблення бюджетної політики держави.
4. Бюджетний кодекс України. Бюджетний процес.
5. Державний бюджет України та його роль в соціально-економічному розвитку держави.
6. Загальний та спеціальний фонди державного бюджету.
7. Особливості формування доходів державного бюджету.
8. Джерела наповнення Державного бюджету України.
9. Головні статті видатків Державного бюджету України.
10. Дефіцит Державного бюджету України та шляхи його подолання.

Література: основна [1–3; 7; 8; 13];
додаткова [27]

Тема 6. Місцеві фінанси та бюджети України

1. Сутність місцевих фінансів.
2. Роль та місце місцевих фінансів в економічній системі держави.
3. Складові місцевих фінансів. Функції місцевих фінансів.
4. Сутність та призначення місцевих бюджетів.
5. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. Власні та закріплені доходи.
6. Головні статті видатків місцевих бюджетів.
7. Міжбюджетні відносини та їх складові. Міжбюджетні трансферти.
8. Політика децентралізації України та її вплив на збільшення матеріальних та фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.
9. Шляхи реформування місцевих фінансів та бюджетів України.

Література: основна [1–3; 7; 8; 13];
додаткова [27; 29; 30]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність публічного управління економікою.
2. Головні функції публічного управління економікою.
3. Схарактеризуйте неокласичний напрям в економічній науці.
4. Чому економічна теорія як наука виникла саме на початку XVII ст.?
5. Головні функції економічної теорії.
6. У чому полягають головні засади вироблення державної економічної політики?
7. Схарактеризуйте методи дослідження економічних процесів.
8. Головні нормативно-правові акти, що регулюють публічне управління економікою.
9. Дайте оцінку правовому регулюванню публічного управління економікою.

10. Проаналізуйте вплив економіки на управлінську діяльність держави.
11. Дайте загальну характеристику органів державної влади у сфері управління економікою.
12. Які повноваження має Верховна Рада України в економічній сфері?
13. Яку роль відіграє інститут Президента України в публічному управлінні економікою?
14. Яким чином здійснюється публічне управління паливно-енергетичним комплексом країни.
15. Висвітліть характерні особливості публічного управління військово-промисловим комплексом.
16. Схарактеризуйте правові засади публічного управління транспортом та зв'язком.
17. Яким чином бойові дії на Сході країни вплинули на економічну ситуацію в Україні?
18. Схарактеризуйте матеріальні і людські ресурси виробництва.
19. У чому полягають причини втручання держави в управління економічними процесами?
20. Дайте визначення ринку як економічній категорії.
21. За якими ознаками класифікують види ринків?
22. Поясніть причини монополізації економіки.
23. Визначте необхідність та зміст антимонопольної політики держави.
24. Назвіть головні проблеми економічного розвитку України.
25. Поясніть сутність факторного принципу розподілу доходів.
26. Порівняйте принципи розподілу доходів у командно-адміністративній та ринковій економіці.
27. Проаналізуйте наслідки економічної кризи в Україні в 2014–2015 рр.
28. Розкрийте сутність економічного зростання.
29. Дайте характеристику показників економічного зростання.

30. Розкрийте сутність та причини інфляції.
31. Назвіть приклади сучасних видів грошей.
32. Дайте визначення грошово-кредитній політиці держави.
33. Які причини викликають необхідність державного регулювання економіки?
34. Методи та інструменти державного регулювання економіки.
35. Розкрийте зміст основних передумов виникнення фінансів.
36. Опишіть складові фінансової системи країни.
37. Розкрийте зміст категорії "фінансова політика" та напрями її вияву.
38. Які повноваження мають органи управління фінансовою сферою?
39. Обґрунтуйте, в чому полягає роль Бюджетного кодексу України в нормативно-правовому забезпеченні сфери публічних фінансів?
40. Розкрийте сутність і складові податкової системи.
41. Схарактеризуйте призначення і роль податку на прибуток підприємств.
42. Які основні особливості обрахування та сплати податку на доходи фізичних осіб?
43. Назвіть головні функції місцевих фінансів.
44. Що таке "зведений бюджет держави".
45. Схарактеризуйте існуючі методи бюджетного планування.
46. Проаналізуйте основні шляхи реформування публічного управління у промисловій сфері.
47. Вкажіть головні джерела доходів державного бюджету України.
48. Розкрийте сутність та зміст понять "бюджетний дефіцит" та "бюджетний профіцит".
49. Які основні доходи закріплені за бюджетами органів місцевого самоврядування?
50. На які групи поділяються видатки державного бюджету?

51. Розкрийте характерні особливості міжбюджетних відносин в Україні та схарактеризуйте типи міжбюджетних трансфертів.
52. Головні складові публічного управління в АПК.
53. Схарактеризуйте основні стадії бюджетного процесу в Україні.
54. Які функції виконує Міністерство фінансів України в бюджетному процесі в державі?
55. Схарактеризуйте державні цільові фонди.
56. Розкрийте структуру, призначення та основні функції Пенсійного фонду України.
57. З яких джерел формується Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?
58. Окресліть відмінності між державним та банківським кредитом.
59. Що таке державний борг та які існують основні методи управління державним боргом?
60. Чим відрізняється державний борг від гарантованого державою?

Література

Основна

1. *Базилевич В. Д.* Державні фінанси: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; за заг. ред. В. Д. Базилевича. — К.: Атіка, 2004. — 368 с.
2. *Василик О. Д.* Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К.: Центр навч. л-ри, 2004. — 542 с.
3. *Василик О. Д.* Державні фінанси України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 608 с.
4. *Гальчинський А. С.* Економічна теорія: підручник / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко. — К.: Вища шк., 2007. — 503 с.
5. *Державне* регулювання економічних відносин в умовах глобалізації: монографія / М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, С. В. Майстро та ін.; за заг. ред. М. А. Латиніна. — Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ "Магістр", 2011. — 276 с.

6. *Державне* управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. — 352 с.
7. *Дегтяр А. О.* Державне управління в економічній сфері: навч. посіб. / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, М. М. Коваленко, С. В. Майстро; за заг. ред. А. О. Дегтяра. — Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ "Магістр", 2014. — 244 с.
8. *Дегтяр А. О.* Публічні фінанси: навч. посіб. / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, О. С. Лєсная. — Х.: С.А.М., 2011. — 512 с.
9. *Економічна* теорія: навч. посіб. для студ. неекономічних спец. вищ. навч. закл. / за ред. З. І. Галушки. — 3-тє вид., допов. — Чернівці: Друк Арт, 2012. — 352 с.
10. *Жуковський С. Ф.* Економічна теорія і Постіндустріальна епоха: в 2 т. — Тернопіль: ТзОВ "Терно–граф", 2012. — Т. 1. — 300 с.
11. *Історія* економічних вчень: навч. посіб. / за ред. В. В. Кириленка. — Тернопіль: Екон. думка, 2007. — 233 с.
12. *Коваленко М. М.* Державне регулювання банківського сектора України: теорія, методологія, практика: монографія / М. М. Коваленко. — Х.: ЦД № 1, 2012. — 464 с.
13. *Ковальчук С. В.* Фінанси: навч. посіб. / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. — Л.: Новий світ, 2006. — 568 с.
14. *Крайнік О. П.* Сучасна економічна теорія: навч. посіб. / О. П. Крайнік, Г. С. Третяк. — 2-ге вид., допов. і переробл. — Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2012. — 240 с.
15. *Крегул І. Ю.* Правове забезпечення державного управління: навч. посіб. для самост. вивч. дисц. / І. Ю. Крегул. — К.: КНЕУ, 2005. — 208 с.
16. *Мочерний С. Ф.* Економічна теорія: навч. посіб. / С. Ф. Мочерний. — К.: ВЦ "Академія", 2009. — 640 с.
17. *Основи* економічної теорії та види економічної політики держави: навч. посіб. / О. Г. Мордвінов, В. А. Ільяшенко, Т. О. Безземельна та ін. — Запоріжжя: КПУ, 2010. — 248 с.
18. *Правові* засади державного управління економікою України: навч. посіб. / за ред. проф. Ю. І. Крегула. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. — 664 с.
19. *Рябченко О. П.* Державне управління економікою України (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / О. П. Рябченко. — Х., 2000. — 36 с.

Додаткова

20. *Бережная И. В.* Стратегическое планирование регионального развития: методология и опыт реализации / И. В. Бережная, Е. А. Михуринская // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: Малий І. Й. та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — 61–65 с.
21. *Державне* антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: Малий І. Й. та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — 359 с.
22. *Державне* управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. — К.: КНЕУ, 2005. — 480 с.
23. *Жданов В. І.* Управління державним боргом за протициклічної фіскальної політики / В. І. Жданов // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — 125–129 с.
24. *Іванов М. Ф.* Актуальні проблеми економічної теорії та практики її застосування в державному управлінні: навч. посіб. / М. Ф. Іванов. — К.: НАДУ, 2004. — 54 с.
25. *Канов О. О.* Ефективність антикризового управління національною економікою / О. О. Канов // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. /Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 143–146.
26. *Кравченко Л. А.* Державне регулювання економічного потенціалу регіону / Л. А. Кравченко // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. /Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 170–174.
27. *Луніна І. О.* Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. — К.: Наук. думка, 2006. — 432 с.

28. *Савченко В. Ф.* Стратегічні напрямки реформування економіки України в сучасних умовах / В. Ф. Савченко // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 266–269.
29. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2011. — 140 с.
30. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2011. — 234 с.
31. *Федулова Л. І.* Управління регіональним розвитком України в контексті європейських принципів / Л. І. Федулова // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 328–332.
32. *Шебликіна І. О.* Пріоритети забезпечення економічної безпеки України / І. О. Шебликіна, В. О. Кухта // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2013 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 351–354.

7. Навчальна програма дисципліни “Документообіг та підготовка аналітичних документів” (А. М. Шаповалова)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Документообіг та підготовка аналітичних документів” є складовою варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю “Публічне управління та адміністрування”, кваліфікації радник-консультант.

Мета курсу — формування теоретичних знань і практичних основ з ведення аналітичних документів, з електронного діловодства і документообігу як складових системи публічного управління та адміністрування.

Після вивчення дисципліни студенти мають

знати:

- перелік основних нормативно-правових актів з питань електронного документообігу та електронного цифрового підпису та їх основні положення;
- основні аспекти створення систем електронного документообігу та електронного цифрового підпису;
- сутність, значення та основні етапи життєвого циклу електронного документа та документообігу в цілому;
- структуру національної системи електронного цифрового підпису основні функції центрів сертифікації ключів;
- досвід провідних країн ЄС з впровадження систем електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису;
- категорійно-понятійний апарат проблематики інформаційного суспільства та електронного урядування;
- загальні принципи, методи та моделі електронного урядування;
- класифікацію, ієрархію та систему адміністративних послуг;
- нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування;

- сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду в Україні;
- основні принципи, напрями і механізми трансформації системи публічного управління в Україні відповідно до вимог інформаційного суспільства;
- організаційну систему управління впровадженням електронного урядування в Україні;
- визначення базових понять аналітико-синтетичної переробки документної інформації;
- основи класифікації інформаційних документів;
- основи методики складання бібліографічного опису, індексування, анотування, реферування й оглядово-аналітичних документів;
- міжнародний і вітчизняний досвід щодо здійснення автоматизованої аналітико-синтетичної переробки документів та тенденції розвитку документообігу;

вміти:

- оцінювати та аналізувати стан електронного урядування;
- використовувати найкращий зарубіжний та вітчизняний досвід у цій сфері;
- здійснювати комплексний аналіз рівня готовності органів державної влади та місцевого самоврядування до впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- застосовувати комунікаційні та інформаційні технології у процесі підготовки, прийняття та впровадження управлінських рішень;
- організовувати роботу свого підрозділу з системою електронного документообігу та електронної звітності;
- складати бібліографічний опис різних видів документів;
- складати анотації на первинні документи;
- здійснювати індексування за допомогою сучасних документних класифікацій;
- здійснювати реферування документів;
- складати і здійснювати оглядовий аналіз документної інформації;

здобути навички:

- з адаптації паперового діловодства для застосування автоматизованих систем електронного документообігу в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- з генерації ключів електронного цифрового підпису для використання в системах електронного документообігу та електронної звітності;
- з розроблення та впровадження регламентів та правил електронного документообігу та електронної звітності в підрозділах з урахуванням вимог чинного законодавства та нормативно-правових документів.

Тематичний план дисципліни
"Документообіг та підготовка аналітичних документів"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади документообігу
1	Історія розвитку діловодства та документообігу в Україні
2	Документообіг в сучасному суспільстві. Досвід європейських країн щодо документування та документообігу
3	**Змістовий модуль II. Нормативно-правова база організації сучасного діловодства в Україні**
4	Нормативно-правові документи щодо управлінського документознавства в Україні. Документообіг: загальні поняття Документообіг як основа діяльності органів виконавчої влади та посадових осіб місцевого самоврядування
	Змістовий модуль III. Розробка та етапи впровадження документа в органах влади
5	Життєвий цикл документа. Характеристика, види, класифікація та впровадження документів. Інформаційно-довідкові документи
6	Функціонування документа. Оформлення та порядок затвердження, погодження і завірення документів
7	Система організаційно-розпорядчої документації: поняття, структура, різновиди організаційно-розпорядчих документів. Службовий документ як об'єкт діловодства, його призначення і функції в управлінському процесі

1	2
	Змістовий модуль IV. Електронне урядування
8	Категорійно-понятійний апарат інформаційного суспільства та електронного урядування. Державна політика впровадження електронного урядування
9	Нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування. Сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду в Україні
10	Інформаційне суспільство. Електронний уряд, досвід країн світу (Білорусь, Велика Британія, США)
	Змістовий модуль V. Характеристика електронного документообігу
11	Правове регулювання електронного документообігу. Поняття та ознаки електронного документа
12	Поняття та особливості застосування електронного цифрового підпису
13	Порядок здійснення електронного документообігу в органах влади і місцевого самоврядування. Автоматизовані системи документообігу. Інформаційні банки та бази даних
	Змістовий модуль VI. Аналітичний документ як інструмент підготовки управлінських рішень
14	Документ в інформаційно-аналітичній діяльності. Поняття та види аналітичних документів
15	Характеристика основних видів інформаційних документів. Методи збирання інформації при підготовці аналітичного документа
16	Організація, оброблення та оформлення інформаційного матеріалу

Зміст дисципліни
“Документообіг та підготовка аналітичних документів”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади документообігу

Тема 1. Історія розвитку діловодства та документообігу в Україні

Основні вимоги до організації сучасного діловодства. Історія розвитку та виникнення управлінського документо-

знавства. Сучасне управлінське документознавство в Україні.

Література: основна [1–3; 5; 21; 22; 28; 32; 39]; додаткова [3; 7]

Тема 2. Документообіг в сучасному суспільстві. Досвід європейських країн щодо документування та документообігу

Особливості управління документацією в країнах ЄС. Правове регулювання управління документацією за кордоном. Система міжнародних стандартів.

Література: основна [51; 60; 72; 73]; додаткова [1; 2; 24; 25; 34; 35; 41; 42]

Змістовий модуль II. Нормативно-правова база організації сучасного діловодства в Україні

Тема 3. Нормативно-правові документи щодо управлінського документознавства в Україні. Поняття документообігу, організації роботи з документами, категорійно-понятійний апарат

Закони України. Постанови КМУ. Службові листи. Доповідні і пояснювальні записки. Документація з претензійної діяльності. Листи-запрошення. Інформаційні листи. Рекламні листи. Листи-повідомлення. Листи-підтвердження. Гарантійні листи. Листи-відповіді.

Література: основна [1–5; 7–9; 20; 25; 68; 69]; додаткова [3–6; 10; 12; 14; 16; 17]

Тема 4. Документообіг як основа діяльності органів виконавчої влади та посадових осіб місцевого самоврядування

Види документів для обов'язкового користування в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. До-

даткові види документів. Підготовка до складання управлінських документів. Складання та оформлення службових документів.

Література: основна [1–3; 5–9; 29; 40; 60; 66; 67];
додаткова [3; 4; 7–9; 13; 16]

Змістовий модуль III. Розробка та етапи впровадження документа в органах влади

Тема 5. Життєвий цикл документа. Характеристика, види, класифікація та впровадження документів. Інформаційно-довідкові документи

Основні ознаки класифікації документів. Структура документів за їх видом.

Література: основна [5–8; 10; 34; 44];
додаткова [3–5; 51; 53]

Тема 6. Функціонування документа. Оформлення та порядок затвердження, погодження і завірення документів

Особливості форматів документів та їх оформлення. Властивості універсальних форматів. Склад реквізитів документів. Адресати документів. Порядок затвердження, погодження і завірення документів.

Література: основна [1–3; 5–8; 19; 26; 50];
додаткова [10–12; 47; 48]

Тема 7. Система організаційно-розпорядчої документації: поняття, структура, різновиди організаційно-розпорядчих документів. Службовий документ як об'єкт діловодства в управлінському процесі

Класифікація службових документів в установі. Вимоги до побудови організаційно-розпорядчих документів. Організація

документообігу в органах влади. Організація роботи по систематизації документів, підготовці і передачі їх до архіву.

Література: основна [1–4; 7; 8; 26; 31; 33; 41; 46; 52; 54]; додаткова [9–11; 13; 46; 49; 50]

Змістовий модуль IV. Електронне урядування

Тема 8. Категорійно-понятійний апарат інформаційного суспільства та електронного урядування. Державна політика впровадження електронного урядування

Електронна демократія. Електронне урядування. Електронні державні послуги.

Інформаційне середовище електронного урядування. Індекс готовності електронного уряду. Інформаційне суспільство. Портал е-урядування (Єдиний веб-портал органів виконавчої влади).

Література: основна [16; 23; 30; 35–37]; додаткова [15–18; 20; 21; 23; 53]

Тема 9. Нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування. Сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду в Україні

Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування. Мета, основні цілі та завдання електронного урядування в Україні. Передумови електронного урядування в Україні. Електронна демократія. Етапи розвитку електронного урядування. Управління розвитком електронного урядування. Електронне урядування в умовах криз.

Література: основна [1; 2; 4–6; 8; 15; 27; 30; 35; 36; 42; 47; 49; 57]; додаткова [3; 4; 12; 13; 15]

Тема 10. Інформаційне суспільство. Електронний уряд, досвід країн світу

Інформаційна система (ІС). Інформаційні мережі Інформаційна технологія (ІТ). Інформаційний портал. Інформаційний продукт (продукція). Інформаційне середовище електронного урядування. Електронні адміністративні послуги. Електронний уряд Білорусії, Великої Британії та США.

Література: основна [10–13; 38; 42; 59; 63; 65];
додаткова [1; 2; 24; 25; 34; 35; 38–42]

Змістовий модуль V. Характеристика електронного документообігу

Тема 11. Правове регулювання електронного документообігу. Поняття та ознаки електронного документа

Теоретико-методологічні засади електронного документообігу. Електронний документообіг, електронна звітність.

Література: основна [8; 9; 14; 48; 66; 72];
додаткова: [12; 15; 19; 27; 51–53]

Тема 12. Поняття та особливості застосування електронного цифрового підпису

Електронний цифровий підпис як складова електронного документообігу в органах державної влади та у місцевому самоврядуванні. Національна система електронного цифрового підпису.

Література: основна [1; 2; 4–6; 8; 14; 43; 58; 63];
додаткова [28–32; 38; 44; 45]

Тема 13. Порядок здійснення електронного документообігу в органах влади і місцевого самоврядування. Автоматизовані системи документообігу. Інформаційні банки та бази даних

Поняття бази даних та банку даних. Реляційні, мережні та ієрархічні бази даних. Основні операції з базами даних, етапи

їх розроблення. Типи даних. Поняття картки, картотеки, інформаційної системи, автоматизованої інформаційної системи. Системи управління базами даних (СУБД). Види та загальна характеристика СУБД. Основні поняття та функції СУБД. Використання можливостей СУБД Access для автоматизації документообігу.

Література: основна [1–7; 24; 27; 37; 64; 72];
додаткова [19; 20; 27; 33]

Змістовий модуль VI. Аналітичний документ як інструмент підготовки управлінських рішень

Тема 14. Документ в інформаційно-аналітичній діяльності. Поняття та види аналітичних документів

Загальні принципи аналізу документів. Види інформаційно-аналітичних документів і технологія їх підготовки. Формат аналітичного документа. Міжнародний та вітчизняний досвід щодо здійснення автоматизованої аналітико-синтетичної переробки документів.

Література: основна [3; 4; 18; 43; 45; 53; 54; 56];
додаткова: [1–4; 8; 9]

Тема 15. Характеристика основних видів інформаційних документів. Методи збирання інформації при підготовці аналітичного документа

Специфіка документно-інформаційного і фактографічного обслуговування в режимі “запит-відповідь”. Основні види запитів: універсальні, галузеві, багатогалузеві, тематичні. Принципи, цілі та завдання контент-аналізу і вимоги до його організації.

Основні види моніторингу інформаційного потоку: бібліографічний, статистичний, концептуальний.

Література: основна [5; 26; 32; 34; 54; 62; 71; 75];
додаткова [3–5; 26; 27; 45–47]

Тема 16. Організація, оброблення та оформлення інформаційного матеріалу

Бібліографічні документи. Експрес-інформація. Інформаційний листок. Оглядово-аналітичні документи: функції та ознаки. Оглядова інформація. Інформаційний реферативний огляд. Оглядова доповідь. Бібліографічний огляд. Аналітичний документ. Прогностичний огляд. Тематичні підбірки. Дайджест. Прес-реліз.

Література: основна [70; 71; 73; 75; 76];
додаткова [3–5; 17–19; 27]

Теми рефератів

1. Особливості управління документацією за кордоном.
2. Правове регулювання управління документацією.
3. Система міжнародних стандартів.
4. Нормативне регулювання електронного документообігу та управління документацією.
5. Поняття документообігу, організації роботи з документами. Особливості електронного документообігу.
6. Особливості нормативного регулювання електронного документообігу в країнах Європейського союзу.
7. Особливості управління документами і нормативне регулювання електронного документообігу в США.
8. Особливості нормативного регулювання організації роботи з документами в Італії.
9. Особливості нормативного регулювання електронного документообігу у Франції.
10. Особливості нормативного регулювання електронного документообігу в Німеччині.
11. Особливості нормативного регулювання електронного документообігу у Великобританії.
12. Документаційне забезпечення управлінської діяльності в Україні.
13. Нормативно-правові документи щодо управлінського документознавства в Україні.

14. Роль та місце електронного документообігу в електронному урядуванні.
15. Теоретико-методологічні засади електронного документообігу.
16. Аналіз нормативно-правової бази у сфері електронного документообігу та електронного цифрового підпису.
17. Досвід країн ЄС з упровадження електронного документообігу та електронного цифрового підпису.
18. Принципи побудови та функціонування систем електронного документообігу.
19. Життєвий цикл електронного документа.
20. Організаційні аспекти впровадження системи електронного документообігу в органах державної влади та місцевому самоврядуванні.
21. Електронний цифровий підпис як складова електронного документообігу.
22. Національна система електронного цифрового підпису.
23. Електронний документообіг, електронна звітність та електронний цифровий підпис в органах державної влади.
24. Електронний архів як складова системи електронного документообігу.
25. Надання послуг електронного цифрового підпису.
26. Шляхи впровадження та технології використання електронного підпису.
27. Структура системи ЕЦП в Україні.
28. Акредитовані центри сертифікації ключів: складові та функціонування.
29. Порядок роботи з особистими та відкритими ключами ЕЦП.
30. Основи організації електронного документообігу та прийняття від суб'єктів господарювання відповідних звітних документів в електронному вигляді з урахуванням європейського досвіду.
31. Оглядово-аналітичні документи. Методика складання оглядово-аналітичних документів.

32. Бібліографічний, реферативний, оглядово-аналітичний документи як різновиди інформаційного документа.
33. Світовий досвід автоматизації індексування. Сучасні автоматизовані інформаційні системи.
34. Аналіз і синтез у науковій обробці документів.
35. Послідовність підготовки інформаційного документа.
36. Методика складання монографічного бібліографічного опису (БО).
37. Методика складання аналітичного бібліографічного опису.
38. Диверсифікація інформаційної продукції в інформаційній діяльності.
39. Реферування документів як найважливіша складова мікроаналітичного згортання інформації.
40. Функціональне призначення й значення оглядово-аналітичних документів.
41. Сучасні технології автоматизації індексування.
42. Порівняльна характеристика реферативного й аналітичного оглядів.
43. Міжнародний досвід законодавчого забезпечення реферування документів.
44. Специфіка методики реферування щодо окремих видів документів.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте особливості управління документацією в країнах ЄС.
2. Схарактеризуйте правове регулювання управління документацією за кордоном.
3. У чому полягає система міжнародних стандартів?
4. Що таке життєвий цикл документа?
5. Для чого потрібне Нормативне регулювання електронного документообігу та управління документацією?
6. Основні та загальні поняття документообігу.
7. У чому полягає науково-методологічне наповнення змісту документів в органах влади?

8. Назвіть основні види та класифікації документів.
9. Що таке обов'язкові реквізити розпорядження та який порядок його узгодження? Назвіть вимоги до тексту розпорядження.
10. У чому полягає роль поточної роботи з наказами, трудовими договорами.
11. Надайте характеристику наказам (розпорядженням), які стосуються основної діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
12. Схарактеризуйте особливості оперативного зберігання наказів та наказів з особового складу.
13. Надайте характеристику документу "Наказ". Що таке Наказ за особовим складом?
14. Назвіть правила щодо складання Наказів. Види наказів. Вимоги до тексту Наказів. Реквізити Наказів.
15. Надайте характеристику документу "Розпорядження".
16. З яких причин є важливим формування справ та передача справ в архів?
17. У чому полягає організація роботи систематизації документів і передачі їх до архіву?
18. Надайте характеристику категорії "Конфіденційна інформація".
19. У чому полягає європейський підхід щодо електронного врядування?
20. Виділіть теоретичні підходи щодо складання та узгодження нормативної документації (інструкцій) тощо.
21. Надайте характеристику категорії "Нормативний документ". Що таке "Інструкція" як документ? Що таке "Посадова інструкція"?
22. Назвіть основні документи в органах виконавчої влади та місцевому самоврядуванні.
23. Що таке інформаційно-довідкові документи? Надайте характеристику інформаційним листам, листам-запрошенням, рекламним листам, листам-повідомленням, листам-підтвердженням, гарантійним листам та листам-відповідям.

24. Розкрийте сутність категорії “Претензія”. Які бувають форми претензій?
25. Надайте характеристику документам “Службова записка”, “Докладна записка”, “Пояснювальна записка” та “Позовна заява”.
26. У чому полягає сутність державної політики впровадження електронного урядування в Україні?
27. Розкрийте поняття: електронна демократія, електронне урядування, електронні державні послуги.
28. Для чого потрібен Портал е-урядування (Єдиний веб-портал органів виконавчої влади)?
29. Розкрийте сутність інформаційного середовища електронного урядування.
30. Що таке Індекс готовності електронного уряду?
31. Для чого потрібне інформаційне суспільство? Назвіть основні нормативно-правові документи забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування в Україні.
32. Розкрийте сутність, значення та головні етапи формування електронного уряду в Україні.
33. Визначте головні цілі та завдання електронного урядування в Україні.
34. Яким чином здійснюються законодавче забезпечення розвитку електронного урядування?
35. Назвіть передумови електронного урядування та етапи розвитку електронного урядування в Україні.
36. Що таке електронна демократія?
37. Хто здійснює управління розвитком електронного урядування?
38. Як здійснювати електронне урядування в умовах кризи?
39. Назвіть правовий статус, поняття та ознаки електронного цифрового підпису.
40. Для чого призначений електронний підпис?
41. Що таке особистий ключ і відкритий ключ, в чому їх відмінність? Який порядок застосування електронного цифрового підпису органами влади?

42. Розкрийте сутність поняття, змісту та переваги електронного документообігу.
43. Надайте характеристику інформаційній системі (ІС), інформаційній мережі, інформаційній технології (ІТ).
44. Що таке інформаційне суспільство і для чого воно потрібно?
45. Яким чином здійснюється робота електронного уряду Білорусії, Великої Британії, США та інших країнах?
46. Що означає інформаційний портал, інформаційний продукт (продукція), інформаційне середовище електронного урядування. Електронні адміністративні послуги?
47. У чому сутність інформаційної діяльності? Як вона співвідноситься з аналітико-синтетичною обробкою документів?
48. Які види інформаційних документів вам відомі?
49. Як співвідносяться первинні і вторинні документи?
50. У чому суть загальної і часткової методики створення вторинних документів?
51. Що таке бібліографічний документ? У чому полягає його специфіка? Які види реферативних документів вам відомі? У чому їх особливість?
52. Оглядово-аналітичний документ як найважливіша складова вторинних документів.
53. Назвіть особливості оглядових документів.
54. Які види аналітичних документів вам відомі? Які особливості структури документа?
55. Назвіть основи методики підготовки оглядової інформації.
56. У чому полягає сутність і значення індексування документів?
57. Яке функціональне призначення анотування документів Ви знаєте?
58. Порядок здійснення електронного документообігу в органах державної влади і місцевого самоврядування.
59. Назвіть автоматизовані системи документообігу.
60. Надайте характеристику інформаційним банкам та базам даних.

Література

Основна

1. *Закон* України “Про електронний цифровий підпис” від 22.05.2003 р. № 852–IV.
2. *Закон* України “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22.05.2003 р. № 851–IV.
3. *Закон* України “Про Національний архівний фонд та архівні установи” від 13.12.2001 р. № 2888–III.
4. *Закон* України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
5. *Закон* України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” від 23.09.1997 р. № 539/97–ВР, із змінами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
6. *Закон* України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” // ВРР України. — 1994. — № 31. — Ст. 286.
7. *Закон* України “Про звернення громадян” // ВВР України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
8. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади” від 28.10.2004 р. № 1453 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.rada.gov.ua
9. *Автоматизована* система електронного документообігу ДПА України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.atlas.ua/ukr/asedo–dpa.html
10. *ГОСТ* Р 34.10–2001. Информационная технология. Криптографическая защита информации. Процедуры формирования и проверки электронной цифровой подписи. — М.: Госстандарт России, 2001. — 20 с.
11. *ДСТУ* ISO/IEC 15946–1:2006. Інформаційні технології. Методи захисту. Криптографічні методи, що ґрунтуються на еліптичних кривих. — Ч. 1. Загальні положення (ISO/IEC 15946 – 1:2002, IDT)
12. *ДСТУ* ISO/IEC 15946 – 3:2006. Інформаційні технології. Методи захисту. Криптографічні методи, що ґрунтуються на еліп-

тичних кривих. — Ч. 1. Загальні положення (ISO/IEC 15946 – 3:2002, IDT).
13. *ДСТУ* 4145–2002. Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевірка.
14. *Акимов Э.* ЭЦП в электронном документообороте / Э. Акимов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.iitrust.ru/articles/ecp_edocs.htm
15. *Ахрипська О., Пестряков І., Хмара О.* Електронна демократія в Україні. Що це? / О. Архипська, І. Пестряков, О. Хмара [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ti–ukraine.org/news/4661.html
16. *Баклан І. В.* Електронний парламент: методологія прийняття рішень у процесі нормотворення / І. В. Баклан, Ю. М. Селін // Юрид. наука. — 2013. — № 1. — С. 13–20.
17. *Банасюкевича В. Д.* Новий типовий перелік / В. Д. Банасюкевича // Діловодство — 2001. — № 1.
18. *Блюменау Д. И.* Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов: учебно-практ. пособие / Д. И. Блюменау. — СПб.: Профессия, 2002. — 240 с.
19. *Бикова Т. А.* Правові вимоги до внутрішніх документів фірми: складання та оформлення положень / Т. А. Бикова // Секретарська справа. — 2004. — № 2.
20. *Бибик С.* Ділові документи та правові папери: Листи, протоколи, заяви, договори угоди / С. Бибик, Г. Сюта. — Х.: Фолио, 2005. — 491 с.
21. *Блощинська В. А.* Сучасне діловедення: навч. посіб. / В. А. Блощинська. — Ів.-Франкіськ: Ін-т менедж. та економіки, 2000. — 270 с.
22. *Віденко А. Н.* Сучасне діловодство / А. Н. Віденко. — К.: Вища шк., 1998. — 157 с.
23. *Вітчизняний* і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування / за заг. ред. С. А. Чукут, О. В. Загвойської. — К.: НАДУ, 2008. — 136 с.
24. *Власова Г. В.* Аналітико-синтетична переробка інформації: навч. посіб. / Г. В. Власова, В. І. Лутовинова, Л. І. Титова. — К.: ДАКККіМ, 2006. — 291 с.

25. *Гавриленко С.* Документирование в организации: В помощь секретарю-референту / С. Д. Гавриленко. — Минск: Амалфея, 2002. — 125 с.
26. *Головач А. С.* Оформлення документів / А. С. Головач. — К.; Донецьк: Вища шк., 1983. — 352 с.
27. *Гольдштейн А. Б.* Технология и протоколы MPLS / А. Б. Гольдштейн, Б. С. Гольдштейн. — СПб.: BHV, 2005. — 304 с.
28. *Гордієнко К.* Діловодство в роботі секретаря: практ. посіб. / К. Гордієнко. — 3-тє вид., змін. та допов. — К.: КНТ, 2009. — 304 с.
29. *Губенко Л. Г., Нємцов В. Д.* Ділові папери в менеджменті: навч. посіб. / Л. Г. Губенко, В. Д. Нємцов. — К.: ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2002. — 272 с.
30. *Данилин А. В.* Электронные государственные услуги и административные регламенты. От политической задачи к архитектуре "электронного правительства" / А. В. Данилин. — М.: ИНФРА–М, 2004.
31. *Дёмин Ю. М.* Делопроизводство. Подготовка служебных документов / Ю. М. Дёмин. — СПб.: Питер, 2003. — 220 с.
32. *Діденко А.* Сучасне діловодство: навч. посіб. для проф.-тех. закл. освіти / А. Діденко. — 3-тє вид. — К.: Либідь, 2004. — 383 с.
33. *Діловодство* у державних установах: зб. інструкцій / Є. К. Пашутинський (упоряд.). — 2-ге вид., змін. — К.: КНТ, 2009. — 593 с.
34. *Документы* и деловодство: справ. пособие / Т. В. Кузнєцова, М. Т. Лихачов, А. Л. Райхцаум; упоряд. М. Т. Лихачов. — М.: Економика, 2001.
35. *Дрожжинов В.* Электронное правительство информационного общества / В. Дрожжинов, А. Штрик // PC week. — 2000. — № 15. — С. 34–39.
36. *Дубов Д. В., Дубова С. В.* Основи електронного урядування: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Д. В. Дубов, С. В. Дубова / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. — К.: Центр навч. літ, 2006. — 176 с.
37. *Ерофеев Е.* Электронное правительство: как приблизить чиновника к гражданину? / Е. Ерофеев // Connect! : Мир связи. — 2004. — № 10. — С. 23–24.

38. *Задірака В., Олексик О.* Комп'ютерна криптологія / В. Задірака, О. Олексик. — К., 2002. — 502 с.
39. *Загорецька О.* Теорія діловодства як галузь наукових знань / О. Загорецька // Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України. УДНДІАСД. — К., 2002. — Т. 8. — С. 139–141.
40. *Загорецька О.* Сучасні проблеми організації діловодства в міністерствах та державних комітетах України / О. Загорецька // Студії з архівної справи та документознавства / Головархів України. УДНДІАСД. — К., 1998. — Т. 3. — С. 80–81.
41. *Загорецька О. М.* Термінологічні стандарти з діловодства й архівної справи: історичний аспект і сучасний стан / О. М. Загорецька // Документознавство та інформаційна діяльність: Наука. Освіта. Практика: зб. матеріалів наук. конф. (18 грудня 2002 р.). — К.: ДАКККіМ, 2003. — С. 55–58.
42. Інформатизація управління соціальними системами: Орг.-правові питання теорії та практики: навч. посіб. / В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, В. С. Цимбалюк та ін.; за заг. ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. — К.: МАУП, 2003. — 336 с.
43. *Информационно-библиотечная* деятельность, библиография. Термины и определения : ГОСТ 7.0–99. — Изд. офиц. — [Введ. 2000–07–01]. — Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1999. — 23 с. — (Межгосударств. стандарт. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
44. *Иритикова В. С.* Рекомендації щодо розробки посадових інструкцій / В. С. Иритикова // Секретарська справа. — 1998. — № 3.
45. *Карпенко О. О.* Аналітико-синтетична переробка документної інформації: бібліографічний опис: навч. посіб. / О. О. Карпенко. — Х. : Нац. аерокосм. ун-т "ХАІ", 2008. — 70 с.
46. *Кірочок О. Г.* Правила складання та оформлення організаційно-розпорядчих документів / О. Г. Кірочок. — Рівне: "БМ–ТУР", 1999. — 532 с.
47. *Клімушин П. С.* Електронне урядування в інформаційному суспільстві: [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. — Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2010. — 312 с.

48. *Клименко І. В., Линьов К. О.* Система електронного документообігу в державному управлінні: навч.-метод. посіб. / І. В. Клименко, К. О. Линьов. — К.: Вид-во НАДУ, 2006. — 32 с.
49. *Клименко І. В., Линьов К. О.* Технології електронного врядування / І. В. Клименко, К. О. Линьов. — К: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. — 192 с.
50. *Комова М. В.* Делопроизводство / М. В. Комова Нац. ун-т "Львовская политехника", Ин-т гуманит. и социальных наук / М. В. Комова. — Л.: Триада плюс, 2006. — 220 с.
51. *Костомаров М. Н.* Управління документами в США / М. Н. Костомаров // Секретарська справа. — 1996. — № 3.
52. *Крюкова Н. П.* Документування управлінської діяльності: навч. посіб. / Н. П. Крюкова. — М .: ИНФРА–М, 2008.
53. *Кудряева В. А.* Организация работы с документами: учебник / В. А. Кудряева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 592 с
54. *Кушнаренко Н. М.* Наукова обробка документів: підручник / Н. М. Кушнаренко, В. К. Удалова. — К.: Знання, 2006. — 334 с.
55. *Лоза О.* Діловодство та документування управлінської діяльності: навч. посіб. / О. Лоза / Укр. академія держ. управління при Президентові України. Дніпропетровський філіал. — К., 1997. — 67 с.
56. *Лутовинова В. І.* Анотування як процес аналітико-синтетичної переробки інформації: метод. посіб. / В. І. Лутовинова. — Х., 2003. — 44 с.
57. *Мещеряков В. С.* Електронна демократія / В. С. Мещеряков. — Режим доступу: http://kds.org.ua/blog/elektronna–demokratiya
58. *Микулич Н. Д.* Применение ЭЦП в Беларуси / Режим доступа: http:// www.itsec.ru/articles2/vestnikSNG/primenen_ECP_Belarus, свободный
59. *Модернизация* правительства Англии. 1999. http://www.e–gorod. ru/e–pro j ect/whitepaper/
60. *Мосягіна О. В., Емишева Е. М.* Сучасні вимоги до формування й оформлення справ / О. В. Мосягіна, Е. М. Емишева // Секретарська справа. — 2002. — № 4.

61. *Новий* стандарт в області діловодства / Л. М. Варламова // Секретар-референт. — 2007. — № 6.
62. *Номенклатура* информационных услуг: метод. пособие / ИГТКИД. — М., 1982. — 78 с.
63. *Носевич В.* Архив электронных документов: белорусский опыт / В. Носевич [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://vn.belinter.net/digit/9.html, свободный
64. *Олвейн В.* Структура и реализация современной технологии MPLS / В. Олвейн. — К.: Вильямс, 2004. — 480 с.
65. *Опорний* конспект лекцій з курсу "Електронне урядування" / С. А. Чукут, О. Б. Кукарін. — К.: Вид-во НАДУ, 2009. — 80 с.
66. *Організація* роботи з документами: підручник / В. А. Кудряєв та ін. — М.: ИНФРА–М, 2003.
67. *Палеха Ю.* Управлінське документування: навч. посіб: у 2 ч. / Ю. І. Палеха; М-во освіти і науки України, Європейський ун-т. — 2-ге вид. — К.: Вид-во Європ. ун-ту. — 2003. — Ч. 1: Ведення загальної документації: (зі зразками сучасних ділових паперів). — 2003. — 327 с.
68. *Палеха Ю. І.* Документаційне забезпечення управління: підручник / Ю. І. Палеха. — К.: МАУП, 1997. — 344 с.
69. *Погребна Л.* Діловодство, яким воно повинно бути / Л. Погребна. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Х.: Фактор, 2008. — 416 с.
70. *Рекомендации* по составлению дайджеста / МУК СРЦБ; сост. С. С. Колмакова, ред. И. А. Ковалева, печать А. Н. Соболева. — Самара: Белый Яр, 2005. — 14 с.
71. *Справочник* библиографа: науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. — СПб.: Профессия, 2005. — 592 с.
72. *Степанова Я. М.* Основи електронного документообігу: навч. посіб. / Я. М. Степанова, В. Я. Рассамакін. — К.: КНТЕУ, 2004. — 155 с.
73. *Сучасне* діловодство: зразки документів, діловий етикет, інформація для ділової людини / ред.: В. М. Бріцина. — К.: Довіра, 2007. — 687 с.
74. *Храмцовський Н. А.* Міжнародні стандарти з діловодства / Н. А. Храмцовський // Секретар-референт. — 2006. — № 12.
75. *Хромченко Л. Г.* Реферирование: учеб. пособие / Л. Г. Хромченко; Междунар. славянск. ун-т, Ин-т стран Востока и Африки. — Х.; Симферополь, 2001. — 111 с.

76. *Янковая В. Ф.* Аналитический обзор для руководителя / В. Ф. Янковая // Секретарь-референт. — 2002. — № 6.

Додаткова

1. *American* National Standard X9.62–1999. Public key cryptography for the financial services industry: The elliptic curve digital signature algorithm, 1999.
2. *American* National Standard X9.63–2000. Public key cryptography for the financial services industry: Key agreement and key transport using elliptic curve cryptography, 2000.
3. *Закон* України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. № 2657–XII, із змін. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
4. *Закон* України "Про телекомунікації" // ВВР України. — 2004. — № 12. — Ст. 155.
5. *Наказ* Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту та зв'язку України від 07.06.2005 р. № 70. "Система електронного документообігу органу виконавчої влади, Технічні умови" ТУ У 30.0–33240054–001:2005.
6. *Наказ* Державного комітету зв'язку та інформатизації України "Про затвердження Переліку і Порядку надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" від 15.08.2003 р. № 149 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
7. *Наказ* Державного комітету зв'язку та інформатизації України "Про внесення змін та доповнень до Переліку інформаційних та інших послуг електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" від 27.07.2004 р. № 167 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
8. *Порядок* інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного web-порталу органів виконавчої влади: затв. Наказом Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 р. № 327/225. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
9. *Порядок* функціонування web-сайтів органів виконавчої влади: затв. Наказом Державного комітету інформаційної політики, те-

лебачення і радіомовлення України, Держ. комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 р. № 327/225. [Електронний ресурс] —Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
10. *Порядок* зберігання електронних документів в архівних установах: затв. наказом Державного комітету архівів України від 25.04.2005 р. № 49, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 7 червня 2005 р. № 627/10907)
11. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади" від 29.08.2002 р. № 1302. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
12. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" від 24.02.2003 р. № 208 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
13. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" від 04.01.2002 р. № 3 із змін. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua
14. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 09.08.2005 р. № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг".
15. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р. № 326 "Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів".
16. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1452 "Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності".
17. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1454 "Про затвердження Порядку обов'язкової передачі документованої інформації".
18. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 31.12.2003 р. № 828 "Про затвердження заходів і реалізації Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів".
19. *Розпорядження* Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 р. № 653–р "Про затвердження плану заходів з виконання за-

вдань, передбачених Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”.
20. *Розпорядження* Кабінету Міністрів України від 22.07.2003 р. № 447 “Про адміністрування домену “.UA”.
21. *ISO/IEC* 15946–2. Information technology — Security techniques — Cryptographic techniques based on elliptic curves. — Part 2. Digital signatures.
22. *ДСТУ* ISO/IEC 10118. Інформаційні технології. Методи захисту. Геш-функції.
23. *ГОСТ* 34.11–94. Информационная технология. Криптографическая защита информации. Функция хэширования.
24. *NIST FIPS* PUB 180–1. Secure Hash Standard.
25. *FIPS* 186–2–2000. Digital signature standard. National Institute of standard and technology. — 2000.
26. *Методы* оценки сложности криптоанализа для криптографических приложений в группе точек эллиптической кривой, учитывающие вероятность коллизий // Радиотехника. — 2005. — Вып. 142. — С. 205–214.
27. *Правила* посиленої сертифікації. Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації служби безпеки України № 3 від 13.01.2005 р.
28. *Про внесенная* змін до Правил посиленої сертифікації. Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації служби безпеки України № 50 від 10.04.2006 р.
29. *Бондаренко М. Ф., Горбенко Ю. І., Батюшко С. С.* Аналіз існуючих ЕЦП від атак на зв’язаних ключах / М. Ф. Бондаренко, Ю. І. Горбенко, С. С. Батюшко // Прикладная радиоелектроника. — Т. 5. — 2006. — № 1. — С. 52–59.
30. *Бондаренко М. Ф., Горбенко Ю. І., Батюшко С. С.* Аналіз захищеності існуючих ЕЦП від атак на реалізацію / М. Ф. Бондаренко, Ю. І. Горбенко, С. С. Батюшко // Прикладная радиоелектроника. — Т. 5. — 2006. — № 1. — С. 59–62.
31. *ДСТУ* ISO/IEC 14888. Інформаційні технології. Методи захисту. Цифрові підписи з доповненням.
32. *ГОСТ* 34.310–95 Информационная технология. Криптографическая защита информации. Процедуры формирования и проверки электронной цифровой подписи.

33. *ГОСТ* 34.311–95 Информационная технология. Криптографическая защита информации. Функция хэширования.
34. *FIPS* 186–3–20069 (Draft). Digital signature standard. National Institute of standard and technology. — 2006.
35. *ISO/IEC* 11166–1995 Banking — Key management by means of asymmetric algorinhms.
36. *ДСТУ* ISO/IEC 13888 – 1:2006. Інформаційні технології. Методи захисту. Неспростовність. — Ч. 1. Загальні положення.
37. *ДСТУ* ISO/IEC 13888 – 3:2006. Інформаційні технології. Методи захисту. Неспростовність. — Ч. 3. Механізми, що використовують асиметричні методи.
38. *Директива* 1999/93/ЄС від 13.12.1999 р. "Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства" // http://gipi.internews.ua/ukr/base/ukraine/e_signature/EU_Direct_%2099_93.pdf
39. *Директива* 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 13.12.1999 р. про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства // Офіційний журнал L 013, 19/01/2000 с.0012–0020.
40. *Директива* 2000/31/ЄС від 08.06.2000 р. "Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку" // http://gipi.internews.ua/ukr/base/ukraine/e_signature/EU_Direct_%202000_31.pdf.
41. *Директива* 2000/46/ЄС від 18.09.2000 р. "Про відкриття і ведення діяльності установ-емітентів електронних грошей, а також здійснення розумного нагляду за цією діяльністю" // http://gipi.internews.ua/ukr/base/ukraine/ e_signature/ Direct_2000.46.C.pdf.
42. *Директива* 97/7/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20.05.1997 р. про захист прав споживачів в дистанційних контрактах.
43. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган" № 1451 від 28.10.2004 р.
44. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів" № 903 від 13.07.2004 р.

45. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу” № 680 від 26.05.2004 р.
46. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку обов’язкової передачі документованої інформації” № 1454 від 28.10.2004 р.
47. *Про впровадження* новітніх інформаційних технологій: Указ Президента України від 20.10.2005 р. № 1497 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.rada.gov.ua
48. *Про затвердження* Завдань Національної програми інформатизації на 2006–2008 роки: Постанова Верховної Ради України від 04.11.2005 р. № 3075–IV // ВВР України. — 2006. — № 2–3. — Ст. 51.
49. *Про затвердження* переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2002 р., їх державних замовників та обсягів фінансування: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2002 р. № 323 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.rada.gov.ua
50. *Про затвердження* переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2006 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 р. № 552–р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.rada.gov.ua
51. *Про затвердження* Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 р. № 680 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// www.rada.gov.ua
52. *Про затвердження* Порядку обов’язкової передачі документованої інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1454 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.rada.gov.ua
53. *Булега С. Б.* Науково-практичні засади запровадження технологій Електронного Уряду в Україні: організація та процес інформаційних потоків для підтримки прийняття і моніторингу управлінських рішень на місцевому рівні. — К.: КІТ, 2004.

Інформаційні ресурси:

1. http://www.rada.kiev.ua/ — сайт Верховної Ради України.
2. http://www.mon.gov.ua/ — сайт МОН України.
3. http://www.nau.ua — Інформаційно-пошукова правова система “Нормативні акти України (НАУ)”.
4. http://www.nbuv.gov.ua/ — Національна бібліотека імені В. І. Вернадського.
5. http://korolenko.kharkov.com/ — Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка.
6. http://psyfactor.org/lybr10.htm
7. http://www.citforum.ru/internet
8. http://uk.wikipedia.org/wiki

8. Навчальна програма дисципліни “Організаційно-правові засади публічного управління” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Організаційно-правові засади публічного управління” створює основну базу знань, необхідних для ефективної підготовки фахівців з публічного управління та адміністрування.

Мета курсу — формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок з організаційно-правових та теоретико-методологічних засад механізмів функціонування публічного управління та адміністрування в перехідний період розвитку суспільства; вивчення основних напрямів організаційно-правового регулювання публічного управління в різних сферах.

Всебічне опанування цієї дисципліни дасть можливість слухачам

знати:

- особливості правового регулювання публічного управління та адміністрування;
- роль та повноваження Президента України, Верховної Ради України та Судів в системі публічного управління та адміністрування;
- повноваження Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади;
- роль центральних та місцевих органів виконавчої влади в системі публічного управління та адміністрування;
- особливості бюрократії та бюрократизму у прийнятті управлінських рішень в публічному управлінні та адмініструванні;
- специфіку взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі публічного управління та адміністрування;
- місце громадянина в системі публічного управління та адміністрування;

- організаційно-правове забезпечення публічного управління в різних сферах;
- особливості організаційно-правового забезпечення публічного управління та адміністрування у сфері національної безпеки;
- зарубіжний досвід організаційно-правових засад публічного управління та адміністрування;
- типологію систем публічного управління та адміністрування в зарубіжних країнах;
- особливості формування вищих органів влади та управління зарубіжних країн, їх повноваження.

Тематичний план дисципліни
"Організаційно-правові засади публічного управління"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади організації публічного управління
1	Теоретичні основи публічного управління
2	Правове регулювання організації публічного управління в Україні та правовий статус органів виконавчої влади
3	Організаційні засади публічного управління
	Змістовий модуль II. Організаційно-правові засади забезпечення роботи органів державного управління
4	Організаційно-правові засади забезпечення діяльності гілок влади України
5	Роль органів виконавчої влади в системі публічного управління
6	Організаційно-правове забезпечення публічно-управлінської діяльності
7	Особливості правового регулювання публічного управління в Україні
	Змістовий модуль III. Основні напрями організаційно-правового забезпечення публічного управління в Україні
8	Організаційно-правове забезпечення публічного управління економікою України
9	Організаційно-правове забезпечення публічного управління у фінансовій сфері

1	2
10 11	Організаційно-правове забезпечення публічного управління у соціальній та гуманітарній сферах Організаційно-правові засади публічного управління у сфері національної безпеки та оборони України
12	**Змістовий модуль IV. Організаційно-правові засади публічного управління в зарубіжних країнах** Особливості організаційно-правового регулювання публічного управління в зарубіжних країнах

Зміст дисципліни
"Організаційно-правові засади публічного управління"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади організації публічного управління

Тема 1. Теоретичні основи публічного управління

Сутність публічного управління. Система публічного управління. Суб'єкти та об'єкти публічного управління. Основні завдання публічного управління в Україні. Функції публічного управління. Еволюція розвитку науки про публічне управління. Донауковий та науковий періоди. Основні школи наукового управління.

Література [1; 4–7; 10; 14]

Тема 2. Правове регулювання організації публічного управління в Україні та правовий статус органів виконавчої влади

Поняття та особливості правового регулювання публічного управління в Україні. Особливості правового регулювання діяльності органів публічної влади в Україні. Законодавство України у сфері публічного управління. Нормативно-правові акти Центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері організації публічного управління. Правовий статус та повноваження Кабінету Міні-

стрів України. Особливості правового статусу Центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Література: основна [1; 5–11; 14];
додаткова [18–24; 26]

Тема 3. Організаційні засади публічного управління

Системний підхід в організації публічного управління. Сутність та головні ознаки організаційної структури публічного управління. Організаційні відносини в системі публічного управління. Комунікації, суспільні процеси та соціальні механізми публічного управління. Особливості поділу публічної влади в Україні. Законодавча, виконавча та судова гілки влади: організаційна структура та повноваження згідно з Конституцією України. Політика децентралізації публічної влади в Україні, її вплив на організаційно-правове забезпечення публічного управління.

Література: основна [1; 5–11; 14];
додаткова [18–24; 26]

Змістовий модуль II. Організаційно-правові засади забезпечення роботи органів державного управління

Тема 4. Організаційно-правові засади забезпечення діяльності гілок влади України

Президент України як глава держави та Верховний головнокомандувач. Повноваження Президента України згідно з Конституцією та Законами України. Роль Президента України у формуванні органів публічного управління та виробленні державної політики. Нормативно-правові акти Президента України. Особливості здійснення контролю над органами виконавчої влади з боку Президента України. Склад та повноваження Верховної Ради України. Законотворча діяльність Верховної Ради України. Роль Верховної Ради України у формуванні органів виконавчої влади. Особливості взаємодії Президента України з Верховною Радою України щодо вироблення єдиної

державної політики. Судова гілка влади України та її роль в публічній політиці. Повноваження Верховного Суду України. Особливості здійснення державного контролю з боку судової влади над органами виконавчої влади.

Література: основна [4; 5; 7–8];
додаткова [20–22; 24]

Тема 5. Роль органів виконавчої влади в системі публічного управління

Структура та повноваження Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади. Правове регулювання діяльності Кабінету Міністрів України. Функції та основні напрями діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України та Президентом України. Повноваження Міністерств у сфері публічного управління. Центральні органи виконавчої влади: структура, види, функції та повноваження. Нормативно-правові акти Центральних органів виконавчої влади. Особливості взаємодії Кабінету Міністрів України з Центральними органами виконавчої влади. Адміністрація Президента України та її роль в системі публічного управління. Місцеві державні адміністрації: структура, функції та повноваження. Правове регулювання діяльності місцевих державних адміністрацій. Нормативно-правові акти місцевих органів виконавчої влади. Особливості взаємодії місцевих державних адміністрацій з Центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Діяльність допоміжних органів при Верховній Раді України, Центральних та місцевих органах виконавчої влади.

Література: основна [2–9];
додаткова [16; 18–20; 22; 24; 26]

Тема 6. Організаційно-правове забезпечення публічно-управлінської діяльності

Публічна служба в Україні та її організаційно-правове регулювання. Види публічної служби в Україні. Права,

обов'язки, матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців. Проблема бюрократії та бюрократизму в публічному управлінні та публічній службі. Управлінські рішення: поняття та основні види. Особливості прийняття управлінських рішень органами публічної влади.

Література: основна [2; 4–9];
додаткова [15; 17; 20]

Тема 7. Особливості правового регулювання публічного управлінні в Україні

Сутність правового регулювання публічного управління. Специфіка правового регулювання публічного управління в Україні. Правове регулювання публічної (державної) служби в Україні. Нова редакція Закону України "Про державну службу" та її вплив на правове регулювання публічно-управлінської діяльності. Свобода та відповідальність в публічному управлінні. Види відповідальності.

Особливості відповідальності державних службовців. Законність в публічному управлінні. Особливості підтримання дисципліни в публічному управлінні. Місце громадянина в публічному управлінні. Взаємодія держави з об'єднаннями громадян з питань дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Література: основна [3–9; 11; 12; 14];
додаткова [15–17; 24]

Змістовий модуль III. Основні напрями організаційно-правового забезпечення публічного управління в Україні

Тема 8. Організаційно-правове забезпечення публічного управління економікою України

Сутність організаційно-правового забезпечення публічного управління економікою України. Основні нормативно-правові

акти з публічного управління економікою України. Правовий статус профільних міністерств. Організаційно-правове забезпечення публічного управління промисловістю. Організаційно-правові засади управління агропромисловим комплексом (АПК). Загальна характеристика законодавства в галузі сільського господарства. Правові засади управління паливно-енергетичним комплексом України. Організаційно-правове забезпечення управління в галузі використання та охорони природних ресурсів. Організаційно-правові засади управління митною справою. Правові засади управління транспортом, зв'язком, будівництвом та житлово-комунальним господарством.

Література: основна [3–8; 12; 14];
додаткова [15; 19]

Тема 9. Організаційно-правове забезпечення публічного управління у фінансовій сфері

Сутність організаційно-правового забезпечення публічного управління фінансами. Основні нормативно-правові акти з публічного управління фінансами України. Правовий статус та повноваження Міністерства фінансів України. Організаційно-правове забезпечення роботи Національного банку України. Правові засади управління кредитною та податковою діяльністю. Бюджетна політика держави та її організаційно-правове регулювання. Бюджетний процес. Особливості правового регулювання Державного та місцевих бюджетів України. Бюджетний кодекс України.

Література: основна [3–8; 12; 14];
додаткова [15; 19]

Тема 10. Організаційно-правове забезпечення публічного управління в соціальній та гуманітарній сферах

Сутність організаційно-правового забезпечення публічного управління у сфері освіти та науки. Особливості організацій-

но-правового забезпечення публічного управління у сфері освіти та науки. Основні нормативно-правові акти з публічного управління освітою та наукою. Повноваження Міністерства освіти та науки України. Характеристика організаційно-правового забезпечення публічного управління в галузі охорони здоров'я. Повноваження Міністерства охорони здоров'я України. Особливості організаційно-правового регулювання публічного управління у сфері культури. Основні нормативно-правові акти. Повноваження Міністерства культури України. Організаційно-правове забезпечення публічного управління соціальним захистом населення України. Повноваження Міністерства соціальної політики України. Особливості організаційно-правового забезпечення публічного управління Центральних та місцевих органів виконавчої влади в соціальній та гуманітарній сферах.

Література: основна [3–8; 12; 14];
додаткова [15; 19]

Тема 11. Організаційно-правові засади публічного управління у сфері національної безпеки та оборони України

Національна безпека та оборона України як один з найважливіших напрямів державної політики. Особливості нормативно-правового забезпечення національної безпеки та оборони України. Концепція національної безпеки України. Стратегічне планування у сфері національної безпеки та оборони.

Особливості розвитку військово-промислового комплексу України в умовах зовнішньої агресії та бойових дій на Сході України. Державна програма реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу. Проблеми реформування Збройних сил України та інших військових формувань на сучасному етапі розвитку.

Література: основна [3–8; 12; 14];
додаткова: [15; 19]

Змістовий модуль IV. Організаційно-правові засади публічного управління в зарубіжних країнах

Тема 12. Особливості організаційно-правового регулювання публічного управління в зарубіжних країнах

Специфіка організаційно-правового забезпечення публічного управління в країнах ЄС. Організаційно-правове регулювання публічного управління в країнах СНД. Організаційно-правові засади публічного управління в державах Азії, Африки та Латинської Америки. Форми правління в сучасних державах.

Республіканська форма правління: сутність та основні види. Основні види монархічної форми правління. Унітарний та федеративний державні устрої. Повноваження органів законодавчої влади в зарубіжних країнах.

Основні форми глави держави в зарубіжних країнах. Склад та повноваження урядів зарубіжних країн.

Література: основна [4–7]

Плани семінарських занять

Тема 1. Організаційно-правові засади забезпечення діяльності гілок влади України

1. Президент України як глава держави та Верховний головнокомандувач.
2. Повноваження Президента України згідно з Конституцією та Законами України.
3. Роль Президента України у формуванні органів публічного управління та виробленні державної політики.
4. Нормативно-правові акти Президента України.
5. Особливості здійснення контролю над органами виконавчої влади з боку Президента України.
6. Склад та повноваження Верховної Ради України.

7. Законотворча діяльність Верховної Ради України.
8. Роль Верховної Ради України у формуванні органів виконавчої влади.
9. Особливості взаємодії Президента України з Верховною Радою України щодо вироблення єдиної державної політики.
10. Судова гілка влади України та її роль в публічній політиці.
11. Повноваження Верховного Суду України.
12. Особливості здійснення державного контролю з боку судової влади над органами виконавчої влади.

Література: основна [4; 5; 7–8];
додаткова [20–22; 24]

Тема 2. Роль органів виконавчої влади в системі публічного управління

1. Структура та повноваження Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади.
2. Правове регулювання діяльності Кабінету Міністрів України.
3. Функції та основні напрями діяльності Кабінету Міністрів України.
4. Відповідальність Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України та Президентом України.
5. Повноваження Міністерств у сфері публічного управління.
6. Центральні органи виконавчої влади: структура, види, функції та повноваження.
7. Нормативно-правові акти Центральних органів виконавчої влади.
8. Особливості взаємодії Кабінету Міністрів України з Центральними органами виконавчої влади.
9. Адміністрація Президента України та її роль в системі публічного управління.
10. Місцеві державні адміністрації: структура, функції та повноваження.

11. Правове регулювання діяльності місцевих державних адміністрацій.
12. Нормативно-правові акти місцевих органів виконавчої влади.
13. Особливості взаємодії місцевих державних адміністрацій з Центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.
14. Діяльність допоміжних органів при Верховній Раді України, Центральних та місцевих органах виконавчої влади.

Література: основна [2–9];
додаткова [16; 18–20; 22; 24; 26]

Тема 3. Організаційно-правове забезпечення публічно-управлінської діяльності

1. Публічна служба в Україні та її організаційно-правове регулювання.
2. Види публічної служби в Україні.
3. Права, обов'язки, матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців.
4. Проблема бюрократії та бюрократизму в публічному управлінні та публічній службі.
5. Управлінські рішення: поняття та основні види.
6. Особливості прийняття управлінських рішень органами публічної влади.

Література: основна [2; 4–9];
додаткова [15; 17; 20]

Тема 4. Особливості правового регулювання публічного управління в Україні

1. Сутність правового регулювання публічного управління.
2. Специфіка правового регулювання публічного управління в Україні.
3. Правове регулювання публічної (державної) служби в Україні.

4. Нова редакція Закону України “Про державну службу” та її вплив на правове регулювання публічно-управлінської діяльності.
5. Свобода та відповідальність в публічному управлінні.
6. Види відповідальності. Особливості відповідальності державних службовців.
7. Законність в публічному управлінні.
8. Особливості підтримання дисципліни в публічному управлінні.
9. Місце громадянина в публічному управлінні.
10. Взаємодія держави з об’єднаннями громадян з питань дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Література: основна [3–9; 11; 12; 14];
додаткова [15–17; 24]

Тема 5. Організаційно-правове забезпечення публічного управління у фінансовій сфері

1. Сутність організаційно-правового забезпечення публічного управління фінансами.
2. Основні нормативно-правові акти з публічного управління фінансами України.
3. Правовий статус та повноваження Міністерства фінансів України.
4. Організаційно-правове забезпечення роботи Національного банку України.
5. Правові засади управління кредитною та податковою діяльністю.
6. Бюджетна політика держави та її організаційно-правове регулювання.
7. Бюджетний процес.
8. Особливості правового регулювання Державного та місцевих бюджетів України.
9. Бюджетний кодекс України.

Література: основна [3–8; 12; 14];
додаткова [15; 19]

Тема 6. Особливості організаційно-правового регулювання публічного управління в зарубіжних країнах

1. Специфіка організаційно-правового забезпечення публічного управління в країнах ЄС.
2. Організаційно-правове регулювання публічного управління в країнах СНД.
3. Організаційно-правові засади публічного управління в державах Азії, Африки та Латинської Америки.
4. Форми правління в сучасних державах. Республіканська форма правління: сутність та основні види.
5. Основні види монархічної форми правління.
6. Унітарний та федеративний державні устрої.
7. Повноваження органів законодавчої влади в зарубіжних країнах.
8. Основні форми глави держави в зарубіжних країнах. Склад та повноваження урядів зарубіжних країн.

Література: основна [4–7]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність публічного управління.
2. Назвіть головні ознаки публічного управління.
3. Схарактеризуйте періоди розвитку теорії та практики управління.
4. Проаналізуйте основні характеристики адміністративної школи управління.
5. Схарактеризуйте властивості “ідеальної демократії” за М. Вебером.
6. Основні характеристики класифікації потреб за А. Маслоу.
7. Елементи теорій управління актуальні для сучасного періоду розвитку публічного управління в Україні.
8. Основні характеристики системи публічного управління.
9. Основні ознаки підсистеми державних органів у системі публічного управління.

10. Назвіть основні причини необхідності використання теорії організації в публічному управлінні.
11. Чим відрізняється функціональна структура публічного управління від організаційної?
12. У чому полягають принципи ефективності організації?
13. Схарактеризуйте функції публічного управління.
14. Схарактеризуйте основні ознаки публічного органу.
15. Назвіть основні моделі побудови та реорганізації організацій.
16. У чому полягає Конституційний механізм організації влади в Україні?
17. Схарактеризуйте інститут Президента України.
18. У чому полягають основні повноваження Президента України?
19. Схарактеризуйте зміст прав та обов'язків Народного депутата України.
20. У чому полягають основні характеристики судової системи України?
21. Вкажіть основні повноваження Конституційного суду України.
22. Назвіть головні функції Вищої ради юстиції.
23. Схарактеризуйте Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади.
24. Схарактеризуйте загальні організаційні структури виконавчої влади в Україні.
25. Проаналізуйте основні функції Кабінету Міністрів України.
26. У чому, на Вашу думку, полягають основні повноваження Кабінету Міністрів України?
27. Порядок формування Кабінету Міністрів України.
28. Схарактеризуйте урядові комітети.
29. Які Вам відомі правові акти Кабінету Міністрів України?
30. Основи класифікації Центральних органів виконавчої влади.
31. Схарактеризуйте основні завдання Центральних органів виконавчої влади.

32. У чому полягає сутність відповідальності Центральних органів виконавчої влади?
33. Схарактеризуйте організаційні структури Центральних органів виконавчої влади.
34. Схарактеризуйте типову структуру Міністерства.
35. Зазначте Центральні органи виконавчої влади залежно від сфери управління та характеру функцій і повноважень.
36. Схарактеризуйте типову структуру місцевої державної адміністрації.
37. Вкажіть основні типи публічного управління на місцях.
38. Які основні адміністративно-територіальні одиниці існують в Україні?
39. Назвіть основні повноваження місцевих державних адміністрацій.
40. Схарактеризуйте правові основи розмежування повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.
41. Назвіть організаційно-правові форми діяльності місцевих державних адміністрацій.
42. Розкрийте характер взаємодії обласних та районних місцевих державних адміністрацій.
43. У чому полягають відмінності між апаратом публічного управління та допоміжним апаратом?
44. Схарактеризуйте структуру допоміжних органів при Президентові України.
45. Схарактеризуйте основні функції Адміністрації Президента України.
46. Назвіть основні функції Ради національної безпеки та оборони.
47. Визначте основні повноваження та функції апарату Верховної Ради України.
48. Вкажіть основні завдання та функції допоміжного апарата в Центральних органах виконавчої влади.
49. У чому полягають особливості організаційно-правового забезпечення публічного управління економікою України?

50. Характерні риси організаційно-правового забезпечення публічного управління соціальною сферою.
51. Схарактеризуйте особливості правового регулювання публічного управління гуманітарною сферою.
52. Яким чином здійснюється організаційно-правове забезпечення публічного управління фінансами України?
53. У чому полягають головні причини бюрократії?
54. Від чого залежить ефективність бюрократичної організації?
55. Назвіть головні положення теорії раціональної бюрократії.
56. Визначте форми контролю над діями бюрократії та відповідні інструменти суспільного контролю.
57. Яким чином можна забезпечити ефективність діяльності державних службовців?
58. Дайте визначення поняття "управлінське рішення".
59. Чи відомі вам алгоритми прийняття управлінських рішень?
60. Схарактеризуйте основні підходи до прийняття управлінських рішень.
61. Роль керівника у процесі прийняття управлінських рішень.
62. Основні принципи організації розробки управлінських рішень.
63. У чому полягає організація процесу прийняття управлінських рішень?
64. У чому полягає свобода і законність в публічному управлінні?
65. Схарактеризуйте сутність поняття "свобода".
66. Дайте визначення поняття "свобода в публічному управлінні".
67. На яких засадах ґрунтується відповідальність в публічному управлінні?
68. Які види відповідальності вам відомі?
69. У чому полягає сутність правового регулювання?
70. Визначте предмет правового регулювання в публічному управлінні.

71. Назвіть основні елементи правового статусу органів публічного управління.
72. Структура правового регулювання публічного управління.
73. У чому полягає сутність поняття законності в публічному управлінні?
74. Схарактеризуйте процес забезпечення законності в публічному управлінні.
75. Які показники формує дисципліна в публічному управлінні?
76. Схарактеризуйте методи забезпечення законності.
77. Схарактеризуйте основні права громадянина України.
78. Назвіть правові основи взаємодії держави з об'єднаннями громадян.
79. Схарактеризуйте основні види гарантій прав і свобод громадянина України.
80. Розкрийте сутність та елементи правового статусу громадянина в публічному управлінні.
81. Які Центральні органи виконавчої влади несуть відповідальність за розвиток АПК України?
82. Висвітліть характерні особливості публічного управління державними фінансами України.
83. Розкрийте сутність публічного управління у сфері національної безпеки.
84. Визначте правові засади забезпечення національної безпеки України.
85. Які нормативно-правові акти регулюють державне управління у сфері національної безпеки?
86. Що таке середньо та короткострокове оборонне планування?
87. Схарактеризуйте основні форми правління сучасних держав.
88. Проаналізуйте основні форми публічного устрою зарубіжних країн.
89. Які вам відомі основні публічні органи зарубіжних країн?

90. Визначте основні способи утворення урядів у зарубіжних країнах.

Література

Основна

1. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. — К.: Міленіум, 2003. — 256 с.
2. *Битяк Ю. П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія / Ю. П. Битяк. — Х.: Право, 2005. — 304 с.
3. *Гудима Н. М.* Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України: організаційно-правові засади: монографія / Н. В. Гудима; Центр досліджень проблем публічного управління. — Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю., 2007. — 199 с.
4. *Державне* управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. для вузів / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. — 352 с.
5. *Державне* управління в Україні: організаційно-правові засади: навч. посіб. / за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. — К.: УАДУ, 2002. — 164 с.
6. *Державне* управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна та ін. / за ред. А. Ф. Мельник. — 2-ге вид., випр. — К.: Знання, 2004. — 342 с.
7. *Іжа М. М.* Організаційно-правові засади державного управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Т. І. Пахомова, Я. О. Різникова. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. — 308 с.
8. *Конституція* України: прийнята 28 червня 1996 р. Законом від 28.06.1996 р. № 254–к /97–ВР // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 142.
9. *Закон* України "Про місцеві державні адміністрації" від 09.04.1999 р. № 586–IV // ВВР України. — 1999. — № 20–21. — С. 190.
10. *Нижник Н. Р.* Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков; Українська академія держ. управління при Президентові України. — К. : Вид-во УАДУ, 1998. — 159 с.

11. *Охотнікова М. О.* Правові основи правочинства в державному управлінні: навч. посіб. / [О. М. Охотнікова, М. В. Удод, С. С. Шевчук]; за заг. ред. О. М. Охотнікової; Донец. нац. ун-т. — Донецьк: [б. в.], 2011. — 335 с.
12. *Правові* засади державного управління економікою України: навч. посіб. / [Ю. І. Крегул та ін.]; за ред. проф. Ю. І. Крегула; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: КНТУ, 2013. — 663 с.
13. *Ситник Г. П.* Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) / Г. П. Ситник. — К.: НАДУ, 2012. — 544.
14. *Швець І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / І. Ю. Швець, Ю. Ю. Швець. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. — 239 с.

Додаткова

15. *Бакалінська О. О.* Захист економічної конкуренції: організаційно-правові засади державного управління: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. О. Бакалінська; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2003. — 20 с.
16. *Гаращук В. М.* Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / В. М. Гаращук; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2003. — 35 с.
17. *Кагановська Т. Є.* Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення державного управління в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Т. Є. Кагановська; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2012. — 32 с.
18. *Павлов Д. М.* Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади (державного управління): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д. М. Павлов; Нац. академія внутрішніх справ України. — К., 2004. — 20 с.
19. *Правове* забезпечення державного управління і державної служби: навч. посіб. для перепідготовки та підвищення кваліфікації держ. службовців V–VII категорій за проф. прогр. підвищ. кваліфікації / уклад. Т. Г. Ніколаєвич; ред. кол. І. Д. Шкробанець [та ін.]; Чернівецька обласна держ. адміністрація, Чернівецький регіональний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місцевого самовряду-

вання, керівників держ. підприємств, установ та організацій. — Чернівці: Прут, 2003. — 108 с.
20. *Закон* України "Про державну службу" від 16.12.93 № 3723–XII // ВВР України. — 1993. — № 52. — Ст. 490.
21. *Закон* України "Про комітети Верховної Ради України" від 04.04.95 № 116/95–ВР // ВВР України. — 1995. — № 19. — Ст. 134.
22. *Постанова* Кабінету Міністрів України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" від 10 вересня 2014 р. № 442 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/442–2014–%D0%BF
23. *Закон* України "Про Раду Національної безпеки і оборони України" від 05.03.98 № 183/98–ВР // ВВР України. — 1998. — № 35. — Ст. 237.
24. *Закон* України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" від 23.12.97 № 776/97–ВР // ВВР України. — 1998. — № 20. — Ст. 99.
25. *Сурмин Ю. П.* Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. — К.: МАУП, 2003. — 368 с.
26. *Яцук В. А.* Організаційно-правові засади відповідальності органів місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / В. А. Яцук; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2012. — 20 с.

9. Навчальна програма дисципліни “Політика європейської інтеграції” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Політика європейської інтеграції” створює основну базу знань, необхідних для ефективної підготовки фахівців в галузі публічного управління та адміністрування.

Мета курсу: формування у студентів теоретичних знань і практичних навиків опрацювання й обґрунтування конкретних пропозицій, які стосуються актуальних проблем публічного управління та адміністрування на сучасному етапі державотворення в контексті європейської інтеграції України.

У ході вивчення предмета магістранти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, об’єктом, предметом, метою та завданнями дисципліни, вивчають сутність, природу та особливості євроінтеграційних процесів та участь в них України.

Всебічне опанування дисципліни дасть змогу слухачам *знати*:

- теоретичні основи процесу європейської інтеграції;
- історію європейських інтеграційних процесів;
- політичні, соціальні та культурні чинники євроінтеграції;
- детермінанти оптимізації етнонаціональної ідентичності в умовах євроінтеграції;
- роль громадської думки у процесах євроінтеграції;
- правові засади функціонування Європейського Союзу;
- основні інституції Європейського Союзу;
- спільні політики Європейського Союзу;
- процедуру та критерії вступу до ЄС;
- основні напрями та механізми підвищення ефективності євроінтеграційної політики;
- місце України в Європейському Союзі;
- особливості здійснення європейської політики сусідства та роль в ній України;

- зміст плану дій Україна–ЄС;
- співпрацю України з Європейським Союзом на шляху до нової базової угоди;
- зміст політики Східного партнерства;
- позиції та інтереси держав у формуванні східної політики ЄС на початку XXI ст.
- сценарії, проблеми і фактори майбутнього європейської інтеграції України.

Дисципліна "Політика європейської інтеграції" є предметом, який входить до циклу нормативних дисциплін професійної та практичної підготовки фахівців із публічного управління та адміністрування.

Тематичний план дисципліни "Політика європейської інтеграції"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретичні засади дисципліни
1	Сутність європейської інтеграції. Еволюція розвитку європейських інтеграційних процесів
2	Політичні та соціальні чинники європейської інтеграції
3	Культурні чинники євроінтеграції. Детермінанти оптимізації етнонаціональної ідентичності в умовах євроінтеграції
4	Роль громадської думки у процесах євроінтеграції. Основні напрями та механізми підвищення ефективності євроінтеграційної політики
	Змістовий модуль II. Особливості розвитку євроінтеграційних процесів
5	Правове регулювання розвитку Європейського Союзу
6	Інституційне забезпечення Європейського Союзу
7	Засади вироблення політики Європейського Союзу
8	Процес вступу до Європейського Союзу нових членів
	Змістовий модуль III. Україна на шляху до європейської інтеграції
9	Україна та Європейський Союз
10	Європейська політика сусідства та Україна. План дії Україна–ЄС: пріоритети та результати співпраці

1	2
11	Україна та Європейський Союз на шляху до нової базової угоди. Східне партнерство – новий формат базової політики ЄС
12	Позиції та інтереси держав–членів у формуванні Східної політики ЄС на початку XXI ст. Сценарії, проблеми і фактори майбутнього європейської інтеграції України

Зміст дисципліни
"Політика європейської інтеграції"

Змістовий модуль І. Теоретичні засади дисципліни

Тема 1. Сутність європейської інтеграції. Еволюція розвитку європейських інтеграційних процесів

Сутність понять "інтеграція", "європейська інтеграція". Теоретичні засади політики інтеграції. Види інтеграційних процесів в Європі та Світі. Державний суверенітет та інтеграція. Еволюція розвитку ідеї європейської інтеграції. Ідея європейської інтеграції в XX ст. Договори про заснування ЄС та Єдиний європейський акт. Конституція ЄС. Лісабонський договір. Зона вільної торгівлі з ЄС.

Література: основна [1; 2; 4; 7; 9; 10; 13; 14]; додаткова [17]

Тема 2. Політичні та соціальні чинники європейської інтеграції

Роль самоорганізаційних процесів в євроінтеграції. Виникнення та розвиток ЄС. Перешкоди на шляху інтеграції України до ЄС. Аргументи, що приводять до доцільності європейської інтеграції. Вирішення гуманітарних питань в контексті європейських цінностей. Соціальні гарантії та пенсійне забезпечення в контексті європейської інтеграції України. Пріоритети подальшого розвитку молодіжної політики в Україні як шлях наближення до євростандартів.

Література: основна [2; 4; 7; 9; 14]; додаткова [16; 21; 22]

Тема 3. Культурні чинники євроінтеграції. Детермінанти оптимізації етнонаціональної ідентичності в умовах євроінтеграції

Європейський зміст української свідомості. Культура як генеральний простір соціальних перетворень. Ліберально-демократичні цінності та норми як підвалина європейської інтеграційної модернізації. Україна в контексті європейського інтеграційного процесу. Етнічний чинник як одна з детермінант оптимізації етнонаціональних процесів. Головні парадигми етнічності. Детермінанти оптимізації етнонаціональної ідентичності в умовах євроінтеграції.

Література: основна [2; 4; 7; 9; 14]; додаткова [16]

Тема 4. Роль громадської думки у процесах євроінтеграції. Основні напрями та механізми підвищення ефективності євроінтеграційної політики

Сутність громадської думки та її значення для євроінтеграції. Уявлення українців щодо євроінтеграції та ставлення до європейських структур. Соціальна аргументологія і проблеми євроінтеграції. Розвиток європейського інтеграційного процесу. Вплив процесу розширення ЄС на економіку України. Основні напрями та механізми підвищення ефективності євроінтеграційної політики.

Література: основна [2; 4; 7; 9; 14]; додаткова [16]

Змістовий модуль II. Особливості розвитку євроінтеграційних процесів

Тема 5. Правове регулювання розвитку Європейського Союзу

Процес формування правової бази Європейського Союзу. Джерела права Європейського Союзу. Основні принципи пра-

ва Європейського Союзу. Основні нормативно-правові акти Європейського Союзу. Проблема наближення українського законодавства до європейських норм. Головні види європейського права.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 13; 14];
додаткова [17]

Тема 6. Інституційне забезпечення Європейського Союзу

Особливості інституційної структури Європейського Союзу. Значення установчих договорів та Єдиного Європейського акта в розвитку поліцентричності ЄС. Структура основних інституцій Європейського Союзу. Особливості розподілу влад в Європейському Союзі. Лісабонський договір. Єдиний європейський акт 1986 р. та його вплив на інституції Європейського Союзу.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 13; 14];
додаткова [17]

Тема 7. Засади вироблення політики Європейського Союзу

Особливості вироблення спільної політики Європейського Союзу. Соціальна та економічна політика ЄС. Економічний і валютний союз. Засади вироблення промислової політики в Європейському Союзі. Спільна зовнішня політика і політика безпеки. Регіональна політика та місцеве самоврядування Європейського Союзу. Європейська Хартія місцевого самоврядування 1985 р.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 13; 14];
додаткова [17]

Тема 8. Процес вступу до Європейського Союзу нових членів

Процес створення Європейського Союзу. Склад Європейського Союзу. Порядок вступу нових членів до ЄС. Процедури та критерії вступу до ЄС. Договір переговорів про вступ до ЄС

країн Центральної та Східної Європи. Асоціація з ЄС, її переваги та недоліки. Перспективи Асоціації з Європейським Союзом для України.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 13; 14];
додаткова [17]

Змістовий модуль III. Україна на шляху до європейської інтеграції

Тема 9. Україна та Європейський Союз

Еволюція розвитку взаємовідносин України та Європейського Союзу. Організаційне та нормативно-правове забезпечення політики європейської інтеграції. Основні сфери співробітництва між Україною та ЄС. Співробітництво в соціально-економічній сфері. Торговельні відносини України з ЄС. Зона "вільної торгівлі". Асоціація України з ЄС. Європейська політика сусідства. Східне партнерство. Співробітництво України в рамках ОБСЄ. Роль Європейського співтовариства у розв'язанні конфлікту на Донбасі.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11–13];
додаткова [17–19]

Тема 10. Європейська політика сусідства та Україна. План дій Україна – ЄС: пріоритети та результати співпраці

Формування концепції європейської політики сусідства. Пріоритетні напрями дії та механізми імплементації політики сусідства. Засади та напрями реформування політики сусідства. Пріоритети співпраці в рамках Плану дій Україна – ЄС через призму національних інтересів України. Моніторинг виконання Плану дій Україна – ЄС. Результати співробітництва Україна – ЄС. Вплив виконання Плану дій Україна – ЄС на процеси внутрішнього реформування України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12];
додаткова [17–19]

Тема 11. Україна та Європейський Союз на шляху до нової базової угоди. Східне партнерство — новий формат базової політики ЄС

Створення організаційних засад переговорного процесу. Угода про асоціацію як організаційно-правовий механізм відносин ЄС із третіми країнами. Переговори щодо формування зони вільної торгівлі. Лібералізація візового режиму між Україною та ЄС. Порядок денний Асоціації Україна – ЄС. Виникнення і розробка ініціативи Східного партнерства. Пріоритети Східного партнерства та перспективи для України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12];
додаткова: [17–19]

Тема 12. Позиції та інтереси держав–членів у формуванні Східної політики ЄС на початку XXI ст. Сценарії, проблеми і фактори майбутнього європейської інтеграції України

Інтереси ЄС у Східній Європі. Формування нового східного виміру політики ЄС на завершальному етапі розширення на Схід. Позиції окремих держав — членів ЄС щодо формування східної політики ЄС.

Сучасні чинники і перспективи євроінтеграційного курсу України. Внутрішні та зовнішні чинники стримування євроінтеграційного курсу України. Роль політичного чинника у стратегії розширення ЄС. Євроінтеграційний досвід Польщі: уроки для України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12];
додаткова [17–20]

Плани семінарських занять

Тема 1. Україна та Європейський Союз

1. Еволюція розвитку взаємовідносин України та Європейського Союзу.

2. Організаційне та нормативно-правове забезпечення політики європейської інтеграції.
3. Основні сфери співробітництва між Україною та ЄС.
4. Співробітництво в соціально-економічній сфері.
5. Торговельні відносини України з ЄС. Зона "вільної торгівлі".
6. Асоціація України з ЄС.
7. Європейська політика сусідства. Східне партнерство.
8. Співробітництво України в рамках ОБСЄ.
9. Роль Європейського співтовариства у розв'язанні конфлікту на Донбасі.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11–13]; додаткова [17–19]

Тема 2. Європейська політика сусідства та Україна. План дій Україна – ЄС: пріоритети та результати співпраці

1. Формування концепції європейської політики сусідства.
2. Пріоритетні напрями дії та механізми імплементації політики сусідства.
3. Засади та напрями реформування політики сусідства.
4. Пріоритети співпраці в рамках Плану дій Україна – ЄС через призму національних інтересів України.
5. Моніторинг виконання Плану дій Україна – ЄС.
6. Результати співробітництва Україна – ЄС.
7. Вплив виконання Плану дій Україна – ЄС на процеси внутрішнього реформування України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12]; додаткова [17–19]

Тема 3. Україна та Європейський Союз на шляху до нової базової угоди. Східне партнерство — новий формат базової політики ЄС

1. Створення організаційних засад переговорного процесу.

2. Угода про асоціацію як організаційно-правовий механізм відносин ЄС із третіми країнами.
3. Переговори щодо формування зони вільної торгівлі.
4. Лібералізація візового режиму між Україною та ЄС.
5. Порядок денний Асоціації Україна — ЄС.
6. Виникнення і розробка ініціативи Східного партнерства.
7. Пріоритети Східного партнерства та перспективи України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12]; додаткова [17–19]

Тема 4. Позиції та інтереси держав–членів у формуванні Східної політики ЄС на початку XXI ст. Сценарії, проблеми і фактори майбутнього європейської інтеграції України

1. Інтереси ЄС у Східній Європі.
2. Формування нового східного виміру політики ЄС на завершальному етапі розширення на Схід.
3. Позиції окремих держав — членів ЄС щодо формування східної політики ЄС.
4. Сучасні чинники і перспективи євроінтеграційного курсу України.
5. Внутрішні та зовнішні чинники стримування євроінтеграційного курсу України.
6. Роль політичного чинника у стратегії розширення ЄС.
7. Євроінтеграційний досвід Польщі: уроки для України.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 11; 12]; додаткова [17–20]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність політики європейської інтеграції.
2. Назвіть головні засади політики європейської інтеграції.
3. Розкрийте сутність та зміст поняття суверенітет.
4. Що таке державний суверенітет?
5. Яким чином політика європейської інтеграції впливає на державний суверенітет країн – членів ЄС?

6. Коли було створено ЄС?
7. Країни-засновники Європейського Союзу.
8. Що таке інтеграція?
9. Схарактеризуйте принцип суверенної рівності держав.
10. Висвітліть основні етапи європейських інтеграційних процесів.
11. Назвіть основні політичні чинники політики європейської інтеграції.
12. Соціальні чинники євроінтеграції.
13. Хто є країнами-донорами в Європейському Союзі?
14. Які країни ЄС отримують найбільше фінансової допомоги?
15. Яку політику проводять країни ЄС по відношенню до майбутніх його членів?
16. Виділіть культурні чинники європейської інтеграції.
17. У чому полягає сутність української свідомості?
18. Яким чином громадська думка впливає на політику європейської інтеграції України?
19. Назвіть головні умови функціонування громадської думки.
20. Висвітліть основні напрями та механізми підвищення євроінтеграційної політики України.
21. Чи тотожні поняття “право Європейських співтовариств” і “право ЄС”?
22. Які ознаки національної системи права та міжнародної системи права інтегрує в собі правова система ЄС?
23. Характеристика основних актів вторинного права ЄС.
24. Визначте компетенцію суду ЄС у правотворчому процесі.
25. У чому полягає незалежність європейського права?
26. Порівняйте компетенцію Європейської Ради за Маастрихтським та Лісабонським договорами.
27. Визначте основні етапи формування та діяльності Європейського парламенту.
28. Схарактеризуйте основні концепції, покладені в основу діяльності наднаціональних інституцій ЄС.

29. Схематично окресліть основні етапи розвитку інституційної системи Європейського Союзу.
30. Назвіть джерела правового статусу органів Європейського Союзу.
31. Визначте компетенцію Європейської Ради при втіленні базових і вторинних політик.
32. Визначте основні етапи вироблення і реалізації горизонтальних політик.
33. Схарактеризуйте основні компетенції, покладені в основу діяльності наднаціональних інституцій ЄС у сфері вторинних політик.
34. Схематично окресліть основні процедури прийняття рішень при виробленні спільних політик.
35. Коли був укладений Лісабонський договір?
36. Основні етапи вступу до ЄС.
37. Головні критерії вступу до ЄС.
38. У чому полягає сутність Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС?
39. Визначте компетенцію основних інституцій ЄС при проведенні процесу приєднання нових держав-членів.
40. Проаналізуйте основні вимоги до держав-кандидатів на приєднання до Європейського Союзу.
41. Схарактеризуйте переговори щодо угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.
42. Назвіть основні сфери співробітництва між Україною та ЄС.
43. З якими труднощами зіштовхнулася Україна на шляху реалізації своєї євроінтеграційної політики?
44. Що на сьогодні можна назвати головними здобутками у відносинах між Україною та ЄС?
45. Визначте пріоритетні завдання реформ в Україні, вирішення яких сприятиме наближення нашої держави до ЄС.
46. Назвіть причини започаткування єдиної політики сусідства (ЄПС) України з ЄС.
47. У чому полягає спільність держав-адресатів ЄПС?

48. Чи є рамки ЄПС адекватним євроінтеграційним прагненням України?
49. Проаналізуйте взяті Україною зобов'язання у різних розділах Плану дій.
50. Як Ви оцінюєте фінансову допомогу ЄС, яка була надана в рамках програми ТАСІС та Європейського інструменту сусідства та партнерства?
51. Коли була створена програма Східне партнерство?
52. Схарактеризуйте позиції сторін в ході переговорів щодо нової базової угоди між Україною та ЄС.
53. Що являє собою механізм асоціації, який застосовується в угоді?
54. У чому полягає складність переговорного процесу щодо формування Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС?
55. Опишіть пріоритети співпраці в рамках Східного партнерства.
56. Який зміст ви вкладаєте в поняття "Східна політика ЄС"?
57. Який інтерес має ЄС у Східній Європі?
58. Чи відповідає інтеграція України до ЄС важливим інтересам українського народу?
59. Яким чином Російська Федерація перешкоджає вступу України до Європейського Союзу?
60. Опишіть значення політичних факторів у формуванні стратегії розширення ЄС.

Література

Основна

1. *Барановський Ф. В.* Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу: монографія / Ф. В. Барановський; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. — Луганськ: Елтон–2, 2007. — 407 с.
2. *ЄВРОПА* — сервер Європейського Союзу // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.europa.eu.int
3. Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / В. П. Горбатенко [та ін.]; ред. В. П. Горбатенко; Ін-т держави і

права ім. В. М. Корецького НАН України. — К.: Юрид. думка, 2005. — 329 с.
4. *Журнал* Европейского Союза “Европа” // [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://eur.ru/en/article.htm
5. *Кордон В. М.* Європейська та євроатлантична інтеграція України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Кордон; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. — К.: Центр учб. л-ри, 2008. — 172 с.
6. *Міністерство* закордонних справ України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/
7. *Офіційний* сайт ЄС Europe2020. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm
8. *Офіцінський Р. А.* Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект: навч. посіб. / Р. А. Офіцинський; Закарпатський держ. ун-т. Навч.-наук. ін-т філософії та євроінтеграційних досліджень. — Ужгород: Ліра, 2007. — 320 с.
9. *Політика* європейської інтеграції: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Воронкова [та ін.]; ред. В. Г. Воронкова; МОН України. — К.: Професіонал, 2007. — 512 с.
10. *Сидорук Т. В.* Європейська інтеграція України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. Сидорук, В. Павлюк, В. Малькін; Нац. ун-т “Остроз. акад.”. — Л.: ПАІС, 2011. — 270 с.
11. *Скулиш Є. Д.* Європейська інтеграція України: підруч. для слухачів, курсантів та студентів ВНЗ / Є. Д. Скулиш, О. Д. Довгань, О. М. Солодка; за заг. ред. Є. Д. Скулиша; Нац. акад. Служби безпеки України. — К.: Наук.-вид. центр Нац. акад. СБ України, 2012. — 383 с.
12. *Україна* та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти: [монографія] / [В. Б. Авер’янов та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер’янова, С. Ф. Демченка; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К.: Преса України, 2010. — 631 с.
13. *Шамраєва В. М.* Політика європейської інтеграції: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Шамраєва; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. — Х.: Магістр, 2012. — 223 с.
14. *Шемятников В. Г.* Европейская интеграция: учеб. пособие / В. Г. Шемятников. — М.: Междунар. отношения, 2007. — 256 с.

Додаткова

15. *Авакян Т. А.* Політика європейської інтеграції як базовий компонент національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Т. А. Авакян; Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. — Сімферополь, 2009. — 19 с.
16. *Державне* управління та європейська інтеграція: еволюція поглядів: навч. посіб. / Д. В. Вітер [та ін.]; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К.: Інтерсервіс, 2013. — 152 с.
17. *Євроатлантичне* співробітництво та європейська інтеграція України: навч. посіб. / [О. Ф. Деменко та ін.]; за заг. ред. О. Ф. Деменка; Нац. ун-т оборони України, кафедра міжнар. відносин. — К.: НУОУ, 2011. — 466 с.
18. *Європейська* та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи: зб. наук. пр. / Закарпатський держ. ун-т. Навчально-науковий ін-т філософії та євроінтеграційних досліджень; упоряд., відп. ред. І. В. Артьомов; голова редкол. Ф. Г. Ващук. — Ужгород: Ліра, 2008. — 374 с.
19. *Микал О. К.* Європейська інтеграція України: поточна ситуація, завдання та пріоритети державної політики: матеріали засід. "круглого столу" / О. К. Микал, Ю. П. Гаряча, С. А. Гуцал; за заг. ред. О. В. Снігир; Нац. ін-т стратег. дослідж. — К.: НІСД, 2010. — 63 с.
20. *Філоненко Р. Ю.* Європейська інтеграція України в контексті її відносин з Російською Федерацією: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Р. Ю. Філоненко; Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАН України. — К., 2008. — 19 с.
21. *Чала Н. Д.* Європейська інтеграція як фактор розвитку промисловості України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.01 / Н. Д. Чала; НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. — К., 2005. — 21 с.
22. *Ярова Л. В.* Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції: монографія / Л. В. Ярова; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". — Одеса: Фенікс, 2011. — 318 с.

10. Навчальна програма дисципліни “Стратегічне планування” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Стратегічне планування” створює основну базу знань, необхідних для ефективної підготовки фахівців в галузі публічного управління та адміністрування, а також менеджменту організацій.

Мета курсу: надати студентам систематизовані знання з основ стратегічного планування як процесу визначення майбутнього стану організації, реґіону, міста; навчити формам та методам аналізування та визначення пріоритетів для стратегічного планування обраного об’єкта; сформувати стратегічне мислення студентів, вміння орієнтувати діяльність на споживача й кінцеві результати; забезпечити усвідомлення студентами методології стратегічної діяльності; сформувати навички використання технологій стратегічного планування.

Завдання курсу: ознайомити студентів з базовими поняттями та інструментаріями стратегічного планування; методичними підходами щодо формування стратегій розвитку на центральному, реґіональному та місцевому рівнях; основними перевагами стратегічного планування та навчити застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності; визначати пріоритетні напрями розвитку відомств, реґіонів та населених пунктів в перспективі; аналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище різних об’єктів планування; організовувати процес стратегічного планування, знати особливості механізму реалізації стратегічних планів на різних рівнях.

Опанування дисципліни дасть можливість слухачам

знати:

- теоретичні основи стратегічного планування;
- загальний процес стратегічного планування, пов’язаний з технологією розробки стратегічного плану, вивчення його інформаційної складової, особливостей виконання SWOT-аналізу та вибору стратегії розвитку;
- специфіку реалізації стратегічного плану розвитку;

- методику визначення стратегічних цілей, завдань та проектів, ресурсів виконання стратегічного плану;
- моніторинг та оцінювання у стратегічному плануванні;
- особливості стратегічного планування на державному та регіональному рівнях;
- здійснення стратегічного планування на місцевому рівні;
- особливості стратегічного планування соціально-економічного розвитку міст України;
- роль виконавчих органів місцевого самоврядування в розробці стратегічного плану;
- участь громадськості у стратегічному плануванні;
- концептуальні моделі та практику стратегічного планування розвитку територіальних громад.

Тематичний план дисципліни
"Стратегічне планування"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни
1	Теоретичні основи стратегічного планування
	Змістовий модуль II. Процес підготовки та реалізації стратегічного планування
2	Процес стратегічного планування
3	Технологія розробки стратегічного плану. Інформаційна складова стратегічного планування
4	Виконання SWOT-аналізу. Вибір стратегії розвитку
5	Визначення стратегічних цілей, завдань та проектів. Ресурси виконання стратегічного плану
6	Реалізація стратегічного плану розвитку. Моніторинг та оцінювання в стратегічному плануванні
	Змістовий модуль III. Рівні стратегічного планування в Україні
7	Стратегічне планування на загальнонаціональному (державному) рівні
8	Стратегічне планування національної безпеки країни

1	2
9	Особливості стратегічного планування на регіональному рівні
10	Дослідження основних тенденцій в державній політиці стратегічного планування розвитку регіонів. Основні стратегічні напрями транскордонного співробітництва регіонів України
11	Основні напрями вдосконалення процесу стратегічного планування регіонального розвитку в Україні
12	Особливості стратегічного планування на місцевому рівні
13	Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку міст
14	Планування як провідна функція управління містом
15	Моделі й практика стратегічного планування розвитку міст

Зміст дисципліни
"Стратегічне планування"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Теоретичні основи стратегічного планування

Сутність та значення стратегічного планування. Визначення та значення стратегій. Характерні риси стратегії. Мета стратегічного планування. Засади та мотиви створення стратегічного плану.

Основні підходи до стратегічного планування. Нормативно-правові засади здійснення стратегічного планування. Небезпеки, яких треба уникати у стратегічному плануванні. Робоча група зі стратегічного планування.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Змістовий модуль II. Процес підготовки та реалізації стратегічного планування

Тема 2. Процес стратегічного планування

Значення стратегічного планування для територіальної громади та держави. Необхідність залучення громадян до роз-

робки і реалізації стратегічного плану розвитку. Етапи стратегічного планування. Структура стратегічного плану. Описово-аналітична частина стратегічного плану. Варіанти підготовки стратегічного плану.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Тема 3. Технологія розробки стратегічного плану. Інформаційна складова стратегічного планування

Організаційне забезпечення стратегічного планування. Аналітична складова розробки стратегії місцевого розвитку. Формування системи цілей стратегічного розвитку території. Сутність стратегічної інформації. Структура бази даних для стратегічного планування. Окремі бази даних.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Тема 4. Виконання SWOT-аналізу. Вибір стратегії розвитку

Сутність SWOT-аналізу. Поняття стратегічного бачення та методи його визначення. Формування місії у стратегічному плануванні. Типи стратегій. Визначення часового горизонту стратегічного плану. Обговорення громадскістю місії та стратегічних цілей.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Тема 5. Визначення стратегічних цілей, завдань та проектів. Ресурси виконання стратегічного плану

Система цілей. Цілі стратегічного планування. “Дерево цілей”. Оцінка стратегічних цілей. Метод SMART.

Завдання і проекти стратегічного плану. Класифікація ресурсів стратегічного плану. Аналіз ресурсного потенціалу громади.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Тема 6. Реалізація стратегічного плану розвитку. Моніторинг та оцінювання у стратегічному плануванні

Структура виконання стратегічного плану. Моніторинг реалізації стратегічного плану. Система контролю за виконанням стратегічного плану розвитку. Коригування елементів стратегічного плану. Легітимізація стратегічного плану та його статус. Оцінювання в стратегічному плануванні. Організація оцінювання виконання стратегічного плану.

Література: основна [1; 4; 7; 10];
додаткова [17]

Змістовий модуль III. Рівні стратегічного планування в Україні

Тема 7. Стратегічне планування на загальнонаціональному (державному) рівні

Сутність та особливості стратегічного планування на загальнодержавному рівні. Стратегічне планування в Центральних органах виконавчої влади. Особливості створення стратегічного плану для Центральних органів виконавчої влади. Етапи процесу розробки стратегічного плану Центральних органів виконавчої влади. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку країни. Стратегічне планування регіонального розвитку.

Література: основна [7];
додаткова [12; 18; 19]

Тема 8. Стратегічне планування національної безпеки країни

Національні цінності, інтереси та цілі — основа стратегічного планування у сфері національної безпеки. SWOT-аналіз як важливий інструмент стратегічного планування національної безпеки. Структурування стратегічних проблем при аналізі державної політики національної безпеки. Етапи структурування стратегічних проблем. Вирішення стратегічних проблем в умовах глобальної трансформації. Формування стратегії національної безпеки України: стратегічне мислення. Нормативно-правова вертикаль стратегічної документації у сфері національної безпеки України.

Література: основна [3];
додаткова [15; 19; 20]

Тема 9. Особливості стратегічного планування на регіональному рівні

Формування нової системи планування розвитку територій. Концептуальні засади створення національної системи планування розвитку територій. Основні підходи до формування регіонального стратегічного розвитку. Методологічні засади розробки стратегій регіонального розвитку. Характеристика сильних та слабких сторін регіону. Моніторинг та оцінювання якості стратегічного планування регіонального розвитку.

Література: основна [2; 6; 7];
додаткова [11; 14; 15]

Тема 10. Дослідження основних тенденцій в державній політиці стратегічного планування розвитку регіонів. Основні стратегічні напрями транскордонного співробітництва регіонів України

Аналіз системи правового регулювання та інституційного забезпечення стратегічного планування розвитку регіонів

України. Оцінка існуючої практики стратегічного планування соціально-економічного розвитку. Аналіз системи фінансової підтримки регіонального розвитку в Україні. Місце транскордонного співробітництва в соціально-економічному розвитку регіонів: зарубіжний та вітчизняний досвід. Напрями вдосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення транскордонного співробітництва регіонів України. Підходи до удосконалення розробки стратегічного розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України.

Література: основна [2; 6; 7];
додаткова [11; 14; 15, 21]

Тема 11. Основні напрями вдосконалення процесу стратегічного планування регіонального розвитку в Україні

Удосконалення системи інформаційного забезпечення процесу регіонального стратегічного планування та управління. Форсайт як новітній підхід формування стратегічного розвитку регіону. Порівняння стратегічного та традиційного підходів до управління розвитку регіону. Основні напрями вдосконалення інституційного забезпечення стратегічного планування регіонального розвитку. Агенство регіонального розвитку як інструмент реалізації регіональної політики: зарубіжний досвід. Напрями підвищення ефективності діяльності агенств регіонального розвитку в Україні. Перспективи створення та функціонування Фонду регіонального розвитку в Україні.

Література: основна [2; 6; 7];
додаткова: [11; 14; 15]

Тема 12. Особливості стратегічного планування на місцевому рівні

Розробка стратегічного плану розвитку територіальної громади: передумови впровадження. Сутність, переваги та відмінності від існуючого планування. Етапи планування. Ініціація.

Аналіз ресурсного потенціалу. SWOT-аналіз визначення стратегічного бачення, пріоритетних напрямів розвитку, співпраці з громадськістю. Рекламна діяльність, моніторинг.

Література: основна [4; 5; 7–9];
додаткова [13; 16; 22]

Тема 13. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку міст

Особливості стратегічного планування соціально-економічного розвитку міст. Роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку міст. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. Специфіка управління соціально-економічним розвитком міст. Своєрідність української стратегії планування муніципального соціально-економічного розвитку. Основні напрями стратегічного планування соціально-економічного розвитку міст. Визначення цілей розвитку міст. Аналіз зовнішнього середовища міст. Визначення сильних та слабких сторін розвитку міст. Розробка концепції розвитку міст. Головна мета розвитку міст. Принципи розвитку. Розробка плану конкретних дій та здійснення стратегії. Розробка програми соціально-економічного розвитку міст України.

Література: основна [2; 5; 7–9];
додаткова [13; 16; 22]

Тема 14. Планування як провідна функція управління містом

Сутність та принципові підходи до планування в ринковій економіці. Місце і роль великих міст у структурній перебудові соціально-економічного комплексу країни. Стратегічне мислення в суспільному управлінні. Особливості стратегічного мислення в управлінні містом.

Література: основна [2; 5; 7–9];
додаткова [13; 16; 22]

Тема 15. Моделі і практика стратегічного планування розвитку міст

Сучасний стан напрацювань у сфері розробки стратегічного планування розвитку міст. Сутність міського маркетингу. Міський маркетинг як інструмент стратегічного планування. Узагальнена модель технології стратегічного планування. Характеристика основних етапів процесу стратегічного планування на місцевому рівні.

Література: основна [2; 5; 7; 8];
додаткова [13; 16; 21; 22]

Плани семінарських занять

Тема 1. Стратегічне планування на загальнонаціональному (державному) рівні

1. Сутність та особливості стратегічного планування на загальнодержавному рівні.
2. Стратегічне планування в Центральних органах виконавчої влади.
3. Особливості створення стратегічного плану для Центральних органів виконавчої влади.
4. Етапи процесу розробки стратегічного плану Центральних органів виконавчої влади.
5. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку країни. Стратегічне планування регіонального розвитку.

Література: основна [7];
додаткова [12; 18; 19]

Тема 2. Стратегічне планування національної безпеки країни

1. Національні цінності, інтереси та цілі — основа стратегічного планування у сфері національної безпеки.

2. SWOT-аналіз як важливий інструмент стратегічного планування національної безпеки.
3. Структурування стратегічних проблем при аналізі державної політики національної безпеки.
4. Етапи структурування стратегічних проблем.
5. Вирішення стратегічних проблем в умовах глобальної трансформації.
6. Формування стратегії національної безпеки України: стратегічне мислення.
7. Нормативно-правова вертикаль стратегічної документації у сфері національної безпеки України.

Література: основна [3];
додаткова [15; 19; 20]

Тема 3. Особливості стратегічного планування на регіональному рівні

1. Формування нової системи планування розвитку територій.
2. Концептуальні засади створення національної системи планування розвитку територій.
3. Основні підходи до формування регіонального стратегічного розвитку.
4. Методологічні засади розробки стратегій регіонального розвитку.
5. Характеристика сильних та слабких сторін регіону.
6. Моніторинг та оцінювання якості стратегічного планування регіонального розвитку.

Література: основна [2; 6; 7];
додаткова [11; 14; 15]

Тема 4. Особливості стратегічного планування на місцевому рівні

1. Розробка стратегічного плану розвитку територіальної громади: передумови впровадження.

2. Сутність, переваги та відмінності від існуючого планування.
3. Етапи планування. Ініціація.
4. Аналіз ресурсного потенціалу. SWOT-аналіз визначення стратегічного бачення, пріоритетних напрямів розвитку, співпраці з громадськістю.
5. Рекламна діяльність, моніторинг.

Література: основна [4; 5; 7–9];
додаткова [13; 16; 22]

Тема 5. Планування як провідна функція управління містом

1. Сутність та принципові підходи до планування в ринковій економіці.
2. Місце і роль великих міст у структурній перебудові соціально-економічного комплексу країни.
3. Стратегічне мислення в суспільному управлінні.
4. Особливості стратегічного мислення в управлінні містом.

Література: основна [2; 5; 7–9];
додаткова [13; 16; 22]

Тема 6. Моделі й практика стратегічного планування розвитку міст

1. Сучасний стан напрацювань у сфері розробки стратегічного планування розвитку міст.
2. Сутність міського маркетингу.
3. Міський маркетинг як інструмент стратегічного планування.
4. Узагальнена модель технології стратегічного планування.
5. Характеристика основних етапів процесу стратегічного планування на місцевому рівні.

Література: основна [2; 5; 7; 8];
додаткова [13; 16; 21; 22]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність стратегічного планування.
2. Значення стратегічного планування.
3. Яка основна мета стратегічного планування?
4. Проаналізуйте головні завдання стратегічного планування.
5. У чому полягає значення стратегічного плану для територіальної громади, окремо взятої людини?
6. Якого формату повинен бути стратегічний план?
7. Для кого розробляється стратегічний план?
8. Хто може бути залученим до процесу планування?
9. Яким чином здійснюється організаційне забезпечення стратегічного планування?
10. Дайте оцінку формуванню системи цілей стратегічного розвитку території.
11. Від чого залежать стратегічні інформаційні потреби населення?
12. Використання геоінформаційних систем при стратегічному плануванні.
13. Визначте складові SWOT-аналізу.
14. Характеристика сильних і слабких сторін SWOT-аналізу.
15. Що таке активні стратегії розвитку?
16. У чому полягає сутність нейтральних стратегій розвитку?
17. Що таке стратегічні цілі?
18. Види стратегічних цілей.
19. Яку роль відіграють матеріальні ресурси у стратегічному плануванні?
20. Яке місце займають нематеріальні ресурси у стратегічному плануванні?
21. Що таке моніторинг?
22. Яким чином здійснюється моніторинг у стратегічному плануванні?
23. Чи існує стратегічний контроль у стратегічному плануванні?

24. Яким чином здійснюється оцінювання у стратегічному плануванні?
25. Визначення стратегічного планування на центральному рівні.
26. Перелічіть етапи процесу розробки стратегічного плану Центральних органів виконавчої влади.
27. Яким повинен бути якісний стратегічний план для Центральних органів виконавчої влади?
28. Які труднощі спричиняє застосування стратегічного планування у діяльності Центральних органів виконавчої влади?
29. Розкрийте сутність стратегічного планування національної безпеки.
30. Основні напрями стратегічного планування національної безпеки.
31. Яким чином можна вирішити стратегічні проблеми в умовах глобальних трансформацій?
32. Опишіть модель процесу розроблення стратегії національної безпеки України.
33. Розкрийте сутність стратегічного планування розвитку регіонів.
34. Яка головна мета стратегії регіонального розвитку?
35. Що розуміється під стратифікацією регіонального простору?
36. Назвіть головну мету державної регіональної політики.
37. У чому полягають особливості правового регулювання стратегічного планування розвитку регіонів України?
38. Характерні особливості інституційного забезпечення стратегічного планування розвитку регіонів України.
39. Що таке транскордонне співробітництво?
40. Яку роль відіграє транскордонне співробітництво у стратегічному плануванні розвитку регіонів?
41. Схарактеризуйте роль ІТ у процесах формування стратегій регіонального розвитку.
42. Розкрийте основні напрями вдосконалення стратегічного планування регіонального розвитку.

43. Чи доцільним є створення для України агенств регіонального розвитку?
44. Висвітліть основні напрями вдосконалення інституційного забезпечення стратегічного планування розвитку регіонів.
45. Назвіть основні переваги стратегічного планування розвитку територіальної громади.
46. З яких основних етапів складається процес стратегічного планування?
47. У чому полягає діагностика початкового стану територіального розвитку?
48. Чим є описово-аналітична частина стратегічного плану?
49. Покажіть головні пріоритети стратегічного плану соціально-економічного розвитку міст.
50. Що таке визначення цілей розвитку міст?
51. Визначте сильні та слабкі сторони розвитку міст.
52. У чому полягає розробка плану конкретних дій та здійснення стратегії розвитку міст?
53. Вкажіть регіональні відтворювальні цикли.
54. Сформулюйте основні підходи до планування розвитку територіальних громад.
55. Схарактеризуйте місто як відносно самостійну економічну систему.
56. Що являє собою місто-підприємець?
57. Назвіть основні інструменти маркетингу міста.
58. Що являє собою міська програма маркетингу?
59. Виділіть основні стадії організаційного планування?
60. На які чинники слід звернути увагу під час формування стратегічного бачення?

Література

Основна

1. *Берданова О.* Стратегічне планування місцевого розвитку: практ. посіб. / [О. Берданова, В. Вакуленко]; Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” – DESPRO. — К.: ТОВ “София-А”, 2012. — 88 с.

2. *Вакуленко В. М.* Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях: навч. посіб. / В. М. Вакуленко та ін.; Національна академія держ. управління при Президентові України. — Ужгород: Патент, 2004. — 198 с.
3. *Горбулін В. П.* Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. — К.: НІСД, 2010. — 288 с.
4. *Дробенко Г.* Стратегічне планування розвитку територіальних громад: метод. посіб. / Г. Дробенко, Р. Брусак, Ю. Свірський. — Л.: Сполом, 2001. — 118 с.
5. *Карий О. І.* Стратегічне планування розвитку міста / О. І. Карий. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Л.: ЗУКЦ, 2007. — 316 с.
6. *Сорока М. П.* Державне стратегічне планування розвитку регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія / М. П. Сорока. — Донецьк: Юго-Восток, 2012. — 519 с.
7. *Стратегічне* планування: навч. посіб. / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. — Л.: ЗУКЦ, 2008. — 138 с.
8. *Стратегічне* планування муніципального розвитку: навч.-метод. посіб. — К.: ДП "Укртехінформ", 2013. — 205 с.
9. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП "Вид. Дім "Персонал", 2011. — 140 с.
10. *Череп А. В.* Стратегічне планування і управління: навч. посіб. / А. В. Череп, А. В. Сучков. — К.: Кондор, 2011. — 334 с.

Додаткова

11. *Бережная И. В.* Стратегическое планирование регионального развития: методология и опыт реализации / И. В. Бережная, Е. А. Михуринская // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 листопада 2013 р. / Держ. вищ. нав. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; [редкол.: І. Й. Малий та ін.]. — К.: КНЕУ, 2013. — С. 61–65.
12. *Бережний Я. В.* Стратегічне планування в державному управлінні як аналітичний процес: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Я. В. Бережний; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2011. — 20 с.
13. *Вакуленко В. М.* Стратегічне планування економічного розвитку великого міста як інструмент підвищення ефективності його управління: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 /

В. М. Вакуленко; Українська Академія держ. управління при Президентові України. — К., 2003. — 20 с.
14. *Жаворонков В. О.* Стратегічне планування економічного розвитку на регіональному рівні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / В. О. Жаворонков; Науково-дослідний економічний ін-т М-ва економіки України. — К., 2009. — 20 с.
15. *Жаворонков В. О.* Стратегічне управління регіоном: економічна безпека, планування та розвиток: монографія / В. О. Жаворонков, Г. В. Жаворонкова, В. О. Жмуденко. — Умань: Сочінський, 2010. — 271 с.
16. *Карий О. І.* Стратегічне планування комплексного розвитку малих і середніх міст: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / О. І. Карий; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2013. — 40 с.
17. *Кутідзе Л. С.* Стратегічне планування розвитку територій: навч.-метод. посіб. / Л. С. Кутідзе. — Запоріжжя: ЗЦППКК, 2013. — 42 с.
18. *Лесечко М. Д.* Стратегічне планування: навч. посіб. / М. Д. Лесечко, Р. М. Рудніцька. — Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004. — 76 с.
19. *Осауленко О. Г.* Національна статистична система: стратегічне планування, методологія та організація: монографія / О. Г. Осауленко. — К.: ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2008. — 415 с.
20. *Семенченко А. І.* Стратегічне планування у сфері державного управління національною безпекою: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / А. І. Семенченко; Нац. академія держ. управління при Президентові України. — К., 2008. — 36 с.
21. *Утвенко В. В.* Регіональний маркетинг: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП "Вид. Дім "Персонал", 2011. — 116 с.
22. *Фоломіна С. А.* Стратегічне планування розвитку муніципального утворення: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / С. А. Фоломіна; Донецький держ. ун-т управління. — Донецьк, 2008. — 18 с.

11. Навчальна програма дисципліни “Територіальна організація влади в Україні” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Дисципліна “Територіальна організація влади в Україні” створює основну базу знань, необхідних для ефективної підготовки фахівців з публічного управління та адміністрування.

Мета курсу: сформувати у студентів теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем публічного управління та адміністрування.

Опанування дисципліни дасть змогу студентам

знати:

- теоретичні основи та правове забезпечення територіальної організації влади в Україні;
- особливості територіального поділу та устрою України;
- вітчизняний і зарубіжний досвід територіального поділу та устрою;
- проблеми реформування територіальних основ публічної влади в Україні;
- історію розвитку місцевого самоврядування в Україні;
- правові засади здійснення місцевого самоврядування;
- сучасну систему місцевого самоврядування в Україні;
- місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування;
- матеріальну та фінансову основи місцевого самоврядування;
- повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування;
- гарантії та відповідальність місцевого самоврядування;
- особливості організації влади на регіональному рівні;
- зарубіжний досвід територіальної організації влади на рівні регіонів;

- організаційну структуру державного управління;
- особливості організації виконавчої влади в Україні;
- сутність, організацію та функціонування публічної служби в Україні.

Дисципліна "Територіальна організація влади в Україні" є нормативною частиною освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю "Державне управління".

Тематичний план дисципліни
"Територіальна організація влади в Україні"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретичні основи дисципліни
1	Поняття "територіальна організація влади" як об'єкт наукового дослідження
2	Теоретико-методологічні засади дослідження сутності й особливостей територіальної організації влади
	Змістовий модуль II. Територіальні основи публічної влади в Україні
3	Територіальний поділ України
4	Особливості територіального поділу та територіального устрою України
5	Проблеми реформування територіальної організації влади в Україні
	Змістовий модуль III. Організаційно-правові засади функціонування місцевого самоврядування
6	Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні
7	Правові засади здійснення місцевого самоврядування
8	Сучасна система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування
9	Матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування
10	Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування
11	Особливості управління містом
	Змістовий модуль IV. Особливості організації влади на регіональному та загальнодержавному рівнях
12	Територіальні основи регіонального управління

1	2
13	Зарубіжний досвід у сфері територіальної організації влади та формування регіональної політики
14	Організаційна структура державного управління
15	Організація виконавчої влади в Україні. Публічна служба в Україні: організація та функціонування

Зміст дисципліни
"Територіальна організація влади в Україні"

Змістовий модуль І. Теоретичні основи дисципліни

Тема 1. Поняття "територіальна організація влади" як об'єкт наукового дослідження

Основні етапи розвитку суспільно-політичної думки з досліджуваної проблеми. Особливості української адміністративно-територіальної думки XVIII–XX ст. Сучасна українська адміністративно-територіальна думка. Огляд літератури, стан наукової розробки. Стан проблеми та вибір напрямів дослідження.

Література: основна [4; 6; 10; 11; 13; 15];
додаткова [25]

Тема 2. Теоретико-методологічні засади дослідження сутності й особливостей територіальної організації влади

Обґрунтування методології та методики дослідження адміністративно-територіальної трансформації. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного апарату територіальної організації влади. Територіальна організація як основа формування системи публічної адміністрації. Характеристика рівнів адміністративно-територіального устрою. Класифікація принципів територіальної організації влади. Концептуалізація поняття "трансформація територіальної організації влади".

Література: основна [4; 6; 10; 11; 13; 15];
додаткова [25]

Змістовий модуль II. Територіальні основи публічної влади в Україні

Тема 3. Особливості територіального поділу та територіального устрою України

Територія держави, її конституційне та міжнародно-правове регулювання. Структура державної території. Міжнародна територія. Територія зі змішаним правовим режимом. Поняття державного кордону. Взаємовідносини України з іншими державами в територіальних питаннях. Особливості формування державної території України. Сутність та основні елементи адміністративно-територіального поділу України. Політико-територіальний поділ України. Сутність та форми територіального устрою. Конституційно-правові засади територіального устрою України. Територіальний устрій України. Унітарна держава та її основні ознаки. Централізований та децентралізований територіальний устрій держави.

Література: основна [3; 12; 14; 15];
додаткова [20; 24]

Тема 4. Територіальний поділ і устрій в Україні та за кордоном

Територіальний поділ та устрій в Україні за часів Давньоруської держави. Адміністративно-територіальний поділ України в Литовсько-польську добу. Полково-сотенний устрій Козацької України. Адміністративно-територіальний поділ України у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. Проекти майбутнього адміністративно-територіального поділу України під час революційних подій 1917–1920 рр. Адміністративно-територіальний устрій Української РСР. Формування сучасного адміністративно-територіального поділу України. Територіальна організація влади унітарних держав. Адміністративно-територіальний устрій федеративних держав. Територіальна організація влади в країнах Європейського Союзу.

Література: основна [3; 11; 12; 14; 15];
додаткова [20; 24]

Тема 5. Проблеми реформування територіальної організації влади в Україні

Особливості вирішення питань територіального поділу України. Порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою, державної території та кордонів України. Основні недоліки територіального поділу та устрою України. Концепції реформування територіального поділу та устрою. Механізми та технології проведення територіальної реформи. Досвід постсоціалістичних і пострадянських країн щодо реформування територіального поділу та устрою.

Література: основна [3; 12; 14; 15];
додаткова [20; 24]

Змістовий модуль III. Організаційно-правові засади функціонування місцевого самоврядування

Тема 6. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні

Витоки місцевого самоврядування в Україні. Зародження елементів місцевого самоврядування в Україні в епоху Київської Русі. Розвиток місцевого самоврядування в Україні в Галицько-Волинському князівстві. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу. Місцеве самоврядування в Українській козацькій державі (друга половина XVII–XVIII ст.). Самоврядування Запорозької Січі. Ліквідація царизмом місцевого самоврядування в Україні та запровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України. Розвиток місцевого самоврядування в Західній Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні. Реформа міського самоврядування в Російській імперії. Місцеве самоврядування в Україні в період національної революції 1917–1920 рр. Місцеве самоврядування в Західній Україні в міжво-

єнний період. Самоврядування в Україні в радянську добу. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в сучасній Україні.

Література: основна [3; 5; 7–11; 15; 17];
додаткова [20–23]

Тема 7. Правові засади здійснення місцевого самоврядування

Участь населення у формуванні органів місцевого самоврядування. Норми, в яких закріплені правові гарантії місцевого самоврядування. Форми прямої демократії. Право на проведення місцевих референдумів. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в Україні. Територіальне громадське самоврядування. Нормативно-правове забезпечення функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні.

Література: основна [3; 5; 7–10; 15; 17];
додаткова [20–23]

Тема 8. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування

Структура місцевого самоврядування в України. Сільська, селищна, міські ради. Сільський, селищний, міський голови. Виконавчі органи місцевого самоврядування. Повноваження районних і обласних рад та їх виконавчих органів. Сутність територіальної громади та її місце в системі місцевого самоврядування. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Види територіальних громад в України. Функції та повноваження територіальних громад. Участь територіальних громад у місцевому самоврядуванні. Форми діяльності територіальних громад.

Література: основна [3; 5; 7–10; 15; 17];
додаткова [18–23]

Тема 9. Матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування

Роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку населених пунктів. Комунальна (муніципальна) власність та її складові. Особливості управління фінансово-економічними ресурсами міст. Сутність і роль місцевих (муніципальних) фінансів в економічному і соціальному розвитку населених пунктів. Функції місцевих фінансів. Особливості формування доходів і видатків місцевих (муніципальних) бюджетів. Сутність та види міжбюджетних відносин. Міжбюджетні трансферти. Касове виконання місцевих бюджетів.

Література: основна [3; 5; 7–10; 15; 17];
додаткова [20–23; 29]

Тема 10. Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування

Завдання, компетенція, повноваження та функції органів місцевого самоврядування. Зміст компетенції і повноважень місцевого самоврядування в Конституції та законах України. Повноваження та функції територіальних громад. Компетенція та функції місцевих рад. Повноваження виконавчих органів місцевих рад. Завдання та повноваження органів самоорганізації населення. Повноваження районних та обласних рад. Гарантії місцевого самоврядування. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування. Сутність відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Література: основна [3; 5; 7–10; 15; 17];
додаткова [20–23]

Тема 11. Особливості управління містом

Місто — складна соціально-економічна система. Нормативно-правове забезпечення управління та розвитку міста. Євро-

пейська Хартія міст. Особливості здійснення місцевого самоврядування в м. Києві. Управління власністю та розвиток міського господарства. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління комунальною власністю. Форми та методи управління комунальною власністю. Стратегія соціально-економічного розвитку міст. Зарубіжний досвід організації міського самоврядування.

Література: основна [1; 5; 7; 9; 10; 12; 16]; додаткова [28]

Змістовий модуль IV. Особливості організації влади на регіональному та загальнодержавному рівнях

Тема 12. Територіальні основи регіонального управління

Адміністративно-територіальні одиниці — елементи адміністративно-територіального поділу держави. Проблеми адміністративно-територіального поділу й устрою держави та шляхи їх вирішення. Сутність та структурування адміністративно–територіального устрою України. Теоретичні засади регіонального управління. Сутність регіону з позицій економічного аналізу. Регіон як цілісна економічна система. Поняття та зміст регіонального управління. Організаційно-правові засади регіонального управління та регіональної політики. Централізація та децентралізація державного управління регіоном. Реформування системи територіальної організації влади в контексті адміністративної реформи в Україні. Концепція регіональної політики в Україні.

Література: основна [2; 4; 6; 10; 13; 15]; додаткова [20; 24–27]

Тема 13. Зарубіжний досвід у сфері територіальної організації влади та формування регіональної політики

Моделі місцевого управління в зарубіжних країнах. Особливості територіальної організації влади та регіональної політики

в зарубіжних країнах. Організація регіонального управління у США. Регіональне управління у Франції. Регіональне управління у Великій Британії. Особливості організації регіонального управління в Німеччині. Система регіонального управління в Італії. Регіональне управління в Іспанії. Регіональна організація влади в Польщі. Особливості регіональної політики та регіонального управління в країнах СНД.

Література: основна [2; 4; 6; 10; 11; 13; 15];
додаткова [20; 24–27]

Тема 14. Організаційна структура державного управління

Сутність поняття організації. Характеристика організаційної структури державного управління. Форми та основні види державного управління. Основні види політичного режиму. Система органів державної влади в Україні. Президент України: статус, повноваження. Форми діяльності Президента України. Верховна Рада України: статус та завдання. Повноваження та діяльність Верховної Ради України. Правовий статус народного депутата України. Організаційно-правові засади діяльності уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Організація роботи Рахункової палати. Структура судової системи України. Верховний Суд України. Конституційний Суд України. Спеціалізовані суди. Генеральна прокуратура України. Вища рада Юстиції.

Література: основна [2–4; 8; 10];
додаткова [20; 24–26; 30]

Тема 15. Організація виконавчої влади в Україні. Публічна служба в Україні: організація та функціонування

Система органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України в системі органів виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади в системі органів державного управління. Територіальні органи Центральних органів виконавчої влади,

урядові органи державного управління. Місцеві державні адміністрації. Службова та посадова особи. Особливості служби в органах місцевого самоврядування. Правовий статус посадової особи місцевого самоврядування. Правовий статус державного службовця. Класифікація посад і рангів у державній службі. Типи посад в органах державного управління. Порядок проходження державної служби.

Література: основна [2–4; 8; 10];
додаткова [20; 24–26; 30]

Плани семінарських занять

Тема 1. Особливості територіального поділу та територіального устрою України

1. Територія держави, її конституційне та міжнародно-правове регулювання.
2. Структура державної території. Міжнародна територія.
3. Територія зі змішаним правовим режимом.
4. Поняття державного кордону. Взаємовідносини України з іншими державами в територіальних питаннях.
5. Особливості формування державної території України.
6. Сутність та основні елементи адміністративно-територіального поділу України.
7. Політико-територіальний поділ України.
8. Сутність та форми територіального устрою.
9. Конституційно-правові засади територіального устрою України.
10. Територіальний устрій України. Унітарна держава та її основні ознаки.
11. Централізований та децентралізований територіальний устрій держави.

Література: основна [3; 12; 14; 15];
додаткова [20; 24]

Тема 2. Територіальний поділ і устрій в Україні та за кордоном

1. Територіальний поділ та устрій в Україні за часів Давньоруської держави.
2. Адміністративно-територіальний поділ України в Литовсько-польську добу.
3. Полково-сотенний устрій Козацької України.
4. Адміністративно-територіальний поділ України у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій.
5. Проекти майбутнього адміністративно-територіального поділу України під час революційних подій 1917–1920 рр.
6. Адміністративно-територіальний устрій Української РСР.
7. Формування сучасного адміністративно-територіального поділу України.
8. Територіальна організація влади унітарних держав.
9. Адміністративно-територіальний устрій федеративних держав.
10. Територіальна організація влади в країнах Європейського Союзу.

Література: основна [3; 11; 12; 14; 15]; додаткова [20; 24]

Тема 3. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні

1. Витоки місцевого самоврядування в Україні.
2. Зародження елементів місцевого самоврядування в Україні в епоху Київської Русі.
3. Розвиток місцевого самоврядування в Україні в Галицько-Волинському князівстві.
4. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу.
5. Місцеве самоврядування в Українській козацькій державі (друга половина XVII–XVIII ст.).
6. Самоврядування Запорозької Січі.

7. Ліквідація царизмом місцевого самоврядування в Україні та запровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України.
8. Розвиток місцевого самоврядування в Західній Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст.
9. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні.
10. Реформа міського самоврядування в Російській імперії.
11. Місцеве самоврядування в Україні в період національної революції 1917–1920 рр.
12. Місцеве самоврядування в Західній Україні в міжвоєнний період.
13. Самоврядування в Україні за радянської доби.
14. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в сучасній Україні.

Література: основна [3; 5; 7–11; 15; 17]; додаткова [20–23]

Тема 4. Повноваження посадових осіб та органів місцевого самоврядування. Гарантії та відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування

1. Завдання, компетенція, повноваження та функції органів місцевого самоврядування.
2. Зміст компетенції і повноважень місцевого самоврядування в Конституції та законах України.
3. Повноваження та функції територіальних громад.
4. Компетенція та функції місцевих рад.
5. Повноваження виконавчих органів місцевих рад.
6. Завдання та повноваження органів самоорганізації населення.
7. Повноваження районних та обласних рад.
8. Гарантії місцевого самоврядування.
9. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування.

10. Поняття відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
11. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Література: основна [3; 5; 7–10; 15; 17]; додаткова [20–23]

Тема 5. Особливості управління містом

1. Місто — складна соціально-економічна система.
2. Нормативно-правове забезпечення управління та розвитку міста.
3. Європейська Хартія міст.
4. Особливості здійснення місцевого самоврядування в м. Києві.
5. Управління власністю та розвиток міського господарства.
6. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління комунальною власністю.
7. Форми та методи управління комунальною власністю.
8. Стратегія соціально-економічного розвитку міст.
9. Зарубіжний досвід організації міського самоврядування.

Література: основна [1; 5; 7; 9; 10; 12; 16]; додаткова [28]

Тема 6. Територіальні основи регіонального управління

1. Адміністративно-територіальні одиниці — елементи адміністративно-територіального поділу держави.
2. Проблеми адміністративно-територіального поділу й устрою держави та шляхи їх вирішення.
3. Сутність та структурування адміністративно-територіального устрою України.
4. Теоретичні засади регіонального управління.
5. Сутність регіону з позицій економічного аналізу.
6. Регіон як цілісна економічна система.

7. Поняття та зміст регіонального управління.
8. Організаційно-правові засади регіонального управління та регіональної політики.
9. Централізація та децентралізація державного управління регіоном.
10. Реформування системи територіальної організації влади в контексті адміністративної реформи в Україні.
11. Концепція регіональної політики в Україні.

Література: основна [2; 4; 6; 10; 13; 15];
додаткова [20; 24–27]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність та зміст поняття "територіальна організація влади".
2. Схарактеризуйте основні етапи розвитку суспільно-політичної думки з досліджуваної проблеми.
3. Чи є територіальна організація основою формування системи публічної влади?
4. У чому полягають проблеми співвідношення державного й територіального устрою?
5. Розкрийте сутність та зміст поняття "територіальний поділ".
6. Покажіть адміністративно-територіальний поділ України.
7. Чи можлива держава без суверенітету?
8. Чи достатніми гарантіями володіє Україна щодо цілісності та недоторканості державних кордонів?
9. Зазначте міста обласного значення на території Херсонської області.
10. Яке співвідношення між категоріями "територіальний поділ" та "територіальний устрій"?
11. Чи є Україна унітарною державою за типом адміністративно-територіального устрою?
12. Які види публічної влади представлені на рівні області?
13. Які види публічної влади представлені на рівні району?

14. Висвітліть адміністративно-територіальний устрій України в Литовсько-польську добу?
15. У чому полягали головні особливості полково-сотенного адміністративно-територіального устрою України в добу Гетьманщини?
16. Яким був адміністративно-територіальний устрій України у складі Російської імперії?
17. Чи варто було б закріпити в Україні перелік областей?
18. Чи можлива Федеративна республіка Україна?
19. Чи може Україна вступити до ЄС без процедури референдуму?
20. Чи потрібна Україні територіальна реформа?
21. Назвіть кілька концептуальних документів та їх розробників, що визначають перспективи реформування адміністративно-територіального устрою в Україні.
22. Розкрийте роль віче в організації місцевого самоврядування в добу Київської Русі.
23. У чому полягала роль магдебурзького права в розвитку місцевого самоврядування в Україні в Литовсько-польську та Козацьку добу?
24. Розкрийте сутність земської та міської реформ в Україні?
25. Висвітліть характерні особливості розвитку місцевого самоврядування в Україні в період революції 1917–1920 рр.
26. Назвіть основні форми прямого волевиявлення громадян.
27. Які органи влади уповноважені надавати право на проведення місцевих референдумів?
28. Проаналізуйте значення Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.
29. Розкрийте структуру місцевого самоврядування.
30. Чи формує Київрада власний виконавчий орган?
31. Дайте визначення поняття “територіальна громада”.
32. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
33. Розкрийте функції муніципальних фінансів.
34. Які ви знаєте основні доходи муніципальних бюджетів?
35. Назвіть основні видатки муніципальних бюджетів.

36. Що таке міжбюджетні відносини?
37. Розкрийте структуру компетенції місцевого самоврядування.
38. Яким чином компетенція місцевого самоврядування розглядається в Європейській Хартії місцевого самоврядування?
39. Що є підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою?
40. Чому залишаються неврегульованими питання щодо відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за виконання делегованих їм окремих повноважень органів виконавчої влади?
41. Розкрийте сутність поняття "управління містом".
42. Яким чином здійснюється управління міським господарським комплексом?
43. Дайте класифікацію міст.
44. Висвітліть характерні особливості стратегічного планування соціально-економічного розвитку міст.
45. Розкрийте сутність поняття регіональне управління.
46. Схарактеризуйте територіальні основи регіонального управління.
47. Розкрийте сутність регіону з позицій економічного аналізу.
48. Дайте класифікацію регіональних систем.
49. У чому полягає зміст концепції регіональної політики в Україні?
50. Покажіть світові моделі місцевого управління.
51. Висвітліть характерні особливості регіонального управління в США.
52. Яким чином здійснюється регіональне управління у Франції?
53. Розкрийте сутність державного управління.
54. Виділіть головні ознаки державного управління.
55. У чому полягає контрольна діяльність Президента України?

56. Розкрийте структуру судової системи України.
57. Які повноваження має Верховна Рада України?
58. Окресліть систему органів виконавчої влади в Україні.
59. Які Ви знаєте типи посад в державному управлінні?
60. Розкрийте правовий статус державного службовця.

Література

Основна

1. *Бабаєв В. М.* Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти: монографія / В. М. Бабаєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2010. — 306 с.
2. *Крегул І. Ю.* Правове забезпечення державного управління: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни / І. Ю. Крегул. — К.: КНЕУ, 2005. — 208 с.
3. *Журавський В. С.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, Н. Ярмиш. — К.: Концерн "Вид. Дім "Ін Юре", 2003. — 672 с.
4. *Іжа М. М.* Організаційно-правові засади державного управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Т. І. Пахомова, Я. О. Різникова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр., каф. держ. упр. і місц. самоврядування. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2008. — 310 с.
5. *Закон* України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. № 280/97–ВР // ВВР України. — 1997. — Ст. 170.
6. *Закон* України "Про місцеві державні адміністрації" від 09.04.1999 р. № 586–IV // ВВР України. — 1999. — № 20–21. — Ст. 190.
7. *Клюшниченко Є. Є.* Управління містом: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Є. Є. Клюшниченко; Київ. нац. ун-т будівництва і архітектури. — К.: КНУБА, 2003. — 260 с.
8. *Конституція* України: прийнята 28 червня 1996 р. Закон від 28.06.1996 р. № 254–к /97–ВР // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 142.
9. *Кравченко В. В.* Муніципальне право України: навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. — К.: Атіка, 2003. — 672 с.
10. *Лазор О. Д.* Територіальна організація влади в Україні: навч. посіб. / О. Д. Лазор [та ін.]; Львів. регіональний ін-т держ. управ-

ління Національної академії держ. управління при Президентові України. — К.: Дакор, 2007. — 576 с.
11. *Малиновський В. Я.* Територіальна організація влади в Україні: концептуальні засади трансформації: монографія / В. Я. Малиновський. — Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2010. — 451 с.
12. *Наконечний В. В.* Управління містом: теоретико-методологічний вимір: монографія / В. В. Наконечний; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. — Х.: [б. в.], 2012. — 263 с.
13. *Регіональне* управління: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. регіон. упр., місц. самоврядування та упр. містом; [авт.-упоряд.: Ю. В. Ковбасюк та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. — К.: НАДУ, 2014. — 513 с.
14. *Саханенко С. Є.* Територіальна організація влади в Україні: навч.-метод. посіб. / С. Є. Саханенко, М. П. Попов, О. І. Чебан; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон ін-т держ. упр. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2011. — Ч. 1: Територіальні основи публічної влади в Україні. — 278 с.
15. *Територіальна* організація влади в Україні: статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / уклад. О. М. Семьоркіна [та ін.]; ред. А. П. Заєць. — К.: Вид. Дім “Ін Юре“, 2002. — 928 с.
16. *Управління* сучасним містом: підручник / О. В. Берданова [та ін.]; ред. В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий; Нац. академія держ. управління при Президентові України. — К.: НАДУ, 2008. — 632 с.
17. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2015. — 234 с.

Додаткова

18. *Батанов О. В.* Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: монографія / О. В. Батанов [За заг. ред. В. Ф. Погорілка]. — К.: Концерн “Вид. Дім “Ін Юре“, 2003. — 512 с.
19. *Батанов О. В.* Територіальна громада — основа місцевого самоврядування в Україні: монографія / О. В. Батанов. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. — 260 с.

20. *Бедрій Р. Б.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / Р. Б. Бедрій, С. Я. Бурда. — Л.: Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2012. — 124 с.
21. *Гошко А.* Оцінка діяльності місцевих органів самоврядування: монографія / А. Гошко. — К.: Вид-во УАДУ, 1998. — 154 с.
22. *Гошко А.* Стратегія і тактика планування діяльності органів місцевого самоврядування / А. Гошко. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 180 с.
23. *Делія Ю. В.* Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / Ю. В. Делія. — Донецьк, 2004. — 280 с.
24. *Державне* управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. — К.: КНЕУ, 2005. — 480 с.
25. *Ківалов С. В.* Адміністративне право України: навч. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова; Нац. ун-т "Одеськ. юрид. акад". — 6-те вид., стер. — О.: Фенікс, 2012. — 399 с.
26. *Крупчан О. Д.* Організація виконавчої влади в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О. Д. Крупчан; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". — Х., 2013. — 40 с.
27. *Організація* місцевої влади в Україні: сучасний стан та перспективи: матеріали соціол. опитування та рек. міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми реформування місцевого самоврядування України в контексті наближення до європейських стандартів", м. Харків, 28 жовтня 2009 р. / Координатор проектів ОБСЄ в Україні, НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України; ред. кол. Ю. П. Битяк. — Х.: [НДІ держ. будівництва та місц. самоврядування АПрН України], 2009. — 29 с.
28. *Саханенко С. Є.* Політичне управління містом в умовах самоврядування / С. Є. Саханенко; Українська академія держ. управління при Президентові України. Одеський філіал. — О.: ОФ УАДУ, 2001. — 380 с.
29. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика: навч. посіб. / В. В. Утвенко. — К.: ДП "Вид. Дім "Персонал", 2011. — 140 с.
30. *Швець І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / І. Ю. Швець, Ю. Ю., Швець. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. — 239 с.

12. Навчальна програма дисципліни “PR-технології в публічному управлінні” (А. М. Шаповалова)

Пояснювальна записка

У період розвитку ринкової економіки та демократичного суспільства в Україні конкуренція у комунікативному полі зумовлює необхідність посилення відкритості діяльності органів публічного управління, політичних партій та громадських діячів у галузі зв’язків з громадськістю, використання стратегічного маркетингового підходу щодо їх організації. Таким чином, проблема вдосконалення зв’язків з громадськістю суб’єктів політики одержує на сучасному етапі пріоритетного значення.

Предметом вивчення дисципліни “PR-технології в публічному управлінні” є відносини в організації щодо перетворення інформаційних ресурсів у спеціальний продукт — стійкі інформаційні зв’язки з суб’єктами ділового оточення, які мають сформувати сприятливе середовище для державного урядовця, підприємства, яке динамічно розвивається, або для політика, який активно діє в електоральній площині.

Мета курсу: сформувати компетенції щодо загальної професійної підготовки за напрямами діяльності (інформаційно-творчої, соціально-психологічної, інформаційно-комунікаційної, інформаційно-управлінської, аналітичної, культурної, інформаційно-соціологічної, науково-дослідної), а також розширити та поглибити знання студентів в теорії і практики зв’язків з громадськістю.

Завдання дисципліни:

- визначити зв’язки з громадськістю як один з основних стратегічних маркетингових напрямів діяльності в публічному управлінні;
- показати основну специфіку PR-управління відносно інших сфер діяльності;
- обґрунтувати необхідність вибору різних видів комунікацій в PR-роботі;

- сформулювати основні напрями PR-діяльності (формування іміджу, організація специфічних подій, лобіювання, управління у кризових умовах, відносини зі ЗМІ та ін.);
- сформувати необхідні знання та вміння підготовки інформаційних матеріалів;
- ознайомити з процесом розробки стратегії і тактики зв'язків з громадськістю;
- визначити сучасні проблеми в управлінні процесом зв'язків з громадськістю;
- забезпечити засвоєння студентами основ управління процесом PR;
- навчити студентів впровадженню у практику соціальних технологій, спрямованих на удосконалення взаємодії різних спільнот в українському суспільстві;
- засвоїти методику створення іміджу та методи PR у виборчих кампаніях;
- сформувати навички зв'язків із засобами масової інформації для поширення даних соціологічних досліджень;
- визначити головні форми соціологічного інформування населення;
- розробити технологію соціологічного консультування управлінських кадрів.

Тематичний план дисципліни
"PR-технології в публічному управлінні"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль І. Теоретичні аспекти паблік рилейшнз
1	Поняття паблік рилейшнз
2	Історія зв'язків з громадськістю
3	Методологія і методика зв'язків з громадськістю
4	Інструментарій зв'язків з громадськістю
5	Управління процесом паблік рилейшнз
6	Базові документи по зв'язкам з громадськістю
7	Документи органів публічного управління по зв'язках з громадськістю

1	2
8	Види та методика роботи з зовнішніми документами
	Змістовий модуль II. Еволюція та наукові основи PR
9	PR у функціональній структурі органів публічного управління
10	Інституціалізація PR-становлення та розвиток
11	Громадська думка і PR
12	Цільові групи громадськості у публічному управлінні
13	Планування процесу PR у державних установах
	Змістовий модуль III. Практичні аспекти паблік рилейшнз у публічному управлінні
14	Створення сприятливого середовища для управлінських рішень
15	Іміджмейкінг як одне з завдань паблік рилейшнз
16	Створення іміджу в публічному управлінні
17	Конструювання іміджу політичних діячів та політичних партій
18	Спеціальні методи зв'язків з громадськістю
19	Технологія застосування спеціальних методів у PR
20	Благодійність у публічному PR
21	PR у кризовій ситуації
	Змістовий модуль IV. Практичні аспекти паблік рилейшнз у політичній сфері
22	Використання PR у суспільно-політичній сфері
23	PR у внутрішній політиці
24	PR у зовнішній політиці
25	Сутність, методи, практика лобіювання
26	Лобіювання законодавчого процесу
27	Організація виборчих кампаній
28	Дослідження у виборчих кампаніях
29	Зв'язки органів державного управління із засобами масової комунікації
30	Основні форми та засоби взаємодії PR та ЗМІ

Зміст дисципліни
"PR-технології в публічному управлінні"

Змістовий модуль I. Теоретичні аспекти паблік рилейшнз

Тема 1. Поняття паблік рилейшнз

Предмет паблік рілейшнз. Принципи, правила і функції зв'язків із громадськістю. Поняття та зміст PR. Основні на-

прямки PR. PR-акція, PR-кампанія, PR-обстановка. Різноманіття визначень PR. Компоненти і параметри PR-повідомлень.

Підвищення ролі зв'язків з громадськістю в умовах ринкової економіки та демократичного державного устрою.

Структура органів публічного управління, її вплив на організацію зв'язків з громадськістю. Головні проблеми публічного управління. Переваги та недоліки публічного PR. Функції та завдання зв'язків з громадськістю в публічному управлінні.

Література: основна [1; 3; 4; 7; 10–12; 16; 24];
додаткова [1; 3; 6; 10]

Тема 2. Історія зв'язків з громадськістю

Елементи управлінського PR у Стародавньому світі. Монументальна пропаганда, ораторське мистецтво, маніпулювання громадською думкою. PR в епоху середньовіччя й у Новий час. Безпосередня демократія, інформаційні мережі, політичні та військові акції. Методи впливу на громадськість імператорів Візантії. Інформаційні війни.

Передумови й умови зародження професійного PR у державному управлінні. Відкриття у справі зв'язків з громадськістю у США та Англії. Зв'язки з громадськістю у тоталітарних державах.

Основні напрями PR у XIX ст. Приклади забезпечення за його допомогою успішних управлінських рішень. Роль PR у двох світових війнах. Тенденції розвитку урядових зв'язків з громадськістю у XX – на початку XXI ст.

Література: основна [13; 14; 17; 18; 22; 33; 35; 37];
додаткова [36; 37; 41; 42; 48; 49]

Тема 3. Методологія і методика зв'язків із громадськістю

Правове забезпечення зв'язків із громадськістю в Україні. Характеристика основних законодавчих актів. Групи і рівні громадськості. Внутрішня та зовнішня громадськість у державному PR. Групи громадськості за інтересами.

Порівняльна характеристика зв'язків із громадськістю, пропаганди і реклами. "Чорна", "біла" та "сіра" пропаганда. Проблема аудиторії в масовій комунікації. Головні помилки при виборі аудиторії.

Якості PR-професіонала. Кодекс професійної етики PR. Афінський та Лісабонський кодекси.

Література: основна [25; 28; 33; 35; 38];
додаткова [36; 38; 39; 41; 48; 49]

Тема 4. Інструментарій зв'язків з громадськістю

Інструментарій зв'язків із громадськістю в публічному управлінні. Класифікація інструментарію за засобом та формою транслювання повідомлення. Використання в PR друкованих і електронних ЗМІ. Етапи розвитку теми у засобах масової інформації.

Державні органи та служби зі зв'язків з громадськістю. Відділ преси, прес-центр, прес-аташе. Прес-служба, її діяльність та функції. Значення реагуючої та попереджувальної функції. Прес-секретар, його обов'язки і якості. Вимоги до роботи прес-секретаря.

Принципи та мета PR-діяльності в публічному управлінні.

Література: основна [22; 23; 25–27; 34; 39];
додаткова [23; 27; 28; 34–37]

Тема 5. Управління процесом паблік рилейшнз

Характеристика зв'язків з громадськістю як відкритої системи. Теорія управління PR. Якості управлінця у зв'язках з громадськістю: стратегічне мислення, розуміння реальних потреб, чітке формулювання завдань, здатність до вимірювання результатів. Етапи вирішення PR-проблеми: використання засобів комунікації; ефективність комунікації; складання повідомлення. Аналіз ситуації, трансформація інформації в програму діяльності, досягнення конкретних змін. Періодична корекція курсу з урахуванням зворотної інформації.

Моніторинг соціального оточення. Тактика поширення й ефективність PR-повідомлень.

Література: основна [5; 6; 8; 9; 24; 27; 28];
додаткова [30; 33; 34; 37; 39; 40]

Тема 6. Базові документи по зв'язкам з громадськістю

Обрання предмета для повідомлення. Розробка ключових ідей. Визначення обсягу, формату, призначення та мети матеріалу, вибір цільової аудиторії, оригінальність повідомлення. Категорія ЗМІ, конкретний носій інформації, варіанти розміщення, інтенсивність подання інформації, складання календарного плану.

Базові PR-документи у відносинах зі ЗМІ: прес-реліз, інформаційний лист, фактична довідка, біографія, заява для преси, прес-кит, цікава стаття, "випадок з життя", авторська стаття, оглядова стаття, інтерв'ю.

Прес-реліз як головний інструмент у зв'язках з громадськістю. Його складові, роль заголовку, зовнішній вигляд, основні питання. Приклади успішних прес-релізів.

Базові PR-документи у відносинах з партнерами і клієнтами: брошури, флаєри, річний звіт. Структура річного звіту, роль PR-спеціалістів у його складанні. Цільові групи для річного звіту.

Література: основна [18–20; 23; 26; 27; 30];
додаткова [23; 25; 29; 31; 33; 35]

Тема 7. Документи органів публічного управління по зв'язках з громадськістю

Державні PR-документи: виступи, комюніке, звернення, ноти, меморандуми, договори.

Корпоративні PR-документи компанії: корпоративні видання, корпоративні газети і журнали.

Документи органів місцевого самоврядування: звіти, результати громадських слухань, резолюції обговорень.

Оцінка ефективності PR-повідомлень. Фактичні результати, вплив на ставлення до організації, ступінь реалізованості

завдань, що ставилися. Соціальна ефективність PR-діяльності як головний зміст зв'язків з громадськістю у державному управлінні.

Література: основна [35–39];
додаткова [16–21; 23]

Тема 8. Види та методика роботи з зовнішніми документами

Види опитувань громадян, характер роботи за їх результатами. Попередні опитування як засіб ефективного управління.

Скарги як джерело оперативної інформації. Методи роботи зі скаргами. Аналіз судових рішень з цивільних справ.

Листи громадян до засобів масової інформації, їх використання в управлінській діяльності. Інформація у соціальних мережах, її специфічність та особливості користування.

Індивідуальні та колективні звернення громадян, їх розглядання в органах публічного управління та реакція на них.

Методи оцінки ефективності роботи органів управління залежно від обсягу та характеру зовнішніх документів.

Література: основна [1; 3; 5; 33; 35–38];
додаткова [6; 7; 9; 12–14]

Змістовий модуль II. Еволюція та наукові основи PR

Тема 9. PR у функціональній структурі органів публічного управління

Головні підходи до формування прес-служби в публічному управлінні.

Основні сфери PR-діяльності: професійні поняття, термінологія, завдання та вимоги. Функції та роль PR-фахівця у державному управлінні. Основні професійні вимоги до PR-фахівця у комерційних та некомерційних установах.

PR-фахівець у політиці. Організаційна структура PR-служби. Служба PR в роботі з персоналом та керівництвом.

Переваги створення PR-служби. PR-служба в органах державної влади. Консультативна PR-фірма.

Призначення соціологічних досліджень в PR. Види досліджень. Проблеми кількісної та якісної репрезентації. Умови надійності опитувань.

Література: основна [16–18; 27–29; 32; 39];
додаткова [4; 5; 7; 11; 15; 17]

Тема 10. Інституалізація GR: становлення та розвиток

Специфіка проявів GR в різні історичні періоди. "Батьки-засновники" GR. Основні віхи інституалізації GR. Становлення GR в Україні. Етапи еволюції та майбутнє GR. Професійні видання. Професійні об'єднання GR-фахівців.

Досвід зв'язків з громадськістю демократичних урядів світу. Зв'язки з громадськістю тоталітарних режимів.

Література: основна [20; 23; 31; 33; 35–38];
додаткова [6; 7; 12; 13; 17; 21]

Тема 11. Громадська думка і PR

Громадськість та її різновиди. Громадськість як соціальне явище. Громадськість за межами організації. Зміни у соціальній структурі сучасного суспільства та їх вплив на стан громадської думки.

Поняття громадськості у різні історичні періоди. Формування думок та задоволення очікувань громадськості. Типи соціологічних досліджень громадської думки.

Література: основна [12; 14; 21; 27; 31; 38];
додаткова [43; 46–48]

Тема 12. Цільові групи громадськості в публічному управлінні

Значення громадської думки для практики паблік рилейшнз. Головні ознаки громадської думки. Специфіка цільо-

вої аудиторії в публічному управлінні. Визначення цільових груп громадськості для організації. Індекс пріоритетності. Референтні групи, цільові аудиторії та їх формування.

Свідомий та стихійний вплив держави на громадську думку. Методи створення соціальної бази влади, поняття провладних груп громадськості.

Література: основна [3; 5; 6; 15; 18; 20; 25; 44]; додаткова [21; 23; 29; 33]

Тема 13. Планування процесу PR у державних установах

Планування в PR: визначення проблеми, планування та програмування, дія та комунікація, оцінка програми. Стратегічне планування. Види та особливості тактичного планування. Планування стандартних подій. Особливості планування нестандартних подій.

Оцінка ефективності PR-кампанії. Основні складові PR-оцінки. Контент-аналіз, опитування громадської думки, оцінка ефективності спеціально підготовлених подій.

Література: основна [1; 2; 4; 9; 10; 12; 17; 37; 43]; додаткова [28; 35; 39; 44]

Змістовий модуль III. Практичні аспекти паблік рилейшнз у публічному управлінні

Тема 14. Створення сприятливого середовища для управлінських рішень

Методи підготовки громадської думки при прийнятті “непопулярних” рішень. “Кредит довіри” у внутрішній та зовнішній політиці.

Використання статистичних даних при формуванні позитивного ставлення до урядових заходів. Соціальна злагода як засіб і мета управлінських рішень.

Визначення рівня стабільності суспільства соціологічними засобами. Постійний моніторинг громадської думки.

Політичні акції, спрямовані на підтримку населенням дій влади.

Література: основна [3; 5; 22; 34; 36; 38];
додаткова [7; 16; 19; 22]

Тема 15. Іміджмейкінг як одне із завдань паблік рилейшнз

Імідж та його природа. “Анатомія” іміджу. PR-реклама іміджу.

Специфіка корпоративного іміджу. PR у корпоративному просторі. Конструювання іміджу: місія, бачення, корпоративна філософія. Історія-легенда. Корпоративні кодекси. Віртуальні персонажі. Зовнішнє оточення.

Стосунки з персоналом та громадськістю як засіб формування зовнішнього та внутрішнього образу корпорації. Фірмовий стиль. Загальна логіка дій по створенню та розвитку фірмового стилю. “Слоган” як елемент корпоративної конструкції.

Моніторинг, прогноз та своєчасне коректування іміджу.

Література: основна [1; 13; 17; 24; 30; 39];
додаткова [2; 4; 13]

Тема 16. Створення іміджу в публічному управлінні

Проблеми публічного іміджмейкінгу як напряму PR. Основні компоненти іміджу. Планування PR-кампанії в іміджмейкерстві. Позиціювання, підвищення іміджу, дистанціювання від конкурентів, “контрреклама”.

Категорії об’єктів іміджмейкерства. Методи формування образу: приєднання клієнта, вкладена дія, зміна каналу сприйняття, “диво”, натяк, модель експериментального неврозу.

Психологічні аспекти створення образу. Розкручування нового бренда (основні кроки).

Література: основна [17; 25; 26; 30; 33; 34];
додаткова [4; 8; 9; 24; 31]

Тема 17. Конструювання іміджу політичних діячів та політичних партій

Ознаки виборчих кампаній в Україні. Етапи формування іміджу в політику. Моделі політичних іміджів. Компоненти іміджу політичних партій. Пам'ятка для кандидата при роботі з журналістами.

Література: основна [13; 25; 29; 33; 40];
додаткова [3; 4; 28]

Тема 18. Спеціальні методи зв'язків із громадськістю

Специфічні прийоми PR у відносинах із пресою: створення медіа-істеблішмента, "тіньові зустрічі" з лідерами, "злив" інформації. "Чорний піар".

Організація роботи з громадськістю. Прес-конференція, брифінг, презентація, "паблік-тури", дні "відкритих дверей".

Література: основна [3; 20; 34; 38; 44];
додаткова [11; 14; 17; 21; 23]

Тема 19. Технології застосування спеціальних методів у PR

Приклади PR-проектів у різних країнах світу. Формування журналістського оточення. Підготовка та проведення прес-конференції. Презентація державного, соціального або політичного проекту. Використання та види соціальної реклами.

Роль ораторського мистецтва для державного діяча. Приклади вдалих промов у сучасному світі, їх вплив на ставлення до політика.

Література: основна [7; 8; 10; 13; 14; 17; 19; 27];
додаткова [2; 4; 11; 12; 30]

Тема 20. Благодійність у публічному PR

Благодійність (патронаж, спонсорство). Характеристика спонсорів. Лобіювання закрите і відкрите.

Патронаж як головна форма державної благодійності, його ознаки. Фінансова та організаційна підтримка. Патронаж організацій, установ, окремих осіб та заходів.

Література: основна [1; 6; 10; 13; 14];
додаткова [25; 39; 40; 43; 44]

Тема 21. PR у кризовій ситуації

Типи кризових ситуацій. "Відоме-невідоме" і "невідоме-невідоме". Елементи кризового управління. Єдність інформаційної політики в екстремальних ситуаціях. Засоби зв'язку та надійне обладнання. Ключовий персонал.

Тактика антикризового PR. Перевірка інформації, її централізація, співчуття потерпілим, боротьба з чутками, підтримка третіх осіб, співробітництво зі ЗМІ, присутність на місці події, залучення вищого керівництва, супроводження репортерів, постійний моніторинг ситуації.

Приклади успішних та невдалих антикризових кампаній.

Література: основна [1; 7; 13; 16; 21; 42];
додаткова [24; 27; 32; 35; 38; 40; 43]

Змістовий модуль IV. Практичні аспекти паблік рилейшнз у політичній сфері

Тема 22. Використання PR у суспільно-політичній сфері

Закордонні технології політичного PR і їх вітчизняна інтерпретація. Вибір кандидата. Планування виборчої кампанії, її основні заходи. Політична режисура. Тенденції сучасних виборчих кампаній.

Література: основна [2; 5; 7; 10; 12; 13; 15; 18; 21; 33; 35];
додаткова [16–20; 25]

Тема 23. Паблік рилейшнз у внутрішній політиці

Реалізація зв'язків з громадськістю у Верховній Раді, Кабінеті Міністрів, міністерствах. Джерела інформації для органів публічного управління.

Реалізація зв'язків з громадськістю в обласних, районних, міських державних адміністраціях, та органах місцевого самоврядування. Джерела інформації для органів місцевого самоврядування.

Принципові розбіжності у зв'язках з громадськістю на вищому та місцевому рівнях.

Література: основна [3; 5–7; 12; 13; 17; 23; 29; 30; 37]; додаткова [7; 8; 11; 18; 27; 30]

Тема 24. Паблік рилейшнз у зовнішній політиці

Проблеми формування позитивного іміджу країни. Задачі України в зовнішній інформаційній політиці. Стереотипи, необхідність їхнього руйнування.

Кризове управління і "відповідь на виклик" у міжнародних відносинах. Публічний імідж і PR. Публічний брендінг у мережі Інтернет. Проблеми публічного брендінгу і завдання України.

Література: основна [1; 6; 11–14; 29; 39; 41]; додаткова [3; 5; 21; 34; 35]

Тема 25. Сутність, методи, практика лобіювання

Сутність лобізму. Походження та історія лобізму. Правові основи лобізму. Зміст роботи лобістів. Покращання стосунків з суспільством, контроль за державними установами, залучення виборців до управління, вплив на законодавство, своєчасне інформування законодавців.

Підготовка до лобіювання. Безпосереднє лобіювання. Опосередковане лобіювання. Методи лобіювання.

Література: основна [10; 13; 26; 30; 37; 40; 42]; додаткова [28; 32; 34; 38]

Тема 26. Лобіювання законодавчого процесу

Джерела інформації. Особисте спілкування із законодавцями. Організація заходів, подання матеріалів, пропозиція тексту закону або постанови, надання авторитетних свідоцтв, обмін інформацією, відвідування громадських заходів.

Демонстрація соціальної вагомості позиції, потенційний інтерес виборців, наслідки пропозиції законодавчого характеру.

Етапи проходження законопроекту, засоби впливу на кожному з них.

Література: основна [17; 28; 37; 39; 41; 42];
додаткова [35; 45; 48; 49]

Тема 27. Організація виборчих кампаній

Загальні принципи організації виборчої кампанії. Підготовка кандидата. Організаційні схеми виборчої кампанії. Спеціальні програми в ході виборчої кампанії. Універсальна система PR-дій RACE-дослідження, планування, комунікація та оцінка на виборах.

Література: основна [1; 24; 27; 32; 34];
додаткова [10; 30; 33; 41; 43; 44]

Тема 28. Дослідження у виборчих кампаніях

Дослідження у виборчій кампанії: первинний аналіз та формалізовані соціологічні дослідження. Зміст та призначення анкети. Моніторинг ЗМІ. Планування виборчої кампанії: розробка концепції та робочого плану. PR-конструювання виборчої кампанії. Особливості управління свідомістю. Особливості українських виборчих кампаній.

Література: основна [1; 10; 24; 27; 29; 32; 34];
додаткова [8; 10; 30; 33; 37; 41; 43–45; 47]

Тема 29. Зв'язки органів публічного управління із засобами масової комунікації

Стосунки зі ЗМІ — найважливіша складова PR. Функції PR-фахівця — відповідального за зв'язки з пресою. Моніторинг інформації. Відносини PR та журналістики.

Література: основна [7; 8; 11; 14; 17];
додаткова [42; 46–49]

Тема 30. Основні форми та засоби взаємодії PR та ЗМІ

Електронні та аудіовізуальні комунікації в PR. Сервери вищих державних органів, окремих міністерств, правила їх оформлення та ведення. Інтерактивність як принципова риса зв'язків з громадськістю в публічному управлінні.

Загальні правила підготовки PR-текстів. Види матеріалів для розповсюдження. Вимоги до підготовки прес-релізу. Медіакарта та медіалист. Медіарекламування. Новинові PR-заходи.

PR-кампанія в Інтернеті. Використання Інтернет-пошти в PR-кампанії.

Література: основна [2; 8; 12; 13; 16; 18; 21; 23; 30];
додаткова [4; 5; 14; 15; 20; 26; 30; 39]

Плани семінарських занять

Тема 1. Поняття паблік рилейшнз. Історія зв'язків з громадськістю

1. Визначення паблік рилейшнз.
2. Паблік рилейшнз і близька до них діяльність:
   – паблісіті (незалежна інформація);
   – реклама;
   – просування (промоушн).
3. Принципи і функції паблік рилейшнз.
4. Історія PR:
   а) джерела PR;
   б) етапи становлення і розвитку PR;
   в) причини зародження професійного PR;
   г) PR в Україні.

Література: основна [1; 3; 4; 7; 10–14; 16–18; 22; 24; 33; 35; 37];
додаткова [1; 3; 6; 10; 36; 37; 41; 42; 48; 49]

Тема 2.Методологія і методика зв'язків з громадськістю. Інструментарій зв'язків з громадськістю

1. Громадськість у сфері PR.
2. Майстерність комунікації.
3. Етика паблік рилейшнз (Афінський і Лісабонський кодекси).
4. PR у структурі організації:
   – прес-секретар;
   – прес-служба;
   – спічрайтер;
   – спіндоктор.

Література: основна [25; 28; 33; 35; 38];
додаткова [36; 38; 39; 41; 48; 49]

Тема 3. Громадська думка і PR. Управління процесом PR

1. Значення та головні ознаки громадської думки.
2. Референтні групи, цільові аудиторії та їх формування.
3. Типи соціологічних досліджень громадської думки.
4. Планування в PR.
5. Планування стандартних та нестандартних подій.
6. Оцінка ефективності PR-кампанії.

Література: основна [5; 6; 8; 9; 24; 27; 28];
додаткова [30; 33; 34; 37; 39; 40]

Тема 4. Управління процесом паблік рилейшнз. Базові документи по зв'язках із громадськістю

1. Теорія управління PR.
2. Етапи вирішення PR-проблеми:
   – використання засобів комунікації;
   – ефективність комунікації;
   – складання повідомлення;
   – тактика поширення повідомлень.
3. Документація по зв'язках із громадськістю:
   – прес-реліз;

– інтерв'ю;
– брошура.

Література: основна [18–20; 23; 26; 27; 30; 35–39]; додаткова [16–21; 23; 25; 29; 31; 33; 35]

Тема 5. Формування іміджу як одне з завдань паблік рилейшнз

1. Імідж і його природа.
2. Іміджмейкер як професія.
3. Планування PR-кампанії в іміджмейкерстві.
4. Практична частина:
   – план "розкручування" нового бренда;
   – складання PR-документів.

Література: основна [1; 13; 17; 24–26; 30; 33; 34; 39]; додаткова [2; 4; 8; 9; 13; 24; 31]

Тема 6. Спеціальні методи зв'язків із громадськістю. PR у кризовій ситуації

1. PR у кризових ситуаціях:
   – типологія криз;
   – управління в умовах кризи;
   – комунікація в кризових умовах.
2. Лобіювання, його методи.
3. Благодійність — типи, форми, напрями.
4. Практична частина:
   – "відповідь на виклик" у діяльності фірми;
   – варіанти дій в екстремальних ситуаціях.

Література: основна [1; 7; 13; 16; 21; 42]; додаткова [24; 27; 32; 35; 38; 40; 43]

Тема 7. Використання PR у суспільно-політичній сфері. Паблік рилейшнз у зовнішній політиці

1. Виборча кампанія:
   – загальні принципи;

– підготовка кандидата;
– штатна команда;
– організаційні схеми;
– стратегія і тактика виборчої кампанії;
– активізація явки виборців.

2. Міжнародні проекти по впливу на суспільну думку.
3. Практична частина:
   – стереотипи стосовно держав і народів;
   – інформаційне забезпечення у виборчій кампанії;
   – брендінг України;
   – "відповідь на виклик" у міжнародних відносинах.

Література: основна [2; 5; 7; 10; 12; 13; 15; 18; 21; 33; 35]; додаткова [16–20; 25]

Тема 8. Зв'язки із засобами масової комунікації

1. Функції PR-фахівця — відповідального за зв'язки з пресою.
2. Основні форми та засоби взаємодії PR та ЗМІ.
3. Загальні правила підготовки PR-текстів.
4. PR-кампанія в Інтернеті.

Література: основна [2; 7; 8; 11–14; 16–18; 21; 23; 30]; додаткова [4; 5; 14; 15; 20; 26; 30; 39; 42; 46–49]

Питання для самоконтролю

1. Що таке "паблік рилейшнз"?
2. Чому, на ваш погляд, існує так багато визначень PR?
3. Проаналізуйте принципи PR.
4. Яке значення мають зв'язки з громадськістю в умовах ринкової економіки?
5. Назвіть основні принципи комунікативної політики.
6. Сформулюйте функції зв'язків із громадськістю.
7. Наведіть приклади зв'язків із громадськістю в українській історії.

8. Які соціально-економічні проблеми сприяли формуванню PR як професії?
9. За якими напрямами розвивався PR у XIX ст.?
10. Чи достатня правова підстава діяльності по зв'язках із громадськістю в Україні? Обґрунтуйте.
11. Схарактеризуйте основні групи громадськості. Яке значення має сегментована аудиторія для зв'язків із громадськістю?
12. Якими особистісними якостями повинен володіти PR-фахівець і чому?
13. Схарактеризуйте основний інструментарій зв'язків із громадськістю.
14. Які особливості друкованих ЗМІ сприяють здійсненню PR-діяльності?
15. Яка специфіка співробітництва PR-компаній з електронними ЗМІ?
16. Схарактеризуйте форми підрозділів, що виконують інформаційно-комунікативні функції.
17. У чому полягають обов'язки прес-секретаря?
18. Проаналізуйте функції прес-служби.
19. Які основні задачі виконують PR-документи?
20. Які основні принципи тактики поширення PR-повідомлень?
21. Назвіть три умови підготовки ефективного прес-релізу.
22. З яких частин складається інформаційний лист?
23. У чому особливості фактичної довідки як PR-документа?
24. У яких випадках використовується такий документ, як біографія?
25. Коли робиться заява для преси?
26. У чому специфіка прес-киту?
27. Проаналізуйте різні види інтерв'ю.
28. Проаналізуйте варіанти оцінки ефективності PR.
29. Що таке "імідж"?
30. Які показники іміджу фірми?
31. Схарактеризуйте компоненти фірмового стилю як елемента іміджу.

32. У чому значення торговельної марки?
33. Які задачі PR-кампанії в іміджмейкерстві?
34. Проаналізуйте закономірності формування позитивного іміджу.
35. Яке головне призначення іміджмейкерства?
36. Цілі PR-заходів в іміджмейкінгу.
37. Назвіть основні методи формування образа.
38. Згадайте основні “кроки” по розкручуванню нового бренда.
39. Проаналізуйте специфічні прийоми роботи піарщиків із пресою.
40. Як організуються прес-конференції?
41. Які цілі ставляться організаторами презентацій?
42. Що включає поняття “благодійність“?
43. Назвіть основні типи спонсорства.
44. Що таке лобізм?
45. У чому особливості вітчизняного лобізму?
46. Назвіть основні типи кризових ситуацій.
47. Що собою представляють елементи кризового управління?
48. Дайте оцінку кожному пункту плану дій у кризовій ситуації.
49. З яких заходів складається план виборчої кампанії?
50. Порівняйте політичні кампанії в Україні до і після “жовтогарячої революції“.
51. Які кроки необхідно зробити, щоб підняти рейтинг політика?
52. Схарактеризуйте компоненти моделі іміджу політичної партії.
53. Назвіть основні види символів, які використовуються у політичній діяльності.
54. Дайте визначення зв’язків із громадськістю в зовнішньополітичній сфері.
55. Схарактеризуйте ключові проблеми зовнішньополітичного PR.
56. Напрями діяльності в галузі зовнішньополітичного PR.

57. Які найбільш розповсюджені помилки у сфері зовнішньополітичного PR?
58. Які кроки в державному брендінгу варто зробити Україні?
59. Наведіть приклади вдалого державного брендінгу та ребрендінгу.
60. Що таке стереотипи у міжнародних відносинах та як вони впливають на зовнішню політику держави?

Література

Основна

1. *Аги У., Камерон Г., Олт Ф., Уилкокс Д.* Самое главное в PR: пер. с англ. / У. Аги, Г. Камерон, Ф. Олт, Д. Уилкокс. — СПб.: Питер, 2004. — 560 с.
2. *Алешина И. В.* Паблик рилейшнз для менеджеров: учебник / И. В. Алешина. — М.: ИКФ "ЭКСМОС", 2003. — 480 с.
3. *Балабанова Л. В., Савельєва К. В.* Зв'язки з громадськістю / Л. В. Балабанова, К. В. Савельєва. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2007. — 394 с.
4. *Богданов Е. Н., Зазыкин В. Г.* Психологические основы "паблик рилейшнз" / Е. Н. Богданов, В. Г. Зазыкин. — 2-е изд. — М.; СПб.: Питер, 2004. — 204 с.
5. *Белов А.* Теория и практика связей с общественностью / А. Белов. — Ростов н/Д, 2005. — 208 с.
6. *Берн Э.* Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений / Э. Берн. — М.: Эксмо–Пресс, 2003.
7. *Блэк С.* Введение в паблик рилейшнз / С. Блэк. — Ростов н/Д, 2005. — 320 с.
8. *Блэк С.* Паблик рилейшнз. Что это такое? / С. Блэк. — М., 1989.
9. *Гамаюнов Б. П., Дятлова Г. Н.* Кураж от продаж. Книга для продавцов и их начальников / Б. П. Гамаюнов, Г. Н. Дятлова. — СПб.: Питер, 2007. — 224 с.
10. *Грин Э.* Креативность в паблик рилейшнз / Э. Грин. — 2-е изд. — СПб.: ИД "Нева", 2004. — 256 с.
11. *Джефкинс Ф., Ядин Д.* Паблик рилейшнз: учеб. пособие для вузов / Ф. Джефкинс, Д. Ядин. — М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2003. — 416 с.

12. *Доти Дороти И.* Паблисити и паблик рилейшнз: пер. с англ. — 2-е изд., стереотип. / И. Дороти Доти. — М.: Информ.-изд. дом “Филинъ”, 1998. — 288 с.
13. *Игнатьев Д., Бекетов А., Сарокваша Ф.* Настольная энциклопедия Public Relations / Д. Игнатьев, А. Бекетов, Ф. Сарокваша. — М.: Альпина Паблишер, 2002. — 229 с.
14. *Катлип Скотт М., Сенте Аллен Х., Бру Глен М.* Паблик рилейшнз. Теория и практика / М. Скотт Катлип, Х. Аллен Сенте, М. Глен Бру. — М.: ИД “Вильямс”, 2000. — 624 с.
15. *Кириллова Н.* Медиа-культура / Н. Кириллова. — М., 2005. — 448 с.
16. *Королько В. Г.* Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика: підручник. — 2-ге вид., допов. — К.: ВД “Скарби”, 2001. — 400 с.
17. *Кошелюк М.* Эффективное PR-мышление. Мастер класс для начинающих и профессионалов / М. Кошелюк. — М.: Альбина бизнес-букс, 2008. — 224 с.
18. *Кривоносов А. Д.* PR-текст в системе публичных коммуникаций. — 2-е изд., доп. / А. Кривоносов. — СПб.: Петербургское Востоковедение, 2002. — 288 с.
19. *Коханов Е. Ф.* Теоретические и методологические основы PR-деятельности (соц. аспект) / Е. Ф. Коханов. — М., 2004. — 202 с.
20. *Кузнецов В. Ф.* Связи с общественностью. Теория и технологии / В. Ф. Кузнецов. — М., 2005. — 300 с.
21. *Макаренко Є. А.* Європейська інформаційна політика / Є. А. Макаренко. — К, 2000. — 368 с.
22. *Мехлер Г.* Власть и магия ПР / Г. Мехлер. — СПб., 2004. — 172 с.
23. *Мей К.* Інформаційне суспільство / К. Мей. — К., 2004. — 220 с.
24. *Моисеев В. А.* PR: теория и практика / В. А. Моисеев. — К., 1999. — 376 с.
25. *Поплавський М. М.* Азбука паблік рилейшнз / М. М. Поплавський. — К., 1997. — 315 с.
26. *Поплавський М. М.* 20 принципів управління, або як керувати собою і людьми / М. М. Поплавський. — К.: Дельта, 2006. — 126 с.
27. *Почепцов Г. Г.* Паблик рилейшнз для профессионалов / Г. Г. Почепцов. — М.: Рефл–бук, Ваклер, 1999. — 624 с.
28. *Почепцов Г. Г.* Паблик рилейшнз, или как успешно управлять общественным мнением / Г. Г. Почепцов. — М., 2004. — 336 с.

29. *Политический* PR / Д. Ольшанский. — СПб.: Питер, 2003. — 544 с.
30. *Примак Т. О.* Практичний ПР / Т. О. Примак. — К.: УАМ, Зовнішня торгівля, 2011. — 240 с.
31. *Психологические* основы “Паблик рилейшинз”. — 2-е изд. / Е. Богданов, В. Зазыкин. — СПб.: Питер, 2003. — 208 с.
32. *Рысев Н. Ю.* Активные продажи. — 2-е изд. / Н. Ю. Рысев.— СПб.: Питер Пресс, 2007. — 414 с.
33. *Сайтел Фрейзер П.* Современные паблик рилейшнз / П. Фрейзер Сайтел. — М.: Консалтинг. группа “Имидж-Контакт”; ИНФА-М, 2002. — 592 с.
34. *Связи* с общественностью: курс лекций / автор-сост. В. Ж. Попов. — Донецк: ДонГУУ, 2008. — 154 с.
35. *Скотт М. Катлип, Аллен Х. Сентер, Глен М. Брум.* Паблик рилейшнз. Теория и практика. — 8-е изд. / Катлип М. Скотт, Сентер Х. Аллен, Брум М. Глен. — М., 2005. — 624 с.
36. *Тихомирова Є.* Зв’язки з громадськістю / Є. Тихомирова. — К., 2001. — 558 с.
37. *Українське* законодавство: засоби масової інформації. — К., 2004. — 368 с.
38. *Чумиков А. Н.* Связи с общественностью: учеб. пособие. — 3-е изд. / А. Н. Чумиков. — М.: Манн, Иванов и Фебер, 2006. — 552 с.
39. *Хейг М.* Электронный Public Relations / М. Хейг. — М.: ФАИР–ПРЕСС, 2002. — 192 с.
40. *Шарков Ф. И.* Паблик рилейшнз / Ф. И. Шарков. — М.: Академ. проект, 2005. — 304 с.
41. *Шипова У. Г.* PR-спільнота на службі Росії / У. Г. Шипова // Радник. — 2004. — № 6.
42. *Енциклопедичний* словник PR та реклами. — М., 2003. — 125 с.
43. *Якокка Л.* Карьера менеджера / Л. Якокка. — М., 1991. — 356 с.
44. *Якушев М. А.* Прес-реліз / М. А. Якушев // PR в Росії. — 2004. — № 1. — С. 37.

Додаткова

1. *Агрессивная* толпа, массовая паника, слухи. Лекции по социальной и полититической психологии / А. П. Назаретян. — СПб.: Питер, 2003. — 192 с.
2. *Антикризисный* PR и консалтинг / А. С. Ольшевский. — СПб.: Питер, 2003. — 432 с.

3. *Блажнов Е. А.* Паблик рилейшнз. Приглашение в мир цивилизованных рыночных и общественных отношений: учеб. пособие для деловых людей / Е. А. Блажнов. — М.: ИМА-Пресс, 1994. — 158 с.
4. *Бодуан Жан-Пьер.* Управление имиджем компании. Паблик рилейшнз: предмет и мастерство: пер. с фр. / Жан-Пьер Бодуан. — М.: Консалтинг. группа “ИМИДЖ-Контакт”; ИНФРА, 2001. — 233 с.
5. *Браун Л.* Имидж — путь к успеху / Л. Браун. — СПб.: Питер, 1996. — 284 с.
6. *Буари Филипп А.* Паблик рилейшнз, или Стратегия доверия: пер. с фр. / А. Филипп Буари. — М.: Консалтинг. группа “ИМИДЖ-Контакт”; ИНФРА, 2001. — 178 с.
7. *Варкута С. А., Егоров Ю. Н.* Связи с общественностью: учеб. пособие / С. А. Варкута, Ю. Н. Егоров. — М.: ИНФРА. — 246 с.
8. *Викентьев И. Л.* Приемы рекламы и publik relations. Программы-консультанты: 400 примеров, 200 учебных задач, 20 практических приложений / И. Л. Викентьев. — СПб.: Консалтинг. фирма “ТРИЗ–ШАНС”; “Изд. дом “Бизнес-Пресса”, 2002. — 380 с.
9. *Горкина М. Б., Мамонтов А. А., Манн И. Б.* PR на 100 %: как стать хорошим менеджером по PR / М. Б. Горкина, А. А. Мамонтов, И. Б. Манн. — М.: Альпина Паблишер, 2003. — 214 с.
10. *Доценко Е. Л.* Психология манипуляции. Феномены, механизмы, защита / Е. Л. Доценко. — М.: ЧеРо, Изд-во МГУ, 1996. — 334 с.
11. *Емельянов С. М.* Теория и практика связей с общественностью: вводный курс / С. М. Емельянов. — СПб.: Питер, 2005. — 240 с.
12. *Игнатьев Д., Бекетов А., Сарокваша Ф.* Настольная энциклопедия Public Relations / Д. Игнатьев, А. Бекетов, Ф. Сарокваша. — М.: Альпина Паблишер, 2002. — 229 с.
13. *Калиберда Е. Г.* Связи с общественностью: вводный курс. учеб. пособие / Е. Г. Калиберда. — М.: Логос. — 120 с.
14. *Карпушин Д., Чикирова С.* Прес-релиз: правила составления / Д. Карпушин, С. Чикирова. — М.: Вершина, 2007. — 224 с.
15. *Королько В. Г.* Основы паблик рилейшнз / В. Г. Королько. — М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2000. — 528 с.
16. *Кузнецов М. А., Цыркунов И. В.* Практическая психология PR и журналистики. Как позволить другим делать по-вашему:

учеб.-методич. пособие / М. А. Кузнецов, И. В. Цыркунов. — М.: РИП-холдинг“ 2002. — 148 с.
17. *Лебедева Т.* Искусство обольщения. Паблик рилейшнз по-французски / Т. Лебедева. — М., 1996. — 136 с.
18. *Лебедева Т.* Паблик рилейшнз: системные модели, технологии / Т. Лебедева. — М.: МГУ-L'Harmattan, 2007. — 224 с.
19. *Лебон Г.* Психология народов и масс / Г. Лебон. — СПб.: Манет, 1986. — 316 с.
20. *Лукашев А. В., Пониделко А. В.* Черный PR как способ овладения властью, или Бомба для имиджмейкера. — 3-е изд, испр. и доп. / А. В. Лукашев, А. В. Пониделко. — СПб.: ИД “Бизнес-Пресса”, 2002. — 176 с.
21. *Мехлер Г.* Власть и магия PR / Г. Мехлер. — СПб.: Питер, 2004. — 173 с.
22. *Михалкович В. И.* Изобразительный язык средств массовой коммуникации / В. И. Михалкович. — М.: Наука, 1986. — 224 с.
23. *Михальская А. К.* Русский Сократ. Лекции по сравнительной исторической риторике / А. К. Михальская. — М.: Academia, 1996. — 192 с.
24. *Моисеев В. А.* Паблик рилейшнз. Теория и практика / В. А. Моисеев. — К.: ВИРА-Р, 1999. — 376 с.
25. *Музыкант В. Л.* Реклама и PR-технологии в бизнесе, коммерции, политике / В. Л. Музыкант. — М.: Армада-пресс, 2002. — 688 с.
26. *Мюррей А.* PR / А. Мюррей. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. — 192 с.
27. *Невзлин Л. Б.* Паблик рилейшнз. Кому это нужно? / Л. Б. Невзлин. — М.: Экономика, 1993. — 222 с.
28. *Оливер С.* Стратегия в Паблик рилейшнз / С. Оливер. — СПб.: ИД “Нева”, 1993. —160 с.
29. *Ольшанский Д. В.* Психология масс / Д. В. Ольшанский. — СПб.: Питер, 2002. — 368 с.
30. *Паблик* рилейшнз. Связи с общественностью в сфере бизнеса. — М.: Ассоц. “ТАНДЕМ”; ЭКМОС, 1999. — 352 с.
31. *Паблисити*: жми сюда / Э. Гартон. — СПб.: Питер, 2003. — 267 с.
32. *Пашенцев Е. Н.* Паблик рилейшнз от бизнеса до политики. — 2-е изд. — М.: Финпресс, 2000. — 240 с.
33. *Полторак В. А.* Социология общественного мнения: учеб. пособие / В. А. Полторак. — К.; Днепропетровск: Центр “Социополис”; Арт-Пресс, 2000. — 264 с.

34. *PR*: международная практика. — М.: ИД “Довгань”, 1997. — 180 с.
35. *PR сегодня*: новые подходы, исследования, международная практика / пер. с англ. — М.: Консалтинг. группа “ИМИДЖ-Контакт”; ИНФРА-М, 2002. — 497 с.
36. *Почепцов Г. Г.* Информационные войны / Г. Г. Почепцов. — М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2000. — 576 с.
37. *Почепцов Г. Г.* Паблік рилейшнз: навч. посіб. / Г. Г. Почепцов. — К.: Знання; КОО, 2000. — 506 с.
38. *Хейвуд Р.* Все о Public Relations: пер. с англ. / Р. Хейвуд. — М.: Лаборатория базовых знаний, БИНОМ, 1999. — 256 с.
39. *Рюкле Хорст.* Ваше тайное оружие в общении: мимика, жест, движение / Хорст Рюкле. — М.: Интерэксперт, 1996. — 280 с.
40. *Самые* успешные PR-кампании в мировой практике. — М.: Консалтинг. группа “Имидж-Контакт”; ИНФРА-М., 2002. — VIII, 310 с.
41. *Связи* с общественностью в политике и государственном управлении / под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В. С. Комаровского. — М.: Изд-во РАГС, 2001. — 520 с.
42. *Слісаренко І. Ю.* Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління: навч. посіб. / І. Ю. Слісаренко. — К.: МАУП, 2001. — 104 с.
43. *Сопер П.* Основы искусства речи. Книга о науке убеждать / П. Сопер. — Ростов-н/Д.: Феникс, 1995. — 448 с.
44. *Сэм Блэк.* Введение в паблик рилейшнз / Блэк Сэм. — Ростов н/Д: Феникс, 1998. — 320 с.
45. *Ушакова Т. Н., Латынов В. В.* и др. Ведение политических дискуссий. Психологический анализ конфликтных выступлений / Т. Н. Ушакова, В. В. Латынов и др. — М.: Academia, 1995. — 156 с.
46. *Филлипс Д.* PR в Интернете / Д. Филипс. — М.: ФАИР–ПРЕСС, 2004. — 320 с.
47. *Харрисон Ш.* Связи с общественностью: вводный курс / Ш. Харрисон. — СПб.: ИД “Нева”; М.: ОЛМА-ПРЕСС ИНВЕСТ, 2003. — 368 с.
48. *Шишкина М. А.* Паблик рилейшнз в системе социального управления / М. А. Шишкина. — СПб.: Паллада-медиа; СЗРЦ “РУСИЧ”, 2002. — 444 с.
49. *Шо Роберт Б.* Ключи к доверию организации: Результативность, порядочность, проявление заботы / Б. Роберт Шо. — М.: Дело, 2000. — 272 с.

13. Навчальна програма дисципліни “Управління соціальним і гуманітарним розвитком” (Н. В. Грабовенко)

Пояснювальна записка

“Управління соціальним і гуманітарним розвитком” — одна з нормативних дисциплін, що створює основну базу знань, необхідну для підготовки фахівців у галузі публічного управління.

Мета курсу — вивчення сутності та змісту процесів соціального та гуманітарного розвитку українського суспільства, дослідження основних складових соціальної і гуманітарної політики щодо упорядкування зазначених процесів.

Опанування цієї дисципліни дасть змогу студентам

знати:

- теоретичні основи та правове регулювання публічного управління в соціальній і гуманітарній сфері;
- особливості публічного управління в соціальній і гуманітарній сферах в умовах переходу до ринкової економіки;
- структуру та особливості функціонування органів публічного управління соціальною і гуманітарною сферою;
- специфіку проведення соціальної і гуманітарної політики держави.

Програма навчальної дисципліни “Управління соціальним і гуманітарним розвитком” спрямована на те, щоб дати студентам-магістрам знання теоретичних основ дисципліни та застосування ними здобутих знань, умінь та навичок на практиці.

Тематичний план дисципліни “Управління соціальним і гуманітарним розвитком”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	**Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади дисципліни** Поняття соціального і гуманітарного розвитку, його складові, особливості управління

1	2
2	Чинники соціального і гуманітарного розвитку суспільства
	Змістовий модуль II. Соціальна і гуманітарна політика як чинник розвитку держави
3	Поняття та сутність соціальної політики. Сутність, напрями та принципи гуманітарної політики
4	Суб'єкти, принципи, механізми й інструменти соціальної і гуманітарної політики, їх інституційне забезпечення
	Змістовий модуль III. Соціальна політика у різних сферах суспільного розвитку. Напрями державної гуманітарної політики
5	Соціальна і гуманітарна політика у сфері розвитку соціальних відносин
6	Політика держави у сфері праці
7	Соціальна політика у сфері соціального захисту населення

Зміст дисципліни
"Управління соціальним і гуманітарним розвитком"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Поняття соціального і гуманітарного розвитку, його складові, особливості управління

Поняття соціального розвитку. Складові соціального розвитку. Цілі соціального розвитку. Особливості управління процесами соціального і гуманітарного розвитку.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16; 22]; додаткова [1; 5]

Тема 2. Чинники соціального і гуманітарного розвитку суспільства

Взаємозв'язок процесів гуманітарного і соціального розвитку з іншими видами суспільного розвитку. Вплив економічних відносин на соціальний розвиток. Політичні чинники соціального розвитку. Соціальна сфера суспільства та со-

ціальний розвиток. Духовні детермінанти соціального розвитку.

Література: основна [9; 10; 14; 16; 22]

Змістовий модуль II. Соціальна і гуманітарна політика як чинники розвитку держави

Тема 3. Поняття та сутність соціальної політики. Сутність, напрями та принципи гуманітарної політики

Мета і завдання соціальної політики. Умови реалізації соціальної політики. Напрями та пріоритети соціальної політики. Принципи реалізації соціальної політики. Моделі соціальної політики.

Стан гуманітарного розвитку України. Конструювання єдиного гуманітарного простору в державній гуманітарній політиці. Єдність, цілісність, однорідність гуманітарного простору та динаміка гуманітарних процесів. Значущість державної гуманітарної політики у локалізації конфліктного потенціалу.

Література: основна [8; 9; 19];
додаткова [2–4]

Тема 4. Суб'єкти, принципи, механізми й інструменти соціальної і гуманітарної політики, їх інституційне забезпечення

Людина як суб'єкт соціальної політики. Держава та політичні партії в системі суб'єктів соціальної політики. Громадські організації як суб'єкти соціальної політики. Механізми та інструменти соціальної політики. Система інституційного забезпечення соціальної політики.

Сутність та предмет гуманітарної політики держави. Формування державної гуманітарної політики. Напрями та принципи державної гуманітарної політики. Система інституційного забезпечення гуманітарної політики.

Література: основна [4; 7; 9; 10; 14; 16; 22];
додаткова [1; 4]

Змістовий модуль III. Соціальна політика у різних сферах суспільного розвитку. Напрями державної гуманітарної політики

Тема 5. Соціальна і гуманітарна політика у сфері розвитку соціальних відносин

Соціальна політика у сфері розвитку соціально-класових відносин. Соціально-трудові відносини як об'єкт соціальної політики. Соціальна політика як чинник розвитку сімейно-шлюбних відносин. Особливості соціальної політики щодо розвитку демографічних відносин.

Сутність державної політики у галузі культури. Регулювання та управління культурними процесами. Розвиток культурної інфраструктури. Особливості мовної політики України. Освітня політика України в контексті євроінтеграції. Управління національним та інформаційним розвитком. Політика держави у сфері охорони здоров'я. Церква та релігійні організації у національному гуманітарному просторі. Органи державного управління інтеграцією національних меншин України.

Література: додаткова [1–4]

Тема 6. Політика держави у сфері праці

Сфера праці як об'єкт соціальної політики. Сутність і структура трудового потенціалу. Ринок праці та зайнятість населення у соціально-економічній системі суспільства. Пріоритети державної політики у сфері праці та зайнятості. Соціальний діалог у системі регулювання трудових відносин.

Література: основна [14; 16; 22]

Тема 7. Соціальна політика у сфері соціального захисту населення

Соціальний захист населення. Державні соціальні стандарти і нормативи. Соціальне страхування як механізм захисту від соціальних ризиків працездатного населення. Соціальна допомога та соціальні послуги для непрацездатного населення. Со-

ціальна робота. Пенсійне забезпечення в умовах реформування вітчизняної пенсійної системи.

Література: основна [20; 22–24]

Питання для самоконтролю

1. Складові соціального розвитку. Особливості управління процесами соціального і гуманітарного розвитку.
2. Взаємозв'язок процесів гуманітарного і соціального розвитку з іншими видами суспільного розвитку.
3. Вплив економічних відносин на соціальний розвиток.
4. Політичні чинники соціального розвитку.
5. Соціальна сфера суспільства та соціальний розвиток.
6. Духовні детермінанти соціального розвитку.
7. Мета і завдання соціальної політики. Умови реалізації соціальної політики.
8. Основні напрями та пріоритети соціальної політики. Принципи реалізації соціальної політики.
9. Моделі соціальної політики.
10. Людина як суб'єкт соціальної політики.
11. Держава та політичні партії в системі суб'єктів соціальної політики.
12. Громадські організації як суб'єкти соціальної політики.
13. Механізми та інструменти соціальної політики.
14. Система інституційного забезпечення соціальної політики.
15. Соціальна політика у сфері розвитку соціально-класових відносин.
16. Соціально-трудові відносини як об'єкт соціальної політики.
17. Соціальна політика як чинник розвитку сімейно-шлюбних відносин.
18. Особливості соціальної політики щодо розвитку демографічних відносин.
19. Сфера праці як об'єкт соціальної політики. Сутність і структура трудового потенціалу.

20. Ринок праці та зайнятість населення у соціально-економічній системі суспільства.
21. Пріоритети державної політики у сфері праці та зайнятості.
22. Соціальний діалог у системі регулювання трудових відносин.
23. Соціальний захист населення. Державні соціальні стандарти і нормативи.
24. Соціальне страхування як механізм захисту від соціальних ризиків працездатного населення.
25. Соціальна допомога та соціальні послуги для непрацездатного населення.
26. Пенсійне забезпечення в умовах реформування вітчизняної пенсійної системи.
27. Формування національної культурної ідентичності в Україні.
28. Особливості залучення до єдиного національного гуманітарного простору української діаспори.
29. Характерні особливості управління освітнім процесом в сучасній Україні.
30. Роль середніх навчальних закладів у державній гуманітарній політиці України.
31. Характерні особливості конструювання національного інформаційного простору.
32. Особливості аналізу кількісних та якісних параметрів теле- та радіопростору України. Критерії ефективності та практичної значущості управління та регулювання телерадіопростору України.
33. Забезпечення єдності національного інформаційного простору.
34. Оцінка проблеми єдиної Православної Помісної церкви у державній гуманітарній політиці України.
35. Сутність міжконфесійних конфліктів.
36. Головні принципи та механізми інтеграції національних меншин в єдиний гуманітарний простір України, її складові.

37. Роль церкви та релігійних організацій у гуманітарному просторі регіону.
38. Взаємодія органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та самоорганізації населення у формуванні єдиного гуманітарного простору.
39. Особливості реалізації державної інформаційної політики в країнах Європи та Північної Америки.
40. Забезпечення державного статусу мов титульних націй у країнах ЄС.
41. Основні засади зарубіжних державних політик щодо національних меншин.
42. Основні шляхи подолання міжетнічних (міжнаціональних) конфліктів.
43. Зарубіжний досвід узгодження гуманітарної позиції центру та інтересів регіонів.
44. Особливості регіонального сепаратизму в країнах пострадянського простору.
45. Взаємини УПЦ КП та УАПЦ з Московським та Константинопольським патріархатами.
46. Місце православних церков у суспільно-політичному житті та гуманітарних процесах зарубіжних країн.

Література

Основна

1. *Анішина Н.* Передумови та напрями державного регулювання створення робочих місць у вітчизняній економіці / Н. Анішина, Д. Верба // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 5. — С. 12–20.
2. *Антропов В. В.* Социальная защита в странах Европейского Союза. История, организация, финансирование, проблемы: монография / В. В. Антропов. — М.: Экономика, 2006. — 272 с.
3. *Баланда А. Л.* Соціальні детермінанти національної безпеки України: монографія / А. Л. Баланда; НАН України; Ін-т демографії та соц. дослід. — К., 2008. — 414 с.
4. *Баланда А.* Фактори збалансованості ринку праці та безпеки суспільства: проблеми співвідношення / А. Баланда // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 5. — С. 25–32.

5. *Балтачеєва Н.* Про стан фінансового забезпечення соціальної сфери: регіональний аспект / Н. Балтачеєва // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 4. — С. 14–20.
6. *Соціальний* розвиток України: сучасні трансформації та перспективи/ С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко та ін.; НАН України; Рада по вивченню продукт. сил України; Б. М. Данилишин (ред.). — 2-ге вид., допов. і переробл. — Черкаси: Брама-Україна, 2006. — 619 с.
7. *Безтелесна Л.* Управління людським розвитком в Україні: порівняльне оцінювання та напрями вдосконалення / Л. Безтелесна // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 8. — С. 34–40.
8. *Бессараб В.* Реформа солідарної пенсійної системи: надто дорога непослідовність / В. Бессараб, Л. Грушко // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 1. — С. 12–21.
9. *Близнюк В.* Тендерні відмінності оплати праці в Україні / В. Близнюк // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 6. — С. 18–26.
10. *Новації* в оподаткуванні доходів фізичних осіб / А. Бодюк, В. Дубель, С. Дусяк // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 3. — С. 19–22.
11. *Бурлуцький С.* Економічна диференціація домогосподарств у контексті соціального регулювання доходів / С. Бурлуцький // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 6. — С. 33–39.
12. *Управління* трудовим потенціалом: навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. — К.: КНЕУ, 2005. — 403 с.
13. *Васильченко В. С.* Державне регулювання зайнятості: навч. посіб. / В. С. Васильченко. — К.: КНЕУ, 2003. — 252 с.
14. *Комплексний* демографічний прогноз України на період до 2050 р. / Н. С. Власенко, Е. М. Лібанова, О. В. Макарова та ін.; Фонд народонаселення ООН; Ін-т демографії та соц. дослідж.; Держ. ком. статистики України; Укр. центр соц. реформ; Е. М. Лібанова (ред.). — К., 2006. — 138 с.
15. *Гаркавенко Н.* Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах / Н. Гаркавенко // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 6. — С. 26–33.
16. *Глосарій* із трудового права та соціально-трудових відносин (з посиланням на досвід Європейського Союзу). МОП: наук. вид. / за заг. ред.: Д. Арріго, Д. Касале; пер. з англ. С. М. Тімачов;

наук. ред. укр. вид. С. Г. Приходько. — К.: ВД “Стилос”, 2006. — 432 с.
17. *Головатий М. Ф.* Соціальна політика і соціальна робота: термінол.-понят. слов. / М. Ф. Головатий, М. Б. Панасюк; МАУП. — К.: МАУП, 2005. — 560 с.
18. *Горбатюк С.* Управління соціальною роботою в контексті модернізації системи професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування / С. Горбатюк // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2008. — Вип. 1 (33). — С. 236–242.
19. *Гриньова В. М.* Ринок праці: теоретико-методологічні засади та напрямки розвитку / В. М. Гриньова, В. В. Самойленко; Харк. нац. екон. ун-т. — Х.: ВД “ІНЖЕК“, 2007. — 168 с.
20. *Дорошенко Л. С.* Демографія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. С. Дорошенко. — К.: МАУП, 2005. — 112 с.
21. *Дюркгейм Э.* Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм; пер. з фр. — М.: Канон, 1995. — 352 с.
22. *Економіка* праці і соціально-трудові відносини: навч. посіб. / М. Масхма. — К.: Арктика, 2005. — 304 с.
23. *Європейська* соціальна хартія (переглянута) // ВВР України. — 2006. — № 43. — Ст. 418.
24. *Жуков В. І.* Соціальне партнерство в Україні: навч. посіб. / В. І. Жуков, В. А. Скуратівський. — К.: Вид-во УАДУ, 2009. — 200 с.

Додаткова

1. *Чупир О. М.* Економічні аспекти управління соціальним розвитком колективу підприємства: монографія / О. М. Чупир. — Х.: Тимченко А. М., 2010. — 201 с.
2. *Управління* людським та соціальним розвитком у регіонах України: монографія / [О. Ф. Новікова та ін.; наук. ред., проф. О. Ф. Новікова]; НАН України, Ін-т економіки промисловості. — Донецьк, 2010. — 488 с.
3. *Приходько Р. В.* Управління соціальним розвитком територіальної громади: досвід та шляхи модернізації: монографія / Р. В. Приходько. — К.: Алерта, 2011. — 248 с.
4. *Проблеми* управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали IV Регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 26 листопада 2010 р.) / Нац. акад. держ.

упр. при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр.; [ред. кол.: В. Г. Вікторов (голов. ред.) та ін.]. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. — 343 с.
5. *Бобровська О. Ю.* Корпоративне управління соціальним розвитком територіальних громад: монографія / О. Ю. Бобровська, І. В. Шумік; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. — Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014. — 231 с.

14. Навчальна програма дисципліни “Теорія систем та системний аналіз” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Термін “системний підхід” охоплює групу методів, за допомогою яких реальний об’єкт описується як сукупність взаємодіючих компонентів. Системний підхід являє собою ефективний спосіб розумової діяльності, який забезпечив значні відкриття в науці та досягнення в техніці. Це зумовлює постійну увагу до нього з боку інтелектуалів. По суті справи без володіння цим методом не можливий ні один вид творчої самореалізації та будь-яка професійна діяльність.

Мета викладання дисципліни — формування у студентів знань з сутності системної методології та використання системного аналізу.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити студентів з різноманітним і складним науковим знанням про системи різної природи, розширити ерудицію в розумінні різних аспектів системності. Зрозуміти складність і ефективність цього знання, виділити основні тенденції його розвитку;
- розкрити можливості системного підходу в науковому дослідженні, аналізі, практичної, насамперед, управлінської діяльності;
- дати уявлення про понятійно-категоріальний апарат системного підходу;
- ознайомити з культурою і технологіями системного аналізу, застосування якої може істотно підвищити ефективність професійної діяльності.

У результаті засвоєння дисципліни студенти мають *знати*:

- поняття системи та її сутнісних характеристик;
- еволюцію системних ідей, їх виникнення, становлення та розвиток;
- зміст загальної теорії систем;
- характеристики систем різної природи;

- побудову системи, її склад, структуру та організацію;
- функціонування системи, проблеми її якісного функціонування;
- розвиток систем, подолання перехідних та кризових станів;
- сутність системного аналізу, його методи, технології, інструменти;
- зміст системного моделювання та проектування.

Дисципліна "Теорія систем та системний аналіз" поєднує теоретико-методологічні засади розуміння природи систем та використання системного методу для аналізу проблем практики, насамперед, управління. Тому принципи, теорії системності поєднуються із моделями, методами та технологіями системного аналізу та проектування.

Ключовими питаннями дисципліни є розуміння природи загальної теорії систем, системного методу, системного аналізу та проектування.

Використання знань, вмінь та навичок системного мислення, аналітичної роботи та проектування систем сприяє вдосконаленню професійної підготовки управлінців, розвитку творчості у засвоєнні світового, насамперед, європейського досвіду вдосконалення розробки та прийняття управлінських рішень.

Дисципліна "Теорія систем та системний аналіз" спрямована на збагачення студентів базовим управлінським знанням, розвиток професійних управлінських якостей.

Тематичний план дисципліни
"Теорія систем та системний аналіз"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	**Змістовий модуль І. Генезис системності та її роль у суспільстві** Сутність та основні характеристики системності

2 3 4	Історія виникнення та становлення системного підходу Роль системного підходу в науці і практиці Управлінська діяльність у світлі системних уявлень
1	2
	Змістовий модуль II. Основи теорії систем
5 6 7 8 9	Поняття “система” та система категорій системного підходу Проблема побудови класифікації систем Характеристика складних систем Структурний аспект системи Проблеми організації системи
	Змістовий модуль III. Функціонування і розвиток систем
10 11 12 13 14	Характеристика основних різновидів функцій системи Проблеми ефективного функціонування системи Система і середовище Життєвий шлях системи Системи в перехідних і критичних станах
	Змістовий модуль IV. Основи системного аналізу та проектування
15 16 17	Характеристика системної аналітики Методи системної аналітичної діяльності Проблеми проектування та впровадження систем

Зміст дисципліни “Теорія систем та системний аналіз”

Змістовий модуль I. Генезис системності та її роль у суспільстві

Тема 1. Сутність та основні характеристики системності

Різні аспекти системності та їх характеристика: системний підхід як принцип пізнавальної та практичної діяльності; теорія систем як наукове знання про системи та її гносеологічні можливості; системний метод і його пізнавальні можливості. Розвиток аспектів системності у другій половині XX ст. – початку XXI ст. Роль науково-технічної революції у розвитку різних аспектів системності. Загальна теорія систем та її становлення. Галузеві теорії систем. Сутність системології і сис-

темотехніки. Структура системного знання. Проблема кризи системності: причини, сутність, шляхи виходу. Постксласична і постнекласична методології та системні ідеї.

Література: основна [1; 10; 11; 16; 19; 28; 37; 47; 59; 61; 68; 69]; додаткова [74; 76; 86; 87]

Тема 2. Історія виникнення та становлення системного підходу

Виникнення системних ідей. Становлення філософських основ системного підходу. Природничі науки і системність. Практичні соціальні передумови становлення системного підходу. Принципи системності в методології наукового пізнання.

Основні етапи виникнення та розвитку системного підходу. Ідеї системності в Стародавніх суспільствах. Міфологія і системність. Формування основних категорій філософії системного бачення світу. Роль середньовічної філософії у виробленні категорії "цілісність". Ідеї системності епохи Відродження. XVIII–XIX ст. і розвиток системних ідей.

Характеристика основних типів методології. Системна методологія: сутність, необхідність і передумови виникнення. Методологічна системна революція. Тектологія А. А. Богданова. Загальна теорія систем Людвіга фон Берталанфі. Розвиток теорії систем в Росії та Україні. Системні ідеї І. В. Блауберг, В. М. Садовського, Є. Г. Юдіна, В. А. Афанасьєва, В. М. Глушкова. Системний підхід в соціології в роботах Т. Парсонса, Р. Мертона, Н. Лумана. Системний підхід в економічній науці (К. Маркс, В. Леонтьєв та ін.). Політологічне застосування системного підходу (М. Вебер). Системність в психології (П. А. Анохін, А. А. Леонтьєв, А. Р. Лурія). Системні ідеї в управлінні (Р. Акофф, В. Г. Афанасьєв, В. М. Глушков).

Література: основна [1–4; 7; 8; 11; 16–18; 24; 27; 35; 37; 38; 48; 50; 55; 59; 61; 66–68]; додаткова [70; 72; 77–79; 82; 84]

Тема 3. Роль системного підходу в науці і практиці

Основні аспекти сутності системності: принцип пізнання і практики, метод діяльності, теорія і сфери їх застосування. Необхідність та ефективність застосування системності в основних галузях наукового пізнання (природничі та технічні науки, суспільні науки, науки про людину).

Світоглядні аспекти системності. Світ як єдність систем, що знаходяться на різних рівнях розвитку. Розуміння системності як властивості матерії і як властивості пізнання розуму. Системність у неорганічній природі. Поле і речовина з позицій системності. Системність в живій природі. Організм як система. Суспільство як система. Осмислення соціальної системності наукою.

Ознаки та особливості суспільства як системи: поліструктурність; поліваріантність; поліфункціональність; самодостатність; наявність механізмів цілепокладання; гнучкість; адаптивність; стійкість; органічний характер; просторово-часова обмеженість; саморозвиток та ін.

Характеристика основних підсистем суспільства: економічної, політико-управлінської, соціальної і духовної.

Досягнення наук завдяки системній методології. Практична діяльність людини і системність. Господарська діяльність людей і системність. Революція в управлінні завдяки системному підходу. Інформаційні процеси та віртуальні системи. Вплив системності на правові, соціальні інститути, а також на інститути культури. Системна ментальність людини XX ст. та її криза. Проблема оновлення системності в аспекті посткласичної і постнекласичної методологій.

Література: основна [1; 7; 8; 12; 22–25; 57; 59; 61; 68; 69]; додаткова [74; 80; 83]

Тема 4. Управлінська діяльність у світлі системних уявлень

Поняття управління. Характеристика системності в управлінні, системне уявлення: об’єктів управління, суб’єкта

управління, управління, а також системний метод управління.

Характеристика основних різновидів управління системами: цільового, програмно-цільового, планового, комплексного, рівноважного, антикризового, сталого розвитку, синергетичного, за принципом зворотного зв'язку, ієрархічного, операціонального, ситуативного, оптимального, самоврядування.

Системні аспекти розробки та прийняття управлінських рішень. Влада й системність.

Література: основна [2; 3; 6–9; 21; 23; 25; 32; 39; 45; 56; 61; 63; 65];
додаткова [70; 73; 76; 83; 85; 91]

Змістовий модуль II. Основи теорії систем

Тема 5. Поняття "система" та система категорій системного підходу

Необхідність і методологічне значення вироблення поняття "система". Вимоги, що висуваються до понять, і їх роль у пізнанні та практиці. Неоднозначність транскрипцій системи в сучасній науці та її причини. Розуміння її Л. Берталанфі, який зводив систему до комплексу взаємодіючих елементів, які визначають ціле. Особливості транскрипції розуміння системи В. Н. Садовським і Є. Г. Юдіна, які визначили взаємодія системи з середовищем, а також співвідношення рівнів елементів. Розуміння системи як безлічі елементів, упорядкованих за відносинам (В. С. Тюхтін, А. І. Уйомов). Використання базисних категорій для визначення категорії "система": "цілісність" (В. Г. Афанасьєв, Н. Т. Абрамова), "єдність" (Л. А. Петрушенко, А. Д. Урсул). Кібернетичне і математичне тлумачення системи, побудоване на теорії множин (У. Ешбі, Ч. Черчмен, Р. Акофф, Л. Арноф та ін.).

Способи побудови визначень системи. Проблема мети, призначення визначення. Дискриптивні і конструктивні визначення системи.

Класифікація типів категорій системного підходу.

Базові категорії системного підходу: “ціле”, “цілісність”, “сукупність”, “організація”. Категорії системи: “система”, “підсистема”, “надсистема”, “система-універсум”, “порожня система”.

Категорії складових системи: “елемент”, “зв’язок”, “прямий зв’язок”, “зворотний зв’язок”, “ставлення”, “структура”, “організація”, “системоутворюючий фактор”.

Категорії, які характеризують властивості: “властивість”, “мета”, “емерджентність”, “гомеостат”, “складність”, “простота”, “закритість”, “відкритість”, “ентропія”, “негоентропія”.

Категорії станів системи: “стан системи”, “процес”, “організація”, “хаос”, “перехідний стан”, “стабільний стан”, “кризовий стан”.

Категорії оточення системи: “середовище”, “навколишнє середовище”, “внутрішнє середовище”. Категорії процесів: “функція”, “функціонування”, “управління”, “інтеграція”, “адаптація”, “руйнування”, “деградація”, “зростання”, “агресія”, “поглинання”.

Категорії відображення системи: “інформація”, “модель системи”, “проект системи”. Категорії ефектів системності: “ефект цілісності”, “інтегральний ефект”, “гомеостаз”, “емерджентність”, “синергетичний ефект”.

Категорії системного аналізу: “аналіз”, “аналіз системний”, “аналіз системний дослідницький”, “аналіз системний загальний”, “аналіз системний прикладний”, “аналіз системний спеціальний”, “аналіз програмно-цільовий”, “аналіз структурний”, “аналіз функціональний”, “аналіз структурно-функціональний”, “аналітична модель” та ін.

Література: основна [1; 2; 4; 5; 10; 11; 13; 16–18; 33; 47; 55; 61; 63];
додаткова [76; 80; 81; 84; 86; 87]

Тема 6. Проблема побудови класифікації систем

Необхідність розробки сутнісної класифікації систем. Вимоги до наукової класифікації систем. Підстави класифіка-

ції. Аналіз наявних класифікацій систем, їх переваг і недоліків.

Динамічні і статичні системи. Особливість стохастичних систем. Імовірнісні процеси в системах. Відкриті та закриті системи. Адаптивні і неадаптивні системи. Генезис систем.

Саморозвиваюча система як вершина системогенезу. Суспільство як система і його підсистеми: економіка; політика; соціальна сфера; культура. Людино-машинні системи та їх особливості. Системний підхід до соціальних спільнот, інститутам і індивіду. Інформаційні системи та їх специфіка, тенденції розвитку.

Література: основна [2; 4; 9; 20; 21; 25; 29; 33; 47; 49; 53; 61; 63];
додаткова [71; 75; 76; 79]

Тема 7. Характеристика складних систем

Прості, складні і надскладні системи. Ознаки складних і надскладних систем (наявність великої кількості елементів і їх зв'язків, їх різноманітність, автономія підструктур, наявність ієрархії, дифузія, неможливість точно описувати системи і прогнозувати їх поведінку.)

Характеристики складності системи. Складність складу, і організації. Соціальні системи як різновид складних систем, їх головні характеристики (поліструктурності, поліфункціональність, поліваріантність у розвитку, недетермінованність, наявність механізмів цілепокладання, гнучкість, адаптивність, єдність раціонального та ірраціонального і т. д.).

Основні різновиди соціальних систем та їх характеристики (індивіди, соціальні групи, інститути, спільноти, організаційні системи, діяльні системи, інформаційні системи, системи масового обслуговування, навчально-виховні системи, ігрові та ін. системи).

Література: основна [2; 4; 5; 7; 8; 20; 24; 25; 27–30; 33; 41; 58; 61; 63];
додаткова [70; 71; 74–76; 79; 82]

Тема 8. Структурний аспект системи

Внутрішній устрій системи як єдність складу, організації та структури системи. Характеристика складу системи як повного переліку всіх її елементів.

Типологія елементів системи (за ступенем споріднення: гомогенний і гетерогенний; за ступенем самостійності: програмний, адаптивний, ініціативний; за часом існування: постійний, тимчасовий; за роллю в системі: основний, другорядний; за активністю в системі: активний і пасивний; характер впливу на систему: певні або передбачувані та невизначені або непередбачувані.

Зв'язки між елементами системи та їх основні різновиди (спрямовані, односторонні, двосторонні, рівноправні і нерівноправні, причинно-наслідкові, кореляційні та зв'язки станів).

Поняття структури системи. Основні характеристики структури. Типологія структур (за сферами існування: матеріальні та ідеальні; за спрямованістю: субстанціальні та функціональні; за різноманітністю: прості і складні; за характером зв'язку: порядкові, композиційні, топологічні; за типом зв'язків: прямі, зворотні, змішані; за стійкістю структури: детерміновані, імовірнісні, хаотичні; за композицією структури: координаційні, ієрархічні, змішані; за ступенем рівноправності елементів: структури з рівноправними і з нерівноправними елементами; за ступенем відкритості: відкриті та закриті).

Література: основна [4–6; 13; 14; 19; 22; 25; 29–31; 33; 45; 55; 58; 61; 67];
додаткова [70; 76; 78; 79]

Тема 9. Проблеми організації системи

Організація системи та її специфіка порівняно зі структурою системи. Основні її характеристики (оперативність, централізація, складність, живучість, периферійність, обсяг структури та ін.).

Види організації системи. Просторова класифікація організацій (лінійна, кільцева, стільниковий, багатозв'язна, колесо,

ієрархічна, зоряна, змішана). Тимчасова організація системи. Цілепокладання в системі і цільова її організація. Проблема єдності всіх видів організації системи: просторового, тимчасового та цільового.

Література: основна [7; 10; 13; 17; 18; 20; 21; 25; 35; 50; 52; 53; 61; 63];
додаткова [70; 75; 76; 79; 91]

Змістовий модуль III. Функціонування і розвиток систем

Тема 10. Характеристика основних різновидів функцій системи

Поняття функції і функціонування як способу прояву активності системи, стійкий спосіб активних взаємин речей, при якому зміна одних об'єктів призводить до зміни інших. Варіанти розуміння функції і соціологія їх розуміння (роль, виконувана певним суб'єктом, залежність між змінними, стандартизовані соціальні дії, регульовані нормами).

Типологія функцій системи (за ступенем впливу на зовнішнє середовище і характером взаємодії з іншими системами: пасивні, обслуговуючі, протистояння, поглинання, перетворення; за складом функції: прості і складні; за характером вияву: явні та латентні; за змістом: цільові, рольові, діяльні; за характером тимчасової детермінації: тимчасові, постійні; по відношенню до системи: зовнішні, внутрішні та ін.).

Література: основна [13; 19; 20; 22; 29–31; 33; 44; 48; 49; 58; 60; 61];
додаткова [76; 78; 88]

Тема 11. Проблеми ефективного функціонування системи

Проблеми функціонування системи. Рівновага, збалансованість, стабілізація. Реактивність, збереження кордонів, підтримання режимів функціонування. Цілі і функціонування систе-

ми. Збереження і поліпшення динаміки системи. Зміни у функціонуванні системи.

Ефективність і функціонування системи і способи її підвищення. Оптимальність функціонування системи.

Критерії ефективності функціонування.

Література: основна [13; 19; 20; 22; 29–31; 33; 44; 48; 49; 58; 60; 61];
додаткова: [76; 78; 88]

Тема 12. Система і середовище

Поняття середовища. Види середовища: природне, екологічне, господарське, соціальне, політичне, культурне, інформаційне. Внутрішнє і зовнішнє середовище системи, їх взаємозалежність і взаємообумовленість. Межі системи.

Середовище та його вплив на систему. Характеристика основних факторів середовища та їх класифікація (за ступенем об'єктивності: об'єктивні і суб'єктивні; за характером впливу на систему: стимулюючі, чинники-перешкоди; за способом впливу на систему: прямі і непрямі; по співвідношенню загального і специфічного: загальні та специфічні).

Проблеми взаємодії системи і середовища. Відкритість і закритість систем. Конфлікти системи і середовища. Адаптація системи до середовища і її структура. Проблеми внутрішньої перебудови системи під впливом середовища. Агресивне середовище і система. Рівновага, збалансованість і стабілізація. Конкуренція систем та їх інтеграція.

Соціальне середовище і її особливості. Соціальний простір і його основні характеристики. Фактори соціального середовища. Соціальні ресурси. Соціальні ситуації взаємодії систем і середовища.

Література: основна [7; 8; 13; 29; 30; 33; 35; 58; 61];
додаткова [72; 76]

Тема 13. Життєвий шлях системи

Поняття розвитку. Основні концепції розвитку.

Класифікація типів розвитку систем (за характером змін: еволюційний висхідний, революційний, еволюційний спадний, стагнаційний, розпад системи; за джерелом розвитку: самостійні, паразитичні, змішані; за ступенем відкритості: відкриті, закриті, змішані та ін.).

Основні етапи життєвого шляху системи (поява, походження, висхідна стадія розвитку, максимальний розвиток, зрілість, регресивні зміни, спадна стадія, розпад і крах системи).

Джерела, умови, фактори і ресурси розвитку систем. Внутрішньосистемні механізми розвитку.

Основні проблеми життєвого шляху системи: кризи та шляхи їх подолання; нестійка рівновага; консолідація структур; можливості та ресурси розвитку систем; роль зовнішніх факторів у розвитку системи; вибір і формування ефективної стратегії системи.

Особливості життєвого шляху систем різної природи. Соціальні системи та їх розвиток. Основні концепції розвитку соціальних систем. Проблема кризи, виживання та модернізації соціальних систем.

Література: основна [2; 7–9; 21; 27; 33; 35; 40; 50; 52; 61]; додаткова [72; 74]

Тема 14. Системи в перехідних і критичних станах

Зовнішні причини зміни системи: зміна зовнішнього середовища, активний її вплив на систему, вплив системи на середовище. Внутрішні причини зміни системи: кількісне зростання і диференціація нових елементів, поява автономних елементів і структур, накопичення мутацій, припинення росту старих елементів.

Поняття кризи. Концепції кризи в сучасній науці. Класифікація криз за сферами вияву, масштабам, охопленню сторін об'єкта, тривалості, факторам породження, характером ураження системи, характером дозволу, характеру діючих причин і наслідків для системи. Криза як закономірний етап розвитку системи, єдність творення й руйнування. Процесуальна, тимча-

сова, логічна структура кризи. Криза як руйнування і загибель системи. Криза як оновлення системи. Поняття хаосу, його роль у розвитку системи.

Література: основна [2; 7–9; 21; 27; 33; 35; 40; 50; 52; 61]; додаткова [72; 74]

Змістовий модуль IV. Основи системного аналізу

Тема 15. Характеристика системної аналітики

Загальне поняття аналізу та особливостей системного аналізу. Структура системного аналізу та його технологія.

Характеристика простих видів системного аналізу (структурний, функціональний, факторний, генетичний, тимчасової).

Складні різновиди системного аналізу та їх особливості (структурно-функціональний, функціонально-структурний, структурно-факторний, факторно-структурний, функціонально-факторний, факторно-функціональний, структурно-генетичний, генетикоструктурний, функціональногенетичний, генетико-функціональний, факторно-генетичний, генетико-факторний, структурно-часовий, тимчасово-структурний, функціонально-часовий, тимчасово-функціональний, факторно-часовий, тимчасово-факторний). Матриця і вектор системного аналізу та їх застосування в аналітичній діяльності.

Особливості системного аналізу соціальних систем. Соціальні процеси та їх аналіз. Особливості інституційного аналізу. Роль математичних методів в системному аналізі.

Література: основна [5; 6; 14; 15; 22; 23; 29; 30; 36; 40; 46; 49; 56–58; 61–63]; додаткова [75; 76; 78; 80; 83; 85; 89]

Тема 16. Методи системної аналітичної діяльності

Загальна характеристика методів аналітики та їх відмінності від методів науки. Системний метод як найбільш ефективний метод аналізу. Системний аналіз як осмислення: складу, струк-

тури, організації, функцій системи, її положення в середовищі та розвитку. У зв'язку з цим у структурі загального системного аналізу виділяються структурний, функціональний, факторний, генетичний види аналізу.

Метод аналізу ситуацій як метод осмислення реальних життєвих ситуацій, вдало поєднує навчальну та аналітичну діяльність шляхом обговорення тексту, який називають "кейсом" з метою пошуку виходу з описуваної в ньому ситуації.

Синергетика як інструмент, який досліджує нестійкі, перехідні, нелінійні і складні процеси, які віддалені від рівноваги.

Морфологічний аналіз як креативний метод, областю застосування якого є вирішення творчих завдань у багатоваріантному полі. Оцінювання як специфічний засіб удосконалення управлінської діяльності.

Література: основна [5; 6; 14; 15; 22; 23; 29; 30; 32; 34; 36; 40; 43; 46; 49; 54; 56–58; 61–63; 65];
додаткова [75; 76; 78; 80; 83; 85; 89]

Тема 17. Проблеми проектування та впровадження систем

Сутність проекту і проектувальної діяльності. Характерні риси проекту. Класифікація проектів за типом модельованого об'єкта, характером відображення об'єкта, типом інноваційного потенціалу, масштабу об'єкта, типом системи.

Характеристика основних підходів до соціального проектування: організаційного, концептуального, соціометричного, комунікаційного, параметричного, програмно-цільового.

Характеристика основних етапів проектування. Основні проблеми впровадження проекту.

Література: основна [2; 3; 6; 12; 20; 25; 27; 29; 30; 32; 41; 43; 53; 54; 61; 62; 65];
додаткова [71; 73; 76; 83; 90]

Плани семінарських занять

Тема 1. Генеза, сутність та основні характеристики системності

1. Основні етапи виникнення, становлення та розвитку системних ідей.
2. Характеристика аспектів системності: системний підхід як принцип пізнавальної та практичної діяльності; теорія систем як наукове знання про системи та її гносеологічні можливості; системний метод і його пізнавальні можливості.
3. Розвиток аспектів системності у другій половині XX ст. Роль науково-технічної революції у розвитку різних аспектів системності.
4. Структура системного знання, загальна та галузеві теорії. систем та її становлення.

Література: основна [1–4; 7; 8; 11; 16–18; 24; 27; 35; 37; 38; 48; 50; 55; 59; 61; 66–68];
додаткова [70; 72; 77–79; 82; 84]

Тема 2. Роль системного підходу в науці і практиці

1. Світоглядні аспекти системності її розуміння як властивості матерії і як властивості розуму. Системність в неорганічній, живій природі та суспільстві.
2. Необхідність та ефективність застосування системності в основних галузях наукового пізнання (природничі та технічні науки, суспільні науки, науки про людину).
3. Ознаки та особливості суспільства як системи: поліструктурності, поліваріантність, поліфункціональність, самодостатність, наявність механізмів цілепокладання, гнучкість, адаптивність, стійкість, органічний характер, просторово-часова обмеженість, саморозвиток та ін.
4. Характеристика основних підсистем суспільства: народонаселення, економічної, політико-управлінської, соціальної і духовної.
5. Практична діяльність людини і системність.

6. Управлінська діяльність у світлі системних уявлень, системні аспекти розробки, прийняття управлінських рішень.

Література: основна [1–3; 6–9; 12; 21–23; 25; 32; 39; 45; 56; 57; 59; 61; 63; 65; 68; 69];
додаткова [70; 73; 74; 76; 80; 83; 85; 91]

Тема 3. Поняття "система" та система категорій системного підходу

1. Характеристика основних підходів визначення поняття "система", визначення системи.
2. Класифікація системи категорій системного підходу.
3. Базові категорії системного підходу та складових системи.
4. Категорії, які характеризують властивості, стани та процеси системи.
5. Категорії відображень системи та ефектів системності.
6. Категорії системного аналізу.

Література: основна [1; 2; 4; 5; 10; 11; 13; 16–18; 33; 47; 55; 61; 63];
додаткова [76; 80; 81; 84; 86; 87]

Тема 4. Побудова системи

1. Типологія систем, характеристика їх різновидів.
2. Характеристика складних систем.
3. Состав системи та типологія елементів.
4. Структурний аспект системи, сутність та типологія структур.
5. Організація системи: види та проблеми.

Література: основна [4–6; 7; 10; 13; 14; 17–19; 21; 22; 25; 29; 30; 31; 33; 35; 45; 50; 52; 53; 55; 58; 61; 63; 67];
додаткова [70; 75; 76; 78; 79; 91]

Тема 5. Функціонування системи

1. Поняття функції та їх типологія.
2. Роль середовища у функціонуванні системи.
3. Проблеми функціонування системи.

4. Критерії ефективності функціонування.
5. Ефективність функціонування системи і шляхи її підвищення.
6. Оптимальність функціонування системи.

Література: основна [13; 19; 20; 22; 29–31; 33; 44; 48; 49; 58; 60; 61];
додаткова [76; 78; 88]

Тема 6. Життєвий шлях системи

1. Поняття розвитку та класифікація типів розвитку систем.
2. Характеристика основних етапів життєвого шляху системи.
3. Джерела, умови, фактори і ресурси розвитку систем.
4. Особливості життєвого шляху систем різної природи.
5. Системи в перехідних і критичних станах.
6. Природа кризи як закономірного етапу розвитку системи, єдність творення і руйнування.

Література: основна [2; 7–9; 21; 27; 33; 35; 40; 50; 52; 61];
додаткова [72; 74]

Тема 7. Системний аналіз: сутність, методи та технології

1. Системний аналіз як осмислення: складу, структури, організації, функцій системи, її положення в середовищі та розвитку.
2. Види системного аналізу та їх пізнавальні можливості. Структурний, функціональний, факторний, генетичний види аналізу.
3. Структура та технології системного аналізу.
4. Методи системного аналізу.
5. Синергетика як інструмент дослідження нестійких, перехідних, нелінійних і складних процесів, що віддалені від рівноваги.

Література: основна [5; 6; 14; 15; 22; 23; 29; 30; 32; 34; 36; 40; 43; 46; 49; 54; 56–58; 61–63; 65];
додаткова [75; 76; 78; 80; 83; 85; 89]

Тема 8. Проблеми моделювання, проектування та впровадження систем

1. Сутність моделювання, специфіка системного моделювання.
2. Сутність проекту системи та проектувальної діяльності.
3. Характеристика основних підходів до системного проектування: організаційного, концептуального, соціометричного, комунікаційного, параметричного, програмно-цільового.
4. Характеристика основних етапів проектування систем.
5. Основні проблеми впровадження проекту системи.

Література: основна [2; 3; 6; 12; 20; 25; 27; 29; 30; 32; 41; 43; 53; 54; 61; 62; 65]; додаткова [71; 73; 76; 83; 90]

Питання для самоконтролю

1. Соціальні та науково-методологічні передумови виникнення і розвитку системних ідей.
2. Філософські передумови теорії систем.
3. А. А. Богданов і Людвіг фон Берталанфі — основоположники теорії систем.
4. Внесок у розвиток системних ідей в соціології Роберта Мертона.
5. Структурний функціоналізм Т. Парсонса.
6. Внесок у становлення системного підходу російських і українських учених.
7. Структура системного знання, загальна та галузеві теорії. систем та її становлення.
8. Характеристика основних етапів виникнення та розвитку системних ідей.
9. Загальна теорії систем: необхідність виникнення і основні ідеї.
10. Системність і її роль в науці.
11. Науково-технічна революція і теорія систем.

12. Системність світу.
13. Особливості суспільства як системи.
14. Характеристика основних підсистем суспільства.
15. Сутність загальної теорії систем.
16. Сформулюйте систему категорій системного підходу.
17. Чим різняться між собою системний підхід, теорія систем і системний аналіз?
18. Функції системного підходу в суспільстві його роль у пізнанні та практиці.
19. Практична діяльність людини і системність.
20. Управлінська діяльність у світлі системних уявлень.
21. Системні аспекти розробки та прийняття управлінських рішень.
22. Основні види поняття “система”.
23. Визначте систему з конструктивних і дескриптивних позицій.
24. Базові категорії системного підходу та категорії складових системи.
25. Категорії, що характеризують властивості системи.
26. Категорії, що характеризують стани та процеси системи.
27. Категорії відображень системи та ефектів системності.
28. Категорії системного аналізу.
29. Хаос і його роль у розвитку системи.
30. Складні системи: сутність, специфіка, основні різновиди.
31. Типологія систем, характеристика їх різновидів.
32. Склад системи та типологія елементів.
33. Зв’язки між елементами системи та їх основні різновиди.
34. Прямі й зворотні зв’язки.
35. Структурний аспект системи, сутність та типологія структур.
36. Організаційні системи: основні характеристики та різновиди.
37. Сутність діяльнісних систем.
38. Визначте специфіку управлінської системи.
39. Характеристика етапів життєвого шляху системи.

40. Характеристика взаємозв'язків системи і середовища.
41. Характеристика основних процесів, які протікають в системах.
42. Зміст процесу розвитку системи.
43. Склад і структура системи.
44. Поняття системоутворюючого фактора.
45. Характеристика організації системи.
46. Типологія структур системи.
47. Внутрішні і зовнішні причини змін системи.
48. Розуміння кризи з системних позицій.
49. Система в перехідних і критичний станах.
50. Основні показники структури: оперативність, централізація, периферійність і живучість.
51. Поняття функції системи.
52. Класифікація основних функцій системи.
53. Роль середовища у функціонуванні системи.
54. Проблеми функціонування системи.
55. Критерії ефективності функціонування.
56. Ефективність функціонування системи і шляхи її підвищення.
57. Оптимальність функціонування системи.
58. Системні аспекти проектувальної діяльності.
59. Характеристика основних етапів проектування системи.
60. Проблеми впровадження проектів у життя.
61. Взаємозв'язок структури та функцій системи.
62. Загальна характеристика системного аналізу.
63. Сутність і алгоритм системного аналізу
64. Структурно-функціональний аналіз.
65. Факторний аналіз, його особливості.
66. Генетичний аналіз, його можливості.
67. Застосування системних ідей у практичній діяльності соціолога.
68. Застосування системних ідей у суспільних науках.
69. Системні ідеї в соціології: виникнення і роль.
70. Основні проблеми розвитку систем і шляхи їх вирішення.
71. Поняття розвитку і класифікація типів розвитку систем.

72. Характеристика основних етапів життєвого шляху системи.
73. Джерела, умови, фактори і ресурси розвитку систем.
74. Особливості життєвого шляху систем різної природи.
75. Системи в перехідних і критичних станах.
76. Природа кризи як закономірного етапу розвитку системи, єдність творення і руйнування.
77. Проблема кризи соціальних систем.
78. Макро- і мікроструктурний аналіз.
79. Системний аналіз як осмислення: складу, структури, організації, функцій системи, її положення в середовищі та розвитку.
80. Види системного аналізу та їх пізнавальні можливості: структурний, функціональний, факторний, генетичний види аналізу.
81. Структура і технології системного аналізу.
82. Методи системного аналізу.
83. Синергетика як інструмент дослідження нестійких, перехідних, нелінійних і складних процесів, що віддалені від рівноваги.
84. Схарактеризуйте зміст та основні різновиди системного аналізу.
85. Сутність проекту системи та проектувальної діяльності.
86. Характеристика синергетики як інструменту аналізу.
87. Сутність моделювання, специфіка системного моделювання.
88. Характеристика основних підходів до системного проектування.
89. Характеристика основних етапів проектування систем.
90. Основні проблеми впровадження проекту системи.

Література

Основна

1. *Аверьянов А. Н.* Системное познание мира: Методологические проблемы / А. Н. Аверьянов. — М.: Политиздат, 1985. — 263 с.

2. *Акофф Р.* О целеустремленных системах: пер. с англ. / Р. Акофф, Ф. Эмери. — М.: Сов. радио, 1974. — 272 с.
3. *Акофф Р. Л.* Основы исследования операций: пер. с англ. / Р. Л. Акофф, М. Сасиени. — М.: Мир, 1971. — 536 с.
4. *Акофф Р.* О природе систем / Р. Акофф // Изв. АН СССР. Техническая кибернетика. — М., 1971. — С. 68–75.
5. *Антонов А. В.* Системный анализ: учеб. для вузов / А. В. Антонов. — М.: Высш. шк., 2004. — 454 с.
6. *Анфилатов В. С.* и др. Системный анализ в управлении: учеб. пособие / под ред. А. А. Емельянова / В. С. Анфиланов. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 368 с.
7. *Афанасьев В. Г.* Общество: системность, познание и управление / В. Г. Афанасьев. — М.: Политиздат, 1981. — 432 с.
8. *Афанасьев В. Г.* Системность и общество / В. Г. Афанасьев. — М.: Политиздат,1980. — 368 с.
9. *Бевзенко Л. Д.* Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. — 437 с.
10. *Берталанфи Л.* Общая теория систем: обзор проблем и результатов / Л. Берталанфи // Системные исследования. Ежегодник. — М.: Наука, 1969. — С. 3–25.
11. *Берталанфи Л.* История и статус общей теории систем. В кн.: Системные исследования. Методологические проблемы. Ежегодник / Л. Берталанфи. — М.: Наука, 1973. — С. 20–37.
12. *Бир Ст.* Кибернетика и менеджмент: пер. с англ. В. Я. Алтаева / под ред. А. Б. Челюсткина; предисл. Л. Н. Отоцкого. — 2-е изд. / Ст. Бир. — М.: КомКнига, 2006. — 280 с.
13. *Блауберг И. В.* Проблема целостности и системный подход. — М.: Эдиториал УРСС, 1997. — 450 с.
14. *Блауберг И. В.* Системный подход и системный анализ // Системные исследования: Методологические проблемы: Ежегодник / И. В. Блауберг, В. М. Садовский, Э. Г. Юдин. — М., 1982. — С. 47–64.
15. *Блауберг И. В.* Системный подход и системный анализ / И. В. Блауберг, Э. М. Мирский, В. Н. Садовский // Системные исследования. Ежегодник. — М.: Наука, 1969. — С. 7–29.
16. *Блауберг И. В.* Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. — М., 1972. — 270 с.

17. *Богданов А. А.* Тектология. Всеобщая организационная наука: в 2 кн. / А. А. Богданов. — М.: Экономика, 1989. — Кн. 1. — 304 с., Кн. 2. — 350 с.
18. *Богданов А. А.* Тектология. Всеобщая организационная наука / А. А. Богданов. — М.: Наука, 1981. — 289 с.
19. *Бондаренко М. Ф.* Основы системологии / М. Ф. Бондаренко, Е. А. Соловьева, С. И. Маторин. — Х.: ХТУРЭ, 1998. — 118 с.
20. *Бурков В. Н.* Механизмы функционирования организационных систем / В. Н. Бурков, В. В. Кондратьев. — М., 1981.
21. *Василькова В. В.* Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации) / В. В. Василькова. — СПб.: Лань, 1999. — 480 с.
22. *Волкова В. И.* Основы теории систем и системного анализа / В. И. Волкова, А. А. Денисов. — СПб.: Изд-во СПбГТУ, 1997. — 510 с.
23. *Волкова В. Н.* Теория систем и методы анализа в управлении и связи / В. Н. Волкова, В. А. Воронков, А. А. Денисов. — М.: Радио и связь, 1983. — 248 с.
24. *Ганзен В. А.* Системные описания в психологии / В. А. Ганзен. — Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1984. — 176 с.
25. *Гладких Б. А.* Основы системного подхода и их приложение к разработке территориальных автоматизированных систем управления / Б. А. Гладких, В. М. Люханов, Ф. И. Перегудов. — Томск, 1976. — 244 с.
26. *Глейн Джеймс.* Хаос: Создание новой науки: пер. с англ. М. Нахмансона, Е. Барашковой / Джеймс Глейн. — СПб.: Амфора, 2001. — 398 с.
27. *Глушков В. М.* и др. Моделирование развивающихся систем / В. М. Глушков. — М.: Наука, 1983. — 350 с.
28. *Дружинин В. В.* Проблемы системологии (проблемы теории сложных систем); предисл. акад. В. М. Глушкова / В. В. Дружинин, Д. С. Конторов. — М.: Советское радио, 1976. — 296 с.
29. *Згуровский М. З.* Системный анализ (проблемы, методология, приложения) / М. З. Згуровский, Н. Д. Панкратова. — К.: Наук. думка, 2005. — 743 с.
30. *Згуровський М. З.* Основи системного аналізу / М. З. Згуровський, Н. Д. Панкратова. — К.: Вид. група ВНУ, 2007. — 544 с.

31. *Ермаков И. П.* Структурный функционализм // Социология: Учеб. пособие / под ред. Э. В. Тадевосяна / И. П. Ермаков. — М., 1995. — С. 114–122.
32. *Игнатьева А. В., Максимцов М. М.* Исследование систем управления: учеб. пособие для вузов / А. В. Игнатьева, М. М. Максимцов. — М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2001. — 157 с.
33. *Карташов В. А.* Система систем. Очерки общей теории и методологии / В. А. Карташов. — М.: Прогресс-Академия, 1995. — 325 с.
34. *Клир Дж.* Системология. Автоматизация решения системных задач: пер. с англ. / Дж. Клир. — М.: Радио и связь, 1990. — 544 с.
35. *Князева Е. Н., Курдюмов С. П.* Основания синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. — СПб.: Алетейя, 2002. — 414 с.
36. *Кохановский В. П.* Философия и методология науки: учебник для высших учеб. заведений / В. П. Кохановский. — Ростов н/Д.: Феникс, 1999. — 576 с.
37. *Кузьмин В. П.* Принцип системности в теории и методологии К. Маркса / В. П. Кузьмин. — М., 1976. — 247 с.
38. *Кузьмин С. А.* Социальные системы: Опыт структурного анализа / С. А. Кузьмин. — М.: Наука, 1996. — 191 с.
39. *Кунц Г.* Управление: системный ситуационный анализ управленческих функций: в 2 т / пер. с англ.; общ. ред. акад. Д. М. Гвишиани / Г. Кунц, С. О'Доннел. — М.: Прогресс, 1981. — Т. 2. — 512 с.
40. *Куценко В. И.* Общественная проблема: генезис и решение (Методологический анализ) / В. И. Куценко. — К.: Наук. думка, 1984. — 439 с.
41. *Лелюк В. А.* Введение в теорию систем: учеб. пособие: в 2 т. / В. А. Лелюк. — Х.: ХНАГХ, 2008. — Т. 1. — 320 с.
42. *Логика* и методология системных исследований. — К.; Одесса: Вища шк., 1977. — 255 с.
43. *Лопухин М. М.* ПАТЕРН (метод планирования и прогнозирования научных работ) / М. М. Лопухин. — М., 1971.
44. *Марков Ю. Г.* Функциональный подход в современном научном познании / Ю. Г. Марков. — Новосибирск, 1982.
45. *Мухин В. И.* Исследование систем управления: учебник / В. И. Мухин. — М.: Экзамен, 2002. — 384 с.

46. *Напельбаум Э. Л.* Системный анализ как программа научных исследований и ключевые понятия / Э. Л. Напельбаум // Системные исследования. Методологические проблемы. Ежегодник. — М., 1979. — С. 55–57.
47. *Общая* теория систем / А. М. Иванов, В. П. Петров, И. С. Сидоров, К. А. Козлов. — СПб.: Науч. мысль, 2005. — 480 с.
48. *Парсонс Т.* Функциональная теория изменения / Т. Парсонс // Американская социологическая мысль: Тексты /под ред. В. И. Добренькова. — М., 1996. — С. 478–493.
49. *Перегудов Ф. И.* Введение в системный анализ: учеб. пособие для вузов / Ф. И. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. — М.: Высш. шк., 1989. — 367 с.
50. *Петрушенко Л. А.* Единство системности, организованности и самодвижения / Л. А. Петрушенко. — М: Мысль, 1975. — 286 с.
51. *Плотницкий Ю. М.* Теоретические и эмпирические модели социальных процессов: учеб. пособие для высш. учеб. завед. / Ю. М. Плотницкий. — М.: Издат. корпор. "Логос", 1998. — 280 с.
52. *Пригожин И.* Порядок из хаоса / И. Пригожин, И. Стенгерс. — М.: Наука, 1986. — 302 с.
53. *Принципы* организации социальных систем: Теория и практика / под ред. М. И. Сетрова. — К.; Одесса: Выща шк., 1988. — 242 с.
54. *Саати Т.* Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати, К. Кернс: пер. с англ. — М.: Радио и связь, 1991. — 224 с.
55. *Садовский В. И.* Основания общей теории систем / В. И. Садовский. — М.: Наука, 1974. — С. 250.
56. *Системный* анализ в управлении: учеб. пособие / под ред. А. А. Емельянова. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 368 с.
57. *Системный* анализ и научное знание. — М.: Наука, 1978. — 245 с.
58. *Спицнадель В. Н.* Основы системного анализа: учеб. пособие / В. Н. Спицнадель. — СПб.: ИД "Бизнес-пресса", 2000. — 326 с.
59. *Старіш О. Г.* Системологія: підручник / О. Г. Старіш. — К.: Центр навч. літ., 2005. — 232 с.
60. *Судаков К. В.* Функциональные системы / К. В. Судаков. — М.: Изд-во РАМН, 2011. — 320 с.
61. *Сурмин Ю. П.* Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. — К.: МАУП, 2003. — 368 с.
62. *Сурмин Ю. П.* Аналитическая деятельность: теория, методы, инструменты: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 494 с.

63. *Сурмін Ю. П.* Словник системного аналізу в державному управлінні / Ю. П. Сурмін, Л. Г. Штика, В. Д. Бакуменко, Л. М. Гогіна. — К.: Вид-во НАДУ, 2007. — 148 с.
64. *Уемов А. И.* Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. — М.: Мысль, 1978. — 272 с.
65. *Черняк Ю. И.* Системный анализ в управлении экономикой / Ю. И. Черняк. — М.: Экономика,1975. — 191 с.
66. *Шагиахметов М. Р.* Основы системного мировоззрения. Системно-онтологическое обоснование / М. Р. Шагиахметов. — М.: КМК, 2009. — 263 с.
67. *Щедровицкий Г. П.* Принципы и общая схема методологической организации системно-структурных исследований и разработок / Г. П. Щедровицкий. — М.: Наука, 1981. — С. 193–227.
68. *Юдин Э. Г.* Методология науки. Системность. Деятельность / Э. Г. Юдин. — М.: Эдиториал УРСС, 1997. — 444 с.
69. *Юдин Э. Г.* Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. — М.: Наука, 1978. — 392 с.

Додаткова

1. *Беляев А. А., Коротков Э. М.* Системология организации: учебник / под ред. проф. Э. М. Короткова / А. А. Беляев, Э. М. Коротков. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 182 с.
2. *Бусленко Н. П.* Моделирование сложных систем / Н. П. Бусленко. — М., 1978. — 399 с.
3. *Добронравова И. С.* Синергетика: становление нелинейного мышления / И. С. Добронравова. — К.: Либідь, 1990. — 150 с.
4. *Жариков О. Н.* Системный подход к управлению: учеб. пособие для вузов / О. Н. Жариков, В. И. Королевская, С. Н. Хохлов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 62 с.
5. *Кузнецов О. Л.* Система природа–общество–человек: Устойчивое развитие / О. Л. Кузнецов, П. Г. Кузнецов, Б. Е. Большаков. — ВНИИгеосистем; Ун-т “Дубна”, 2000. — 392 с.
6. *Кучкаров З. А.* Методы концептуального анализа и синтеза в теоретических исследованиях и проектировании социально-экономических систем: в 2 т. / З. А. Кучкаров. — М.: Концепт, 2005. — Т. 1. — 252 с., Т. 2. — 260 с.
7. *Лесечко М. Д.* Основи системного підходу: теорія, методологія, практика: навч. посіб. — Л., ЛРІДУ УАДУ, 2002. — 300 с.

8. *Луман Никлас*. Введение в системную теорию / Никлас Луман / под ред. Дирка Беккера: пер. с нем. К. Тимофеева. — М.: Логос, 2007. — 360 с.
9. *Мертон Р.* Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Р. Мертон / под общ. ред. В. В. Танчера. — К.: Ин-т социологии, 1996. — 112 с.
10. *Месарович М., Мако Д.* Теория иерархических многоуровневых систем: пер с англ. / под ред. Г. С. Поспелова / М. Месарович, Д. Мако, И. Тахакара. — М.: Мир, 1973. — 344 с.
11. *Неліпа Д. В.* Системний аналіз в політології: навч. посіб. / Д. В. Неліпа. — К.: ФОП Колісник К. І., 2009. — 144 с.
12. *Общая* теория систем // Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. — 4-е изд. — М.: Политиздат, 1981. — 445 с.
13. *Парсонс Т.* Понятие общества, компоненты и их взаимодействие / Американская социологическая мысль: Тексты / под ред. В. И. Добренькова / Т. Парсонс. — М., 1996. — С. 494–525.
14. *Попов В. Н.* Системный анализ в менеджменте: учебное пособие / В. Н. Попов, В. С. Касьянов, И. П. Савченко; под ред. д-ра экон. наук, проф. В. Н. Попова. — М.: КНОРУС, 2007. — 304 с.
15. *Садовский В. Н.* Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. — М., 1974. — 250 с.
16. *Системный* анализ и принятие решений: Словарь-справочник: учеб. пособие для вузов / под ред. В. Н. Волковой, В. Н. Козлова. — М.: Высш. шк., 2004. — 616 с.
17. *Тюхтин В. С.* О подходах к построению общей теории систем // Системный анализ и научное знание / В. С. Тюхтин. — М., 1969. — С. 42–60.
18. *Уемов А. И.* Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. — М., 1978. — 272 с.
19. *Филиппов А. Ф.* Анализ функциональный в социологии / А. Ф. Филиппов // Энциклопедический социологический словарь / под общ. ред. Г. В. Осипова. — М., 1995. — С. 47–49.
20. *Шарапов О. Д.* Системний аналіз: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. Є. Семьонов. — К.: КНЕУ, 2003. — 154 с.
21. *Эшби У. Росс.* Введение в кибернетику / У. Росс Эшби. — М.: Изд-во иностр. лит., 1959. — 432 с.
22. *Янг С.* Системное управление организацией / Э. Янг. — М.: Сов. радио, 1972. — 455 с.

15. Навчальна програма дисципліни “Управління проектами” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Соціальні зміни, реформування різних сфер суспільства пов’язано з розробкою та впровадженням проектів. Проект є особливою формою здійснення цілеспрямованих змін. Це привело до виникнення відповідного напряму професійної діяльності і знання, яке інтегрується дисципліною “Управління проектами”. Стратегічною метою вивчання дисципліни є отримання теоретичних знань та практичних навичок у сфері управління проектами, які дають можливість випускникам ефективно координувати й управляти проектами і програмами.

Мета вивчення дисципліни — формування у майбутніх фахівців компетенцій щодо управління проектами з урахуванням світових та вітчизняних досягнень проектного менеджменту.

Завдання дисципліни:

- створити умови для засвоєння знання теоретико-методологічних засад управління проектами;
- сформувати адекватне уявлення про ініціацію, підготовку та впровадження проектів;
- створити умови для розуміння студентами методів управління проектами;
- створити умови для осмислення слухачами основних напрямів вдосконалення управління проектами;
- забезпечити спроможність до обліку, контролю і аналізу ходу розробки і реалізації проекту;
- забезпечити вміння організувати, координувати і регулювати процеси розробки та реалізації проекту.

У результаті освоєння дисципліни студенти мають *знати*:

- теоретичні засади проектування та управління проектами;
- методи управління проектами;
- механізм створення організаційної проектної організації та управління цією організацією.

- методику оцінювання проектів, насамперед інвестиційних.
- методику здійснення аналізу ризиків в управлінні проектами.

Дисципліна "Управління проектами" поєднує теоретико-методологічні засади розуміння природи проектування та управління проектами із прикладними аспектами ініціації, розробки та реалізації проектів. Тому принципи, теорії та підходи до управління проектами поєднуються із моделями, методами та технологіями їх підготовки, прийняття та впровадження.

Тематичний план дисципліни "Управління проектами"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади проектування
1	Сутність та особливості проектування
2	Теорії та підходи проектування
3	Сутність, основні різновиди проектів та їх роль в суспільстві
	Змістовий модуль II. Зміст проектувальної діяльності
4	Характеристика основних етапів проектування
5	Управління задумом проекту
6	Методи проектного менеджменту
	Змістовий модуль III. Основні проблеми управління проектами. Аспекти управління проектами
7	Побудова та розвиток команди проекту
8	Управління якістю проекту
9	Управління ризиками проекту
	Змістовий модуль IV. Основні напрями вдосконалення управління проектами
10	Управління вартістю проекту. Вдосконалення контролю проектів, управління ними
11	Управління часом у проекті
12	Управління інформаційним зв'язком у проекті
13	Шляхи вдосконалення управління проектами. Шляхи вдосконалення управління проектами

Зміст дисципліни
"Управління проектами"

Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади проектування

Тема 1. Сутність та особливості проектування

Історія становлення та розвитку управління проектами. Основні етапи розвитку управління проектами. Будівництво, інженерія та оборонна діяльність як джерела виникнення управління проектами. Особливості сучасної проектної діяльності. Проектна діяльність у США, країнах ЄС. Міжнародні інституції управління проектами. Проектування в екстремальних умовах. Проекти економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями.

Поняття управління проектами як процесу управління командою, ресурсами проекту за допомогою спеціальних методів та прийомів з метою успішного здійснення поставленої мети.

Сутність системи управління проектами, її елементи. Цілі й процеси в управлінні проектами. Мета проекту як бажаний результат діяльності, який намагаються досягти за певний проміжок часу при заданих умовах реалізації проекту.

Принципи та функції управління проектами.

Методологічні засади проектної діяльності.

Література: основна [3; 4; 7; 12; 14; 15; 22; 27; 30; 35; 39; 46]; додаткова [53; 58; 59; 64; 80; 85]

Тема 2. Теорії, принципи та підходи проектування

Основні теорії проектної діяльності: концепції управління знанням, теорія людських ресурсів та капіталу, теорії соціальних змін, реформ, модернізації. Процесна концепція управління проектом.

Принципи проектування: ефективності і оптимальності, цілеполягання, системності, синергізму, саморозвитку, межі і кардинальності, реалізму, гуманізму, стійкого розвитку, прин-

цип проблемної, надійності, інновацій, обґрунтованого використання передового досвіду.

Основні підходи проектування та управління проектами: стратегічний, інноваційний, інституційний, нормативно-правовий, системний, технологічний підходи, проектний аналіз.

Література: основна [1; 2; 4; 5; 7; 11; 15; 18; 22; 23; 30; 35; 36; 39; 46];
додаткова [51; 58; 80; 85]

Тема 3. Сутність, основні різновиди проектів та їх роль в суспільстві

Проект як задум та необхідні засоби його реалізації з метою досягнення бажаного економічного, технічного, технологічного чи організаційного результату. Оточення проекту. Цінність проекту. Обмеження проекту.

Основні характеристики проекту: 1. Обмеженість часу. 2. Чіткі цілі, які мають бути досягнуті з одночасним виконанням ряду технічних, економічних та інших вимог. 3. Внутрішні і зовнішні взаємозв'язки операцій, завдань і ресурсів. 4. Певні терміни початку і кінця проекту. 5. Обмежені ресурси. 6. Певна міра унікальності цілей проекту і умов його здійснення. 7. Неминучість різних конфліктів.

Класифікація проектів за такими підставами, як: тип модельованого об'єкта, характер відображення об'єкта, спосіб представлення, тип інноваційного потенціалу, масштаби, сфери проектування і міра керованості.

Проекти реалізують моделюючу, інноваційну, прогнозну, консолідуючу і конфліктогенну функції. Функції управління проектами: управління інтеграцією у проекті; управління змістом проекту; управління часом у проекті; управління вартістю проекту; управління командою проекту; управління закупівлями у проекті; управління ризиком у проекті; управління інформаційним зв'язком у проекті.

Внутрішнє середовище проекту характеризується учасниками та зацікавленими сторонами проекту: власник, яким може

бути уряд, рада директорів, акціонери, приватна особа; користувач, ринок, покупець, клієнт, чиї потреби та бажання необхідно враховувати та з'ясовувати; головна організація, якою може бути міністерство або корпорація, відповідальна за роботи по проекту; команда з управління проектом, включаючи штатних робітників та консультантів; постачальники, оптові фірми, підрядники, що забезпечують матеріалами та послугами.

Зовнішнє середовище проекту включає такі фактори: фізичні (місце розташування, клімат, географічні особливості); економічні фактори (внутрішні та міжнародні); культурні, соціальні, політичні, в тому числі підтримка з боку сторонніх організацій; технологічні (можливості та тип змін).

Література: основна [4; 6; 17; 21; 27; 30; 36; 38; 39; 41–45; 47];
додаткова [51; 53; 59; 61; 64; 80; 81; 85]

Змістовий модуль II. Зміст проектувальної діяльності

Тема 4. Характеристика основних етапів проектування

Процеси управління проектами: ініціації — ухвалення рішення про початок виконання проекту; планування — визначення цілей і критеріїв успіху проекту і розробка робочих схем їх досягнення; виконання — координація людей та інших ресурсів для виконання плану; аналіз — визначення відповідності плану і виконання проекту поставленим цілям і критеріям успіху і прийняття рішень про необхідність застосування коригувальних дій; управління — визначення необхідних коригувальних впливів, їх узгодження, затвердження і застосування; процеси завершення — формалізація виконання проекту і підведення його до упорядкованого фіналу.

Життєвий цикл проекту як час від моменту його задуму до моменту ліквідації.

Етапи проектування: 1) усвідомлення і формулювання практичної проблемної ситуації; 2) збір інформації, вивчення

накопиченого досвіду перетворення дійсності і аналогічних проектів; 3) обґрунтування можливості і доцільності проекту появою його задуму, створенням концепції; 4) формування завдання на проектування, визначаються вимоги до проекту; 5) ухвалення рішення про проведення проектування; 6) формування команди проектувальників; 7) планування проекту; 8) власне проектування; 9) оцінка проекту; 10) втілення проекту в соціальну реальність.

Література: основна [4–6; 12; 17; 27; 29; 36; 42];
додаткова [49; 61; 62; 70; 80; 81; 85]

Тема 5. Управління задумом проекту

Управління проектами як процес управління командою, ресурсами проекту за допомогою спеціальних методів та прийомів з метою успішного здійснення поставленої мети.

Призначення управління задумом проекту. Основні етапи управління задумом проекту: концептуальна розробка, формулювання задуму, санкціонування робіт, організація звітності, системи контролю, завершення проекту.

Концептуальна розробка проекту: формулювання проблеми або потреби, збір інформації, обмеження, аналіз альтернатив, формулювання цілей.

Формулювання задуму: вироблення цільових критеріїв проекту, розробка плану управління, створення структури розбивки робіт, створення базового варіанта задуму.

Санкціонування робіт: договірні вимоги, підтвердження відшкодування робіт, умови виконання контракту.

Організація звітності для виконання задуму: відомості про витрати, про виконання графіка робіт, про досягнуті технічні показники, *S*-криві, засвоєний обсяг, звіти про розходження або виключення.

Система контролю: контроль конфігурації проекту; контроль плану; моніторинг тенденцій; контроль документації; контроль за придбанням; контроль технічних параметрів.

Завершення проекту: щоденні записи; післяпроектний, фінансовий аналіз.

Література: основна [2; 4; 11; 14; 26; 27; 30; 34; 39; 42; 43]; додаткова [49; 53; 59; 62; 69; 81; 85]

Тема 6. Методи проектного менеджменту

Основні поняття проектного менеджменту та його методів.

Традиційний метод як метод поділу на етапи: ініціювання, планування та розроблення, виконання та впровадження, моніторинг та контроль, завершення.

Дерево цілей проекту та основні правила його побудови. SMART-концепція.

Методи декомпозиція цілей, оцінки та аналізу програми (PERT).

Метод критичного шляху (CPM) (МКШ) планування з використанням сітьового методу.

Матричний метод. Структурно-логічна матриця проекту.

Метод управління послідовністю подій, спрямований на визначення та управління подіями та послідовностями подій, які впливають на план реалізації проекту.

Методи складання та супроводження бюджету проекту, бухгалтерського обліку.

Методи моніторингу експертизи, оцінки та звітності.

Методи адміністрування, контролю перевірки та приймання, відбору та оцінки проектів.

Література: основна [3–5; 10–12; 17–20; 23; 24; 26; 27; 30; 31; 33; 34; 40; 43]; додаткова [51; 53; 65; 70; 79]

Змістовий модуль III. Основні проблеми управління проектами

Тема 7. Побудова та розвиток команди проекту

Команда проекту як специфічна організаційна структура, яку очолює керівник проекту і яка створюється на період здій-

снення проекту і завданням її є здійснення функцій управління проектом. Команда проекту та її характерні ознаки.

Проектування організаційної структури управління проектами. Основні підходи до формування команди. Склад команди проекту: ролі та функції.

Структура системи управління командою проекту. Організація ефективної діяльності команди, управління її взаємодією.

Роль, задачі та функції менеджера проекту. Управління конфліктами у проектах. Лідерство і мотивація в команді.

Розвиток команди. Управління персоналом команди. Мотивація персоналу команди.

Література: основна [1; 9; 11–14; 17; 27; 30; 34; 43]; додаткова [61; 63; 84]

Тема 8. Управління якістю проекту

Розуміння управління якістю проекту як сукупність дій забезпечення та підтримки необхідного рівня якості проекту у процесі його розроблення та впровадження. Основні показники якості проекту: відповідність нормам і стандартам, задоволеність замовника та споживача, чіткість проекту та управління проектом, оптимальність витрат та актуальність проекту.

Фактори успішної реалізації проекту: місія, підтримка керівництва, плани та розпис, консультації із замовником, персонал, технічні завдання, підтримка клієнтів, моніторинг та зворотний зв'язок, комунікація, виявлення недоліків.

Планування якості шляхом формування організаційно-технічних заходів забезпечення якості проекту. Витрати на забезпечення якості. Методи контролю якості проекту. Аудит якості.

Управління закупівлями у проекті. Управління контрактами. Управління претензіями.

Література: основна [4; 5; 11; 17; 19; 20; 25–30; 34; 42; 46; 48]; додаткова [49; 51; 61; 67; 68]

Тема 9. Управління ризиками проекту

Природа ризиків в управлінні проектами. Поняття ризику, невизначеності проекту. Причини виникнення та чинники впливу на динаміку ризиків. Функції ризиків та класифікація ризиків проекту.

Основні етапи аналізу ризиків проекту: ідентифікація ризиків, їх якісна та кількісна оцінка, розробка відповідних заходів, документування та контроль. Якісний та кількісний аналіз ризиків проекту.

Основні етапи оцінювання проекту: ідентифікація, аналіз ймовірності, аналіз наслідків, реакція, документування.

Превентивна протидія ризикам: створення антиризикового середовища, розробка плану захисту, врахування ризиків, що не подолані, використання ймовірних поправок на реакції, перевід ризиків в інші структури тощо.

Основні методи управління ризиками. Контроль ризиків та побудова ефективної системи контролю. Способи зниження ризиків проектів. Відхилення проекту та управління відхиленнями проекту.

Проблеми безпеки проекту та зміни його стратегії.

Література: основна [1; 2; 5; 11; 17; 19; 26; 28; 30; 34]; додаткова [49; 51; 61; 69]

Змістовий модуль IV. Основні напрями управління проектами

Тема 10. Управління вартістю проекту

Проблема ресурсного забезпечення при підготовці та реалізації проекту. Джерела ресурсного забезпечення проекту та їх вибір. Структуризація ресурсів та їх планування.

Оцінка вартості ресурсів. Управління закупівлями та запасами.

Техніко-економічне обґрунтування та бізнес-план проекту. структура техніко-економічного обґрунтування проекту, вимо-

ги до бізнес-плану. Поняття та порядок складання проектного бюджету.

Контроль вартості. Оптимізація недостатньої кількості ресурсів.

Література: основна [1–6; 10; 11; 14; 16; 17; 21; 24–27; 30; 34; 38–40; 42; 46; 48];
додаткова [49–51; 53; 59–61; 67; 82]

Тема 11. Управління часом у проекті

Поняття соціального часу у проекті. Час проектних змін та час тривалості проекту. Сутність управління часом у проекті. Основні проблеми управління часом у проекті.

План проекту як перелік робіт із зазначенням термінів, виконавців, результатів, які ведуть до отримання комплексу показників, що намічені концепцією проекту. Планування проекту. Структурування робіт. Завдання послідовності робіт.

Розробка календарного плану. Сітьове планування і сітьовий графік. Контроль за дотриманням календарного плану.

Проблема співвідношення часу та витрат на проект.

Література: основна [1–6; 11; 17; 23; 25; 26; 30; 33; 34; 38–43; 47; 48];
додаткова: [50; 51; 53; 58; 59; 69]

Тема 12. Управління інформаційним зв'язком у проекті

Характеристика комунікацій проекту. Суб'єкти комунікацій: зацікавлені особи, проектна команда, керівництво проектом. Сутність та зміст управління комунікаціями.

Управління інформаційним зв'язком у проекті. Інформаційні технології у проектах

Внутрішня комунікація проекту. Комунікації проектантів із зовнішнім середовищем. Конфлікти та управління конфліктами в управлінні проектами. Навички ведення переговорів. Стратегія і тактика переговорів.

Система, форми і види інформаційного обміну. Управління документами проекту. Звітування про виконання проек-

ту. Комунікативні аспекти адміністративного закриття проекту.

Література: основна [1–4; 8; 20; 36; 39; 43–45];
додаткова [49; 51; 54; 55; 71–79]

Тема 13. Шляхи вдосконалення управління проектами

Основні проблеми управління проектами: ціннісна невизначеність, імітація проектної діяльності, недостатність успішного досвіду, відсутність нормативно-правового забезпечення, кількість ризиків, недостатня технологічність, ресурсна і кадрова незабезпеченість, відсутність цивільної підтримки, опір проектам, нерозвиненість взаємодії з громадськістю, відсутність управління, нерозвиненість рівня проектної культури управлінця.

Найважливіші напрями вдосконалення проектної діяльності: розвиток проектного консалтингу, експертного співтовариства, менеджменту, проектної аналітики, професійних спеціалізацій проектувальників, нормативно-правового забезпечення проектної діяльності; гнучкого фінансування проектів; залучення громадськості тощо.

Література: основна [3–5; 19; 23; 30; 31; 33; 34; 39; 40];
додаткова [49; 54–56; 58; 61; 69; 71–80]

Плани семінарських занять

Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади проектування

Тема 1. Сутність та особливості проектування

1. Історія становлення та розвитку управління проектами.
2. Поняття управління проектами.
3. Сутність системи управління проектами, її елементи.
4. Цілі й процеси в управлінні проектами.
5. Принципи та функції управління проектами.

6. Методологічні засади проектної діяльності.
7. Проекти економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями.

Література: основна [3; 4; 7; 12; 14; 15; 22; 27; 30; 35; 39; 46];
додаткова [53; 58; 59; 64; 80; 85]

Тема 2. Теорії, принципи та підходи проектування

1. Концепції управління знанням.
2. Теорія людських ресурсів та капіталу.
3. Теорії соціальних змін, реформ, модернізації.
4. Принципи проектування.
5. Стратегічний підхід до управління проектом.
6. Інноваційний підхід в управлінні проектами.
7. Інституційний підхід у проектуванні.
8. Нормативно-правовий підхід у проектуванні.
9. Системний підхід в управлінні проектами.
10. Технологічний підхід до проектування.
11. Проектний аналіз.

Література: основна [1; 2; 4; 5; 7; 11; 15; 18; 22; 23; 30; 35; 36; 39; 46];
додаткова [70; 73; 74; 76; 80; 83; 85; 91]

Тема 3. Сутність, основні різновиди проектів та їх роль в суспільстві

1. Сутність та ознаки проекту.
2. Характеристика основних різновидів проектів.
3. Зовнішні умови проекту.
4. Зацікавлені у проекті особи.
5. Учасники проекту.
6. Завдання та функції менеджерів проектів.
7. Структура проекту.
8. Стратегічна роль проектів.

9. Функції проектів.
10. Функції управління проектами.

Література: основна [4; 6; 17; 21; 27; 30; 36; 38; 39; 41–45; 47];
додаткова [51; 53; 59; 61; 64; 80; 81; 85]

Змістовий модуль II. Зміст проектувальної діяльності

Тема 4. Характеристика основних етапів проектування

1. Характеристика основних процесів управління проектами.
2. Фази життєвого циклу проекту.
3. Усвідомлення і формулювання практичної проблемної ситуації.
4. Збір інформації, вивчення накопиченого досвіду перетворення дійсності і аналогічних проектів.
5. Обґрунтування можливості і доцільності проекту появою його задуму, створення концепції.
6. Формування завдання на проектування, визначення вимог до проекту.
7. Ухвалення рішення про проведення проектування.
8. Формування команди проектувальників.
9. Планування проекту.
10. Проектування.
11. Оцінка проекту.
12. Втілення проекту в соціальну реальність.

Література: основна [4–6; 12; 17; 27; 29; 36; 42];
додаткова [49; 61; 62; 70; 80; 81; 85]

Тема 5. Управління задумом проекту

1. Сутність управління задумом проекту.
2. Призначення управління задумом проекту.
3. Основні етапи управління задумом проекту.
4. Концептуальне розроблення проекту.
5. Формулювання задуму.
6. Санкціонування робіт.

7. Організація звітності для виконання задуму.
8. Система контролю.
9. Завершення проекту.

Література: основна [2; 4; 11; 14; 26; 27; 30; 34; 39; 42; 43];
додаткова [49; 53; 59; 62; 69; 81; 85]

Тема 6. Методи проектного менеджменту

1. Загальна характеристика методів проектного менеджменту.
2. Традиційний метод управління проектами.
3. Методи декомпозиції цілей, побудови дерева цілей, оцінки та аналізу програми (PERT).
4. Метод критичного шляху (CPM) (МКШ) планування з використання сітьового методу.
5. Матричний метод та побудова структурно-логічної матриці проекту.
6. Метод управління послідовністю подій.
7. Методи складання та супроводження бюджету проекту, бухгалтерського обліку.
8. Методи моніторингу експертизи, оцінки та звітності.
9. Методи адміністрування, контролю перевірки та приймання.
10. Методи відбору та оцінки проектів.

Література: основна [3–5; 10–12; 17–20; 23; 24; 26; 27; 30; 31; 33; 34; 40; 43];
додаткова [51; 53; 65; 70; 79]

Змістовий модуль III. Основні проблеми управління проектами

Тема 7. Побудова та розвиток команди проекту

1. Команда проекту та її характерні ознаки.
2. Проектування організаційної структури управління проектами.

3. Головні підходи до формування команди.
4. Склад команди проекту: ролі та функції.
5. Структура системи управління командою проекту.
6. Організація ефективної діяльності команди, управління її взаємодією.
7. Роль, задачі та функції менеджера проекту.
8. Управління конфліктами у проектах.
9. Лідерство і мотивація в команді.
10. Розвиток команди.
11. Управління персоналом команди.

Література: основна [1; 9; 11–14; 17; 27; 30; 34; 43]; додаткова [61; 63; 84]

Тема 8. Управління якістю проекту

1. Загальне поняття управління якістю.
2. Планування якості.
3. Витрати на забезпечення якості.
4. Методи контролю якості проекту.
5. Управління закупівлями в проекті.
6. Управління контрактами.
7. Управління претензіями.

Література: основна [4; 5; 11; 17; 19; 20; 25–30; 34; 42; 46; 48]; додаткова [49; 51; 61; 67; 68]

Тема 9. Управління ризиками проекту

1. Природа ризиків в управлінні проектами.
2. Функції ризиків та їх класифікація ризиків проекту.
3. Причини виникнення та чинники впливу на динаміку ризиків.
4. Основні етапи аналізу ризиків проекту.
5. Якісний та кількісний аналіз ризиків проекту.
6. Основні методи управління ризиками.
7. Способи зниження ризиків проектів.

8. Відхилення проекту та управління відхиленнями проекту.
9. Контроль проекту.
10. Побудова ефективної системи контролю.
11. Проблеми безпеки проекту та зміни його стратегії.

Література: основна [1; 2; 5; 11; 17; 19; 26; 28; 30; 34]; додаткова [49; 51; 61; 69]

Змістовий модуль IV. Основні напрями управління проектами

Тема 10. Управління вартістю проекту

1. Джерела ресурсного забезпечення проекту та їх вибір.
2. Структуризація ресурсів та їх планування.
3. Оцінка вартості ресурсів.
4. Управління закупівлями та запасами.
5. Техніко-економічне обґрунтування та бізнес-план проекту.
6. Поняття та порядок складання проектного бюджету.
7. Контроль вартості.
8. Оптимізація недостатньої кількості ресурсів.

Література: основна [1–6; 10; 11; 14; 16; 17; 21; 24–27; 30; 34; 38–40; 42; 46; 48]; додаткова [49; 50; 51; 53; 59; 60; 61; 67; 82]

Тема 11. Управління часом у проекті

1. Поняття соціального часу у проекті.
2. Сутність управління часом у проекті.
3. Основні проблеми управління часом у проекті.
4. Завдання послідовності робіт.
5. Оцінка тривалості робіт.
6. Розробка календарного плану.
7. Сітьове планування і сітьовий графік.
8. Контроль дотримання календарного плану.

Література: основна [1–6; 11; 17; 23; 25; 26; 30; 33; 34; 38–43; 47; 48]; додаткова [50; 51; 53; 58; 59; 69]

Тема 12. Управління інформаційним зв'язком у проекті

1. Сутність та зміст управління комунікаціями.
2. Інформаційні технології у проектах.
3. Управління інформаційним зв'язком у проекті.
4. Комунікація проекту.
5. Система, форми і види інформаційного обміну.
6. Управління документами проекту.
7. Звітування про виконання проекту.
8. Адміністративне закриття проекту.

Література: основна [1–4; 8; 20; 36; 39; 43–45]; додаткова [49; 51; 54; 55; 71–79]

Тема 13. Шляхи вдосконалення управління проектами

1. Основні проблеми управляння проектами.
2. Розвиток проектного консалтингу, експертного співтовариства, менеджменту, проектної аналітики, професійної спеціалізації проектувальників.
3. Формування нормативно-правового забезпечення проектної діяльності.
4. Гнучке фінансування проектів.
5. Формування участі громадськості у проектній діяльності: контролі, розробці та реалізації проектів.
6. Підвищення якості проектів.
7. Впровадження систем автоматизації управління проектами.
8. Розвиток наукового забезпечення проектів.

Література: основна [3–5; 19; 23; 30; 31; 33; 34; 39; 40]; додаткова [49; 54–56; 58; 61; 69; 71–80]

Теми контрольних робіт (рефератів)

1. Сутність проектування та його роль у суспільстві.
2. Управління проектами в Україні: становлення, проблеми, наслідки.
3. Теоретико-методологічні засади проектування.

4. Основні різновиди проектів.
5. Принципи та підходи проектувальної діяльності.
6. Характеристика основних етапів проектування.
7. Система управління проектом та її елементи.
8. Управління задумом проекту.
9. Методи проектного менеджменту.
10. Стратегічний підхід до управління проектом.
11. Інноваційний підхід в управлінні проектами.
12. Інституційний підхід у проектуванні.
13. Нормативно-правовий підхід у проектуванні.
14. Системний підхід в управлінні проектами.
15. Технологічний підхід до проектування.
16. Основні проблеми управління проектами.
17. Побудова та розвиток команди проекту.
18. Управління якістю проекту.
19. Управління ризиками проекту.
20. Основні напрями управління проектами.
21. Управління вартістю проекту.
22. Управління часом у проекті.
23. Управління інформаційним зв'язком у проекті.
24. Шляхи вдосконалення управління проектами.
25. Проектний аналіз: зміст та методи.
26. Основні проблеми управління проектами та шляхи їх розв'язання.
27. Формування участі громадськості у проектній діяльності: контролі, розробленні та реалізації проектів.
28. Підвищення якості проектів (компетентність, комплексність, соціальність, групи інтересів, мінімізація ризиків).
29. Впровадження систем автоматизації управління проектами.
30. Розвиток наукового забезпечення проектів.

Питання для самоконтролю

1. Теоретико-методологічні засади проектування.
2. Сутність та особливості соціального проектування.

3. Історія становлення та розвитку управління проектами.
4. Поняття управління проектами.
5. Сутність системи управління проектами, її елементи.
6. Цілі й процеси в управлінні проектами.
7. Принципи та функції управління проектами.
8. Методологічні засади проектної діяльності.
9. Проекти економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями.
10. Концепції управління знанням.
11. Теорія людських ресурсів та капіталу.
12. Теорії соціальних змін, реформ, модернізації.
13. Принципи проектування.
14. Стратегічний підхід до управління проектом.
15. Інноваційний підхід в управлінні проектами.
16. Інституційний підхід у проектуванні.
17. Нормативно-правовий підхід у проектуванні.
18. Системний підхід в управлінні проектами.
19. Технологічний підхід до проектування.
20. Проектний аналіз.
21. Сутність та ознаки проекту.
22. Характеристика основних різновидів проектів.
23. Зовнішні умови проекту.
24. Зацікавлені у проекті особи.
25. Учасники проекту.
26. Завдання та функції менеджерів проектів.
27. Структура проекту.
28. Стратегічна роль проектів.
29. Функції проектів.
30. Характеристика етапів проектування.
31. Характеристика основних процесів управління проектами.
32. Фази життєвого циклу проекту.
33. Усвідомлення і формулювання практичної проблемної ситуації.

34. Збір інформації, вивчення накопиченого досвіду перетворення дійсності й аналогічних проектів.
35. Обґрунтування можливості і доцільності проекту появою його задуму, створення концепції.
36. Формування завдання на проектування, визначення вимог до проекту.
37. Ухвалення рішення про проведення проектування.
38. Формування команди проектувальників.
39. Планування проекту.
40. Проектування.
41. Оцінка проекту.
42. Втілення проекту в соціальну реальність.
43. Управління задумом проекту.
44. Методи проектного менеджменту.
45. Основні поняття проектного менеджменту.
46. Декомпозиція цілей.
47. Методи контролю.
48. Метод оцінки та аналізу програми (PERT).
49. Метод критичного шляху планування проекту.
50. Методи складання та супроводження бюджету проекту.
51. Моніторинг.
52. Методи оцінки.
53. Методи звітності.
54. Експертиза.
55. Методи перевірки та приймання.
56. Методи бухгалтерського обліку.
57. Методи адміністрування.
58. Основні проблеми управління проектами.
59. Побудова і розвиток команди проекту.
60. Проектування організаційної структури управління проектами.
61. Основні підходи до формування команди.
62. Організація ефективної діяльності команди.
63. Управління конфліктами в проектах.
64. Лідерство і мотивація в команді.
65. Управління персоналом проектної команди.

66. Управління якістю проекту.
67. Загальне поняття управління якістю.
68. Планування якості проекту.
69. Витрати на забезпечення якості проекту.
70. Методи контролю якості проекту.
71. Управління ризиками проекту.
72. Поняття ризику та невизначеності.
73. Класифікація ризиків проекту.
74. Причини виникнення та чинники впливу на динаміку ризиків.
75. Основні методи аналізу ризиків проекту.
76. Способи зниження ризиків проектів.
77. Основні напрями управління проектами.
78. Управління вартістю проекту.
79. Джерела ресурсного забезпечення проекту та їх вибір.
80. Планування ресурсів проекту.
81. Оцінка вартості ресурсів проекту.
82. Поняття та порядок складання проектного бюджету.
83. Контроль вартості проекту.
84. Оптимізація недостатньої кількості ресурсів проекту.
85. Управління часом у проекті.
86. Сутність управління часом у проекті.
87. Основні проблеми управління часом у проекті.
88. Завдання послідовності робіт проекту.
89. Детальне календарно-сітьове планування.
90. Контроль дотримання календарного плану проекту.
91. Управління інформаційним зв'язком у проекті.
92. Сутність та зміст управління комунікаціями.
93. Документи проекту, їх форма, класифікація, вимоги до них.
94. Планування інформаційного зв'язку в управлінні проектами.
95. Звітування про виконання проекту.
96. Адміністративне закриття проекту.
97. Шляхи вдосконалення управління проектами.
98. Основні проблеми управління проектами.
99. Розвиток наукового забезпечення проектів.

Література

Основна

1. *Амстронг М.* Менеджмент: методы и приемы: пер. с 3-го англ. изд. / М. Амстронг. — К.: Знання-Пресс, 2006. — 876 с.
2. *Ансофф И.* Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 402 с.
3. *Арчибальд Р.* Управление высокотехнологичными программами и проектами / Р. Арчибальд [пер. с англ. Е. В. Мамонтова; под ред. А. Д. Баженова, А. О. Арефьева]. — М.: Компания АйТи; ДМК Пресс, 2004. — 472 с.
4. *Бабаєв В. М.* Управління проектами: навч. посіб. для студ. спец. "Управління проектами" / В. М. Бабаєв. — Х.: ХНАМГ, 2006. — 244 с.
5. *Бардин Г. О.* Проектний аналіз: підручник. — 2-ге вид., стер. / Г. О. Бардин. — К.: Знання, 2006. — 415 с.
6. *Батенко Л. П.* Управління проектами / Л. П. Батенко, О. А. Загородніх, В. В. Ліщинська. — К.: КНЕУ, 2003. — 231 с.
7. *Бергер П.* Социальное конструирование реальности // Современная зарубежная социология (70–80-е гг.) / П. Бергер, Т. Лукман. — М., 1993. — С. 124–151.
8. *Бландел Р.* Эффективные бизнес-коммуникации. Принципы и практика в эпоху информатики / Р. Бландер. — СПб.: Питер, 2000. — 248 с.
9. *Боссиди Л.* Исполнение: Система достижения целей / Л. Боссиди, Р. Чаран; пер. с англ. — М.: Альпина Паблишерз, 2011. — 325 с.
10. *Бушуев С. Д.* Инвестиционные инструменты проектного менеджмента / С. Д. Бушуев, Э. А. Гурин. — К.: УкрИНТЭИ, 1998. — 184 с.
11. *Бушуев С. Д.* Креативные технологии управления проектами и программами: монография / С. Д. Бушуев, Н. С. Бушуева, И. А. Бабаев, В. Б. Яковенко и др. — К.: Саммит-Книга, 2010. — 768 с.
12. *Бушуев С.Д.* Управление проектами: Основы профессиональных знаний и система оценки компетентности проектных менеджеров / С. Д. Бушуев, Н. С. Бушуева (NationalCompetenceBaseline, NCB UA Version 3.0). — К.: ІРІДІУМ, 2006. — 208 с.
13. *Бушуєв С. Д.* Динамічне лідерство в управлінні проектами: монографія / С. Д. Бушуєв, В. В. Морозов // Укр. асоціація управління проектами. — 2-ге вид. — К., 2000. — 312 с.

14. *Бушуєва Н. С.* Управління проектами та програмами організаційного розвитку: навч. посіб. / Н. С. Бушуєва, Ю. Ф. Ярошенко, Р. Ф. Ярошенко. — К.: Саммит-Книга, 2010. — 200 с.
15. *Гидденс Э.* Конструирование общества: Очерк теории структурирования // Западная теоретическая социология 60–80 гг. / Э. Гидденс. — М., 1989. — С. 34–42.
16. *Грашина М.* Основы управления проектами / М. Грашина, В. Дункан. — СПб.: Питер, 2006. — 208 с.
17. *Деренська Я. М.* Управління проектами у схемах: навч. посіб. / Я. М. Деренська. — Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2007. — 229 с.
18. *Дудченко В. В.* Социоинженерная деятельность, социальное проектирование, социальная технология // Марксистско-ленинская социология / В. В. Дудченко, В. Н. Макаревич. — М.: Изд-во МГУ, 1989. — 271 с.
19. *Инновационные* механизмы управления программами развития / Н. Я. Азаров, Ф. А. Ярошенко, С. Д. Бушуев. — К.: Саммит-Книга, 2011. — 528 с.
20. *Катренко А. В.* Управління ІТ-проектами. [Книга 1. Стандарти, моделі та методи управління проектами]: підручник / А. В. Катренко. — Л.: Новий Світ-2000, 2013. — 550 с.
21. *Кобиляцький Л. С.* Управління проектами: навч. посіб. / Л. С. Кобилянський. — К.: МАУП, 2002. — 200 с.
22. *Котляров И. В.* Теоретические основы социального проектирования / И. В. Котляров. — Минск: Наука и техника, 1989. — 198 с.
23. *Креативные* технологии управления проектами и программами: [монографія] / С. Д. Бушуев, Н. С. Бушуева, И. А. Бабаев. — К.: Саммит-Книга, 2010. — 768 с.
24. *Куриленко Т. П.* Проектне фінансування / Т. П. Куриленко. — К.: Кондор, 2006. — 208 с.
25. *Кучеренко В. Р.* Управління проектами в підприємницьких структурах: [навч. посіб.] / В. Р. Кучеренко, Е. А. Кузнєцов, О. С. Маркітан. — Х.: Бурун Книга, 2010. — 272 с.
26. *Лапыгин Ю. Н.* и др. Управление проектами: от планирования до оценки эффективности / Ю. Н. Лапыгин. — М.: Омега-Л, 2009. — 252 с.
27. *Мазур И. И., Шапиро В. Д.* и др. Управление проектами. справ. пособие / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро. — М.: Высш. шк., 2001. — 875 с.

28. *Махуренко Г. С.* Проектний аналіз. Управління проектами: конспект лекцій / Г. Махуренко. — Одеса: ОНМУ, 2000. — 230 с.
29. *Ноздріна Л. В.* Управління проектами: підручник / за заг. ред. Л. В. Ноздріна / Л. В. Ноздріна, В. І. Ящук, О. І. Полотай. — К.: Центр учбової л-ри, 2010. — 432 с.
30. *Пинто Дж. К.* Управление проектами: пер. с англ. / под ред. В. Н. Фрунтова / Дж. К. Пинто. — СПб.: Питер, 2004. — 464 с.
31. *Подшивалкіна В. І.* Оціночні дослідження соціальних проектів і програм / В. І. Подшивалкіна, І. В. Крапива. — Одеса: ТЭС, 2009. — 112 с.
32. *Проектний* менеджмент: просто про складне: навч. посіб. [В. А. Верба, Л. П. Батенко, О. М. Гребешкова та ін.] за заг. ред. В. А. Верби. — К.: КНЕУ, 2009. — 299 с.
33. *Рач В. А.* Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку: навч. посіб. / В. А. Рач, О. В. Россошанська, О. М. Медведєва; за ред. В. А. Рача. — К.: К.І.С., 2010. — 276 с.
34. *Руководство* по управлению проектами – A Guidetothe Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide) — 3-d Edition PMBok підготовлено Комитетом по стандартам of the Project Management Institute (PMI) 2010. — 401 с.
35. *Суіменко Є. І.* Соціальна інженерія. Експериментальний курс лекцій: навч. посіб. / Є. І. Суіменко. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2011. — 224 с.
36. *Сурмин Ю. П.* Теория социальных технологий: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. — К.: МАУП, 2004. — 608 с.
37. *Тамбовцев В. Л.* Основы институционального проектирования: учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев. — М.: ИНФРА-М., 2008. — 144 с.
38. *Тарасюк Г. М.* Управління проектами: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — 2-ге вид. / Г. М. Тарасюк. — К.: Каравела, 2006. — 320 с.
39. *Тернер Дж. Р.* Руководство по проектно-ориентированному управлению / Дж. Р. Тернер. — К.: Изд-во: Гребенников Бизнес-Букс, 2007. — 552 с.
40. *Товб А. С.* Менеджмент проектов в практике современной компании / А. С. Товб, Г. Л. Ципес. — М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2007. — 304 с.

41. *Тян Р. Б.* Управління проектами: підручник / Р. Б. Тян, Б. І. Холод, В. А. Ткаченко. — К. Центр навч. л-ри, 2003. — 224 с.
42. *Управление* проектами / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро, Н. Г. Ольдерогге. — М.: Экономика, 2001. — 576 с.
43. *Управление* проектами: справ. для профессионалов / под ред. И. И. Мазура, В. Д. Шапиро. — М.: Высш. шк., 2001. — 875 с.
44. *Управління* програмами та проектами / под ред. М. Л. Разу. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 297 с.
45. *Управління* проектами: навч. посіб. / Л. П. Батенко, О. А. Загородніх, В. В. Ліщинська. — К.: КНЕУ, 2004. — 231 с.
46. *Фесенко Т. Г.* Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посіб. / Т. Г. Фесенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2012. — 181 с.
47. *Швандар В. А.* Управление инвестиционными проектами: учеб. пособие для вузов / В. А. Швандер, А. И. Базилевич. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 208 с.
48. *Щукін Б. М.* Аналіз інвестиційних проектів: конспект лекцій / Б. М. Щукін. — К.: МАУП, 2002. — 128 с.

Додаткова

49. *Богданов В.* Управление проектами в Microsoft Project 2002: учеб. курс (+CD) / В. Богданов. — СПб.: Питер, 2003. — 840 с.
50. *Волков И. М.* Проектный анализ / И. М. Волкова, М. В. Грачева. — М.: ИНФРА-М, 2004.
51. *Грей К., Ларсон Э.* Управление проектами: практ. руководство / К. Грей, Э. Ларсон / пер. с англ. — М.: Дело и Сервис, 2003. — 528 с.
52. *Гуд Г. Х.* Системотехника. Введение в проектирование больших систем / Г. Х. Гуд, Р. Э. Макол. — М.: Наука, 1962.
53. *Гультяев А. К.* Управление проектами MS Project 2000: практ. пособие. — СПб.: КОРОНАпринт, 2002. — 368 с.
54. *Інтернет-довідник* по сайтам, що стосуються управління дослідницькими проектами. — www.fek.umu.se / irnop / projweb
55. *Канадський* сайт з управління проектами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.pmforum.org
56. *Кендалл И.* Современные методы управления портфелями проектов и офис управления проектами: Максимизация ROI: [пер. с англ.] / И. Кендалл, И. Роллинз. — М.: ЗАО “ПМСОФТ“, 2004. — 576 с.

57. *Керівництво* з основ проектного менеджменту: довідник / за ред. В. Р. Дункан; пер. с англ. — К.: Віпол, 1999. — 198 с.
58. *Керцнер Г.* Стратегическое планирование для управления проектами с использованием модели зрелости [пер. с англ.] / Г. Керцнер. — М.: Компания АйТи; М.: ДМК Пресс, 2003. — 320 с.
59. *Клиффорд Ф. Грей.* Управление проектами: практич. руководство / Грей Ф. Клиффорд, Эрик У. Ларсон. — М.: Дело и Сервис, 2002.
60. *Ковелло Дж.* Бизнес-планы. Полное справ. руководство: пер. с англ./ Дж. Ковелло, Б. Хейзелгрен. — М.: Бином, 1998. — 352 с.
61. *Кошкин К. В., Возный А. М., Григорян Т. Г.* Информационные технологии в управлении проектами. — Николаев: НУК, 2010.
62. *Литке Х.-Д.* Управление проектами. — М.: Омега-Л, 2007.
63. *Портни С. И.* Управление проектами для "чайников". — М.: ИД "Вильямс", 2004. — 352 с.
64. *Мазур И. И.* Управление проектами: учеб. пособие / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро, Н. Г. Ольдерогге / под общ. ред. И. И. Мазура. — 2-е изд. — М.: Омега-Л, 2004. — 664 с.
65. *Мартин П.* Управление проектами: пер. с англ. / П. Мартин, У. Тейт. — СПб.: Питер, 2006. — 224 с.
66. *Минцберг Г.* Структура в кулаке. Создание эффективной организации / Г. Минцберг. — СПб.: Питер, 2001. — 324 с.
67. *Мир* управления проектами / под ред. Х. Решке, Х. Шелле. — М.: Аланс, 1993. — 304 с.
68. *Міллер Роберт В.* ПЕРТ — система управління / Роберт В. Міллер. — М., 1965. — 343 с.
69. *Організаційна* поведінка / Д. Гелрігел, Дж. В. Слокум-молодший, Р. В. Вудмен, Н. С. Бренінг; пер. з англ. І. Тарасюк, М. Зарицька, Н. Гайдукевич. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2011. — 726 с.
70. *Проектний* аналіз / за ред. С. О. Москвіна. — К.: Лібра, 1998. — 368 с.
71. *Риск-анализ* инвестиционного проекта: учеб. для вузов / под ред. М. В. Грачевой. — М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2001. — 351 с.
72. *Руководство* к своду знаний по управлению проектами (Руководство PMBOK): Американский нац. стандарт ANSI/PMI 99–001–2010. — 4-е изд. — М.; США: Project Management Institute, 2010. — 496 с.

73. *Руководство* по управлению инновационными проектами и программами: [пер. на рус.]; версия 1.2 / под ред. С. Д. Бушуева. — К.: Наук. світ, 2009. — Т. 1. — 173 с.
74. *Сайт* Австралійського інституту управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:www.dab.uts.edu.au
75. *Сайт* Асоціації управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.apmorg.uk
76. *Сайт* Асоціації управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.asg.osd.mil / pm
77. *Сайт* зі словником термінів, які використовуються у сфері управління проектами. — www.wst.com
78. *Сайт* Інституту управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.pmi.org
79. *Сайт* Міжнародної асоціації управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ipma.ch
80. *Сайт* Міжнародної асоціації управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ihma.ch
81. *Сайт* Французької асоціації управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.afitep.fr/main.html
82. *Сингаевская Г. И.* Управление проектами в Microsoft Project 2007 / Г. И. Гингаевская. — М.: ИД “Вильямс”, 2008. — 800 с.
83. *Сурмин Ю. П.* Социальное проектирование в кризисном обществе: методологический аспект / Ю. П. Сурмин // Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентові України. — № 3. — 2014. — К.: НАДУ, 2014. — С. 5–17.
84. *Толковый* словарь по управлению проектами / под ред. В. К. Иванец, А. И. Кочеткова, В. Д. Шапиро, Г. И. Шмаль. — М.: ИНСАН, 1992.
85. *Фабоцці Ф.* Управління інвестиціями / Ф. Фабоцці. — М.: “Инфра-М”, 2000. — 932 с.
86. *Хаксевер К.* Управление и организация в сфере услуг / К. Хаксевер, Б. Рендер, Р. Рассел, Р. Медик; пер. с англ.; под. ред. В. В. Кулибановой. — СПб.: Питер, 2002. — 752 с.
87. *Чейз Р.* Производственный и операционный менеджмент / Р. Чейз, Ф. Джейкобз, Дж. Аквилано. — 10-е изд.: пер. с англ. — М.: ИД “Вильямс”, 2007. — 1184 с.
88. *Шапиро В. Д.* Project management. Управление проектами. Толковый англо-русский словарь-справочник / В. Д. Шапиро. — М.: Высш. шк., 1999. — 379 с.

16. Навчальна програма дисципліни “Управлінське консультування” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

Мета викладання дисципліни — отримання знання щодо сутності управлінського консультування та практичні навички щодо вирішення проблем, пов’язаних з організацією управлінського консультування у різних сферах управління, володіння методами та технологіями його реалізації.

Завдання вивчення дисципліни:

- вивчити теоретичні основи управлінського консультування;
- поглибити теоретичні, методичні та практичні знання з питань аналізу проблем клієнтів і виявлення оптимальних шляхів їх вирішення;
- визначити потребу і форми управлінського консультування;
- засвоїти методологію та організацію консультування;
- дослідити внутрішній і зовнішній консалтинг;
- ознайомитися з процесом організації діяльності консультаційної організації;
- вивчити вимоги до освіти і досвіду професійної діяльності консультанта;
- виробити навички з проведення практичних досліджень, аналізу проблемних ситуацій, з розробки пропозицій та рекомендацій, що підвищують ефективність управлінської діяльності.

У результаті вивчення дисципліни студенти мають

знати:

- сутнісні характеристики управлінського консультування його місця в управлінні;
- організацію управлінського консультування;
- основні методи управлінського консультування;
- вимоги до освіти і досвіду професійної діяльності консультанта;

- характеристики якісного управлінського рішення;

вміти:

- організувати і спланувати процес консультування;
- провести первинну і основну діагностику;
- аналізувати проблеми об'єкта консультування;
- проводити консультативну діяльність;
- впроваджувати розробки у діяльність організації.

Використання та вдосконалення методів та інструментів управлінського консультування базується на професійній підготовці управлінця, на творчому підході до консалтингу, вимагає використання світового, насамперед, європейського досвіду розвитку управлінського консультування.

Тематичний план дисципліни "Управлінське консультування"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади управлінського консультування
1	Передумови виникнення і розвитку управлінського консультування
2	Сутність, принципи, цілі та завдання управлінського консультування
3	Теоретична та методологічна засади управлінського консультування
4	Основні підходи до управлінського консультування
	Змістовий модуль II. Професійний консультант та клієнт консалтингових послуг
5	Нормативно-правова регуляція консалтингу
6	Професійні кодекси з управлінського консультування
7	Професійні якості особистості консультанта
8	Взаємодія консультанта та клієнта
	Змістовий модуль III. Характеристика основних різновидів консультування
9	Діагностичне консультування
10	Процесне консультування

1	2
11 12	Проектно-інноваційне консультування Навчальне консультування
 13 14 15 16	**Змістовий модуль IV. Процес консультування** Підготовка Діагноз Планування дій та впровадження змін Завершальний етап консультативних послуг
  17 18 19 20	**Змістовий модуль V. Організація консалтингової діяльності** Результативність та ефективність консалтингу Організація виконання консалтингових робіт Контроль управлінського консультування Оплата консалтингових послуг
 21 22 23 24	**Змістовий модуль VI. Методи та інструменти консалтингу** Методи налагодження комунікацій Інформаційний пошук та ситуаційний аналіз Моделювання та проектування Коучинг як інструмент консалтингу
 25 26 27 28	**Змістовий модуль VII. Консультування в організації** Консультування с питань розвитку людських ресурсів Консультування з фінансово-економічних питань Консультування з питань управління Консультування з питань інновацій
 29 30 31 32	**Змістовий модуль VIII. Основні галузі консультування** Політичне консультування: його проблеми та технології Державно-управлінський консалтинг та консалтинг місцевого самоврядування Економічне консультування Консультування з питань соціального розвитку
  33 34 35 36	**Змістовий модуль IX. Розвиток консалтингу в сучасному світі та Україні** Стан та розвиток управлінського консалтингу в лідерських країнах сучасного світу Особливості консалтингу в країнах ЄС Розвиток управлінського консалтингу на пострадянському просторі Інституційний розвиток управлінського консультування в Україні

Зміст дисципліни
“Управлінське консультування”

Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади управлінського консультування

Тема 1. Передумови виникнення і розвитку управлінського консультування

Предмет та об’єкт дисципліни “Управлінське консультування”. Управлінське консультування як технологічний процес, незалежна дорадча служба та різновид інтелектуального бізнесу.

Передумови виникнення та розвитку управлінського консультування. Засновники управлінського консультування: Ч. Т. Семпсон, Фр. У. Тейлор, Х. Емерсон, Г. Л. Гант, Е. Мейо та ін. Розвиток переліку послуг, ділової активності, методології консультування, зростання репутації консультантів тощо.

Виникнення та розвиток консалтингових фірм.

Становлення управлінського консультування як професійної діяльності. Розвиток внутрішнього і зовнішнього консультування.

Література: основна [18; 24; 25; 28; 32; 36; 41; 43; 44];
додаткова [2; 8; 12; 13; 15; 20]

Тема 2. Сутність, принципи, цілі та завдання консультування

Сутність управлінського консультування як надання консультаційних послуг консультантом керівникам і фахівцям організації в тій сфері, в якій консультант є експертом.

Причини попиту на управлінські консультативні послуги.

Принципи управлінського консалтингу. Цілі та завдання управлінського консультування. Проведення різних форм аудиту. Оптимізація організаційної структури. розробка стратегії розвитку. Підвищення ефективності управління.

Література: основна [2; 5; 7–9; 14; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [5; 8; 9; 13; 15; 22]

Тема 3. Теоретична та методологічна засади управлінського консультування

Філософсько-ціннісні, соціологічні та психологічні засади управлінського консультування.

Методологія наукових досліджень та праксеологія. Роль галузей наукового знання та їх інструментів у забезпеченні вирішення консалтингових завдань.

Теоретична і методологічна основи управлінського консультування: науковий менеджмент, теорія організацій, організаційна поведінка, стратегічний маркетинг і т. д.

Література: основна [16–19; 24; 25; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [1; 2; 5; 13–15]

Тема 4. Основні підходи до управлінського консультування

Синкретичність методології управлінського консалтингу. Поняття підходу.

Проблемний підхід. Класифікація проблем. Сутність проблемного аналізу.

Системний підхід та його різновиди: структурний та структурно-функціональний підходи.

Проектний підхід та його переваги.

Процесний підхід. Сценарний підхід та типологія сценаріїв. Технологічний підхід та його вимоги.

Література: основна [16; 17; 19; 26; 28; 32; 36; 37; 41; 43–45];
додаткова [1; 2; 4; 5; 13; 15]

Змістовий модуль II. Професійний консультант та клієнт консалтингових послуг

Тема 5. Нормативно-правова регуляція консалтингу

Характеристика Законів України та нормативних актів, що регулюють консультативну діяльність: “Про наукову і науко-

во-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про науково-технічну інформацію", "Про інноваційну діяльність", "Про додаток на додану вартість", Національний класифікатор України "Класифікація видів економічної діяльності", Державний класифікатор України "Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012–97". Положення про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оціночних) послуг, затвердженому наказом Національного агентства України з управління державними корпоративними правами від 15.07.1999 р. № 131.

Основні напрями впливу нормативно-правових актів держави на консалтинг. Недостатність нормативно-правої регуляції сфери консалтингу.

Література: основна [15; 17; 22; 42; 43];
додаткова [5; 9]

Тема 6. Професійні кодекси з управлінського консультування

Поняття професійного кодексу.

Особливості регулятивної ролі кодексів. Недопущення непрофесійної поведінки: вульгарної комерційної реклами, приймання скидок та компенсації, що не пов'язані з послугами, утаювання від клієнта своїй зацікавленості, що може впливати на якість консалтингових послуг; участь у доходах фірми; залежність от фірми, нарахування нагороди без професійної шкали оцінок, розголошувати конфіденційну інформацію.

Етичні норми та стандарти професійної практичної діяльності. Основні обов'язки перед клієнтом. Угода з клієнтом. Гонорар, що виплачується клієнтом. Стандарти професійної роботи. Характеристика кодексів асоціацій консультантів.

Література: основна [15; 17; 22; 42; 43];
додаткова [5; 9]

Тема 7. Професійні якості особистості консультанта

Суб'єкти консалтингових послуг: багатофункціональні фірми, служби консультацій керівництва великих фірм, дрібні та середні консультаційні фірми, консультаційні підрозділи в управлінських підрозділах, окремі консультанти, консультуючі професори. Зовнішні та внутрішні консультанти.

Характеристики консультанта (знає галузь консультування, пропонує зміни, незалежний та об'єктивний, вміє працювати з замовником, дотримується норм закону та професійної етики).

Професійні проблеми, що стоять перед консультантом. Побудова стосунків із клієнтом.

Володіння ролевим ансамблем у процесі консультування: досвідчена людина, інтелектуал, аналітик, помічник, інструктор, тренер, викладач, технічний експерт, пропагандист тощо. Виробка впливів на систему клієнта. Просування змін. Володіння значним обсягом питань культури. Проблеми етики та репутації консультанта. Критерії професіоналізму консультанта.

Література: основна [1; 2; 13; 17; 26–28; 36; 38; 41–43]; додаткова [9; 11; 12; 16; 17]

Тема 8. Взаємодія консультанта та клієнта

Статуси консультанта і клієнта. Проблема їх ефективної взаємодії. Визначення очікувань та ролей.

Спільна діяльність консультанта і клієнта. Їх ролі. Етика взаємодії. Активна співпраця консультанта з клієнтом. Характеристика системи клієнта. Застереження клієнта до консультанта. Поведінкові ролі консультанта з питань ресурсів та процесу.

Методи впливу на систему клієнта: демонстрація технічних знань, професійної чесності в роботі, використання наполегливого переконання, вироблення спільного погляду, участь і довіра, використання заохочення та покарання, використання почуття напруги та тривоги.

Типові правила поведінки клієнта і консультанта при виконанні консалтингового проекту.

Література: основна [5; 9; 14; 16; 17; 28; 32; 41–43; 45; 50]; додаткова [5; 9; 16; 19]

Змістовий модуль III. Характеристика основних різновидів консультування

Тема 9. Діагностичне консультування

Необхідність періодичної діагностики організації. Типові методи самодіагностики організації Метод "Метафора". Метод "Хрестовина". Метод аналізу життєвого циклу організації. Метод аналізу управлінських помилок. Метод аналізу проблем організації.

Основні методи діагностики організації: діагностичне інтерв'ю, ознайомлювальне інтерв'ю, розвивальне інтерв'ю (інтерв'ю за цілями, інтерв'ю за проблемами, позиційний аналіз організації).

Аналіз розпорядливої документації: вимірювання керованості організації, оцінювання стилю управління керівника організації.

Діагностичне спостереження за поведінкою в організації: активне діагностичне спостереження, стороннє спостереження, діагностика за слабкими сигналами. Методи тестування та анкетування.

Література: основна [2; 5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50]; додаткова [1–3; 5; 9; 16]

Тема 10. Процесне консультування

Виникнення процесного консультування.

Метод "консультування по процесу" К. Левіна і К. Роджерса. Метод "консультування по процесу змін".

Характеристика основних процесів консалтингу: процеси ініціалізації — усвідомлення того, з чого має починатися про-

ект або фаза і як здійснити цей початок; процеси планування — створення і підтримка схеми виконання завдань проекту, які були зафіксовані раніше; процеси виконання – координування штату та інших ресурсів для здійснення плану; процеси здійснення контролю — перевірка того, що завдання проекту розв'язуються на основі контролю за виконанням і в разі необхідності здійснення дій щодо коригування проекту; процеси закриття — формалізація прийняття проекту (або фази) і доведення його (або її) до логічного завершення.

Методи організаційної діагностики, орієнтовані на збір інформації про стан клієнтського підприємства.

Методи організаційної інтервенції, спрямовані на позитивні зміни.

Література: основна [2; 5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [1–3; 5; 9; 16]

Тема 11. Проектно-інноваційне консультування

Сутність та зміст проектно-інноваційного консультування. Ключова роль в управлінні проектом. Управління проектом: визначення і обґрунтування цілі; побудова організаційної структури; визначення необхідного обсягу робіт; добір персоналу необхідної кваліфікації; підготовка потрібної документації; визначення термінів виконання проекту і графік його реалізації; оцінка необхідних ресурсів; калькулювання і аналіз витрат проекту; забезпечення контролю за виконанням проекту.

Роль проект-менеджерів: просування консалтингового продукту на ринок; пошук і переговори з потенційними клієнтами; проведення попереднього дослідження організації-клієнта; розроблення і надання клієнту консалтингової пропозиції, узгодження окремих пунктів договору на виконання робіт; управління консалтинговим проектом; структурування робіт з проекту (поділ проекту на блоки; розподіл відповідальності за окремі елементи проекту; погодження запланованих витрат

часу з наявними ресурсами часу консультантів у разі, якщо вони залучені до виконання кількох проектів; точне оцінювання необхідних витрат — матеріалів, часу, інших ресурсів; погодження окремих робіт проекту в часі; перехід від загальних цілей до персональних завдань членами команди); здійснення календарного плану проекту; визначення необхідних ресурсів для виконання проекту, у тому числі чисельного і персонального складу команди консультантів; розподіл робіт і визначення матриці відповідальності; технічне керівництво консультантами, зайнятими виконанням проекту; ведення або контроль за наданням необхідної документації проекту; забезпечення зв'язку з клієнтом, організація робочих зустрічей замовника з керівництвом консалтингової організації; огляд і підготовка поточних і заключного звітів під час виконання консалтингового проекту; мотивування членів команди; контроль за реалізацією проекту, коригування планів виконання робіт і узгодження з клієнтом можливих змін під час реалізації проекту.

Головне завдання консалтингового проекту: максимально висока якість вирішення проблеми; дотримання фінансових і тимчасових обмежень. Консультування процесу: метод розвитку і зміни організацій.

Література: основна [4; 6; 8; 19; 28; 38; 41; 43–45]; додаткова: [1–3; 7; 20]

Тема 12. Навчальне консультування

Навчальне консультування як складова загального консультування і як окремий його різновид. Мета навчального консультування: просування ідей в організацію. Особливості навчального консультування: стандартна програма, її адаптованість до клієнтської організації, спеціально сформована група, групова робота, навчання методикам та інструментам вирішення завдань, повне занурювання в проблематику.

Тренінг у консалтингу. Функції тренінгу: діагноз рівня професійної підготовки; компенсації недоліків підготовки; забезпечення ментальних змін; розвиток механізмів саморозвитку

особистості; підготовка до нових видів діяльності; підвищення ефективності; адаптації до нових вимог.

Лабораторний метод (метод Т-групи), що використає формування середовища навчання, яке стимулює дії з боку учасників.

Експертне та експертно-навчальне консультування як метод навчання.

Етапи навчального консультування: попередня діагностика, консалтинг-семінар, розробка рекомендацій.

Література: основна [2; 14; 16; 17; 41; 43–45];
додаткова [2; 5; 19]

Змістовий модуль IV. Процес консультування

Тема 13. Підготовка

Мета та зміст підготовки як початкової фази консультування. Перші контакти консультанта та клієнта. Зустрічі як дослідницькі бесіди.

Попередній аналіз проблеми. Труднощі у виявлянні проблеми: сприйняття симптомів за проблему; однобічне, суб'єктивне, вузькотехнологічне сприйняття проблеми; незавершений діагноз проблеми, недоліків тощо. Засоби їх подолання.

Формування плану виконання завдання, його структура. Фази і графік виконання завдання. Визначення ролей та планування ресурсів. Вироблення пропозицій клієнту щодо технологічного аспекта, комплектування штатів, кваліфікації консультантів та фінансуванню робіт. Підготовка контракту на консультування. Вимоги до контракту.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [5; 9; 16]

Тема 14. Діагноз

Мета діагнозу — вивчити проблему, яка стоїть перед клієнтом, підготувати необхідну інформацію для пропозицій з її вирішення.

Розроблення концептуальної основи діагнозу (причини проблеми, спроможність клієнта її розв'язати, можливі напрями дій, основні етапи діагностування).

Виявлення необхідних фактів (план збору даних, зміст даних, ступінь деталізації, період часу, обсяг, обробка). Отримання інформації шляхом використання звітів, баз даних, спостереження, опитувань, бесід. Проведення аналізу фактів статистичного, факторного, причинно-наслідкового. Обговорення діагнозу з клієнтом.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [5; 9; 16]

Тема 15. Планування дій та впровадження змін

Мета та зміст планування дій — розроблення одного або кількох варіантів розв'язання проблеми, вибір одного варіанта та підготовка пропозицій щодо реалізації рішення, прийнятого клієнтом.

Вимоги до планування дій. Пошук ідей можливих рішень. Розробка та оцінка альтернатив. Пред'явлення клієнту пропозицій з реалізації змін.

Мета впровадження змін — впровадити зміни, що ведуть до реальних позитивних змін.

Роль консультанта на фазі впровадження змін. Планування та контроль впровадження.

Навчання і підготовка кадрів організації-клієнта. Підтримка нового порядку в організації.

Література: основна [8; 9; 16; 17; 20; 28; 40; 41; 43–45; 47];
додаткова [1; 3; 5; 7–9; 11; 12; 17; 20]

Тема 16. Завершальний етап консультативних послуг

Мета і зміст завершальної стадії консультування — забезпечення завершення контракту. Час зупинення співпраці консультанта і клієнта.

Оцінка ефективності і результативності процесу консультування.

Підготовка звіту. Вимоги до звіту. Розрахунки з консультантом.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 43–45; 50]; додаткова [5; 9; 16]

Змістовий модуль V. Організація консалтингової діяльності

Тема 17. Результатівність та ефективність консалтингу

Оцінка вигод, отриманих клієнтом, прямі і непрямі результати, оцінка процесу консультування, оцінка вигод, одержуваних консультантом, система вимірників і оцінок клієнтської організації. Оцінка переваг, одержуваних клієнтом (нові здібності, навички та вміння клієнта; нові системи і форми поведінки; нова ступінь ефективності роботи).

Література: основна [2; 4; 5; 9; 10; 17; 19; 26; 28; 32; 41; 43; 44; 50]; додаткова [5; 9; 16]

Тема 18. Організація виконання консалтингових робіт

Модель процесу консультування, приклад розподілу робіт за етапами проекту та строками.

Пошук ідей для вироблення альтернативних рішень. Оцінка альтернатив. Розробка конкретних пропозицій щодо здійснення обраних змін і планування робіт щодо їх конкретної реалізації.

Технічне завдання консультаційній фірмі. Організація інтернет-консультування. Організація робочих груп. Формування робочих груп з урахуванням розміру, складу, згуртованості, групове єдинодумство, конфліктність, статус членів групи, ролі членів групи.

Література: основна [5; 7; 9–11; 17–20; 23; 28; 32; 43–45]; додаткова [3–5; 8; 12; 14; 16]

Тема 19. Контроль управлінського консультування

Модель процесу контролю, основні напрями контролю.

Аналіз пропозицій консультаційних фірм. Робота консультанта з клієнтською організацією.

Роль консультанта на фазі впровадження: планування і контроль за впровадження. Підготовка та навчання персоналу новим методам і прийомам в організації клієнта. Поведінкові аспекти консультаційного процесу. Час і форми завершення робіт консультанта. Планування припинення співпраці. Спільне (клієнт – консультант) визначення ступеня успішності виконаної роботи.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 20; 38; 43; 44; 46; 51];
додаткова [1–3; 5; 14]

Тема 20. Оплата консалтингових послуг

Види управлінських консалтингових послуг відповідно до класифікатора видів економічної діяльності: 74.14.1 Консультативні послуги з питань управління комерційною діяльністю; 74.14.11.000 Консультативні послуги з загальних питань управління; 74.14.13.500 Консультативні послуги з комплексного вивчення маркетингу ринку і формування концепції; 74.14.15.000 Консультативні послуги з питань управління виробництвом; 74.14.15.000 Консультативні послуги з питань комерційної діяльності та управління.

Консалтинг як діяльність з отримання доходу. Безкоштовні та платні консалтингові послуги. Чинники, від яких залежить ціноутворення консалтингових послуг. Визначення ціни.

Оцінка платних послуг: плата за одиницю часу, за рівнем оплати конкурентів, тверда плата за проект або роботу, оплата за результатами. Повідомлення клієнта про ціну послуг. Калькуляція та оцінка часу консультування. Знижки на непередбачені витрати. Графік платежів. Виставляння рахунку клієнту та його оплата. Фінансове планування в консалтингових компаніях. Фінансове планування окремих консультантів.

Література: основна [2; 5; 13; 17; 18; 26; 43–45];
додаткова [5; 14; 16]

Змістовий модуль VI. Методи та інструменти консалтингу

Тема 21. Методи налагодження комунікацій

Роль комунікації в консалтингу.

Суть і застосування масових методів консультування. Задачі масових методів розповсюдження інформації. Засоби масової передачі інформації: публікації у пресі, повідомлення, інтерв'ю, реклама по радіо і телебаченню, інформування через Інтернет. Вибір конкретних методів розповсюдження інформації в діяльності дорадчих служб. Вимоги до масових методів в консалтинговій діяльності.

Мета та роль групових методів навчання і консультування. Лекційна робота. Групова дискусія. Ділова гра. Семінари. Суть і особливості застосування індивідуальних методів роботи консультантів. Інтернет-спілкування.

Особливості та методи невербального спілкування.

Правила ведення телефонної розмови. Рекомендації по веденню телефонної розмови. Рекомендації по оформленню письмового повідомлення.

Література: основна [14; 17; 19; 36; 41; 43–45]; додаткова [1–3; 19]

Тема 22. Інформаційний пошук та ситуаційний аналіз

Джерела інформації в управлінському консультуванні: результати наукових досліджень, передовий досвід, статистична інформація, документообіг та звітність.

Етапи роботи з інформацією: визначення стратегії пошуку інформації, пошук інформації, аналіз інформації, підготовка аналітичного документа. Методи збору та аналізу інформації.

Сучасні інформаційні технології в управлінському консультуванні.

Література: основна [14; 17; 19; 36; 41; 43–45]; додаткова [1–3; 19]

Тема 23. Моделювання та проектування

Поняття моделі. Проект як різновид моделі. Ознаки проекту.

Етапи проектування: 1) усвідомлення і формулювання практичної проблемної ситуації; 2) збір інформації, вивчення накопиченого досвіду перетворення дійсності і аналогічних проектів; 3) обґрунтування можливості і доцільності проекту появою його задуму, створенням концепції; 4) формування завдання на проектування, визначаються вимоги до проекту; 5) ухвалення рішення про проведення проектування; 6) формування команди проектувальників; 7) планування проекту; 8) власне проектування; 9) оцінка проекту; 10) втілення проекту в соціальну реальність.

Типові недоліки проектів. Управління проектом. Розвиток проектного консалтингу.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 20; 38; 43; 44; 46; 51]; додаткова [1–3; 5; 14]

Тема 24. Коучинг як інструмент консалтингу

Сутність коучингу як професійної допомоги співробітнику компанії у визначенні та досягненні його бізнес-цілей, швидкого підвищення навичок керівника або виконавця з метою ефективного вирішення бізнес-завдань.

Технології коучингу.

Переваги коучингу: підвищення професіонального рівня, впевненості, самоповаги; формування персоналу, спроможного до інновацій; зростання конкурентоспроможності.

Література: основна [3; 17; 33; 35; 48]; додаткова [1; 2; 6; 10]

Змістовий модуль VII. Консультування в організації

Тема 25. Консультування з питань розвитку людських ресурсів

Аналіз практики роботи з персоналом в клієнтській організації.

Вплив консультанта на підбір і відбір персоналу. Його роль у розробці та реалізації ефективної мотивації трудової діяльності, розвитку кадрового потенціалу (перепідготовка та підвищення кваліфікації, зростання кар'єри).

Місце і значення консалтингу у вдосконаленні соціально-трудових відносин у колективі. Соціальне партнерство: принципи та методи реалізації.

Роль і місце управлінського консультування в управлінні конфліктами.

Література: основна [12; 13; 17; 24; 25; 41; 43–45]; додаткова [1–3; 6]

Тема 26. Консультування з фінансово-економічних питань

Здійснення консультантом аналізу фінансового стану організації. Визначення послідовності та видів фінансового аналізу.

Місце консалтингу в управлінні фінансовою діяльністю організації, виробленні та реалізації основних етапів цінової політики. Аналіз стратегічних цілей ціноутворення і ціноутворюючих факторів.

Оцінка витрат виробництва і вибір методу ціноутворення.

Прогнозування банкрутства. Аналіз ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Аналіз ділової активності та прибутковості.

Література: основна [5–8; 17; 19; 23; 26; 40; 41; 43; 44; 51]; додаткова [1–3; 9; 16]

Тема 27. Консультування з питань управління

Характер та обсяг консультування з загальних проблем управління.

Діагностичні дослідження в організаціях.

Сприяння розвитку організації. Втручання в її роботу.

Теорія сімох факторів: стратегія, структура, системи, стиль, цінності, кадри і кваліфікація.

Теорія п'ятьох параметрів втручання: культура, управлінська кваліфікація, створення груп, стратегічна структура, система нагороджень.

Поняття корпоративної стратегії як засіб досягнення майбутнього організації. Стратегічне бачення та конкурентні переваги. Перебудова роботи компанії.

Зміни організаційної структури, системи управлінської інформації та системи прийняття управлінських рішень.

Зміни корпоративної культури та стилю управління. Розвиток новаторства та духу підприємництва.

Література: основна [1; 2; 5; 11; 17; 19–21; 23; 27–29; 32; 41; 43–45];
додаткова [1–3; 9; 20]

Тема 28. Консультування з питань інновацій

Консультування з інновацій. Сутність, принципи та роль інноваційного консультування в умовах ринку.

Види нововведень. Аналіз діяльності західних фірм. Функції консультанта в організації та управлінні інноваційною діяльністю, пошуку основних каналів впровадження нововведень. Причини опору змінам. Визначення етапів інноваційного процесу.

Консультант у сфері планування, оцінки ефективності та стимулювання інноваційної діяльності.

Література: основна [4; 8; 17; 38; 43–45; 47];
додаткова [1–3; 10; 11]

Змістовий модуль VIII. Основні галузі консультування

Тема 29. Політичне консультування: його проблеми та технології

Політика як сфера консультування. Основні напрями політичного консультування: діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, політичних партій та організацій громадянського суспільства, вибори, налагодження взаємодії між органами влади та громадянським суспільством, під-

вищення якості адміністративних послуг, боротьба з корупцією, ефективність роботи органів влади, стан та тенденції розвитку громадської думки, підвищення довіри до влади.

Проблеми політичного консалтингу.

Характеристика основних різновидів політичних технологій та технологій політичного консультування.

Література: основна [30; 31; 34; 36; 52];
додаткова [12]

Тема 30. Державно-управлінський консалтинг та консалтинг місцевого самоврядування

Необхідність консалтингу у сфері державного управління та місцевого самоврядування. Фактори сприяння та гальмування його розвитку.

Основні напрями консультування державного управління: організація державного управління, його публічність та відкритість, ефективність державного управління, контролю, використання ресурсів.

Проблема корупції та деформації діяльності органів державного управління та органів місцевого самоврядування.

Якість та доступність адміністративних послуг. Реалізація державно-управлінських реформ. Електронне врядування. Проблеми кадрової політики.

Основні напрями консультування місцевого самоврядування: забезпечення відкритості, децентралізація, розвиток територіальної громади, використання ресурсів, підготовка та реалізація проектів соціально-економічного розвитку територій, самодостатність територіальних громад.

Література: основна [4; 22; 30; 31; 34; 36; 38; 42; 52];
додаткова [12]

Тема 31. Економічне консультування

Роль та функції економічного консультування: ідентифікація та аналіз управлінських проблем; пропонування альтернативних варіантів їх розв’язання; допомога в реалізації змін.

Типи консалтингового продукту: аналіз розміру, місткості, структури ринку, діагноз споживачів та конкурентів; прогноз розвитку ринку; розробка стратегії розвитку кампанії; вдосконалення фінансового менеджменту, інвестиційної політики; управління маркетингом; управління виробництвом; управління персоналом, кадрова політика, психологічний клімат організації; інформаційні технології.

Фактори, що сприяють та перешкоджають впровадженню економічного консалтингу.

Література: основна [5; 6; 8; 11; 17; 19; 41; 43–45; 49]; додаткова [2–5; 7; 8]

Тема 32. Консультування з питань соціального розвитку

Необхідність соціального консалтингу.

Соціальна сфера суспільства, регіону, форми поселення, організації. Соціальна політика різних рівнів.

Соціальні проблеми: соціально-демографічні, зайнятості, оплати праці, соціального захисту, розвитку культури та освіти. Соціальні проблеми організації. Соціальний пакет організації.

Література: основна [24; 25; 38; 43; 44]; додаткова [1; 2; 16]

Змістовий модуль IX. Розвиток консалтингу в сучасному світі та Україні

Тема 33. Стан та розвиток управлінського консалтингу в лідерських країнах сучасного світу

Фактори сталого розвитку управлінського консалтингу.

Нормативно-правове забезпечення консалтингу.

Характеристика асоціацій консультантів як професійних регуляторів консалтингу: Європейська Федерація асоціацій консультантів з економіки й управління (феаки), Американська Асоціація консультантів з економіки й управління (ACME) та Інститут менеджмент-консультантів (IMC). Професійна підготовка консультантів.

Переваги та недоліки управлінського консалтингу в зарубіжних країнах.

Література: основна [9; 16; 17; 23; 28; 39; 43; 44]; додаткова [1; 2; 8; 11; 20]

Тема 34. Особливості консалтингу в країнах ЄС

Особливості консалтингу в країнах ЄС.

Вплив на управлінський консалтинг економічного розвитку, глобалізації та європейської інтеграції. Нормативно-правова регуляція управлінського консалтингу в ЄС. Консалтингові асоціації, корпорації, фірми, центри.

Ресурсне, кадрове та інформаційне забезпечення консалтингу.

Література: основна [9; 16; 17; 23; 28; 39; 43; 44]; додаткова [1; 2; 8; 11; 20]

Тема 35. Розвиток управлінського консалтингу на пострадянському просторі

Фактори стимулювання та гальмування розвитку консалтингу. Вплив на консалтинг ринкової економіки та політичної демократії.

Формування консалтингових центрів, інститутів за окремими напрямами консультування.

Швидке зростання асортименту послуг.

Проблеми становлення та розвитку управлінського консалтингу. Проблеми нормативно-правового забезпечення, професійності, підготовки, атестації та залучення консультантів. Залежність національних ринків консалтингових послуг від європейського та американського консалтингу.

Література: основна [2; 4; 9; 17; 32]; додаткова [3; 5]

Тема 36. Інституційний розвиток управлінського консультування в Україні

Основні етапи розвитку консалтингу в Україні: 1992–2000 рр. — становлення професійного національного консал-

тингу; 2000–2005 рр. — сегментація консалтингових послуг; із 2005 р. інтеграція українського ринку консалтингових послуг в глобальний ринок.

Всеукраїнська Асоціація Консультантів з Управління розглядає управлінське консультування як вплив на розвиток методик управління у сфері бізнесу та державного менеджменту за рахунок формування ринку управлінського консультування в країні, формування та підтримка морально-етичних норм, поширення нових знань, передових методик, технологій та провідних практик з консультування, вплив на формування позитивного іміджу професії консультанта і визнання українських консультантів на міжнародному рівні.

Характеристика ринку консалтингових послуг в Україні та тенденцій його розвитку. Вимоги до ефективності консалтингових послуг в Україні. Основні проблеми українського консалтингу: адаптація міжнародних, насамперед європейських норм, цінностей, інструментів.

Література: основна [9; 17; 39; 42];
додаткова [5; 9]

Плани семінарських занять

Тема 1. Нормативно-правове та документальне забезпечення консультативної діяльності

1. Аналіз національного законодавства з питань управлінського консультування.
2. Визначення обсягу консультаційних послуг.
3. Складання договору на надання консультаційних послуг.
4. Визначення вартості консультаційних послуг.

Література: основна [9; 15; 17; 23; 39; 43; 44];
додаткова [1–3; 5; 16]

Тема 2. Професійний консультант

1. Професійні вимоги до консультанта.
2. Професійні проблеми, що стоять перед консультантом.

3. Володіння ролевим ансамблем у процесі консультування.
4. Проблеми етики та репутації консультанта.

Література: основна [1; 2; 13; 17; 26–28; 36; 38; 42; 43]; додаткова [9; 11; 12; 16; 17]

Тема 3. Взаємодія консультанта і клієнта

1. Попереднє знайомство консультанта і клієнта.
2. Характеристика проблем їхньої ефективної взаємодії.
3. Характеристика системи клієнта та вплив на неї консультанта.
4. Спільна діяльність консультанта і клієнта. Правила поведінки клієнта і консультанта при виконанні консалтингового проекту.

Література: основна [5; 9; 14; 16; 17; 28; 32; 42; 43; 45; 50]; додаткова [5; 9; 16; 19]

Тема 4. Діагностичне консультування

1. Сутність діагностичного консультування.
2. Метод “Метафора”. Метод “Хрестовина”.
3. Метод аналізу життєвого циклу організації.
4. Метод аналізу управлінських помилок.
5. Метод аналізу проблем організації.
6. Основні методи діагностики організації.
7. Діагностичне спостереження за поведінкою в організації.
8. Методи тестування та анкетування.

Література: основна [2; 9; 16; 17; 20; 28; 32; 36; 41; 43; 44; 45; 50]; додаткова [1–3; 9; 12]

Тема 5. Процесне консультування

1. Сутність процесного консультування.
2. Класичні методи процесного консультування. Метод “консультування по процесу” К. Левіна і К. Роджерса. Метод “консультування по процесу змін”.

3. Характеристика основних процесів процесного консультування.
4. Методи організаційної діагностики, орієнтована на збір інформації про стан клієнтського підприємства та методи організаційної інтервенції, спрямовані на позитивні зміни.

Література: основна [2; 5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 41; 43–45; 50];
додаткова [1–3; 5; 9; 16]

Тема 6. Проектно-інноваційне консультування

1. Сутність проектно-інноваційного консультування.
2. Зміст управління проектом.
3. Роль проект-менеджерів в реалізації проекту.
4. Інноваційні аспекти проектного консультування.

Література: основна [4; 6; 8; 17; 20; 36–38; 41; 43; 44; 47];
додаткова [2; 3; 10; 11]

Тема 7. Навчальне консультування

1. Сутність, особливості, мета та основні етапи навчального консультування.
2. Тренінг у консалтингу.
3. Лабораторний метод (метод Т-групи).
4. Експертне та експертне-навчальне консультування.

Література: основна [2; 14; 16; 17; 41; 43–45];
додаткова [2; 5; 19]

Тема 8. Підготовка процесу консультування

1. Мета підготовки як початкової фази консультування.
2. Попередній аналіз проблеми.
3. Формування плану виконання завдання, його структура.
4. Вироблення пропозицій клієнту щодо технологічного аспекту, комплектування штатів, кваліфікації консультантів та фінансуванню робіт.

5. Підготовка контракту на консультування. Вимоги до контракту.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 43–45; 50];
додаткова [5; 9; 16]

Тема 9. Діагноз стану організації клієнта

1. Мета діагнозу — вивчити проблему, яка стоїть перед клієнтом, підготувати необхідну інформацію для пропозицій з її вирішення.
2. Розроблення концептуальної основи діагнозу.
3. Отримання інформації шляхом використання звітів, баз даних, спостереження, опитувань, бесід.
4. Здійснення аналізу фактів статистичного, факторного, причинно-наслідкового.
5. Обговорення діагнозу з клієнтом.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 43–45; 50];
додаткова [5; 9; 16]

Тема 10. Планування дій та впровадження змін

1. Мета і зміст планування дій.
2. Розробка одного або кількох варіантів розв'язання проблеми.
3. Мета і зміст впровадження змін.
4. Роль консультанта на фазі впровадження змін та підтримки нового порядку в організації.

Література: основна [8; 9; 16; 17; 20; 43; 44; 47];
додаткова [1; 3; 5; 7–9; 11; 12; 17; 20]

Тема 11. Завершальний етап консультативних послуг

1. Мета і зміст завершальної стадії консультування.
2. Час зупинення співпраці консультанта і клієнта.
3. Оцінка ефективності і результативності процесу консультування.

4. Підготовка звіту.
5. Розрахунки з консультантом.

Література: основна [5; 9; 16; 17; 28; 32; 36; 40; 43–45; 50];
додаткова [5; 9; 16]

Тема 12. Методи та інструменти консалтингу

1. Методи налагодження комунікацій.
2. Інформаційний пошук та ситуаційний аналіз.
3. Джерела інформації в управлінському консультуванні.
4. Методи збору та аналізу інформації.
5. Моделювання та проектування.
6. Коучинг як інструмент консалтингу.

Література: основна [6; 9; 12; 16; 18; 20; 21; 35; 41; 43; 44; 46; 48];
додаткова [6; 10]

Тема 13. Політичне консультування: його проблеми та технології

1. Політика як сфера консультування.
2. Основні напрями політичного консультування.
3. Проблеми політичного консалтингу.
4. Характеристика основних різновидів політичних технологій та технологій політичного консультування.

Література: основна [30; 31; 34; 36; 52];
додаткова [12]

Тема 14. Державно-управлінський консалтинг та консалтинг місцевого самоврядування

1. Необхідність консалтингу у сфері державного управління та місцевого самоврядування.
2. Фактори сприяння та гальмування його розвитку.
3. Основні напрями консультування державного управління.

4. Основні напрями консультування місцевого самоврядування.

Література: основна [4; 22; 30; 31; 34; 36; 38; 42; 52]; додаткова [12]

Тема 15. Економічне консультування

1. Роль і функції економічного консультування.
2. Основні напрями економічного консалтингу.
3. Фактори, що сприяють та перешкоджають впровадженню економічного консалтингу.
4. Особливості економічного консалтингу в Україні.

Література: основна [5; 6; 8; 11; 17; 19; 43–45; 49]; додаткова [2–5; 7; 8]

Тема 16. Консультування з питань соціального розвитку

1. Необхідність соціального консалтингу.
2. Соціальна сфера суспільства, регіону, форми поселення, організації.
3. Соціальна політика різних рівнів.
4. Соціальні проблеми та шляхи їх вирішення.
5. Соціальні проблеми організації. Соціальний пакет організації.

Література: основна [12; 13; 17; 24; 25; 43–45]; додаткова [1–3; 6; 16]

Тема 17. Стан та розвиток управлінського консалтингу в лідерських країнах сучасного світу

1. Фактори сталого розвитку управлінського консалтингу.
2. Вплив на управлінський консалтинг економічного розвитку, глобалізації та європейської інтеграції.
3. Нормативно-правова регуляція управлінського консалтингу в ЄС.
4. Консалтингові асоціації, корпорації, фірми, центри.

5. Ресурсне, кадрове та інформаційне забезпечення консалтингу.

Література: основна [9; 16; 17; 23; 28; 39; 43; 44]; додаткова [1; 2; 8; 11; 20]

Тема 18. Інституційний розвиток управлінського консультування в Україні

1. Основні етапи розвитку консалтингу в Україні.
2. Характеристика ринку консалтингових послуг в Україні та тенденції його розвитку.
3. Основні проблеми українського консалтингу.
4. Основні напрями розвитку консультування в Україні.

Література: основна [9; 17; 39; 42]; додаткова [5; 9]

Теми контрольних робіт (рефератів)

1. Управлінське консультування як процес, служба, бізнес.
2. Характерні риси управлінського консультування.
3. Природа особливих знань і навичок консультантів з управління.
4. Еволюція консалтингу.
5. Ринок консалтингових послуг за кордоном.
6. Ринок консалтингових послуг в Україні.
7. Причини попиту на послуги консультантів.
8. Причини популярності професії консультанта з управління.
9. Сутність проблемного підходу в управлінському консультуванні.
10. Сутність системного підходу в управлінському консультуванні.
11. Сутність функціонального підходу в управлінському консультуванні.
12. Сутність технологічного підходу в управлінському консультуванні.

13. Сутність інноваційного підходу в управлінському консультуванні.
14. Сутність проектного підходу в управлінському консультуванні.
15. Причини опору змінам.
16. Планування та впровадження змін в організації.
17. Метод аналізу управлінських помилок.
18. Управління процесом змін в організації.
19. Професійні консалтингові асоціації.
20. Імідж та репутація консультанта.
21. Життєвий цикл та етапи консалтингового проекту.
22. Характеристика ринку консалтингових послуг в Україні та тенденцій його розвитку.
23. Основні проблеми українського консалтингу.
24. Основні напрями розвитку консультування в Україні.
25. Упровадження консалтингового проекту.
26. Інституційний розвиток консалтингу.

Питання для самоконтролю

1. Основні етапи становлення вітчизняного управлінського консультування.
2. Особливості управлінського консультування в Україні.
3. Теоретична і методологічна основа управлінського консультування: науковий менеджмент, теорія організацій, організаційна поведінка, стратегічний маркетинг і т. д.
4. Сутність, цілі та завдання управлінського консультування.
5. Принципи управлінського консультування.
6. Поняття управлінського консультування.
7. Поняття діагностичного консультування.
8. Поняття процесного консультування.
9. Функціональний підхід до управлінського консультування.
10. Поняття навчального консультування.
11. Професійний підхід до управлінського консультування.

12. Внутрішнє і зовнішнє консультування.
13. Характерні риси управлінського консультування.
14. Сучасний етап розвитку управлінського консультування та його особливості.
15. Ролі консультанта в управлінському консультуванні.
16. Поняття клієнта консалтингових організацій.
17. Асоціації управлінських консультантів в Україні.
18. Основні типи консалтингових організацій.
19. Управлінське консультування як ділова послуга.
20. Характеристика ринку аудиторсько-консультаційних послуг в Україні.
21. Цілі й завдання управлінського консультування.
22. Принципи управлінського консультування.
23. Основні форми встановлення цін на консультаційні послуги.
24. Класифікація управлінського консультування.
25. Предмет управлінського консультування.
26. Методи управлінського консультування.
27. Етапи розвитку управлінського консультування.
28. Поняття процесу управлінського консультування.
29. Основні типи консультаційних договорів.
30. Етап підготовки в управлінському консультуванні.
31. Особливі умови складання консультаційних договорів.
32. Етап діагнозу в управлінському консультуванні.
33. Взаємодія консультанта і клієнта при діагностичному, процесному та навчальному консультуванні.
34. Етап планування дій в управлінському консультуванні.
35. Контроль у процесі управлінського консультування.
36. Етап впровадження в управлінському консультуванні.
37. Два способи оцінки результатів управлінського консультування.
38. Етап завершення в управлінському консультуванні.
39. Визначення економічного ефекту від роботи консультанта.
40. Стадії та етапи управлінського консультування.
41. Оформлення результатів роботи консультанта.

42. Передумови виникнення й розвитку управлінського консультування.
43. Теоретична та методологічна засади управлінського консультування.
44. Основні підходи до управлінського консультування.
45. Нормативно-правова регуляція консалтингу.
46. Професійні кодекси з управлінського консультування.
47. Професійні якості особистості консультанта.
48. Взаємодія консультанта та клієнта.
49. Характеристика основних різновидів консультування.
50. Діагностичне консультування.
51. Типова організаційна структура консалтингової компанії.
52. Процесне консультування.
53. Проектно-інноваційне консультування.
54. Навчальне консультування.
55. Процес консультування.
56. Життєвий цикл та етапи консалтингового проекту.
57. Підготовчий етап консалтингового проекту.
58. Постановка діагнозу проблеми організації.
59. Планування змін в організації.
60. Упровадження консалтингового проекту.
61. Завершення консалтингового проекту.
62. Характер змін в організації.
63. Організація консалтингової діяльності.
64. Результативність та ефективність консалтингу.
65. Організація виконання консалтингових робіт.
66. Контроль управлінського консультування.
67. Оплата консалтингових послуг.
68. Методи та інструменти консалтингу.
69. Методи налагодження комунікацій.
70. Інформаційний пошук та ситуаційній аналіз.
71. Моделювання та проектування.
72. Причини опору змінам.
73. Коучинг як інструмент консалтингу.
74. Консультування в організації.
75. Консультування з питань розвитку людських ресурсів.

76. Консультування з фінансово-економічних питань.
77. Консультування з питань управління.
78. Консультування з питань інновацій.
79. Основні галузі консультування.
80. Політичне консультування: його проблеми та технології.
81. Державно-управлінський консалтинг та консалтинг місцевого самоврядування.
82. Економічне консультування.
83. Консультування з питань соціального розвитку.
84. Розвиток консалтингу в сучасному світі та Україні.
85. Стан та розвиток управлінського консалтингу в лідерських країнах сучасного світу.
86. Особливості консалтингу в країнах ЄС.
87. Розвиток управлінського консалтингу на пострадянському просторі.
88. Інституційний розвиток управлінського консультування в Україні.
89. Еволюція консалтингу в сучасному світі.

Література

Основна

1. *Адізес І.* Ідеальний керівник. Чому ви не можете стати ним, і що робити з цього приводу / І. Адізес. — К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. — 266 с.
2. *Алешникова В. И.* Использование услуг профессиональных консультантов / В. И. Алешникова. — М., 1999. — 425 с.
3. *Аткинсон М.* Наука и искусство коучинга: Внутренняя динамика / М. Аткинсон, Т. Чоис. — К.: Companion Group, 2009. — 208 с.
4. *Белошапка В. А.* Стратегическое управление: принципы и международная практика / В. А. Белошапка, Г. В. Загорий. — К.: Абсолют-В, 1998. — 352 с.
5. *Блинов А. О.* Управленческий консалтинг корпоративных организаций: учебник / А. О. Блинов, Г. Н. Бутырин, Е. В. Добренькова. — М.: ИНФРА–М, 2002. — 192 с.
6. *Богомолова Л. Л.* Бизнес-планирование: методика, консалтинг, практикум / Л. Л. Богомолова. — Ялуторовск: ДГУП

“Ялутуровская типография”: ГУП ТО “ТИД”, 2000. — 98 с.
7. *Бондар О. В.* Консалтингове підприємство як суб’єкт маркетингової діяльності / О. В. Бондар. — Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. — 166 с.
8. *Бутко М. П.* Консалтингове забезпечення процесів інноваційно-інвестиційного розвитку / М. П. Бутко, С. В. Повна. — Ніжин: ТОВ “Вид-во Аспект-Поліграф”, 2010. — 252 с.
9. *Верба Т. І.* Організація консалтингової діяльності / Т. І. Верба. — К.: КНЕУ, 2000. — 413 с.
10. *Гонтарева І. В.* Управління консалтинговою діяльністю / І. В. Гонтарева. — Х.: Вид-во ХНЕУ, 2010. — 136 с.
11. *Громов А. В.* Консалтинг малого предпринимательства / А. В. Громов. — СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2002. — 36 с.
12. *Джейкобс С. Ч.* Нейроменеджмент / С. Ч. Джейкобс. — К.: Companion Group, 2011. — 208 с.
13. *Джентл Р. О.* Как сделать карьеру в консалтинге / Р. О. Джентл. — СПб.: ИД “Нева”, 2003. — 192 с.
14. *Дише Д.* CRM-навигатор. Пособие по управлению взаимоотношениями с клиентами /Д. Дише. — К.: Изд-во Алексея Капусты (подразделение “Агентства “Стандарт”), 2006. — 375 с.
15. *Законодавство* України у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти / упор. М. М. Шевченко, Б. Г. Чижевський, С. В. Семенюк, Г. О. Андрошук. — К.: Парламентське вид-во, 2013. — 400 с.
16. *Зильберман М.* Консалтинг: методы и технологии / М. Зильдерман. — СПб.: Питер, 2007. — 432 с.
17. *Зиновьев Ф. В.* Основы управленческого консультирования: учеб. пособие / Ф. В. Зиновьев, П. А. Борисенко. — Симферополь: ЧП “Предприятие Феникс”, 2010. — 200 с.
18. *Иванов М. С.* Руководство по маркетингу консалтинговых услуг / М. С. Иванов. — М.: Альпина Паблишер, 2003. — 140 с.
19. *Калянов Г. Н.* Консалтинг: от бизнес-стратегии к корпоративной информационно-управляющей системе / Г. Н. Калянов. — М.: Горячая линия-Телеком, 2004. — 208 с.
20. *Колпаков В. М.* Методы управления: учеб. пособие / В. М. Колпаков. — К.: МАУП, 1997. — 160 с.

21. *Колпаков В. М.* Теория и практика принятия управленческих решений: учеб. пособие / В. М. Колпаков. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2004. — 504 с.
22. *Консалтинг* в Украине. — К.: Ассоциация “Укрконсалтинг”, 1996. — 188 с.
23. *Коростелев В. А.* Роль консалтинга в управлении бизнесом / В. А. Коростелев. — К.: МАУП, 2004. — 252 с.
24. *Кравченко А. И.* Социология менеджмента: учеб. пособие для вузов / И. А. Кравченко. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 366 с.
25. *Кравченко А. И.* Социология управления: фундаментальный курс: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. А. Кравченко, И. Ю. Тюрина. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Академ-Проект, 2005. — 1136 с.
26. *Кросман Ф.* Как заработать на консалтинге; науч.-популярное изд. / Ф. Кроссман. — СПб.: Питер, 2000. — 112 с.
27. *Лемберт Т.* Ключові проблеми керівника. 50 перевірених способів вирішення проблем / Т. Лемберт. — К.: Всесвіт; Наук. думка, 2001. — 303 с.
28. *Макхэм К.* Управленческий консалтинг / К. Макхем. — М.: Дело и Сервис, 1999. — 288 с.
29. *Огнев А. С.* Организационное консультирование в стиле коучинг / А. С. Огнев. — СПб.: Речь, 2003. — 192 с.
30. *Ольшанский Д. В.* Политический консалтинг / Д. В. Ольшанский, В. Ф. Пеньков. — СПб.: Питер, 2005. — 448 с.
31. *Політичний* консалтинг в Україні / ред. та авт. передм. Т. В. Березовець [та ін.]. — К.: Агенція комплексного розвитку Martin group, 2005. — 178 с.
32. *Посадский А. П.* Основы консалтинга: пособие для преподавателей экономических и бизнес-дисциплин / А. П. Посадский. — М.: ГУ ВШЭ, 1999. — 240 с.
33. *Рейнольдс М.* Коучинг: эмоциональная компетентность: направьте свои эмоции (EQ) на успех в работе / М. Рейнольдс. — М.: Центр поддержки корпоративного управления и бизнеса, 2003. — 106 с.
34. *Ситников А. П.* Политический консалтинг / А. П. Ситников. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 624 с.
35. *Смарт Дж. К.* Коучинг / Дж. К. Смарт. — СПб.: ИД “Нева”, 2004. — 192 с.

36. *Сурмин Ю. П.* Аналитическая деятельность: теория, методы, инструменты: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: Освита Украины, 2012. — 494 с.
37. *Сурмин Ю. П.* Теория социальных технологий: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. — К.: МАУП, 2004. — 608 с.
38. *Сурмін Ю. П.* Соціологія управління / Ю. П. Сурмін, І. П. Бідзюра. — К.: Освіта України, 2012. — 688 с.
39. *Трофимова О. К.* Сравнительный анализ развития консалтинга в Украине и за рубежом [Электронный ресурс] / О. К. Трофимова // Корпоративный менеджмент. — Режим доступа: http://www.pragmatist.ru/istoriya–menedzhmenta/upralenchesie–idei–v–rossii.html
40. *Тюнякин М. Л.* Консалтинг. Вопросы теории и практики бизнеса / М. Л. Тюнякин. — СПб.: Нестор, 2001. — 200 с.
41. *Управленческий* консультант. Настольная книга Руководителя. — К.: ТзОВ "БУК", 2005. — 384 с.
42. *Управленческое* консультирование в Украине [Электронный ресурс] // Интернет-портал для управленцев. — Режим доступа: http://www.management.com.ua/consulting/cons012.html
43. *Управленческое* консультирование: в 2 т.: пер. с англ. — М.: СП "Интерэксперт", 1992. — Т. 1. — 319 с.
44. *Управленческое* консультирование: в 2 т.: пер. с англ. — М.: СП "Интерэксперт", 1992. — Т. 2. — 350 с.
45. *Уткин Э.* Консалтинг: учеб. пособие / Э. Уткин. — М.: Экмос, 1998. — 256 с.
46. *Фольмут Х. Й.* Инструменты контроллинга от А до Я / Х. Й. Фольмут. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 288 с.
47. *Фрайлингер К.* Управление изменениями в организации / К. Фрайлингер, И. Фишер. — М.: Книгописная палата, 2002. — 264 с.
48. *Харрис Дж.* Коучинг: личностный рост и успех / Дж. Харрис. — СПб.: Речь, 2003. — 112 с.
49. *Чайка І. П.* Маркетинг консалтингових послуг на підприємствах / І. П. Чайка. — Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. — 150 с.
50. *Чернов Ю. В.* Управленческое консультирование: учеб. пособие / Ю. В. Чернов, С. В. Фомишин, А. И. Тищенко. — Херсон: ОЛДИ-плюс, 2003. — 272 с.

51. *Чирков В. Г.* Аудит: консалтинговая функция. Постановка проблемы / В. Г. Чирков. — К.: Феникс, 2009. — 56 с.
52. *Шарков Ф. И.* Политический консалтинг / Ф. И. Шарков. — М.: Издат.-торг. корпорация "Дашков и К°", 2004. — 460 с.

Додаткова

1. *Ансофф И.* Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 402 с.
2. *Армстронг М.* Менеджмент: методы и приемы: пер. с 3-го англ. изд. / М. Армстронг. — К.: Знання-Прес, 2006. — 876 с.
3. *Афанасьев Н. В.* Управление развитием предприятия / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. — Х.: ИД "ИНЖЭК", 2003. — 184 с.
4. *Бирбраер Р. А.* Основы инженерного консалтинга: Технология, экономика, организация / Р. А. Бирбраер, И. Г. Альтшулер. — М.: Дело, 2007. — 232 с.
5. *Верба В. А.* Організація консалтингової діяльності: навч. посіб. / В. А. Верба, Т. І. Решетняк. — К.: КНЕУ, 2000. — 244 с.
6. *Коростелев В. А.* Нооменеджмент /В. А. Коростелев. — К.: Издат. компания "Воля", 2007. — 464 с.
7. *Ольшевский А. С.* Антикризисный PR и консалтинг / А. С. Ольшевский. — СПб.: Питер, 2003. — 432 с.
8. *Они победили.* Уроки компаний, преодолевших кризис. — К.: Изд-во Алексея Капусты (подразделение "Агентства "Стандарт"), 2008. — 212 с.
9. *Петрушенко М. М.* Основи управлінського консультування: конспект лекцій / укл. М. М. Петрушенко. — Суми: Сумський держ. ун-т, 2011. — 65 с.
10. *Пинто Дж. К.* Управление проектами / Дж. К. Пинто; пер. с англ.; под ред. В. Н. Фрунтова. — СПб.: Питер, 204. — 464 с.
11. *Салмон Р.* Будущее менеджмента / под ред. Е. В. Минеевой / Р. Салмон. — СПб.: Питер, 2004. — 298 с.
12. *Справочник* по политическому консультированию / под ред. Д. Д. Перлматтер. — М.: Имидж-Контакт; ИНФРА–М, 2002. — 329 с.
13. *Теоретические* основы управленческого консультирования // consultancy.uchenie.net/chast2.1.html–chast2.3.html, chast4.1.html

14. *Трикер Р. И.* Карманный справочник директора. Основы корпоративного управления: от А до Я / Р. И. Трикер. — М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2005. — 304 с.
15. *Трофимова О. К.* Определение понятия “управленческое консультирование” / Укр. ассоциация менеджмент-консультантов /www.cfin.ru/consulting/
16. *Управленческий* консалтинг: путеводитель по рынку проф. услуг / авт.-сост. П. Шура. — М.: Коммерсантъ XXI; М.: Альпина Паблишер, 2002. — 263 с.
17. *Финкельштейн С.* Ошибки топ-менеджеров ведущих корпораций: анализ и практические выводы / С. Финкельштейн. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. — 394 с.
18. *Флеминг И.* Коучинг: карманный справочник / И. Флеминг. — М.: HIPPO, 2004. — 105 с.
19. *Шарков Ф. И.* Консалтинг в связях с общественностью / Ф. И. Шарков. — М.: Экзамен, 2005. — 416 с.
20. *Шоннесси Дж.* Принципы организации управления фирмой / Дж. Шоннеси. — М., 2001. — 296 с.

17. Навчальна програма дисципліни “Теорія та історія публічного управління” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Процес становлення та розвитку системи публічного управління в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов’язаних з будівництвом демократичної держави, з ринковою економікою, розвиненою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання. Важлива роль у демократичній державі належить налагодженню ефективної системи управління на всіх рівнях, застосовуючи при цьому національний історичний та зарубіжний досвід.

Мета викладання дисципліни: дати слухачам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем публічного управління та місцевого самоврядування, публічної служби.

У результаті самостійного вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- теорію публічного управління, поняття та головні ознаки публічного управління, об’єкт та предмет, мету і завдання дисципліни;
- основні засади публічного управління;
- роль місцевого самоврядування в системі публічного управління;
- нормативно-правове забезпечення та правові основи діяльності центральних та місцевих органів влади;
- структуру системи публічного управління в Україні;
- основні принципи публічного управління, механізми їх вияву та особливості застосування;
- роль держави в управлінні суспільним розвитком;

- загальну характеристику системи публічного управління;
- цілі, функції та організаційно-функціональну структуру публічного управління;
- публічно-управлінську діяльність та стиль державного управління; розробку, прийняття та особливості виконання публічно-управлінських рішень;
- особливості здійснення контролю у сфері публічного управління;
- компетенцію та повноваження органів публічного управління в Україні;
- витоки публічного управління в Україні, розвиток системи публічного управління в добу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Литовсько-Польський період та добу Речі Посполитої;
- роль козацтва у становленні та розвитку національної системи публічного управління;
- розвиток системи публічного управління в Українській Козацькій державі;
- наступ царизму на автономні права України, у результаті чого були ліквідовані національні осередки державності — Гетьманщина, Слобідська Україна, Запорозька Січ;
- особливості розвитку системи публічного управління в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX – на початку XX ст.;
- відродження та розвиток національних органів влади та управління в ході Української революції 1917–1920 рр.;
- специфіку розвитку системи публічного управління в Україні в радянську добу та на західноукраїнських землях в міжвоєнний період (20–30 рр. XX ст.);
- становлення системи публічного управління в новітній історії України;
- особливості становлення та розвитку системи публічного управління в зарубіжних країнах.

Тематичний план дисципліни
"Теорія та історія публічного управління"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль І. Теоретичні засади публічного управління
1	Понятійно-категоріальний апарат дисципліни
2	Нормативно-правове забезпечення публічного управління в Україні
3	Правовий статус органів публічної влади в Україні
4	Система публічного управління в Україні
5	Принципи, цілі та функції публічного управління
6	Основні напрями діяльності у сфері публічного управління
	Змістовий модуль ІІ. Історія публічного управління в Україні
7	Витоки публічного управління в Україні. Публічне управління в Україні в Давньоруську та Литовсько-Польську добу
8	Розвиток системи публічного управління в Козацьку добу
9	Публічне управління в Україні у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)
10	Формування системи публічного управління в Україні в XX – на початку XXI ст.
	Змістовий модуль ІІІ. Світові традиції публічного управління
11	Особливості розвитку системи публічного управління в зарубіжних країнах
12	Адміністративні реформи в зарубіжних країнах та їх значення для України

Зміст дисципліни
"Теорія та історія публічного управління"

Змістовий модуль І. Теоретичні засади публічного управління

Тема 1. Понятійно-категоріальний апарат дисципліни

Сутність публічного управління. Головні ознаки публічного управління. Система принципів публічного управління. Поняття й види управлінських норм. Суб'єкти публічного управління.

Президент України в системі суб'єктів органів публічної влади. Кабінет Міністрів України. Центральні та місцеві органи виконавчої влади. Методи публічного управління. Адміністративні та економічні методи публічного управління. Форми публічного управління. Класифікація форм і функцій управлінської діяльності. Світові школи управління і сучасний стан розвитку публічно-управлінської думки.

Література: основна [2–4; 7; 10; 13; 15–17];
додаткова [21; 25; 32; 34]

Тема 2. Сутність, принципи, цілі та завдання консультування

Сутність нормативно-правового забезпечення публічного управління. Особливості правового регулювання діяльності органів публічної влади в Україні. Законодавство України у сфері публічного управління. Конституція та Закони України. Укази Президента України. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Центральних органів виконавчої влади. Особливості правового регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Література: основна [2–5; 7; 8; 15–19];
додаткова [20; 21; 25; 34]

Тема 3. Правовий статус органів публічної влади в Україні

Особливості правового статусу органів публічної влади в Україні згідно з Конституцією та Законами України. Повноваження Президента України. Повноваження Верховної Ради України. Правовий статус Судової влади в України. Повноваження Кабінету Міністрів України та Центральних органів виконавчої влади. Повноваження місцевих органів виконавчої влади. Особливості правового статусу Генеральної прокуратури України.

Література: основна [2–5; 7; 8; 15–19];
додаткова [20; 21; 25; 34]

Тема 4. Система публічного управління в Україні

Сутність публічного управління як системи. Комунікації в системі публічного управління. Суспільні процеси та соціальні механізми публічного управління. Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком. Сутність публічної влади. Особливості поділу публічної влади в Україні. Зарубіжний досвід поділу публічної влади. Взаємовідносини публічного управління та виконавчої влади. Особливості взаємовідносин публічного управління та місцевого самоврядування. Політика децентралізації влади в Україні та її вплив на формування системи публічного управління.

Література: основна [2–4; 9–11; 13–17];
додаткова [20; 21; 24; 28; 34; 40]

Тема 5. Принципи, цілі та функції публічного управління

Сутність принципів публічного управління. Класифікація принципів публічного управління. Специфіка застосування принципів публічного управління на практиці. Сутність та класифікація цілей публічного управління. Функції публічного управління. Класифікація функцій публічного управління. Організаційно-функціональна структура публічного управління.

Література: основна [2–5; 8–10; 12; 13; 15; 16];
додаткова [21; 25–27; 30; 31; 33]

Тема 6. Основні напрями діяльності у сфері публічного управління

Публічно-управлінська діяльність: сутність та основні форми. Технологія, стиль та ефективність публічного управління. Рішення в публічному управлінні: сутність та роль в організації діяльності органів публічної влади. Шляхи вдосконалення прийняття управлінських рішень в системі публічного управління. Сутність контролю в публічному управлінні. Основні види державного контролю. Державний фінансовий контроль. Контроль в системі публічного управління. Внутрішній та зо-

внішній контроль. Шляхи вдосконалення контролю в системі публічного управління.

Література: основна [1–4; 9–15; 17–19];
додаткова [20–22; 25; 26; 36; 38; 39]

Змістовий модуль II. Історія публічного управління в Україні

Тема 7. Витоки публічного управління в Україні. Публічне управління в Україні в Давньоруську та Литовсько-Польську добу

Витоки публічного управління в Україні. Зародження елементів публічного управління в Україні в епоху Київської Русі. Органи влади та управління в Давньоруську добу. Віче. Розвиток публічного управління в Україні в Галицько-Волинському князівстві. Система публічного управління в Україні у складі Великого князівства Литовського. Київське та Волинське удільні князівства. Публічна влада на західноукраїнських землях в складі Польщі. Розвиток системи публічного управління на українських землях в добу Речі Посполитої (1569–1648 рр.). Воєводське управління. Виникнення та розвиток Запорозької Січі. Полково-сотенний устрій Наддніпрянської України та його взаємовідносини з владою Речі Посполитої.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19];
додаткова [32]

Тема 8. Розвиток системи публічного управління в Козацьку добу

Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького та її вплив на формування органів влади в Україні. Становлення і розвиток полково-сотенного устрою в Гетьманщині за часів Б. Хмельницького. Центральні органи виконавчої влади в Гетьманщині. Правовий статус гетьманської влади. Генеральна військова та Генеральна старшинська ради. Регіональні та місцеві органи виконавчої влади в Гетьманщині. Органи міс-

цевого самоврядування. Магдебурзьке право в Гетьманщині. Публічне управління в Лівобережній Україні у другій половині XVII–XVIII ст. Органи влади та управління в Правобережній Україні у другій половині XVII–XVIII ст. Полково-сотенний устрій у Слобідській Україні. Органи влади та управління в Запорозькій Січі.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19];
додаткова [32]

Тема 9. Публічне управління в Україні у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)

Процес інкорпорації Лівобережної та Слобідської України до складу Російської імперії. Зруйнування Запорозької Січі. Приєднання Правобережної та Південної України до складу Російської імперії. Поширення загальноімперських органів влади та управління на українські землі. Регіональне управління в Україні у складі Російської імперії в XIX – на початку XX ст. Губернські та повітові органи влади. Земська та Міська реформи в Україні в 60–70 рр. XIX ст. та їх вплив на регіональне та місцеве управління в Україні. Процес входження західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії. Формування публічного управління в українських землях у складі Австрійської імперії та Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.). Взаємовідносини Центральних органів виконавчої влади Австро-Угорщини з органами регіонального та місцевого самоврядування Східної Галичини та Північної Буковини у другій половині XIX – на початку XX ст.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19];
додаткова [32]

Тема 10. Формування системи публічного управління в Україні в XX – на початку XXI ст.

Революційна ситуація в Україні та організація діяльності Української Центральної ради. Організація публічної влади та

управління в період Гетьманату та Директорії УНР. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи публічної влади і управління. Встановлення радянської системи управління в Україні. Публічне управління в УРСР в умовах створення і функціонування загальносоюзної партійно-радянської системи. Органи публічної влади та управління на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії. Нацистський окупаційний режим в Україні. Спроби реформування органів публічного управління під час хрущовської "відлиги" та в умовах поглиблення кризи радянської системи. Особливості реформування органів публічної влади і управління в умовах здобуття Україною незалежності.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19];
додаткова [32]

Змістовий модуль III. Світові традиції публічного управління

Тема 11. Особливості розвитку системи публічного управління в зарубіжних країнах

Еволюція розвитку публічного управління в зарубіжних країнах. Публічне управління в країнах ЄС. Становлення та розвиток системи публічного управління в державах СНД. Публічне управління в США. Особливості організації органів публічної влади в державах Азії та Африки. Публічне управління в країнах Латинської Америки. Австралійський досвід публічного управління.

Література: основна [3; 13; 15; 19];
додаткова [22; 23; 32; 35–39]

Тема 12. Адміністративні реформи в зарубіжних країнах та їх значення для України

Причини проведення адміністративних реформ в зарубіжних країнах. Види адміністративних реформ в зарубіжних краї-

нах. Особливості проведення адміністративних реформ в державах ЄС. Досвід проведення адміністративних реформ в постсоціалістичних країнах Східної Європи та державах СНД наприкінці 80–90 рр. XX ст. Адміністративні реформи в державах Азії та Африки. Особливості проведення адміністративних реформ в країнах Латинської Америки у другій половині XX – на початку XXI ст. Особливості використання у вітчизняній практиці зарубіжного досвіду вдосконалення системи урядування.

Література: основна [3; 13; 15; 19];
додаткова [22; 23; 32; 35–39]

Плани семінарських занять

Тема 1. Правовий статус органів публічної влади в Україні

1. Особливості правового статусу органів публічної влади в Україні згідно з Конституцією та Законами України.
2. Повноваження Президента України. Повноваження Верховної Ради України.
3. Правовий статус Судової влади в Україні.
4. Повноваження Кабінету Міністрів України та Центральних органів виконавчої влади.
5. Повноваження місцевих органів виконавчої влади.
6. Особливості правового статусу Генеральної прокуратури України.

Література: основна [2–5; 7; 8; 15–19];
додаткова [20; 21; 25; 34]

Тема 2. Система публічного управління в Україні

1. Сутність публічного управління як системи.
2. Комунікації в системі публічного управління.
3. Суспільні процеси та соціальні механізми публічного управління.
4. Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком.

5. Сутність публічної влади. Особливості поділу публічної влади в Україні.
6. Зарубіжний досвід поділу публічної влади.
7. Взаємовідносини публічного управління та виконавчої влади.
8. Особливості взаємовідносин публічного управління та місцевого самоврядування.
9. Політика децентралізації влади в Україні та її вплив на формування системи публічного управління.

Література: основна [2–4; 9; 10; 11; 13–17]; додаткова [20; 21; 24; 28; 34; 40]

Тема 3. Основні напрями діяльності у сфері публічного управління

1. Публічно-управлінська діяльність: сутність та основні форми.
2. Технологія, стиль та ефективність публічного управління.
3. Рішення в публічному управлінні: сутність та роль в організації діяльності органів публічної влади.
4. Шляхи вдосконалення прийняття управлінських рішень в системі публічного управління.
5. Сутність контролю в публічному управлінні.
6. Основні види державного контролю.
7. Державний фінансовий контроль. Контроль в системі публічного управління.
8. Внутрішній та зовнішній контроль.
9. Шляхи вдосконалення контролю в системі публічного управління.

Література: основна [1–4; 9–15; 17–19]; додаткова [20–22; 25; 26; 36; 38; 39]

Тема 4. Витоки публічного управління в Україні. Публічне управління в Україні в Давньоруську та Литовсько-Польську добу

1. Витоки публічного управління в Україні.

2. Зародження елементів публічного управління в Україні в епоху Київської Русі.
3. Органи влади та управління в Давньоруську добу. Віче.
4. Розвиток публічного управління в Україні в Галицько-Волинському князівстві.
5. Система публічного управління в Україні у складі Великого князівства Литовського.
6. Київське та Волинське удільні князівства.
7. Публічна влада на західноукраїнських землях у складі Польщі.
8. Розвиток системи публічного управління на українських землях в добу Речі Посполитої (1569–1648 рр.).
9. Воєводське управління.
10. Виникнення та розвиток Запорозької Січі.
11. Полково-сотенний устрій Наддніпрянської України та його взаємовідносини з владою Речі Посполитої.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19];
додаткова [32]

Тема 5. Формування системи публічного управління в Україні в XX – на початку XXI ст.

1. Революційна ситуація в Україні та організація діяльності Української Центральної ради.
2. Організація публічної влади та управління в період Гетьманату та Директорії УНР.
3. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи публічної влади та управління.
4. Встановлення радянської системи управління в Україні.
5. Публічне управління в УРСР в умовах створення і функціонування загальносоюзної партійно-радянської системи.
6. Органи публічної влади та управління на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії.
7. Нацистський окупаційний режим в Україні.

8. Спроби реформування органів публічного управління під час хрущовської “відлиги” та в умовах поглиблення кризи радянської системи.
9. Особливості реформування органів публічної влади і управління в умовах здобуття Україною незалежності.

Література: основна [3; 5; 9; 11–19]; додаткова [32]

Тема 6. Особливості розвитку системи публічного управління в зарубіжних країнах

1. Еволюція розвитку публічного управління в зарубіжних країнах.
2. Публічне управління в країнах ЄС.
3. Становлення та розвиток системи публічного управління в державах СНД.
4. Публічне управління в США.
5. Особливості організації органів публічної влади в державах Азії та Африки.
6. Публічне управління в країнах Латинської Америки.
7. Австралійський досвід публічного управління.

Література: основна [3; 13; 15; 19]; додаткова [22; 23; 32; 35–39]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття публічного управління.
2. Розкрийте мету теорії публічного управління.
3. Схарактеризуйте основні світові школи управління і сучасний стан розвитку публічно-управлінської думки.
4. Розкрийте зміст основних державотворчих ідей, сформульованих у працях вітчизняних вчених, у програмах політичних партій XIX – початку XX ст. в Україні.
5. Які ви знаєте основні функції теорії публічного управління?
6. Основні категорії теорії публічного управління.

7. Визначте місце системного підходу в методологічному арсеналі науки публічного управління.
8. Сформулюйте основні завдання освітньої галузі “Публічне управління” (“Державне управління”).
9. Розкрийте сутність проведення адміністративної реформи в Україні.
10. У чому полягає об’єктивна необхідність адміністративної реформи в незалежній Україні?
11. Основні характеристики системи публічного управління, що дісталася у спадок незалежній Українській державі після розпаду Радянського Союзу.
12. Схарактеризуйте сутнісні риси вітчизняної моделі публічного управління.
13. Визначте основні проблеми, притаманні наразі системі публічної адміністрації в Україні і конкретизуйте шляхи їх вирішення.
14. Яким чином можна схарактеризувати співвідношення гілок влади, що складається у процесі трансформації політичної системи в Україні?
15. Дайте оцінку процесу реформування системи публічного управління в Україні.
16. Розкрийте особливості реформи децентралізації влади в Україні на сучасному етапі.
17. Що таке принципи публічного управління?
18. Наведіть приклади головних принципів публічного управління.
19. Зазначте види структурних принципів.
20. У чому полягає проблема застосування принципів публічного управління?
21. Проаналізуйте діяльність окремого органу публічного управління.
22. Обґрунтуйте роль регулюючої функції держави на сучасному етапі.
23. Основні функції публічного управління.
24. Схарактеризуйте традиційну, раціональну і сервісну моделі публічного управління.

25. Визначте тенденцію еволюціонування сучасної Української держави і її вплив на формування системи публічного управління.
26. Розкрийте сутність публічної влади.
27. Що таке державні механізми?
28. У чому полягають особливості застосування державних механізмів у системі державного управління?
29. Сформулюйте положення, яке правильно відображає сутність принципу поділу влади.
30. Розкрийте співвідношення виконавчої влади і публічного управління, публічної влади і місцевого самоврядування.
31. Універсальні властивості системи публічного управління.
32. Схарактеризуйте просту і складну системи публічного управління.
33. Розкрийте зміст основних структурно-логічних схем системи публічного управління.
34. Сформулюйте принципові положення щодо функціонування інституту публічного управління у контексті суб'єктно-об'єктного підходу.
35. Скласифікуйте об'єкти публічного управління за відповідними критеріями.
36. Зазначте найбільш характерні особливості об'єктів публічного управління, які обумовлені їх "людською природою".
37. Назвіть основні види представництва інтересів в органах публічної влади.
38. Схарактеризуйте властивості об'єкта управління відповідно до сфери Вашої діяльності (або знайомої Вам сфери) і розкрийте практику їх урахування певним органом влади.
39. Розкрийте зміст і співвідношення понять: "організаційна структура публічного управління"; "функціональна структура публічного управління"; "організаційно-функціональна структура публічного управління".
40. Схарактеризуйте умови успішного досягнення цілей публічного управління.

41. Наведіть приклад з вітчизняної історії, коли реалізація наміченої мети призвела до результату, протилежного очікуваному.
42. Наведіть приклади загальних функцій публічного управління.
43. У чому полягають специфічні та допоміжні функції публічного управління?
44. Визначте основні фактори, що обумовлюють характер організаційно-функціональної структури публічного управління.
45. Назвіть групи (підгрупи) принципів, якими керуються при формуванні організаційно-функціональної структури публічного управління.
46. Схарактеризуйте відмінності управлінської діяльності в публічному управлінні від діяльності в інших видах управління.
47. Назвіть основні форми публічного управління.
48. Розкрийте зміст поняття стилю публічного управління.
49. Дайте визначення загального та індивідуального стилів публічного управління.
50. Назвіть основні характеристики демократичного стилю публічного управління.
51. Якими принципами належить керуватися у процесі раціоналізації стилю публічного управління?
52. Розкрийте сутність поняття ефективності публічного управління.
53. Яким чином використовуються критерії ефективності публічного управління в діяльності органів державної влади?
54. Розкрийте сутність та зміст поняття “публічно-управлінські рішення”.
55. Назвіть основні форми прийняття публічно-управлінських рішень.
56. Які найбільш узагальнені напрями діяльності можна виділити в публічному управлінні?
57. В яких режимах може здійснюватися публічне управління?

58. Назвіть основні ознаки публічно-управлінських рішень.
59. Які специфічні функції реалізує керівник у системі управління за допомогою управлінських рішень?
60. З яких етапів складається процес прийняття раціональних рішень?
61. Назвіть основні складові класичного процесу контролю.
62. Визначте принцип контролю, що передбачає встановлення системи контролю для урівноваження влади та попередження грубих помилок у її діяльності.
63. Із комбінацій яких різновидів контролю складаються сучасні системи контролю менеджменту?
64. Назвіть основні функції публічної служби.
65. Яким критеріям має відповідати внутрішній контроль для його ефективного функціонування?
66. Визначте заходи з покращання системи внутрішнього контролю, що можуть стосуватися різних рівнів публічного управління.
67. У чому полягають особливості контролю як зворотного зв'язку соціальної системи?
68. Вкажіть основні напрями контролю у сфері публічного управління.
69. Дайте порівняльну характеристику систем публічного управління в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.
70. Назвіть основні органи державної влади та управління в Україні в Литовсько-Польську добу.
71. Покажіть місце козацького самоврядування в системі публічного управління Речі Посполитої.
72. Які повноваження мав Генеральний писар в Українській Козацькій державі?
73. Розкрийте основні засади розбудови системи публічної влади, визначені в Конституції Пилипа Орлика.
74. Коли було ліквідовано інститут гетьманства в Лівобережній Україні?
75. Яка кількість українських губерній входила до складу Російської імперії?

76. Хто стояв на чолі адміністративно-територіальних утворень в Наддніпрянській Україні в XIX – на початку XX ст.?
77. Розкрийте структуру органів публічного управління в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
78. Чим відрізнялася система публічного управління в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
79. Висвітліть характерні особливості процесу формування органів публічного управління в Західноукраїнській Народній Республіці.
80. Порівняйте структуру органів публічного управління в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях (20–30 рр. XX ст.).
81. Визначте сутнісні риси партійно-радянської системи публічного управління в Україні в XX ст.
82. Розкрийте структуру нацистського окупаційного державно-поліцейського апарату на території України під час Другої Світової війни.
83. Сформулюйте історичні уроки розбудови публічної влади і здійснення адміністративних реформ на теренах України та розкрийте їх значення на сучасному етапі.
84. У чому полягають головні причини проведення адміністративних реформ на сучасному етапі?
85. Визначте принципи та основні напрями адміністративних реформ у розвинених країнах.
86. Які існують особливості управління процесом адміністративної реформи у країнах зі змішаною формою державного правління?
87. Схарактеризуйте специфіку адміністративних реформ у посткомуністичних країнах.
88. Характерні особливості проведення адміністративних реформ у країнах СНД.
89. У чому полягає сутність проведення адміністративних реформ в США?
90. Розкрийте характеристики якісних послуг як процесу реагування на потреби громадян.

Література

Основна

1. *Андрійко О. Ф.* Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади / О. Ф. Андрійко. — К.: Наук. думка, 2004. — 300 с.
2. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления: курс лекций / Г. В. Атаманчук. — 2-е изд., доп. — М.: Омега-Л, 2004. — 584 с.
3. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. — К.: Міленіум, 2003. — 256 с.
4. *Бортник В. А.* Адміністративне право України: навч. посіб. / В. А. Бортник; МАУП. — К.: Персонал, 2013. — 219 с.
5. *Державна* виконавча влада в Україні: формування та функціонування: зб. наук. пр. / кол. авт.; наук. кер. Н. Р. Нижник. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — Ч. 1. — 224 с.; Ч. 2. — 312 с.
6. *Державна* політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 232 с.
7. *Державне* управління в Україні: організаційно-правові засади: навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін.; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 64 с.
8. *Державне* управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2002. — 352 с.
9. *Державне* управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер’янова. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 432 с.
10. *Державне* управління в Україні: Централізація і децентралізація / кол. авт.; відп. ред. Н. Р. Нижник. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. — 487 с.
11. *Державне* управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (моніторинг наукових досліджень і розробок): навч. посіб. — Ужгород: Ліра, 2007. — 344 с.
12. *Державне* управління: словник-довідник / укл.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого колективу), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар,

В. М. Князєв та ін.; за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 228 с.
13. *Енциклопедія* державного управління: у 8 т. / [наук. редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К.: НАДУ, 2011. — Т. 1: Теорія державного управління / наук. редкол. 1 т.: В. М. Князєв [та ін.], 2011. — 746 с.; Т. 3: Історія державного управління / наук. редкол. 3 т.: А. М. Михненко [та ін.], 2011. — 787 с.
14. *Киричук В.* Історія державного управління в Україні: навч. посіб. / В. Киричук. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 224 с.
15. *Надолішній П. І.* Теорія та історія державного управління: навч. посіб. / П. І. Надолішній. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2006. — 126 с.
16. *Теорія* та історія державного управління: навч. посіб. / Г. С. Одінцова [та ін.]; заг. ред. Г. С. Одінцова, О. Ю. Амосов; Нац. академія держ. управління при Президентові України. Харків. регіон. ін-т держ. управління. — К.: Професіонал, 2008. — 288 с.
17. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. — К.: Основи, 2002. — 750 с.
18. *Усаченко Л. М.* Історія державного управління в Україні: навч. посіб. / Л. М. Усаченко, В. І. Тимцуник; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — 2-ге вид., випр. та допов. — К.: Інтерсервіс, 2013. — 293 с.
19. *Черноног Є. С.* Державна служба: історія, теорія, практика / Є. С. Черноног. — К.: Знання, 2008. — 458 с.

Додаткова

20. *Адміністративне* право України: слов. термінів: навч. посіб. для студ. ВНЗ / [Д. Є. Андрєєва та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Т. О. Коломоєць, д-ра юрид. наук, проф. В. К. Колпакова; Держ. вищ. навч. закл. “Запоріз. нац. ун–т”. — К.: Ін Юре, 2014. — 519 с.
21. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики: монографія / В. Д. Бакуменко. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 328 с.
22. *Боссарт Д.* Державна служба у країнах — кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Демке [пер. з англ. О. М. Шаленко]. — К: Міленіум, 2004. — 128 с.

23. *Василенко И. А.* Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: учеб. пособие / И. А. Василенко. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Логос, 2000. — 200 с.
24. *Войтович Р. В.* Ідеологія, технологія та стиль державного управління: навч.-метод. посіб. / Р. В. Войтович. — К.: Вид-во НАДУ, 2003. — 192 с.
25. *Державне* управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / кол. авт.; за ред. д-ра філос. наук проф. В. М. Князева. — К.: НАДУ; Міленіум, 2003. — 320 с.
26. *Застосування* механізмів ефективності менеджменту в діяльності державних органів: Теорія і практика: пер. з англ. та фр. / Ресурс, центр розвитку громадських організацій "Гурт". — К.: ВД "КМ Академія", 2001. — 178 с.
27. *Мельтюхова Н. М.* Технологія державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Г. І. Мостового, О. Ф. Мельникова / Н. М. Мельтюхова. — Х.: ХарРІДУ НАДУ, 2005. — 150 с.
28. *Механізми* підвищення ефективності діяльності органів державного управління на регіональному рівні / Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов, А. О. Дєгтяр та ін.; за заг. ред. Г. І. Мостового. — Х.: Вид-во ХарРІДУ НАДУ "Магістр", 2004. — 208 с.
29. *Нижник Н.* Про державне управління, об'єкт і предмет його теорії / Н. Нижник, С. Мосов // Вісн. УАДУ. — 2000. — № 3. — С. 56–62.
30. *Надолішній П. І.* Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект. (Теоретико-методологічний аналіз): монографія / П. І. Надолішній. — К.: Одеса: Вид-во УАДУ; Астропринт, 1999. — 304 с.
31. *Органи* державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, Н. Г. Плахотнюк; за ред. Н. Р. Нижник. — К.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. — 288 с.
32. *Орленко В. І.* Історія держави і права України: навч. посіб. / В. І. Орленко, В. В. Орленко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 487 с.
33. *Попов С. А.* Державно-управлінські нововведення: теорія, методологія, практика: монографія / С. А. Попов; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. — Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. — 295 с.

34. *Реформування* публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 жовтня 2014 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр.; [редкол.: М. М. Іжа та ін.]. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2014. — 455 с.
35. *Саймон Герберт А.* Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / А. Саймон Герберт. — [пер. з англ. вид.]. — К.: АртЕк, 2001. — 392 с.
36. *Самоврядування* та територіальна організація влади в Польщі / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк, О. Куленкова, В. Гуменюк; за заг. ред. Я. Гонцяжа. — К.: Міленіум; Вид-во УАДУ, 2001. — 184 с.
37. *Сарторі Дж.* Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Дж. Сарторі. — [пер. з 2-го англ. вид.]. — К: АртЕк, 2001. — 193 с.
38. *Сороко В.* Концептуальний підхід до проблеми запровадження інституту надання державних послуг у практику діяльності державних службовців / В. Сороко // Вісн. держ. служби України. — 2004. — № 3. — С. 11–19.
39. *Уряд* для громадян. Ініціативи щодо поліпшення якості послуг / Львів. філіал УАДУ при Президентові України; пер. з англ. Р. Федушинська, М. Коваль. — Л., 2000. — 293 с.
40. *Шаров Ю. П.* Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти / Ю. П. Шаров. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 302 с.

18. Навчальна програма дисципліни “Право в публічному управлінні” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Соціально-економічні і політичні процеси, які відбуваються в українській державі, умови реформування майже всіх сфер суспільного життя потребують суттєвого оновлення знань державних службовців усіх рівнів, освоєння сучасних правових методів публічного управління на основі здобуття відповідних вмінь та навичок.

Мета викладання дисципліни — набуття слухачами теоретичних знань та практичних навичок в опрацюванні й обґрунтуванні конкретних пропозицій, що стосуються актуальних проблем публічного управління та місцевого самоврядування, їх нормативно-правового забезпечення на сучасному етапі державотворення, позначеному проведенням адміністративної реформи.

Всебічне опанування дисципліни дасть змогу слухачам

знати:

- теоретичні основи публічного управління;
- методи публічного управління та форми управлінської діяльності;
- управлінський процес, законність та дисципліну в публічному управлінні;
- загальні засади правового забезпечення публічного управління;
- конституційні та нормативно-правові аспекти публічного управління;
- правове регулювання управлінської діяльності та правотворчість в публічному управлінні;
- правотворчу ініціативу та її втілення органами публічного управління;
- правові норми в публічному управлінні;
- правову регламентацію публічної служби;
- зміст людського виміру в публічному управлінні;

- види та функції нормативно-правових актів публічного управління;
- особливості правозастосування в публічному управлінні та його принципи;
- особливості нормативно-правового забезпечення публічного управління економікою України у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення та культури, оборони, державної безпеки, зовнішніх відносин;
- правове забезпечення управління юстицією.

Тематичний план дисципліни
"Право в публічному управлінні"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретичні засади публічного управління
1	Сутність публічного управління. Управлінські норми та відносини
2	Методи публічного управління. Форми управлінської діяльності
3	Адміністративний (управлінський) процес. Законність та дисципліна у сфері виконавчої влади
	Змістовий модуль II. Загальні засади правового забезпечення публічного управління
4	Поняття, предмет та методи правового забезпечення публічного управління
5	Конституційні та нормативно-правові засади публічного управління
6	Правове регулювання управлінської діяльності. Наукові засади правового забезпечення публічного управління
7	Правотворчість в публічному управлінні. Правотворчий процес
8	Правотворча ініціатива та її втілення органами публічного управління. Причини та умови, що призводять до порушення антикорупційного законодавства, та заходи щодо їх усунення
9	Право в публічному управлінні, його принципи, етапи та порядок застосування
10	Правова регламентація публічної служби. Дотримання законності при виконанні завдань публічного управління
11	Види нормативно-правових актів публічного управління. Функції нормативно-правових актів публічного управління

1	2
12	Правозастосування в публічному управлінні. Стадії застосування права в публічному управлінні
13	Принципи правозастосування в управлінській діяльності. Поняття процесуально-правової форми управлінського рішення
14	Сутність та зміст людського виміру в публічному управлінні. Суб'єктивно-правова характеристика людини в системі публічного управління
	Змістовий модуль III. Правове забезпечення публічного управління в різних сферах
15	Нормативно-правове забезпечення публічного управління економікою України
16	Правове забезпечення публічного управління у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення та культури
17	Адміністративно-правове регулювання публічного управління у сфері оборони, державної безпеки, зовнішніх відносин
18	Правове забезпечення управління юстицією

Зміст дисципліни
"Право в публічному управлінні"

Змістовий модуль I. Теоретичні засади публічного управління

Тема 1. Сутність публічного управління. Управлінські норми та відносини

Сутність публічного управління. Поняття та зміст управлінської діяльності. Система принципів публічного управління. Поняття й види управлінських норм. Структура та дія управлінських норм. Сутність управлінських правовідносин та їх властивості. Суб'єкти публічного управління. Президент України в системі суб'єктів державної влади. Органи виконавчої влади як різновид державних органів. Система Центральних та місцевих органів виконавчої влади. Сутність і принципи публічної служби.

Література: основна [3; 5; 9; 10; 13; 15; 17];
додаткова [19; 22; 24]

Тема 2. Методи публічного управління. Форми управлінської діяльності

Поняття й значення методів публічного управління. Адміністративні та економічні методи управління. Переконання й примус у публічному управлінні. Форми публічного управління. Функції публічного управління. Класифікація форм і функцій управлінської діяльності.

Література: основна [3; 5; 9; 10; 13; 15; 17]; додаткова [19; 22; 24]

Тема 3. Адміністративний (управлінський) процес. Законність та дисципліна у сфері виконавчої влади

Поняття та особливості адміністративного процесу. Принципи та суб'єкти адміністративного процесу. Види проваджень. Стадії адміністративного провадження. Сутність правового порядку в державі. Мета й завдання контролю. Форми контролю та нагляду. Судовий контроль. Відомчий контроль.

Література: основна [3; 5; 9; 10; 13; 15; 17]; додаткова [19; 22; 24]

Змістовий модуль II. Загальні засади правового забезпечення публічного управління

Тема 4. Поняття, предмет та методи правового забезпечення публічного управління

Методологічні основи правового забезпечення управлінської діяльності. Сутність поняття права в публічному управлінні. Апарат держави як система державних органів, що здійснюють функції з виконання певних завдань. Державна влада як система публічно-правових відносин у сфері управління справами держави та суспільства. Публічне управління

як юридично-владна форма діяльності органів виконавчої влади щодо реалізації завдань і функцій держави в різних сферах.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 5. Конституційні та нормативно-правові засади публічного управління

Конституція України як нормативний як вищої юридичної сили. Відображення системи публічного управління в Конституції України. Публічне управління та державна служба в законах України. Правові акти публічного управління. Вимоги, що ставляться до актів публічного управління. Галузь законодавства, галузева належність правового акта, предмет і метод правового регулювання. Систематизація правових актів публічного управління, її основні форми.

Література: основна [2; 5; 6; 9–14; 17];
додаткова [19; 22; 24; 26–28]

Тема 6. Правове регулювання управлінської діяльності. Наукові засади правового забезпечення публічного управління

Правове регулювання як форма юридичного супроводження суспільних відносин. Використання юридичних засобів у процесі правового регулювання публічного управління. Елементи механізму правового регулювання. Ефективність правового регулювання публічного управління. Роль юридичної науки у формуванні концепції правового забезпечення управлінської діяльності. Конституційне право. Специфіка предмета адміністративного права. Шляхи підвищення наукомісткості правового забезпечення публічно-управлінської діяльності.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 7. Правотворчість в публічному управлінні. Правотворчий процес

Поняття правотворчості (нормотворчості) в юридичній науці. Правотворчість як діяльність органів державної влади. Правотворчість як важливий напрям функціонування громадянського суспільства та держави. Головне призначення правотворчості. Види правотворчості. Функції правотворчості. Юридичний процес як врегульована процесуальними нормами система взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених державних органів. Стадії правотворчого процесу. Поняття та сутність адміністративного процесу як різновиду правотворчого процесу. Специфіка адміністративно-процесуальної діяльності органів виконавчої влади.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 8. Правотворча ініціатива та її втілення органами публічного управління. Причини та умови, що призводять до порушення антикорупційного законодавства, та заходи щодо їх усунення

Сутність правотворчої ініціативи. Ознаки правотворчості. Функції правотворчості. Правотворчий процес. Види правотворчості громадянського суспільства. Правотворчість суспільства (народу). Нормотворчість громадських об'єднань (організацій). Нормотворчість в комерційній діяльності. Сутність корупції. Ознаки та правові фактори корупції. Чинники корупції. Відповідальність за корупцію. Шляхи подолання корупції.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 9. Право в публічному управлінні, його принципи, етапи та порядок застосування

Законність як метод у публічному управлінні. Законність як режим (стан) у публічному управлінні. Механізми і засоби

забезпечення практичної реалізації законів. Передумови забезпечення законності в публічному управлінні. Дотримання принципу законності в публічному управлінні. Порядок застосування правових норм у публічному управлінні.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 10. Правова регламентація публічної служби. Дотримання законності при виконанні завдань публічного управління

Особливості організації та функціонування публічної служби. Цілі та завдання публічної служби. Сучасний правовий інститут публічної служби. Нормативно-правові документи, що регулюють публічну службу. Основні напрями державної політики у сфері публічної служби. Механізми припинення публічно-службових відносин. Система навчання державних службовців. Політичні та економічні передумови досягнення законності в публічному управлінні. Контроль за законністю з боку Президента України, судових, виконавчих органів та органів місцевого самоврядування. Громадський контроль за дотриманням законності в публічному управлінні. Юридична відповідальність посадових осіб у системі публічного управління.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 11. Види нормативно-правових актів публічного управління. Функції нормативно-правових актів публічного управління

Класифікація нормативно-правових актів. Юридичний зміст нормативно-правових актів, що регулюють організацію та діяльність органів публічної влади. Галузева належність норм, що регулюють відносини управлінської діяльності (конституційні, адміністративні, фінансові, цивільні, трудові, муніципальні). Матеріальні норми. Процесуальні норми публічного управління. Міжнародні правові норми як основа правового

забезпечення діяльності органів державної влади. Закони та підзаконні нормативно-правові акти. Локальні (місцеві) нормативно-правові акти. Функції права як напрям впливу на суспільні відносини. Функції нормативно-правових актів як зовнішній вияв права на публічні відносини. Загальна характеристика функцій нормативно-правових актів, їх класифікація.

Література: основна [2; 5; 6; 9–14; 17];
додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 12. Правозастосування в публічному управлінні. Стадії застосування права в публічному управлінні

Сутність правозастосування. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права. Державновладний характер правозастосування. Ознаки та підстави правозастосування. Завдання правозастосування. Стадії правозастосування в управлінській діяльності. Встановлення та аналіз фактичних обставин юридичної справи. Юридична кваліфікація обставин справи. Визначення чинності норми права на момент розгляду конкретної справи. Ухвалення рішення як завершальна стадія правозастосування.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 13. Принципи правозастосування в управлінській діяльності. Поняття процесуально-правової форми управлінського рішення

Принципи як умови правильності та ефективності застосування права. Законність та обґрунтованість застосування права. Діяльність правозастосування з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Поняття процесуальної форми в управлінській діяльності. Матеріальні та процесуальні норми права в публічному управлінні. Органи влади як суб'єкт процесуальних правовідносин. Компетенція органів публічного управління в процесуальній діяльності. Процесуальні норми як засоби

забезпечення підготовки й прийняття рішення. Правозастосовні та контрольні процеси в діяльності органів виконавчої влади.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 14. Сутність та зміст людського виміру в публічному управлінні. Суб'єктивно-правова характеристика людини в системі публічного управління

Поняття та зміст людського вимірювання публічного управління. Поняття прав людини. Класифікація прав людини. Міжнародно-правові та вітчизняні нормативно-правові гарантії людського вимірювання. Реалізація людського вимірювання у сфері публічного управління. Концептуальні основи гуманізму. Система гуманістичних цінностей у сфері публічного управління. Нормативно-правові акти забезпечення гуманізму в публічно-управлінській діяльності. Правовий статус людини як комплексна категорія. Співвідношення людини і держави. Держава як засіб забезпечення інтересів людини та різних соціальних груп. Пріоритет людини у правовій державі. Участь людини в публічному управлінні. Зміст ролевої позиції людини в системі органів публічної влади. Правові та позаправові форми публічно-управлінської діяльності. Організаційні дії державних службовців органів публічної влади на етапах підготовки і виконання управлінських рішень.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Змістовий модуль III. Правове забезпечення публічного управління в різних сферах

Тема 15. Нормативно-правове забезпечення публічного управління економікою України

Сутність і характер публічного управління економікою. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання. Правовий

статус профільних міністерств. Правові засади управління сільським господарством (аграрним сектором економіки). Загальна характеристика законодавства в галузі сільського господарства. Правові засади управління паливно-енергетичним комплексом України. Правові засади управління в галузі використання та охорони природних ресурсів. Організаційно-правові засади управління митною справою. Правові засади управління бюджетно-фінансовою, кредитною та податковою діяльністю. Правові засади управління транспортом, зв'язком, будівництвом та житлово-комунальним господарством. Основні положення здійснення державної статистичної діяльності.

Література: основна [4–6; 10; 13; 14; 16; 17];
додаткова [19; 20; 23]

Тема 16. Правове забезпечення публічного управління у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення та культури

Сутність нормативно-правового забезпечення публічного управління у сфері освіти та науки. Складові нормативно-правового забезпечення. Основні засади освіти в Україні. Особливості публічного управління у сфері освіти і науки. Характеристика адміністративно-правового забезпечення в галузі охорони здоров'я, соціального забезпечення та культури. Основні завдання та повноваження центральних і місцевих органів влади в галузі охорони здоров'я, соціального забезпечення та культури. Функції центральних і місцевих органів влади в галузі охорони здоров'я, соціального забезпечення та культури.

Література: основна [5; 6; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 26]

Тема 17. Адміністративно-правове регулювання публічного управління у сфері оборони, державної безпеки, зовнішніх відносин

Загальна характеристика адміністративного законодавства у сфері оборони, охорони державної безпеки та порядку. Осно-

вні завдання, функції та повноваження органів управління у сфері оборони. Головні завдання, функції та повноваження органів внутрішніх справ. Першочергові завдання, функції та повноваження Служби безпеки України. Нормативно-правові засади здійснення управління закордонними справами. Правовий статус органів управління зовнішньополітичних зв'язків. Загальна характеристика зовнішньоекономічного законодавства. Організація митної служби.

Література: основна [5; 6; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 26]

Тема 18. Правове забезпечення управління юстицією

Правові засади здійснення управління юстицією. Система органів управління в галузі юстиції. Завдання, функції та повноваження Міністерства юстиції України. Завдання, функції та повноваження місцевих органів управління юстицією.

Література: основна [5; 6; 10; 13; 14; 17];
додаткова [19; 22; 26]

Плани семінарських занять

Тема 1. Конституційні та нормативно-правові засади публічного управління

1. Конституція України як нормативний як вищої юридичної сили.
2. Відображення системи публічного управління в Конституції України.
3. Публічне управління і державна служба в законах України.
4. Правові акти публічного управління.
5. Вимоги, що ставляться до актів публічного управління.
6. Галузь законодавства, галузева належність правового акта, предмет і метод правового регулювання.

7. Систематизація правових актів публічного управління, її основні форми.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10–14; 17]; додаткова [19; 22; 24; 26–28]

Тема 2. Правове регулювання управлінської діяльності. Наукові засади правового забезпечення публічного управління

1. Правове регулювання як форма юридичного супроводження суспільних відносин.
2. Використання юридичних засобів у процесі правового регулювання публічного управління.
3. Елементи механізму правового регулювання.
4. Ефективність правового регулювання публічного управління.
5. Роль юридичної науки у формуванні концепції правового забезпечення управлінської діяльності. Конституційне право.
6. Специфіка предмета адміністративного права.
7. Шляхи підвищення наукомісткості правового забезпечення публічно-управлінської діяльності.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18]; додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 3. Право в публічному управлінні, його принципи, етапи та порядок застосування

1. Законність як метод у публічному управлінні.
2. Законність як режим (стан) у публічному управлінні.
3. Механізми і засоби забезпечення практичної реалізації законів.
4. Передумови забезпечення законності в публічному управлінні.
5. Дотримання принципу законності в публічному управлінні.

6. Порядок застосування правових норм у публічному управлінні.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 13; 14; 17]; додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 4. Правова регламентація публічної служби. Дотримання законності при виконанні завдань публічного управління

1. Особливості організації та функціонування державної служби.
2. Цілі та завдання державної служби.
3. Сучасний правовий інститут державної служби.
4. Нормативно-правові документи, що регулюють державну службу.
5. Основні напрями державної політики у сфері державної служби.
6. Механізми припинення державно-службових відносин.
7. Система навчання державних службовців.
8. Політичні та економічні передумови досягнення законності в публічному управлінні.
9. Контроль за законністю з боку Президента України, судових, виконавчих органів та органів місцевого самоврядування.
10. Громадський контроль за дотриманням законності в публічному управлінні.
11. Юридична відповідальність посадових осіб у системі публічного управління.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 13; 14; 17]; додаткова [19; 22; 24; 26; 28]

Тема 5. Правозастосування в публічному управлінні. Стадії застосування права в публічному управлінні

1. Сутність правозастосування.
2. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права.

3. Державновладний характер правозастосування.
4. Ознаки та підстави правозастосування.
5. Завдання правозастосування. Стадії правозастосування в управлінській діяльності.
6. Встановлення й аналіз фактичних обставин юридичної справи.
7. Юридична кваліфікація обставин справи.
8. Визначення чинності норми права на момент розгляду конкретної справи.
9. Ухвалення рішення як завершальна стадія правозастосування.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 6. Принципи правозастосування в управлінській діяльності. Поняття процесуально-правової форми управлінського рішення

1. Принципи як умови правильності та ефективності застосування права.
2. Законність та обґрунтованість застосування права.
3. Діяльність правозастосування з урахуванням особливостей конкретної ситуації.
4. Поняття процесуальної форми в управлінській діяльності.
5. Матеріальні та процесуальні норми права в публічному управлінні.
6. Органи влади як суб'єкт процесуальних правовідносин.
7. Компетенція органів публічного управління в процесуальній діяльності.
8. Процесуальні норми як засоби забезпечення підготовки й прийняття рішення.
9. Правозастосовні та контрольні процеси в діяльності органів виконавчої влади.

Література: основна [1; 2; 7–10; 15; 18];
додаткова [19; 21; 25; 26; 28]

Тема 7. Адміністративно-правове регулювання публічного управління у сфері оборони, державної безпеки, зовнішніх відносин

1. Загальна характеристика адміністративного законодавства у сфері оборони, охорони державної безпеки та порядку.
2. Основні завдання, функції та повноваження органів управління у сфері оборони.
3. Головні завдання, функції та повноваження органів внутрішніх справ.
4. Першочергові завдання, функції та повноваження Служби безпеки України.
5. Нормативно-правові засади здійснення управління закордонними справами.
6. Правовий статус органів управління зовнішньополітичних зв'язків.
7. Загальна характеристика зовнішньоекономічного законодавства.
8. Організація митної служби.

Література: основна [5; 6; 10; 13; 14; 17]; додаткова [19; 22; 26]

Тема 8. Правове забезпечення управління юстицією

1. Правові засади здійснення управління юстицією.
2. Система органів управління в галузі юстиції.
3. Завдання, функції та повноваження Міністерства юстиції України.
4. Завдання, функції та повноваження місцевих органів управління юстицією.

Література: основна [5; 6; 10; 13; 14; 17]; додаткова [19; 22; 26]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття "публічне управління", "державне управління".

2. Назвіть головні ознаки публічного управління.
3. Яка структура адміністративно-правової (управлінської) норми?
4. Які чинники впливають на виникнення управлінських норм?
5. Розкажіть про систему органів виконавчої влади в Україні.
6. Методи управлінської діяльності.
7. Назвіть систему методів публічного управління.
8. Що таке адміністративний примус?
9. Як ви розумієте неправову форму управлінської діяльності?
10. Що таке зовнішня форма управлінської діяльності?
11. Які характерні риси адміністративного (управлінського) процесу?
12. Принципи адміністративного (управлінського) процесу.
13. Назвіть гарантії законності в публічному управлінні.
14. Які принципи притаманні контролю?
15. Визначте і назвіть повноваження прокурора під час здійснення прокурорського нагляду за дотриманням і застосуванням законів.
16. Що таке право в публічному управлінні?
17. Розкрийте методологічні основи правового забезпечення публічно-управлінської діяльності.
18. Що таке правова держава?
19. Назвіть головні ознаки правової держави.
20. Розкрийте співвідношення публічного управління та місцевого самоврядування з точки зору права.
21. Коли була прийнята Конституція України?
22. Повноваження Президента України згідно з Конституцією України.
23. Повноваження Кабінету Міністрів України.
24. Повноваження Верховної Ради України.
25. Систематизуйте правові акти публічного управління за їх основними формами.

26. Визначте поняття правового регулювання публічного управління.
27. Схарактеризуйте види правового регулювання публічно-управлінської діяльності.
28. Проаналізуйте роль юридичних знань у забезпеченні наукомісткості процесу публічного управління.
29. У чому полягає ефективність правового регулювання публічного управління?
30. Основні шляхи підвищення наукомісткості правового забезпечення управлінської діяльності.
31. Розкрийте сутність поняття правотворчість.
32. Які види правотворчості ви знаєте?
33. Назвіть основні принципи правотворчості.
34. Що таке юридичний процес?
35. У чому полягають проблеми прогалин у нормативно-правових актах щодо управлінської діяльності?
36. Назвіть головні ознаки правотворчої ініціативи органів публічного управління.
37. У чому полягають головні ознаки правотворчості?
38. У чому полягають головні причини прогалин у правотворчій ініціативі органів державної влади та управління?
39. Виділіть основні чинники корупції в органах публічного управління.
40. Які види відповідальності передбачені за корупцію в органах публічного управління?
41. Зазначте загальні передумови забезпечення законності в публічному управлінні.
42. Розкрийте сутність поняття “політичні передумови”.
43. Назвіть основні засоби забезпечення практичної реалізації законів.
44. Виділіть основні механізми забезпечення практичної реалізації законів.
45. Який комплекс контрольних заходів покликаний забезпечити дотримання законності в публічному управлінні?
46. Виділіть головні сутнісні риси сучасної публічної служби.

47. Яким чином здійснюється присвоєння чергового рангу державного службовця?
48. Які ви знаєте політичні передумови досягнення законності в публічному управлінні?
49. Схарактеризуйте систему навчання державних службовців в сучасній Україні.
50. У чому полягає судовий контроль за забезпеченням законності в публічному управлінні?
51. Класифікація нормативно-правових актів.
52. Які ви знаєте процесуальні норми в публічному управлінні?
53. Нормативно-правові акти структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади.
54. Головні функції нормативно-правових актів публічного управління.
55. У чому полягає зміст охоронної функції?
56. Розкрийте сутність поняття правозастосування.
57. Виділіть головні ознаки правозастосування.
58. Схарактеризуйте розпорядження як форму вираження владних повноважень.
59. Покажіть стадії застосування права в публічному управлінні.
60. Що являє собою завершальна стадія правозастосування?
61. Назвіть основні принципи правозастосування в управлінській діяльності.
62. У чому полягає справедливість правозастосування в публічному управлінні?
63. Проаналізуйте роль гуманізму правозастосування в публічному управлінні.
64. Що таке установчий процес в діяльності органів публічного управління?
65. Розкрийте сутність та зміст поняття процесуальні форми.
66. У чому полягає зміст людського вимірювання публічного управління?
67. Схарактеризуйте людське вимірювання на окремих стадіях управлінської діяльності.

68. Яким чином здійснюється правове забезпечення гуманізму в управлінській діяльності?
69. Покажіть роль держави як засобу забезпечення інтересів людини та різних соціальних груп.
70. У чому полягають організаційні дії державних службовців на усіх етапах підготовки і виконання управлінських рішень?
71. Загальна характеристика законодавства у сфері економіки.
72. Яку компетенцію мають місцеві органи виконавчої влади у сфері економіки?
73. Адміністративна відповідальність за порушення законності в сільському господарстві.
74. Головні органи управління митною справою в Україні.
75. Розкрийте характерні особливості здійснення державної статистичної діяльності в Україні.
76. Які нормативно-правові документи регулюють публічне управління в галузі освіти та науки?
77. Вкажіть основні засади освіти в Україні.
78. Які права має Міністерство освіти і науки України?
79. Визначте зміст управління охороною здоров'я, культурою та соціальним захистом населення.
80. Які основні законодавчі акти регулюють відносини в зазначених сферах?
81. Які має повноваження Президент України у сфері оборони держави?
82. Які основні завдання стоять перед Генеральним штабом Збройних сил України.
83. У чому полягають основні завдання Служби безпеки України?
84. Які головні завдання, функції та повноваження має Міністерство внутрішніх справ України?
85. Назвіть основні органи управління закордонними справами в Україні.
86. Визначте та розкрийте зміст управління юстицією.
87. Визначте та назвіть систему органів управління в галузі юстиції.

88. Назвіть основні завдання Міністерства юстиції України.
89. Які повноваження має Міністерство юстиції України згідно з законодавством?
90. Проаналізуйте основні нормативно-правові акти в галузі юстиції.

Література

Основна

1. *Бандурка А. М.* Административный процесс: учеб. для вузов / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. — К.: Літера ЛТД, 2001. — 333 с.
2. *Битяк Ю. П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади / Ю. П. Битяк; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Акад. прав. наук України. — Х.: Право, 2005. — 304 с.
3. *Бортник В. А.* Адміністративне право України: навч. посіб. / В. А. Бортник; Міжрегіон. акад. упр. персоналом (МАУП). — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2013. — 219 с.
4. *Дегтяр А. О.* Державне управління в економічній сфері: навч. посіб. / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, М. М. Коваленко, С. В. Майстро; за заг. ред. А. О. Дегтяра. — Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ "Магістр", 2014. — 244 с.
5. *Державне* управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка — Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. — 352 с.
6. *Журавський В. С.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, Н. Ярмиш. — К.: Концерн "Вид. дім "Ін Юре", 2003. — 672 с.
7. *Іжа М. М.* Організаційно-правові засади державного управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Т. І. Пахомова, Я. О. Різникова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр., Каф. держ. упр. і місц. самоврядування. — О.: ОРІДУ НАДУ, 2008. — 310 с.
8. *Іщенко М. П.* Правове забезпечення державного управління і місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. / М. П. Іщенко, Б. М. Гук; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси: [Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького], 2011. — 228 с.

9. *Ківалов С. В.* Адміністративне право України: навч. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова; Нац. ун-т “Одес. юрид. акад”. — 6-те вид., стер. — О.: Фенікс, 2012. — 399 с.
10. *Колпаков В. К.* Адміністративне право України / В. К. Колпаков. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 752 с.
11. *Конституція* України: прийнята 28 червня 1996 р. Закон від 28.06.1996 р. № 254–к /97–ВР // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 142.
12. *Кравченко В. В.* Конституційне право України: навч. посіб. / В. В. Кравченко. — 6-те вид., випр. та допов. — К.: Атіка, 2008. — 592 с.
13. *Крегул Ю. І.* Правове забезпечення державного управління: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Ю. І. Крегул; Київський нац. економ. ун-т. — К.: КНЕУ, 2005. — 208 с.
14. *Орленко В. І.* Історія держави і права України: навч. посіб. / В. І. Орленко, В. В. Орленко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 487 с.
15. *Правове* забезпечення державного управління і державної служби: навч. посіб. для перепідготов. та підвищ. кваліфікації держ. службовців V–VII категорій за проф. прогр. підвищ. кваліфікації / укл. Т. Г. Ніколаєвич; ред. кол. І. Д. Шкробанець [та ін.]. — Чернівці: Прут, 2003. — 108 с.
16. *Правові* засади державного управління економікою України: навч. посіб. / за ред. проф. Ю. І. Крегула. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. — 664 с.
17. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. — Х.: Консул, 2001. — 656 с.
18. *Фрицький О. Ф.* Конституційне право України: підручник / О. Ф. Фрицький. — 2-ге вид., переробл. та допов. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 509 с.

Додаткова

19. *Адміністративне* право України: слов. термінів: навч. посіб. для студ. ВНЗ / [Д. Є. Андрєєва та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Т. О. Коломоєць, д-ра юрид. наук, проф. В. К. Колпакова; Держ. вищ. навч. закл. “Запоріз. нац. ун-т”. — К.: Ін Юре, 2014. — 519 с.
20. *Базилевич В. Д.* Державні фінанси: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; за заг. ред. В. Д. Базилевича. — К.: Атіка, 2004. — 368 с.

21. *Гусарєв С. Д.* Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С. Д. Гусарєв; Київ. нац. ун-т внутрішніх справ. — К.: Знання, 2005. — 375 с.
22. *Державне* будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. С. Г. Серьогіної. — Х.: Право, 2005. — 256 с.
23. *Державне* регулювання економічних відносин в умовах глобалізації: монографія / М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, С. В. Майстро та ін.; за заг. ред. д. держ. упр. М. А. Латиніна. — Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ "Магістр", 2011. — 276 с.
24. *Державне* управління та державна служба: словник-довідник; уклад. О. Ю. Оболенський. — К.: КНЕУ, 2005. — 480 с.
25. *Іщенко М. П.* Правове забезпечення державного управління і місцевого самоврядування: навч. програма / М. П. Іщенко, Б. М. Гук. — Черкаси, 2009. — 35 с.
26. *Охотнікова О. М.* Правові основи справочинства в державному управлінні: навч. посіб. / [О. М. Охотнікова, М. В. Удод, С. С. Шевчук]; за заг. ред. О. М. Охотнікової; Донецьк. нац. ун-т. — Донецьк, 2011. — 335 с.
27. *Закон* України "Про місцеві державні адміністрації" від 09.04.1999 р. № 586–IV // ВВР України. — 1999. — № 20–21. — С. 190.
28. *Швець І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / І. Ю. Швець, Ю. Ю. Швець. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. — 239 с.

19. Навчальна програма дисципліни “Кадрова політика і публічна служба” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

Демократизація суспільно-політичного життя в Україні в останні десятиліття, перехід до ринкової економіки, проведення радикальних соціально-економічних перетворень, децентралізація влади в країні, реформування місцевого самоврядування, що передбачено здійснити в найближчі кілька років, зумовили нові підходи до організації державної служби, її кадрового забезпечення.

Мета викладання дисципліни — набуття слухачами теоретичних знань та практичних навичок в опрацьовуванні й обґрунтовуванні конкретних пропозицій, які стосуються актуальних проблем державного управління та державної служби, а також передбачає вивчення національних традицій державного управління та державної служби, які ґрунтуються на вітчизняних та зарубіжних теоретичних розробках і практичних засадах функціонування даних інститутів на сучасному етапі державотворення, позначеному проведенням адміністративної реформи.

Всебічне вивчення дисципліни дасть можливість слухачам *знати*:

- сутність поняття кадрова політика;
- сутність та особливості розвитку публічної служби;
- специфіку здійснення державної кадрової політики на сучасному етапі розвитку України;
- механізми формування й реалізації кадрової політики на публічній службі;
- планування роботи з кадрами та основи кадрового менеджменту;
- посади публічної служби та правовий статус державних службовців;
- формування кар’єри та порядок проходження публічної служби;

- етику поведінки державного службовця;
- психологічну характеристику суб'єкта управління в публічній службі;
- психологічні особливості об'єкта управління в публічній службі;
- психологічні основи взаємодії суб'єкта і об'єкта управління в публічній службі;
- особливості розвитку публічної служби в Україні в контексті проведення адміністративної реформи;
- управління людськими ресурсами та публічною службою;
- особливості підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців;
- зарубіжний досвід кадрової політики та публічної служби;
- моделі та види публічної служби в зарубіжних країнах.

Тематичний план дисципліни
"Кадрова політика і публічна служба"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни
1	Теоретичні основи кадрової політики
2	Теоретичні засади публічної служби
	Змістовий модуль II. Практичні механізми реалізації кадрової політики на державній службі
3	Державна кадрова політика України на сучасному етапі
4	Особливості реалізації кадрової політики на публічній службі
5	Кадровий менеджмент на публічній службі
6	Посади публічної служби. Правовий статус державних службовців
7	Кар'єра і порядок проходження публічної служби
8	Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців
9	Етика поведінки державного службовця
10	Психологічна характеристика суб'єкта та об'єкта управління в публічній службі
11	Адміністративна реформа і розвиток публічної служби в Україні

1	2
12	Особливості управління людськими ресурсами та публічною службою. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців
	Змістовий модуль III. Зарубіжний досвід кадрової політики та публічної служби
13	Особливості організації та функціонування публічної служби в зарубіжних країнах
14	Моделі та види публічної служби: зарубіжний досвід

Зміст дисципліни
"Кадрова політика і публічна служба"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Теоретичні основи кадрової політики

Сутність кадрової політики. Сутність понять "кадрова робота", "державна кадрова політика". Складові державної кадрової політики. Тенденції розвитку кадрової політики держави та державного апарату. Особливості реалізації кадрової політики в Україні. Основні напрями кадрової роботи з державними службовцями. Шляхи підвищення професійної спроможності персоналу органів державної влади.

Література: основна [1; 3; 7–10; 12; 15; 16];
додаткова [20; 23; 24; 26; 30]

Тема 2. Теоретичні засади публічної служби

Сутність публічної (державної) служби. Соціальна обумовленість виникнення публічної служби. Цілі, завдання та функції публічної служби. Види та моделі публічної служби. Принципи публічної служби. Особливості нормативно-правового забезпечення публічної служби та діяльності державних службовців. Еволюція розвитку публічної служби в Україні. Становлення та розвиток публічної служби в Україні в новітню добу.

Література: основна [1–11; 13; 14; 16–18];
додаткова [20–23; 25; 27]

Змістовий модуль II. Практичні механізми реалізації кадрової політики на публічній службі

Тема 3. Державна кадрова політика України на сучасному етапі

Сучасний стан та особливості державної кадрової політики в Україні. Система управління кадрами. Система організаційної роботи з кадрами. Планування роботи з кадрами. Формування складу керівних кадрів, персоналу управління. Система навчання та перепідготовки керівних кадрів. Інформація та діловодство в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Шляхи реформування державної кадрової політики в Україні.

Література: основна [6; 8–10; 12–16; 19];
додаткова [27; 30]

Тема 4. Особливості реалізації кадрової політики на публічній службі

Формування та реалізація кадрової політики в Україні. Наукові принципи роботи з кадрами. Механізм формування і реалізації кадрової політики в публічному управлінні. Організаційне забезпечення кадрової політики. Інституційне забезпечення кадрової політики. Нормативно-правове забезпечення кадрової політики. Адміністративно-правовий режим публічної служби. Публічна служба як особливий правовий інститут.

Література: основна [6; 8–10; 12–16];
додаткова [29; 30]

Тема 5. Кадровий менеджмент на публічній службі

Сутність кадрового мененджемнту. Особливості застосування кадрового менеджменту в публічному управлінні на публічній службі. Застосування моделі компетентності та профілів компетентності для управління персоналом у системі публічної служби. Особливості планування роботи з кадрами та

загальні вимоги до професії “державний службовець”. Професійно-кваліфікаційні характеристики посад державних службовців. Вимоги до державних службовців.

Література: основна [6; 8–10; 12–16];
додаткова [29; 30]

Тема 6. Посади публічної служби. Правовий статус державних службовців

Посада публічної служби як первинна структурна одиниця державного органу. Ранги державних службовців. Співвідношення понять “державна посада” та “посада в органах державної влади” та їх класифікація. Посади в спеціалізованій державній службі.

Державні службовці: правовий статус і соціальні функції. Права та обов’язки державних службовців. Обмеження, пов’язані з державною службою. Гарантії та заохочення державних службовців. Види відповідальності державних службовців. Порядок проведення службового розслідування.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17–19];
додаткова [22; 23; 27; 28]

Тема 7. Кар’єра і порядок проходження публічної служби

Сутність поняття “службова кар’єра”. Особливості формування кар’єри державних службовців в Україні. Специфіка прийняття на публічну службу. Порядок проходження та припинення публічної служби. Особливості розвитку службової кар’єри в органах місцевого самоврядування.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17; 18]

Тема 8. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців

Сутність матеріального забезпечення державних службовців. Особливості соціально-побутового забезпечення державних службовців. Форми матеріального забезпечення державних

службовців. Основні напрями соціально-побутового забезпечення державних службовців в Україні. Оплата праці державних службовців. Пенсійне забезпечення державних службовців. Порядок забезпечення житлом державних службовців.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17–19]

Тема 9. Етика поведінки державного службовця

Сутність понять “мораль” та “етика”. Співвідношення моралі та етики. Етика публічного управління. Етична та естетична культура державних службовців. Зарубіжний досвід дотримання етичних норм на публічній службі. Вітчизняний та зарубіжний досвід дотримання етичних норм на публічній службі: порівняльна характеристика.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17; 18]

Тема 10. Психологічна характеристика суб’єкта та об’єкта управління в публічній службі

Психологічна готовність керівника до управління. Поняття та сутність управлінської культури. Управлінська культура в органах публічної влади. Ефективність різних стилів керівництва в державній службі. Мотивація державних службовців як фактор ефективності публічного управління. Особливості стимулювання праці державних службовців. Вплив соціально-психологічного клімату в установах публічної служби на ефективність управління. Управління соціально-психологічним кліматом організації. Особливості організації ефективної комунікації в публічній службі. Специфіка міжособистісної комунікації. Вербальна комунікація. Організаційні та міжособистісні конфлікти: сутність та заходи щодо запобігання їм.

Література: основна [3; 6; 8–10; 13–15]

Тема 11. Адміністративна реформа і розвиток публічної служби в Україні

Сутність та зміст адміністративної реформи в Україні. Мета та завдання адміністративної реформи. Основні етапи та на-

прями проведення адміністративної реформи. Децентралізація публічного управління в Україні та розвиток публічної служби. Шляхи оптимізації структури управління публічною службою. Світовий досвід проведення адміністративної реформи.

Література: основна [1; 2; 4–6; 8–11; 13–15; 17; 18]

Тема 12. Особливості управління людськими ресурсами та публічною службою. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців

Сутність управління людськими ресурсами. Особливості управління людськими ресурсами в системі публічної служби. Кадрове планування та кадровий розвиток. Управління публічною службою в Україні. Кадрова робота в органах державної влади. Система підготовки та перепідготовки державних службовців. Підвищення кваліфікації державних службовців. Роль підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в удосконаленні публічного управління. Зарубіжний досвід підготовки та перепідготовки державних службовців.

Література: основна [1; 2; 4–6; 8–11; 13–15; 17; 18]

Змістовий модуль III. Зарубіжний досвід кадрової політики та публічної служби

Тема 13. Особливості організації та функціонування публічної служби в зарубіжних країнах

Зарубіжний досвід вироблення кадрової політики. Публічна служба в країнах ЄС: особливості становлення та розвитку. Порядок проходження публічної служби в США. Публічна служба в державах СНД. Особливості становлення та розвитку публічної служби в країнах Азії, Африки та Латинської Америки. Правове регулювання публічної служби в зарубіжних країнах. Відбір та призначення державних службовців в

країнах ЄС. Членство в політичних партіях. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців в зарубіжних країнах.

Література: основна [1; 5–11; 13–15]

Тема 14. Моделі та види публічної служби: зарубіжний досвід

Моделі та види публічної служби в зарубіжних країнах. Європейська модель публічної служби. Система публічної служби в країнах Європи та США: порівняльна характеристика. Публічна служба в країнах СНД. Моделі публічної служби в країнах Азії та Африки. Особливості публічної служби в країнах Латинської Америки. Австралійська модель публічної служби. Основні напрями реформування публічної служби в зарубіжних країнах.

Література: основна [1; 5–11; 13–15]

Плани семінарських занять

Тема 1. Кадровий менеджмент на публічній службі

1. Сутність кадрового менеджменту.
2. Особливості застосування кадрового менеджменту в публічному управлінні на публічній службі.
3. Застосування моделі компетентності та профілів компетентності для управління персоналом у системі публічної служби.
4. Особливості планування роботи з кадрами та загальні вимоги до професії “державний службовець”.
5. Професійно-кваліфікаційні характеристики посад державних службовців.
6. Вимоги до державних службовців.

Література: основна [6; 8–10; 12–16];
додаткова [29; 30]

Тема 2. Посади публічної служби. Правовий статус державних службовців

1. Посада публічної служби як первинна структурна одиниця державного органу.
2. Ранги державних службовців.
3. Співвідношення понять “державна посада” та “посада в органі державної влади” та їх класифікація.
4. Посади в спеціалізованій державній службі.
5. Державні службовці: правовий статус і соціальні функції.
6. Права та обов’язки державних службовців.
7. Обмеження, пов’язані з державною службою.
8. Гарантії та заохочення державних службовців.
9. Види відповідальності державних службовців.
10. Порядок проведення службового розслідування.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17–19];
додаткова [22; 23; 27; 28]

Тема 3. Кар’єра і порядок проходження публічної служби

1. Сутність поняття “службова кар’єра”.
2. Особливості формування кар’єри державних службовців в Україні.
3. Специфіка прийняття на публічну службу.
4. Порядок проходження та припинення публічної служби.
5. Особливості розвитку службової кар’єри в органах місцевого самоврядування.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17; 18]

Тема 4. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців

1. Сутність матеріального забезпечення державних службовців.

2. Особливості соціально-побутового забезпечення державних службовців.
3. Форми матеріального забезпечення державних службовців.
4. Основні напрями соціально-побутового забезпечення державних службовців в Україні.
5. Оплата праці державних службовців.
6. Пенсійне забезпечення державних службовців.
7. Порядок забезпечення житлом державних службовців.

Література: основна [1–3; 5; 6; 8–11; 13–15; 17–19]

Тема 5. Особливості організації та функціонування публічної служби в зарубіжних країнах

1. Зарубіжний досвід вироблення кадрової політики.
2. Публічна служба в країнах ЄС: особливості становлення та розвитку.
3. Порядок проходження публічної служби в США.
4. Публічна служба в державах СНД.
5. Особливості становлення та розвитку публічної служби в країнах Азії, Африки та Латинської Америки.
6. Правове регулювання публічної служби в зарубіжних країнах.
7. Відбір та призначення державних службовців в країнах ЄС.
8. Членство в політичних партіях.
9. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців в зарубіжних країнах.

Література: основна [1; 5–11; 13–15]

Тема 6. Моделі та види публічної служби: зарубіжний досвід

1. Моделі та види публічної служби в зарубіжних країнах.
2. Європейська модель публічної служби.
3. Система публічної служби в країнах Європи та США: порівняльна характеристика.

4. Публічна служба в країнах СНД. Моделі публічної служби в країнах Азії та Африки.
5. Особливості публічної служби в країнах Латинської Америки.
6. Австралійська модель публічної служби.
7. Основні напрями реформування публічної служби в зарубіжних країнах.

Література: основна [1; 5–11; 13–15]

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність кадрової політики.
2. Висвітліть характерні особливості становлення та розвитку кадрової політики в Україні.
3. Що таке кадрова робота?
4. У чому полягає розробка ефективних механізмів управління персоналом на публічній службі?
5. Головні принципи кадрової політики.
6. Головні напрями кадрової політики щодо розвитку публічної служби.
7. Що таке публічна (державна) служба?
8. Вкажіть головні ознаки публічної служби.
9. Розкрийте витоки публічної служби.
10. Назвіть основні принципи публічної служби.
11. Які нормативно-правові акти регулюють порядок проходження публічної служби?
12. Розкрийте категоріально-термінологічний апарат публічної служби.
13. Проаналізуйте сучасний стан державної кадрової політики.
14. Які існують головні проблеми в кадровій політиці держави на сучасному етапі розвитку України?
15. Розкрийте систему організаційної роботи з кадрами в Україні.
16. Яким чином здійснюється підготовка керівних кадрів?
17. Схарактеризуйте перспективи функціонування системи організаційної роботи з кадрами.

18. У чому полягає інформаційне забезпечення державної кадрової політики?
19. Проаналізуйте нормативно-правову базу роботи з кадрами.
20. Яким чином здійснюється відбір персоналу на публічну службу?
21. Що є складовою організаційного механізму за діяльністю кадрів органів влади?
22. Що таке система правових норм?
23. Схарактеризуйте публічну службу як публічно-правовий інститут.
24. Що таке адміністративно-правовий режим?
25. Які вимоги висуваються до державних службовців?
26. Що таке кадровий менеджмент?
27. Які риси притаманні державному службовцю?
28. Особисті вимоги до всіх державних службовців.
29. Що таке компетентність?
30. Накресліть типову модель компетентності.
31. Які існують ранги на публічній службі?
32. До якого рангу державних службовців насележать міністри?
33. Чи є служба у Збройних силах України спеціалізованою публічною службою?
34. Які посади існують в органах місцевого самоврядування?
35. Що таке державна посада?
36. Скласифікуйте посади органів державної влади.
37. Які права має державний службовець?
38. Чим визначається правовий статус державних службовців?
39. Які обов'язки покладено на державних службовців?
40. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу та її проходженням.
41. Види та форми юридичної відповідальності державних службовців.
42. Особливості дисциплінарних стягнень для державних службовців.
43. Що таке службова кар'єра державного службовця?

44. Які складові включає кар'єра державного службовця?
45. Порядок прийняття на публічну службу.
46. Порядок проведення конкурсу для відбору та прийняття на публічну службу.
47. У чому полягає стажування на посаду державного службовця?
48. У чому полягають особливості порядку припинення публічної служби за додатковими підставами?
49. Дайте визначення моралі.
50. Назвіть основні складові моралі.
51. Дайте визначення етики.
52. У чому полягає відмінність між мораллю та етикою?
53. Основні етичні принципи публічної служби.
54. Діловий етикет державного службовця.
55. Що таке культура організації?
56. Головні складові культури організації.
57. У чому полягає психологічна готовність керівника до управління?
58. Що таке управлінська культура?
59. Головні ознаки управлінської культури.
60. Розкрийте сутність поняття "стиль керівництва".
61. Що таке мотивація?
62. Яким чином можна мотивувати державного службовця для кращого виконання ним службових обов'яків?
63. Назвіть основні види мотивації в публічній службі.
64. Чи можна змусити державного службовця краще виконувати свої службові обов'язки?
65. Яким чином здійснюється організація ефективної комунікації на публічній службі?
66. Розкрийте структуру взаємодії керівника та підлеглого.
67. Що таке міжособистісні конфлікти?
68. Чим міжособистісні конфлікти відрізняються від організаційних конфліктів?
69. У чому полягає зміст адміністративної реформи?
70. Головні напрями проведення адміністративної реформи (децентралізації управління).

71. У чому полягає зв'язок адміністративної реформи та розвитку публічної служби?
72. Мета розвитку публічної служби.
73. У чому полягає стратегія розвитку публічної служби?
74. Наведіть приклади законопроектів, спрямованих на розвиток адміністративної реформи.
75. Розкрийте сутність поняття "управління людськими ресурсами".
76. Суб'єкти та об'єкти кадрової політики.
77. Що таке кадрова політика?
78. Розкрийте сутність процесу навчання державних службовців.
79. Яким чином здійснюється підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня персоналу державного управління?
80. Покажіть основні принципи організаційної підготовки персоналу публічної служби.
81. Назвіть основні моделі публічної служби в зарубіжних країнах.
82. Яким чином здійснюється нормативно-правове забезпечення публічної служби в країнах ЄС?
83. У чому полягає відповідальність державних службовців у зарубіжних країнах?
84. Які існують ранги публічної служби в європейських країнах?
85. Розкрийте сутність поняття "спадковість влади".
86. За якими основними критеріями можна класифікувати моделі публічної служби?
87. У чому полягають головні відмінності між англосаксонською та континентальною моделями?
88. Яка модель публічної служби утверджується в Україні? Обґрунтуйте свій висновок.
89. Що найбільш характерно для відкритих систем публічної служби?
90. Що ви знаєте про особливості публічної служби у Великій Британії, США, Франції?

Література

Основна

1. *Битяк Ю. П.* Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія / Ю. П. Битяк. — Х.: Право, 2005. — 304 с.
2. *Біла-Тіунова Л. Р.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / Л. Р. Біла-Тіунова, В. Р. Кравець; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Криворіз. ф-т. — О.: Фенікс, 2012. — 179 с.
3. *Білинська М. М.* Кадрова політика і державна служба: конспект лекцій / М. М. Білинська, О. Л. Євмешкіна, І. Г. Сурай; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., каф. держ. упр. і менеджменту. — К.: НАДУ, 2012. — 72 с.
4. *Державна* служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти: навч. посіб. / [Ю. П. Сурмін та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т пробл. держ. упр. та місц. самоврядування. — К.: НАДУ, 2011. — 202 с.
5. *Державна* служба в Україні: теоретико-правова характеристика у контексті реформування законодавства: монографія / [С. В. Ківалов та ін.]; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". — О.: Фенікс, 2013. — 436 с.
6. *Енциклопедія* державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. — К.: НАДУ, 2011. — Т. 6: Державна служба / наук.-ред. кол.: С. М. Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) та ін., 2011. — 524 с.
7. *Кадрова* політика і державна служба: конспект лекцій / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; [укл. В. М. Сороко]. — К.: НАДУ, 2009. — 104 с.
8. *Кадрова* політика і державна служба: навч. посіб. / С. М. Серьогін [та ін.]; заг. ред. С. М. Серьогін; Нац. академія держ. упр. при Президентові України. Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2009. — 138 с.
9. *Кадрова* політика і державна служба: навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. Т. Гончарук, Н. А. Липовська та ін.; за заг. ред. С. М. Серьогіна. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2011. — 352 с.
10. *Кадрова* політика і державна служба у сфері публічного управління (регіональний аспект): монографія / В. М. Мартиненко, С. М. Серьогін, В. О. Євдокімов; за заг. ред. В. М. Мартинен-

ка; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. — Х.: ХарРІ НАДУ "Магістр", 2008. — 303 с.
11. *Лазор О. Д.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор ; Львівський регіональний ін-т держ. управління Нац. академії держ. упр. при Президентові України. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К.: Дакор, 2009. — 560 с.
12. *Морушко О. О.* Кадровий менеджмент: навч. посіб. / О. О. Морушко; Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2014. — 173 с.
13. *Оболенський О. Ю.* Державна служба: навч. посіб. / О. Ю. Оболенський; Київський нац. екон. ун-т. — К.: Вид-во КНЕУ, 2003. — 344 с.
14. *Оболенський О. Ю.* Державна служба: підручник / О. Ю. Оболенський. — К.: Вид-во КНЕУ, 2006. — 472 с.
15. *Павленко В. Л.* Державна служба в Україні: підручник / В. Л. Павленко, В. В. Павленко; за заг. ред. А. М. Подоляки. — Хмельницький: ХмЦНП, 2013. — 356 с.
16. *Пірен М. І.* Державна кадрова політика: шляхи елітизації: монографія / М. І. Пірен; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К.: Талком, 2014. — 251 с.
17. *Черноног Є. С.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / Є. С. Черноног; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. — 160 с.
18. *Черноног Є. С.* Державна служба: історія, теорія, практика / Є. С. Черноног. — К.: Знання, 2008. — 458 с.
19. *Швець І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / І. Ю. Швець, Ю. Ю. Швець. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. — 239 с.

Додаткова

20. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. — К.: Міленіум, 2003. — 256 с.
21. *Державне* управління та державна служба: словник-довідник / [укл. О. Ю. Оболенський]. — К.: КНЕУ, 2005. — 480 с.
22. *Закон* України "Про державну службу" від 16.12.1993 р. № 3723–XII // ВВР України. — 1993. — № 52. — Ст. 490.; *Закон* України "Про державну службу" від 17.11.2011 р. № 4050–VI // ВВР України. — 2012. — № 26. — Ст. 273.

23. *Закон* України “Про службу в органах місцевого самоврядування“ від 07.06.2001 р. № 2493–III // ВВР України. — 2001. — № 33. — Ст. 175.
24. *Кагановська Т. Є.* Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення державного управління в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Т. Є. Кагановська; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2012. — 32 с.
25. *Конституція* України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
26. *Олуйко В. М.* Державна кадрова політика в регіоні України: формування і реалізація: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.04 / В. М. Олуйко; Українська академія держ. управління при Президентові України. — К., 2001. — 20 с.
27. *Правове* забезпечення державного управління і державної служби: навч. посіб. для перепідготов. та підвищ. кваліфікації держ. службовців V–VII категорій за проф. прогр. підвищ. кваліфікації / укл. Т. Г. Ніколаєвич; ред. кол. І. Д. Шкробанець [та ін.]; Чернівецька обл. держ. адміністрація, Чернівецький регіон. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місцевого самоврядування, керівників держ. підприємств, установ та організацій. — Чернівці: Прут, 2003. — 108 с.
28. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 10 вересня 2014 р. № 442 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/442–2014–%D0%BF
29. *Сидоренко П. В.* Кадрова політика в місцевих органах виконавчої влади України: сутність та тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / П. В. Сидоренко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2012. — 20 с.
30. *Титаренко Л. М.* Державна кадрова політика: соціально-психологічний та гуманітарний компоненти удосконалення підготовки управлінських кадрів: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Л. М. Титаренко; Одеська нац. юрид. акад. — О., 2005. — 20 с.

20. Навчальна програма дисципліни “Концептуальні засади взаємодії політики й управління” (В. В. Утвенко)

Пояснювальна записка

“Концептуальні засади взаємодії політики й управління” є однією з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців з менеджменту організацій, в галузі публічного управління та місцевого самоврядування, публічної служби, регіонального розвитку.

Мета викладання дисципліни — набуття слухачами теоретичних знань та практичних навичок опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем публічного управління та місцевого самоврядування, а також передбачає вивчення національних традицій публічного управління, які ґрунтуються на вітчизняних та зарубіжних теоретичних розробках і практичних засадах функціонування інституту на сучасному етапі державотворення, позначеному проведенням адміністративної реформи.

Всебічне вивчення дисципліни дасть можливість слухачам *знати*:

- теоретичні основи взаємодії політики й управління;
- взаємозв’язок політичної влади і управління;
- вплив політичного процесу на прийняття і реалізацію політико-управлінських рішень;
- політико-адміністративні реформи як фактор реалізації нової управлінської парадигми;
- вплив політичних партій на розвиток політико-адміністративних процесів;
- особливості співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями як важливий напрям взаємодії політики й управління;
- ціннісні засади взаємодії політики та публічного управління в Україні;
- особистісні засади політики та публічного управління;

- застосування психологічного консультування в політиці та публічному управлінні;
- особливості політичної модернізації управління в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні, стратегічне планування та управління;
- людську ідентичність та особливості впливу на політику і публічне управління.

Тематичний план дисципліни
"Концептуальні засади взаємодії політики й управління"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни
1	Теоретичні основи дисципліни
2	Взаємодія політичної влади та публічного управління
	Змістовий модуль II. Основні напрями взаємодії політики й управління
3	Політичний процес і політико-адміністративні реформи та їх вплив на здійснення управлінської діяльності
4	Роль політичних партій в сучасному публічному управлінні
5	Особливості співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями
6	Ціннісні орієнтири та особистісні засади взаємодії політики та публічного управління
7	Психологічне консультування в публічному управлінні
8	Політична модернізація управління та система стратегічного планування в публічному управлінні
9	Людська ідентичність в публічному управлінні

Зміст дисципліни
"Концептуальні засади взаємодії політики й управління"

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Теоретичні основи дисципліни

Сутність взаємодії політики й управління. Методологічні засади взаємодії політики й управління. Основні підходи до ви-

вчення взаємодії політики й управління. Особливості дослідження публічної сфери в Україні. Політична та адміністративна складові в публічному управлінні. Основні засади взаємодії політики й управління.

Література: основна [1; 4; 8; 9; 12–14; 16];
додаткова [19; 22–24; 27; 28]

Тема 2. Взаємодія політичної влади та публічного управління

Сутність понять "влада" і "владні відносини". Владні відносини в публічному управлінні. Роль політичної влади у суспільному житті країни. Бюрократія в системі політичної влади. Механізми взаємодії політичної влади й управління.

Література: основна [1; 4; 6; 8; 9; 12–14; 16];
додаткова [18; 21; 22; 24; 27; 28]

Змістовий модуль II. Основні напрями взаємодії політики й управління

Тема 3. Політичний процес і політико-адміністративні реформи та їх вплив на здійснення управлінської діяльності

Сутність політичних процесів. Політична система українського суспільства. Механізми прийняття управлінських рішень. Особливості прийняття рішень в публічному управлінні. Сутність політико-адміністративних реформ. Особливості здійснення політико-адміністративних реформ в сучасній Україні. Проблема децентралізації влади в публічному управлінні.

Література: основна [2; 5; 6; 7; 9; 10; 12; 13; 15–17];
додаткова [18; 20–24; 27]

Тема 4. Роль політичних партій в сучасному публічному управлінні

Сутність поняття "політична партія". Політичний процес та функції в ньому політичних партій. Роль політичних партій в

публічному управлінні та їх участь у політико-управлінській діяльності держави. Участь політичних партій у формуванні коаліцій у Верховній Раді України.

Особливості функціонування партійних коаліцій на регіональному та місцевому рівнях.

Література: основна [2; 6; 7; 9; 12; 13; 15–17];
додаткова [19; 21; 22; 24; 27]

Тема 5. Особливості співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями

Співпраця органів публічної влади з неурядовими організаціями: сутність та зміст поняття. Форми та напрями співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями. Громадські слухання. Бюджетні слухання. Громадські дорадчі ради або комітети. Громадські та громадсько-професійні експертизи.

Література: основна [2; 6; 7; 9; 11–17];
додаткова [21; 22; 24–26]

Тема 6. Ціннісні орієнтири та особистісні засади взаємодії політики та публічного управління

Сутність та зміст поняття "цінність". Цінність у системі публічного управління. Політична відповідальність в публічному управлінні сучасної України.

Парадигми єдності принципів відповідальності в державному управлінні. Сутність особистісних засад політики та публічного управління.

Напрями впливу людини на політику та публічне управління. Гуманістичний зміст політики і публічного управління. Роль особистості як суб'єкта політики та публічного управління.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 12–17];
додаткова [21–24]

Тема 7. Психологічне консультування в публічному управлінні

Сутність психологічного консультування. Особливості застосування психологічного консультування в політиці та управлінській діяльності. Роль психологічного консультування в політиці та публічному управлінні. Системний підхід у стосунках політики та управління.

Література: основна [6; 7; 9; 11–13; 15; 17];
додаткова [19; 21; 22; 24]

Тема 8. Політична модернізація управління та система стратегічного планування в публічному управлінні

Сутність політичної модернізації управління. Становлення та розвиток модернізації управління в суспільно-політичній думці. Особливості політичної модернізації управління в сучасному інформаційному суспільстві. Модернізація управління в сучасній Україні. Сутність стратегічного планування. Особливості стратегічного планування в публічному управлінні. Система стратегічного планування й управління в Україні. Технології стратегічного планування й управління. Стратегічне планування й управління на регіональному і місцевому рівнях.

Література: основна [2; 3; 5; 6; 9; 10; 12–15; 16];
додаткова [19; 20–22; 24; 27]

Тема 9. Людська ідентичність в публічному управлінні

Сутність поняття “людська ідентичність”. Вплив людської ідентичності на політику та публічне управління. Соцієнтальна ідентичність. Моніторинг соціальних змін в українському суспільстві. Роль політико-управлінської еліти у проведенні реформ в Україні.

Література: основна [5; 8; 9; 11–13; 15; 17];
додаткова [19; 21; 22; 24; 27]

Плани семінарських занять

Тема 1. Політичний процес і політико-адміністративні реформи та їх вплив на здійснення управлінської діяльності

1. Сутність політичних процесів.
2. Політична система українського суспільства.
3. Механізми прийняття управлінських рішень.
4. Особливості прийняття рішень в публічному управлінні.
5. Сутність політико-адміністративних реформ.
6. Особливості здійснення політико-адміністративних реформ в сучасній Україні.
7. Проблема децентралізації влади в публічному управлінні.

Література: основна [2; 5; 6; 7; 9; 10; 12; 13; 15–17]; додаткова [18; 20–24; 27]

Тема 2. Роль політичних партій в сучасному публічному управлінні

1. Сутність поняття “політична партія”.
2. Політичний процес та функції в ньому політичних партій.
3. Роль політичних партій в публічному управлінні та їх участь у політико-управлінській діяльності держави.
4. Участь політичних партій у формуванні коаліцій у Верховній Раді України.
5. Особливості функціонування партійних коаліцій на регіональному та місцевому рівнях.

Література: основна [2; 6; 7; 9; 12; 13; 15–17]; додаткова [19; 21; 22; 24; 27]

Тема 3. Особливості співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями

1. Співпраця органів публічної влади з неурядовими організаціями: сутність та зміст поняття.
2. Форми та напрями співпраці органів публічної влади з неурядовими організаціями.

3. Громадські слухання.
4. Бюджетні слухання.
5. Громадські дорадчі ради або комітети.
6. Громадські та громадсько-професійні експертизи.

Література: основна [2; 6; 7; 9; 11–17];
додаткова [21; 22; 24–26]

Тема 4. Ціннісні орієнтири та особистісні засади взаємодії політики та публічного управління

1. Сутність та зміст поняття “цінність”.
2. Цінність у системі публічного управління.
3. Політична відповідальність в публічному управлінні сучасної України.
4. Парадигми єдності принципів відповідальності в державному управлінні.
5. Сутність особистісних засад політики та публічного управління.
6. Напрями впливу людини на політику та публічне управління.
7. Гуманістичний зміст політики і публічного управління.
8. Роль особистості як суб’єкта політики та публічного управління.

Література: основна [2; 5; 6; 9; 10; 12–17];
додаткова [21–24]

Тема 5. Психологічне консультування в публічному управлінні

1. Сутність психологічного консультування.
2. Особливості застосування психологічного консультування в політиці та управлінській діяльності.
3. Роль психологічного консультування в політиці та публічному управлінні.
4. Системний підхід у стосунках політики та управління.

Література: основна [6; 7; 9; 11–13; 15; 17];
додаткова [19; 21; 22; 24]

Тема 6. Політична модернізація управління та система стратегічного планування в публічному управлінні

1. Сутність політичної модернізації управління.
2. Становлення та розвиток модернізації управління в суспільно-політичній думці.
3. Особливості політичної модернізації управління в сучасному інформаційному суспільстві.
4. Модернізація управління в сучасній Україні.
5. Сутність стратегічного планування.
6. Особливості стратегічного планування в публічному управлінні.
7. Система стратегічного планування й управління в Україні.
8. Технології стратегічного планування й управління.
9. Стратегічне планування й управління на регіональному та місцевому рівнях.

Література: основна [2; 3; 5; 6; 9; 10; 12–15; 16]; додаткова [19; 20–22; 24; 27]

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають філософські аспекти понять політики й управління?
2. Який з наукових підходів вивчає суспільство в його динамічному розвитку?
3. Які форми прямої демократії можуть бути доцільними на державному й місцевому рівнях?
4. Схарактеризуйте ключові ознаки публічної сфери.
5. Визначте пріоритетні шляхи гармонізації публічної політики та державного управління.
6. Чим політика відрізняється від управління?
7. Які існують формальні та неформальні стратегії впливу політики на управління?
8. У чому полягає сутність влади як умови існування та розвитку суспільства?

9. Що таке політична влада?
10. Дайте змістовну характеристику виконавчої влади як управлінського процесу та діяльності.
11. Що слід розуміти під поняттям “політичний процес”?
12. Які основні режими протікання політичного процесу?
13. Що слід розуміти під поняттям “політична ідентифікація”?
14. Схарактеризуйте сутність та вияви аполітичності.
15. Що включає в себе поняття “масова політична свідомість”?
16. Схарактеризуйте основні форми взаємодії та взаємовпливу політики й управління.
17. Проаналізуйте співвідношення політичної науки та науки державного управління.
18. Схарактеризуйте поняття “політико-адміністративна система”.
19. У чому полягає вплив ринкових методів управління на систему політико-адміністративного управління?
20. Яким чином співвідносяться методи політико-адміністративного управління і принципи демократії?
21. Що таке політична партія?
22. Яке функціональне значення політичної партії?
23. У чому полягає сутність коаліційних теорій?
24. Чим характеризується напівпрезидентська форма правління?
25. Що визначає ефективність політичних партій у політико-управлінському процесі?
26. Яку роль відіграють неурядові організації у процесі взаємодії політики та державного управління?
27. Риси та ознаки, що характеризують громадські організації як інститути громадянського суспільства.
28. Розкрийте форми громадської участі в державотворчому процесі.
29. Визначте основні умови ефективної співпраці органів державної влади з населенням.
30. Схарактеризуйте основні принципи взаємодії органів державної влади з громадськістю.

31. Чим відрізняються утилітарні духовні та політичні цінності?
32. Як розуміє політичні цінності сучасна наука?
33. На якому рівні відбувається конституювання цінностей?
34. Якого часу потребує зміна системи суспільних цінностей?
35. Що таке принцип солідарної відповідальності?
36. Дайте визначення індивіда як об'єкта та суб'єкта політики.
37. Розкрийте зміст теорій політичної ролі особистості.
38. Схарактеризуйте зміст основних теорій політичної участі.
39. Назвіть основні форми політичної діяльності та механізми співпраці органів державної влади з громадськістю.
40. Яким чином співвідносяться політика та мораль?
41. Назвіть технології системного підходу у психологічному консультуванні.
42. Переваги та особливості системного підходу в психологічному консультуванні.
43. Розкрийте сутність системного підходу при визначенні та ідентифікації проблеми.
44. Назвіть основні перешкоди на шляху впровадження психологічного консультування як новації в органи державної влади.
45. Визначте специфіку психологічного консультування в державних установах.
46. Що таке модернізація?
47. Яку кількість етапів виокремлюють науковці у процесі модернізації?
48. Назвіть характерні ознаки інформаційного суспільства.
49. Основні критерії, що впливають на політичну модернізацію.
50. Чому модернізаційні процеси набули розвитку в умовах інформаційного суспільства?
51. Що таке стратегічне планування?
52. Які характерні риси притаманні стратегічному плануванню?
53. Яким чином здійснюється стратегічне планування в державному управлінні?

54. Назвіть етапи реалізації стратегічного планування.
55. Що таке стратегічне управління?
56. Схарактеризуйте реформаторський потенціал української політичної еліти.
57. Розкрийте особливості соціального та соцієтального модусів ідентичності.
58. Який з модусів ідентичності характеризує модерне суспільство?
59. Назвіть періоди української трансформації, найпридатніші для здійснення реформ.
60. Які з прошарків українського суспільства найпридатніші для маніпулювання їх думкою?

Література

Основна

1. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. — К.: Міленіум, 2003. — 256 с.
2. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 328 с.
3. *Біла-Тіунова Л. Р.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / Л. Р. Біла-Тіунова, В. Р. Кравець; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Криворіз. ф-т. — О.: Фенікс, 2012. — 179 с.
4. *Буник М. З.* Концептуальні засади взаємодії політики і управління: навч. посіб. / М. З. Буник; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2010. — 136 с.
5. *Валевський О. Л.* Державні реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства: монографія / О. Л. Валевський. — К.: НАДУ, 2007. — 316 с.
6. *Гелей С. Д.* Політологія: навч. посіб. / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. — 9-те вид., переробл. і допов. — Л.: Вид-во Львів. комерційної академії, 2015. — 370 с.
7. *Головатий М. Ф.* Політичний менеджмент: навч. посіб. / М. Ф. Головатий. — К.: МАУП, 2005. — 264 с.
8. *Державна* служба в Україні: теоретико-правова характеристика у контексті реформування законодавства: монографія /

[С. В. Ківалов та ін.]; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". — О.: Фенікс, 2013. — 436 с.
9. *Концептуальні* засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. / [Е. А. Афонін та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К.: НАДУ, 2010. — 298 с.
10. *Кравченко С. О.* Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрямки впровадження: монографія / С. О. Кравченко. — К.: НАДУ, 2008. — 294 с.
11. *Лазор О. Д.* Державна служба в Україні: навч. посіб. / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор ; Львів. регіон. ін-т держ. управління Нац. академії держ. управління при Президентові України. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К.: Дакор, 2009. — 560 с.
12. *Логунова М. М.* Концептуальні засади взаємодії політики і управління: матеріали для слухачів заочної форми навч. / М. М. Логунова. — К.: Вид-во НАДУ, 2007. — 228 с.
13. *Ніколаєнко Н. О.* Партологія: навч.-метод. посіб. для студ. спец. "Політологія" / Н. О. Ніколаєнко, В. К. Орловський, К. О. Шкуренко; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Навч.-наук. ін-т історії та права, Кафедра політологіїї. — Херсон: Грінь Д. С. [вид.], 2014. — 333 с.
14. *Павленко В. Л.* Державна служба в Україні: підручник / В. Л. Павленко, В. В. Павленко; за заг. ред. А. М. Подоляки. — Хмельницький: ХмЦНП, 2013. — 356 с.
15. *Парсонс В.* Публічна політика: вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс; пер. з англ. — К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2006. — 520 с.
16. *Тертичка В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002. — 750 с.
17. *Токовенко В. В.* Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізації взаємодії / В. В. Токовенко. — К.: УАДУ, 2001. — 256 с.

Додаткова

18. *Аристотель.* Політика / Аристотель; пер. з давньогр., передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2003. — 239 с.
19. *Афонін Е. А.* Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз) / Е. А. Афонін, А. М. Бандурко, А. Ю. Мартинов. — К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. — 352 с.

20. *Бідзюра І. П.* Філософія системних реформ в Україні на рубежі століть: монографія / І. П. Бідзюра. — К.: ТОВ “Навч. кн.”, 2005. — 188 с.
21. *Браун М. Пол.* Посібник з аналізу державної політики: пер з англ. / М. П. Браун. — К.: Основи, 2000. — 243 с.
22. *Державне* управління та державна служба: словник-довідник / [Укл. О. Ю. Оболенський]. — К.: КНЕУ, 2005. — 480 с.
23. *Козаков В. М.* Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні / В. М. Козаков. — К.: Вид-во НАДУ, 2007. — 284 с.
24. *Малиновський В. Я.* Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. — К.: Центр сприяння інституц. розвитку державної служби, 2005. — 251 с.
25. *Закон* України “Про громадські об’єднання” від 22.03.2012 р. № 4572–VI // ВВР України. — 2013. — № 1. — Ст. 1.
26. *Усаченко Л. М.* Теоретико-методологічні засади взаємовідносин органів державної влади з неурядовими організаціями: монографія / Л. М. Усаченко. — Х.: Вид-во ХУУП, 2008. — 343 с.
27. *Шахов В. А.* Державно-владні відносини: навч.-метод. посіб. / В. А. Шахов. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — 81 с.
28. *Швець І. Ю.* Правове забезпечення державного управління в Україні: навч. посіб. / І. Ю. Швець, Ю. Ю. Швець. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2013. — 239 с.

21. Навчальна програма дисципліни “Філософські проблеми публічного управління” (Ю. П. Сурмін)

Пояснювальна записка

“Філософські проблеми публічного управління” — одна з дисциплін, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців у гуманітарній сфері, зокрема у галузі публічного управління.

Мета підготовки фахівців у сфері публічного управління — сприяти якнайглибшому засвоєнню студентами теоретичних та практичних знань з дисципліни, поглиблене вивчення філософських засад публічного управління у процесі забезпечення системності офіційної політики як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Розглядаються місце і роль ідеології, технології та стилю в діяльності органів державної влади й управління різних рівнів, зокрема, у виробленні та реалізації соціально-економічної і гуманітарної політики.

Основним *завданням* навчальної програми з дисципліни “Філософські проблеми публічного управління” є закріплення знань із соціально-філософських та соціально-психологічних аспектів управлінської діяльності, сучасних схем і моделей публічного управління в Україні й Європі, стратегій розробки державних, регіональних, відомчих, галузевих, міжгалузевих програм у різних сферах державного будівництва та регіональної політики.

Необхідність вивчення дисципліни “Філософські проблеми публічного управління” зумовлено з’ясуванням цілого комплексу питань, пов’язаних із розвитком української державності, передусім ролі різноманітних управлінських механізмів у створенні передумов і виробленні орієнтирів для поступального розвитку нашої держави.

Всебічне засвоєння матеріалів курсу надасть студентам можливість *знати*:

- філософські засади публічного управління для аналізу та вирішення актуальних державотворчих проблем;

- історію й основні етапи осмислення державно управлінської проблематики у рамках філософського знання в Україні та світі;
- вплив світоглядних орієнтацій і політичних ідеологій на формування стилів публічного управління;
- практику застосування філософського аналізу у галузі соціально-економічної, гуманітарної, демографічної, екологічної тощо політики;

уміти використовувати:

- філософські категорії у галузі публічного управління, сучасні методологічні підходи щодо їх застосування в системі державної політики на центральному та місцевому рівнях;
- технології, стилі, форми й методи організації управлінської діяльності в роботі органів державної влади;

визначати:

- місце і роль різних філософських концепцій у формуванні світових парадигм публічного управління та політичного керування;
- необхідність застосування тих чи тих філософських концепцій і доктрин у вітчизняній системі публічного управління;
- ефективність наявних форм, стилів і методів діяльності органів влади за результатами аналізу відповідного вітчизняного й зарубіжного досвіду їх реалізації, виходячи із проголошених орієнтирів, цілей і завдань української державності;
- основні напрями вдосконалення організаційного забезпечення публічного управління у контексті філософського осмислення управлінської діяльності;

розробляти:

- плани, пропозиції (проекти) державних, регіональних і галузевих програм соціально-економічного та гуманітарного розвитку за результатами застосування філософського підходу до аналізу державної політики на основі методології конструювання перспективних моделей дер-

жавно-управлінських рішень та керувати процесом планування та відповідними проектами;

- пропозиції щодо вдосконалення чинних планів діяльності органів державної влади на основі виявлених ознак їх недосконалості за результатами вивчення й аналізу ефективності діючих документів, існуючої практики регулювання суспільних відносин;
- внутрішню нормативну документацію (накази, розпорядження) щодо виконання завдань міжнародних, державних, регіональних, галузевих, міжгалузевих програм і проектів розвитку шляхом застосування методів системного аналізу;
- практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих посадовців і політичних лідерів щодо вибору ними ефективних інструментів і варіантів національного розвитку на основі методів порівняльного аналізу ступеня відкритості, прогнозованої стабільності та ефективності;
- механізми реалізації стратегії, стратегічні плани інституції (органу публічного управління), вимоги до її програми, засоби і методи аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів при плануванні, забезпечення єдності мети, завдань і засобів реалізації програми діяльності інституції;

аналізувати:

- проблеми, потенційні можливості і напрями розвитку філософії публічного управління в Україні;
- хід упровадження різноманітних стратегічних концепцій, доктрин і підходів в управлінську практику, шляхи й методи вдосконалення його інституційного та правового забезпечення, конкретні управлінські рішення.

Програма навчальної дисципліни “Філософські проблеми публічного управління” спрямована на те, щоб дати студентам теоретичне уявлення про філософські засади публічного управління, політичного керування та місцевого самоврядування, а також можливість застосовувати здобуті знання, вміння та аналітичні навички на практиці.

Тематичний план дисципліни
"Філософські проблеми публічного управління"

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади дисципліни
1	Сутність і функції філософського знання в системі публічного управління
2	Методологія та основні категорії публічного управління
3	Історія філософського осмислення феномену публічного управління
4	Сучасний стан філософського осмислення публічного управління
	Змістовий модуль ІІ. Філософські аспекти публічного управління
5	Онтологічний аспект публічного управління
6	Антропологічний аспект публічного управління
7	Аксіологічний аспект публічного управління
8	Гносеологічний аспект публічного управління
	Змістовий модуль ІІІ. Філософська рефлексія основних проблем публічного управління
9	Філософський дискурс моделей публічного управління
10	Ефективність управлінської діяльності і реформи
11	Філософські засади прийняття управлінських рішень
12	Проблема участі громадян у публічному управлінні

Зміст дисципліни
"Філософські проблеми публічного управління"

Змістовий модуль І. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Сутність і функції філософського знання в системі публічного управління

Філософія як галузь знання та її зв'язок з іншими науками. Сутність філософії державного управління та місцевого самоврядування як навчальної дисципліни. Місце і роль філософського підходу в управлінні суспільством і державою.

Специфіка філософського осмислення феномену управління: його основні характеристики і функції. Значення філософ-

ської методології для розуміння суті управління. Філософія управління як особливий розділ соціальної філософії, що досліджує природу управління взагалі. Атрибути філософського підходу до державного управління.

Філософія державного управління в системі суспільно-гуманітарних наук. Світоглядна, аксіологічна, методологічна, критична, прогностична та інші функції філософських проблем державного управління в контексті особливостей становлення і розвитку парадигм сучасного філософського знання.

Література: основна [1; 23; 34; 55; 60; 70];
додаткова [8; 16; 24; 80]

Тема 2. Методологія та основні категорії публічного управління

Методологічні засади управління. Методологія філософських проблем управління та її рівні. Принципи публічного управління. Механізм пізнання цих принципів. Підґрунтя систематизації принципів публічного управління. Види та застосування принципів публічного управління.

Ієрархія методів та підходів до осмислення управління: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи. Можливість застосування методів інших наук у рефлексії публічного управління.

Становлення основних державно-управлінських категорій у межах загально філософського знання. Феномен влади. Держава як форма суспільної організації та філософська проблема. Філософське розуміння політики як мистецтва управління державою. Основні тенденції філософського осмислення політичних явищ.

Аналіз понять “управління”, “інформація”, “доцільність”, “регулювання”, “зворотний зв’язок” тощо. Принципи формування і розвитку систем публічного управління.

Діалектика, метафізика, позитивізм, структуралізм, екзістеціалізм, феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія, синергетика та інші засади філософського дискурсу проблем державного управління.

Публічне управління в контексті загальнометодологічних принципів і підходів: комплексності, системності, суб'єктивного, психологічного детермінізму, гуманізму.

Література: основна [1; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70];
додаткова [15; 16; 19; 34; 36; 56]

Тема 3. Історія філософського осмислення феномену публічного управління

Особливості періодизації публічного управління. Проблема управління у стародавньому світі. Концепція "гуманного управління" Конфуція. Управління як особлива форма діяльності людини в античній філософії докласичного і класичного періоду. Методологічні основи публічного управління у філософії Аристотеля і Платона.

Обґрунтування управлінських функцій у філософії середніх віків. Концепція теологічної теорії держави Фоми Аквінського. Секуляризація управлінських функцій у філософських поглядах мислителів Відродження: Нікола Макіавеллі, Томас Мор, Томазо Кампанелла.

Світоглядно-методологічні основи управління суспільством у філософії Нового часу та Просвітництва. Емпіризм та раціоналізм — теоретична основа системи управління в XVII–XIX ст. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є. Теорія суспільного договору. Р. Оуен — філософ і реформатор менеджменту. Проблеми управління державою у класичній німецькій філософії. Кантівське розуміння системи управління людьми. Управління в фіхтеанській філософії дії. Система "керівник – підлеглий" у філософії об'єктивного ідеалізму Г. Гегеля.

Концепція ліберального публічного управління. Марксистська теорія публічного управління. Принципи регіональної бюрократії Макса Вебера. Модель "адміністративної ефективності" Вудро Вільсона. Головні положення класичної теорії правової держави.

Література: основна [1; 9; 11; 14; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70];
додаткова [3; 5; 7; 12; 28; 31; 46]

Тема 4. Сучасний стан філософського осмислення публічного управління

Основні етапи розвитку сучасної теорії публічного управління. Сучасний стан філософського осмислення феномену управління. Ф. Тейлор — родоначальник теорії та практики функціонального управління. "Класична адміністративна школа менеджменту". Принципи теорії управління А. Файоля та організаційної діяльності Г. Черча.

Школа концепції "людських стосунків" (Е. Мейо, М. Фоллет, Ф. Ротлісберг). Ф. Герцберг — фундатор "Руху за збагачення праці". Теорія управління людськими ресурсами (Е. Шейн, Р. Петерсон, Л. Трейсі). Школа "соціальних систем" Г. Саймона. Теорія "ситуаційного підходу" (Р. Моклер, У. Реддінг, Ф. Фіддлер). Процесуальний, системний, ситуаційний, універсальний підходи щодо теорій публічного управління.

Фундаменталізація, гуманізація та інтеграція академічної та вузівської освіти в Україні як важливе завдання курсу "Філософські проблеми публічного управління". Концепції публічного управління: класичний і сучасний підходи. Формування та утвердження загальнолюдських і національних політико-правових цінностей. Значення філософських проблем публічного управління для державотворчої діяльності.

Література: основна [14; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70];
додаткова [1; 4; 22; 36; 76; 80]

Змістовий модуль II. Філософські аспекти публічного управління

Тема 5. Онтологічний аспект публічного управління

Онтологічний вимір феномену публічного управління. Філософська онтологія як вчення про буття, розділ філософії у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого.

Управління як соціальне явище. Виникнення, становлення та розвиток управління. Призначення та функції управління в

суспільстві. Специфіка публічного управління та його роль в суспільстві.

Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до розуміння онтології публічного управління.

Соціальний простір публічного управління. Часовий вимір суспільства, держави та публічного управління.

Розвиток публічного управління та місцевого самоврядування. Закони та закономірності публічного управління.

Література: основна [14; 23; 27; 32–34; 41; 42; 45; 55; 60]; додаткова [1; 15; 16; 24; 40; 56; 76]

Тема 6. Антропологічний аспект публічного управління

Антропологія та її значення для дослідження проблем публічного управління. Антропологічні засади та соціокультурні передумови управлінської діяльності. Гуманістичні підвалини взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом публічного управління.

Гуманістичні типи публічного управління та управлінські ролі. Людина, індивід, особа, особистість як категорії антропологічного дискурсу у філософії управління. Біологічне, соціальне та духовне: їх єдність та парадокси взаємодії в управлінському процесі. Філософія людиноцентризму в публічному управлінні.

Лідерство в публічному управлінні, його поняття та види. Ознаки та типологія управлінських еліт. Феномен творчості. Творчий характер управлінської діяльності.

Література: основна [14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60; 67]; додаткова [2; 4; 6; 10; 11; 28]

Тема 7. Аксіологічний аспект публічного управління

Розуміння цінностей. Смисли та цінності сучасного суспільства. Роль цінностей у функціонуванні та розвитку публічного управління. Цінність держави.

Цінності публічного управління як система. Громадянські, патріотичні цінності. Відповідальність та довіра в публічно-

му управлінні. Необхідність та свобода в публічному управлінні.

Роль соціальних, духовних потреб, інтересів та загальнолюдських цінностей у визначенні пріоритетів державного управління.

Перспективи взаємодії антропологічного та аксіологічного дискурсу у філософії державного управління.

Література: основна [14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60]; додаткова [56–58; 66; 67]

Тема 8. Гносеологічний аспект публічного управління

Гносеологія як галузь філософії, що вивчає сутність пізнавального процесу, його закономірності та принципи, форми і типи одержання знання про світ в усьому його багатоманітті. Гносеологічний вимір феномену публічного управління.

Когнітивне моделювання як спосіб проведення системного аналізу ситуації, так і синтезу сценаріїв управління її розвитком.

Рефлексивне управління як спосіб формування уявлень суб'єктів про ситуацію з використанням інституціональних, мотиваційних, інформаційних методів управління.

Галузь знань "Публічне адміністрування": об'єкт, предмет, проблемно-тематичний простір.

Література: основна [1–5; 14; 23; 27]; додаткова [32–34; 41; 45; 55; 60]

Змістовий модуль III. Філософська рефлексія основних проблем публічного управління

Тема 9. Філософський дискурс моделей публічного управління

Поняття моделі публічного управління. Критерії типологізації управлінських систем.

Ліберальний тип управлінських систем: вільна самореалізація індивідуальних та групових соціальних суб'єктів, стихій-

ні форми реалізації індивідуальних інтересів у вигляді боротьби, конкуренції, змагальності.

Тоталітарна система управління: стабільність; надійність; визначеність; колективна сила, яка персоніфікована у конкретній особі лідера; пріоритет загально групових цілей над індивідуальними (асиміляція індивіда групою); чітка ієрархічна система керування; жорсткий поділ управлінських функцій.

Демократична система управління: цінності рівних прав і можливостей для всіх індивідів; права людини щодо кожної постановки проблем і пропозиції рішень у своїй організації; рішення, що приймаються більшістю.

Національні моделі публічного управління та необхідність використання передового досвіду публічного управління в Україні.

Література: основна [1; 2; 5; 14; 23; 27; 32];
додаткова [33; 34; 41; 45; 55; 60; 70]

Тема 10. Ефективність управлінської діяльності і реформи

Сутність і структура управлінської діяльності. Методи і стиль мислення в сучасному публічному управлінні. Роль законів і принципів в управлінській діяльності. Функції управління у подоланні соціальних ризиків і конфліктів.

Формування "дерева" цілей публічного управління. Ієрархія цілей публічного управління. Стратегічний рівень публічного управління. Ресурсне забезпечення цілей публічного управління. Функціональна структура публічного управління та її юридичне оформлення.

Організаційна структура публічного, її поняття. Сутнісні риси та побудова організаційної структури публічного управління.

Поняття та складові ефективності публічного управління. Співвідношення цілей, результатів та ефективності публічного управління. Співвідношення між ефективністю та успіш-

ністю в публічному управлінні. Проблеми підвищення ефективності публічного управління в Україні.

Література: основна [1; 2; 5; 14; 23; 27; 32; 33]; додаткова [34; 41; 45; 55; 60; 64; 76; 78]

Тема 11. Філософські засади прийняття управлінських рішень

Управління як процес прийняття рішень. Поняття, сутність та основні стадії прийняття управлінських рішень. Онтологічні, гносеологічні, антропологічні, аксіологічні та праксеологічні аспекти прийняття управлінських рішень.

Проблема оцінки управлінського рішення, його ефективності та відповідності поставленій меті. Процес реалізації управлінського рішення як свідчення його оптимальності. Уявні та дійсні результати управлінського рішення. Проблема співвідношення наміру, концептуальної розробки та втілення в життя управлінських рішень.

Специфіка прийняття управлінських рішень в конфліктних, конкурентних та інших ускладнених умовах. Проблема вибору, свобода та необхідність в управлінському рішенні: дискусія між детермінізмом та індетермінізмом. Взаємозв'язок принципів права та принципів управління.

Література: основна [1; 2; 5; 14; 23; 27; 34]; додаткова [41; 45; 55; 60; 64; 76; 78]

Тема 12. Проблема участі громадян у публічному управлінні

Характеристика проблеми участі громадян в публічному управлінні. Місцеве самоврядування як сфера участі громадян у вирішенні місцевих проблем.

Демократія як загальна основа забезпечення участі громадян у справах держави. Проблема захисту прав людей в системах управління.

Відкритість публічного управління як основна умова участі громадян в управлінні та самоуправлінні. Прозорість у діяль-

ності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Перешкоди на шляху відкритості управління.

Сутність та основні різновиди контролю громадян за владою.

Участь громадян обговоренні та прийнятті управлінських рішень.

Література: основна [23; 27; 32–34; 41];
додаткова [45; 55; 60; 64; 76; 78]

Питання для самоконтролю

1. Філософія як галузь знання та її зв'язок із іншими науками.
2. Сутність філософії публічного управління як навчальної дисципліни.
3. Місце і роль філософського підходу в управлінні суспільством і державою.
4. Специфіка філософського осмислення феномену управління: його основні характеристики і функції.
5. Філософія управління як особливий розділ соціальної філософії, що досліджує природу управління взагалі.
6. Філософія публічного управління в системі суспільно-гуманітарних наук.
7. Методологічні засади управління. Методологія філософських проблем управління та її рівні.
8. Принципи публічного управління.
9. Ієрархія методів та підходів до осмислення управління: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи.
10. Становлення основних державно управлінських категорій у межах загально філософського знання.
11. Аналіз понять "управління", "інформація", "доцільність", "регулювання", "зворотний зв'язок" тощо.
12. Діалектика, метафізика, позитивізм, структуралізм, екзістеціалізм, феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія, синергетика та інші засади філософського дискурсу проблем публічного управління.

13. Публічне управління та управлінська діяльність в контексті загальнометодологічних принципів і підходів: комплексності; системності; суб'єктивного; психологічного детермінізму, гуманізму.
14. Особливості періодизації розвитку публічного управління.
15. Проблема управління та її філософське розуміння у стародавньому світі. Концепція "гуманного управління" Конфуція.
16. Методологічні основи публічного управління у філософії Аристотеля та Платона.
17. Обґрунтування управлінських функцій у філософії середніх віків.
18. Концепція теологічної теорії держави Фоми Аквінського.
19. Секуляризація управлінських функцій у філософських поглядах мислителів Відродження: Нікола Макіавеллі, Томас Мор, Томазо Кампанелла.
20. Світоглядно-методологічні основи управління суспільством у філософії Нового часу та Просвітництва.
21. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є.
22. Теорія суспільного договору. Р. Оуен — філософ і реформатор менеджменту.
23. Проблеми управління державою у класичній німецькій філософії.
24. Концепція ліберального публічного управління.
25. Марксистська теорія публічного управління.
26. Принципи раціональної бюрократії Макса Вебера.
27. Модель "адміністративної ефективності" Вудро Вільсона.
28. Основні положення класичної теорії правової держави.
29. Основні етапи розвитку сучасної теорії публічного управління.
30. Сучасний стан філософського осмислення феномену управління.
31. Менеджеральні теорії управління Ф. Тейлора, А. Файоля.
32. Школа концепції "людських стосунків" (Е. Мейо, М. Фоллет, Ф. Ротлісберг).

33. Ф. Герцберг — фундатор “Руху за збагачення праці”.
34. Теорія управління людськими ресурсами (Е. Шейн, Р. Петерсон, Л. Трейсі).
35. Школа “соціальних систем” Г. Саймона. Теорія “ситуаційного підходу” (Р. Моклер, У. Реддінг, Ф. Фідлер).
36. Значення філософських проблем публічного управління для державотворчої діяльності.
37. Онтологічний вимір феномену публічного управління.
38. Філософська онтологія як вчення про буття, розділ філософії в якому з’ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого.
39. Управління як соціальне явище: виникнення, становлення та розвиток управління. Призначення та функції управління в суспільстві.
40. Специфіка публічного управління та його роль в суспільстві.
41. Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до розуміння онтології публічного управління.
42. Соціальний простір публічного управління.
43. Часовий вимір суспільства, держави та публічного управління.
44. Розвиток публічного управління та адміністрування.
45. Закони та закономірності публічного управління.
46. Антропологія та її значення для дослідження проблем публічного управління.
47. Антропологічні засади та соціокультурні передумови управлінської діяльності.
48. Філософія людиноцентризму в публічному управлінні.
49. Лідерство в публічному управлінні, його поняття та види.
50. Ознаки та типологія управлінських еліт.
51. Творчий характер управлінської діяльності.
52. Аксіологічний аспект публічного управління.
53. Роль цінностей у функціонуванні та розвитку публічного управління.
54. Цінність держави.
55. Цінності публічного управління як система.

56. Громадянські, патріотичні цінності.
57. Відповідальність та довіра в публічному управлінні.
58. Необхідність та свобода в публічному управлінні.
59. Роль соціальних, духовних потреб, інтересів та загальнолюдських цінностей у визначенні пріоритетів публічного управління.
60. Гносеологічний аспект публічного управління.
61. Гносеологічний вимір феномену публічного управління.
62. Когнітивне моделювання як спосіб проведення системного аналізу ситуації, так і синтезу сценаріїв управління її розвитком.
63. Рефлексивне управління як спосіб формування уявлень суб'єктів про ситуацію з використанням інституціональних, мотиваційних, інформаційних методів управління.
64. Галузь знань "Публічне управління та адміністрування": об'єкт, предмет, проблемно-тематичний простір.
65. Поняття моделі публічного управління.
66. Ліберальний тип управлінських систем та його характеристики.
67. Тоталітарна система управління та її характеристики.
68. Демократична система управління та її характеристики
69. Національні моделі публічного управління та необхідність використання передового досвіду публічного управління в Україні.
70. Сутність та структура управлінської діяльності.
71. Методи і стиль мислення в сучасному публічному управлінні.
72. Функції управління у подоланні соціальних ризиків і конфліктів.
73. Ієрархія цілей публічного управління.
74. Стратегічний рівень публічного управління.
75. Функціональна структура публічного управління та її юридичне оформлення.
76. Організаційна структура публічного управління, її поняття.
77. Поняття та складові ефективності публічного управління.

78. Співвідношення цілей, результатів та ефективності публічного управління.
79. Співвідношення між ефективністю та успішністю в публічному управлінні.
80. Проблеми підвищення ефективності публічного управління в Україні.
81. Реформування системи публічного управління як засіб суттєвого підвищення її ефективності.
82. Управління як процес прийняття рішень.
83. Проблема оцінки управлінського рішення, його ефективності та відповідності поставленій меті.
84. Процес реалізації управлінського рішення як свідчення його оптимальності.
85. Проблема вибору, свобода та необхідність в управлінському рішенні: дискусія між детермінізмом та індетермінізмом.
86. Характеристика проблеми участі громадян у публічному управлінні.
87. Відкритість публічного управління як основна умова участі громадян в управлінні та самоуправлінні.
88. Прозорість у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.
89. Сутність та основні різновиди контролю громадян за владою.
90. Участь громадян в обговоренні та прийнятті управлінських рішень.

Література

Основна

1. *Абдеев Р. Ф.* Философия информационной цивилизации. — М.: ВЛАДОС, 1994. — 336 с.
2. *Аквінський Тома.* Коментарі до Арістотелевої “Політики” / Тома Аквінський; [пер. з латини О. Кислюка; передм. В. Котусенка]. — К.: Основи, 2000. — 794 с.
3. *Андрусяк Т.* Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини) / Т. Андрусяк. — Л.: Світ, 1998. — 192 с.

4. *Андрущенко В. П.* та ін. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підруч. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губернський, М. І. Михальченко. — 3-тє вид., випр. та допов. — К.: Генеза, 2006. — 656 с.
5. *Андрущенко В. П.* Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): підруч. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Тандем, 2000. — 416 с.
6. *Ансофф И.* Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 520 с.
7. *Арістотель.* Політика: / Арістотель; [пер. з давньогр., передм. О. Кислюка]. — 2-ге вид. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2003. — 239 с.
8. *Артхашастра.* Наука политики; [пер. с санскрита]. — М.: Ладомир; Наука, 1993. — 796 с.
9. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. — М.: Юрид. лит., 1997. — 256 с.
10. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. — К.: УАДУ, 2000. — 328 с.
11. *Бевзенко Л. Д.* Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. — 437 с.
12. *Библия*: Канонические книги Ветхого и Нового завета: в рус. пер. — Chicago: SGP, 1990. — 292 с.
13. *Бичко І.* Філософія: підручник / І. Бичко. — К., 2006. — 656 с.
14. *Войтович Р. В.* Ідеологія, технологія та стиль у державному управлінні: навч.-метод. посіб. / Р. В. Войтович. — К.: НАДУ, 2003. — 192 с.
15. *Всемирная* энциклопедия: Философия / Глав. науч. ред. и сост. А. Грицанов. — М.: АСТ, Минск: Харвест, современный литератор, 2001. — 1312 с.
16. *Вступ* до політології: Екскурс в історію правничо-політичної думки / В. Й. Скиба, В. П. Горбатенко, В. В. Туренко. — К.: Основи, 1996. — 717 с.
17. *Галаидзе П. Н.* Учение Иммануила Канта о государстве и праве / П. Н. Галаидзе. — М.: Госюриздат, 1960. — 51 с.
18. *Гегель Г. В. Ф.* Философия права / Г. В. Ф. Гегель; [пер. с нем]. — М.: Мир книги; Литература, 2007. — 464 с.

19. *Герасимчук А.* Курс лекцій з філософії: навч. посіб. / А. Герасимчук, З. Тимошенко. — К., 2002. — 422 с.
20. *Гоббс Т.* Левіафан / Т. Гобс; [пер. з англ]. — К.: Дух і Літера, 2000. — 688 с.
21. *Государственное* управление: основы теории и организации: учебник / под ред. В. А. Козбаненко. — М.: Статут, 2000. — 912 с.
22. *Гурне Б.* Державне управління / Б. Гурне; [пер. з фр.]. — К.: Основи, 1993. — 164 с.
23. *Державне* управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. — К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. — Т. 1. — 652 с.
24. *Державне* управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. — К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. — Т. 2. — 324 с.
25. *Запровадження* стратегічного планування в Україні: зб. документів і матеріалів / уклад. В. Тертичка. — К.: НАДУ, 2006. — 216 с.
26. *Зіллер Ж.* Політико-адміністративні системи країн ЄС: Порівняльний аналіз / Ж. Зіллер; [пер. з фр.]. — К.: Основи, 1996. — 420 с.
27. *История* политических и правовых учений XVII–XVIII вв. — М.: Наука, 1989. — 448 с.
28. *История* политических и правовых учений. Древний мир. — М.: Наука, 1985. — 350 с.
29. *История* политических и правовых учений. Средние века и Возрождение. — М.: Наука, 1986. — 350 с.
30. *Історія* філософії: від структуралізму до постмодернізму: підручник. – К.: Знання України, 2004. — 214 с.
31. *Казаков В. М.* Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні: монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2007. — 284 с.
32. *Консерватизм*: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. — К.: ВД "Простір"; Смолоскип, 2008. — 788 с.
33. *Кордун О. О.* Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні / О. О. Кордун, К. О. Ващенко, Р. М. Павленко. — К.: МАУП, 2002. — 248 с.
34. *Кремень В.* Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник / В. Кремень, В. Ільїн. — К.: Книга, 2005. — 528 с.

35. *Культура*. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. В. Губерский, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. — К.: Знання України, 2002. — 577 с.
36. *Леонова А. О.* Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук. — К.: ДПА України, 2007. — 390 с.
37. *Лібералізм*: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. — К.: Смолоскип, 2002. — 1126 с.
38. *Локк Д.* Два трактата о государственном правлении: сочинения: в 3 т. / Д. Локк; пер. с англ. — М.: Мысль, 1999. — Т. 3. — 516 с.
39. *Луман Н.* Общество как социальная система. — М.: Логос, 2004. — 232 с.
40. *Луман Н.* Эволюция. — М.: Логос, 2005. — 256 с.
41. *Макіавеллі Н.* Флорентійські хроніки. Державець / Н. Макіавеллі; [пер. з італ. А. Перепадя]. — К.: Основи, 1998. — 492 с.
42. *Модернізація* державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. — К.: НАДУ, 2013. — 120 с.
43. *Монтескье Ш.* О духе законов / Ш. Монтескье; [пер. с фр.]. — М.: Мысль, 1999. — 423 с.
44. *Надольний І.* Філософія: навч. посіб. / І. Надольний, В. Андрущенко, І. Бойченко, В. Розумний та ін.; за ред. І. Надольного. — 2-ге вид., випр. і допов. — К., 2001. — 584 с.
45. *Нестеренко В.* Вступ до філософії: онтологія людини: навч. посіб. для студ. вищ. учбових закл. / В. Нестеренко. — К.: Абрис, 1995. — 336 с.
46. *Органи* державної влади в Україні: структура, функції і тенденції розвитку: навч. посіб. — К.: Нічлава; Івано-Франківськ, 2003. — 288 с.
47. *Платон.* Держава / Платон; [пер. з давньогр. Д. Коваль]. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. — 356 с.
48. *Реформування* публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 жовтня 2014 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр.; [редкол.: М. М. Іжа та ін.]. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. — 455 с.
49. *Руссо Ж.-Ж.* Политические сочинения. Трактаты / Ж.-Ж. Руссо; [пер. с фр.]. — К.: Наук. думка, 2000. — 788 с.

50. *Святий Августин*. Сповідь / Святий Августин; [пер. Ю. Мушака]. — 3-тє вид. — К.: Основи, 1999. — 319 с.
51. *Себайн Джордж Г.* Історія політичної думки / Г. Себайн Джордж, Л. Торсон Томас; [пер. з англ.]. — К.: Основи, 1997. — 838 с.
52. *Сурмін Ю.* Методологія галузі науки "Державне управління": монографія / Ю. П.Сурмін. — К.: НАДУ, 2012. — 372 с.
53. *Філософський* словник соціальних термінів / ред. рада В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, В. Г. Кремень та ін. — 3-тє вид., доп. — К.; Х., Р.И.Ф., 2005.
54. *Цицерон Марк Тулій*. Про державу. Про закони. Про природу богів / Марк Тулій Цицерон; [пер. з латини В. Литвинова]. — К.: Основи, 1998. — 477 с.

Додаткова

55. *Азаркин Н. Н.* История политических учений / Н. Н. Азаркин, В. Н. Левченко, О. В. Мартышин. — М.: Юрист, 1994. — 132 с.
56. *Антология* мировой философии: в 4 т. — М.: Мысль, 1969. — Т. 1, Ч. 1. — 936 с.
57. *Баткин Л. Н.* Данте и его время: поэт и политика / Л. Н. Баткин. — М.: Наука, 1965. — 198 с.
58. *Білоус В.* Проблеми координації у державному управлінні України / В. Білоус // Вісник УАДУ. — 2000. — № 4. — С. 37–41.
59. *Брагина Л. М.* Гражданский гуманизм и античная этико-политическая мысль / Л. М. Брагина // Античное наследие в культуре Возрождения. — М.: Наука, 1984. — С. 20–27.
60. *Буржуазная* конституция на современном этапе: Основные тенденции. — М.: Наука, 1983. — 216 с.
61. *Буржуазное* общество в поисках стабильности. — М.: Наука, 1990. — 272 с.
62. *Вебер М.* Про деякі категорії соціології розуміння / М. Вебер // Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика: пер. з нім. О. Погорілого. — К.: Основи, 1998. — С. 104–156.
63. *Виндельбанд В.* Платон / В. Виндельбанд. — К.: Зовнішторгвидав України, 1993. — 176 с.
64. *Воронков А. А.* Методы анализа и оценки государственных программ в США / А. А. Воронков. — М.: Наука, 1986. — 190 с.
65. *Гусєв В. І.* Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст.: навч. посіб. / В. І. Гусєв. — К.: Либідь, 1994. — 256 с.
66. *Енциклопедичний* словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за заг.

ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
67. *Здіорук С. І.* Суспільно-релігійні відносини: виклики України XXI століття / С. І. Здіорук. — К.: Знання України, 2005. — 552 с.
68. *Контроль* за деятельностью государственной администрации во Франции. — М.: НЦПТК, 1994. — 88 с.
69. *Кремень В. Г.* Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: монографія / В. Г. Кремень, І. Ф. Бінько, С. І. Головащенко. — К.: МАУП, 1998. — 92 с.
70. *Лейпхарт А.* Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / А. Лейпхарт; [пер. с англ.]. — М.: Аспект-Пресс, 1997. — 287 с.
71. *Лейст О. Э.* Учение Бенедикта Спинозы о государстве и праве / О. Э. Лейст. — М.: Госюриздат, 1957. — 56 с.
72. *Мельников О.* Функціональний аналіз в органах державної влади / О. Мельников // Вісн. УАДУ. — 2001. — № 1. — С. 41–50.
73. *Нижник Н. Р.* Системний підхід в організації державного управління / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. — К.: УАДУ, 1998. — 160 с.
74. *Пал Л.* Аналіз державної політики / Л. Пал; [пер. з англ.]. — К.: Основи, 1999. — 188 с.
75. *Регіональне* управління: навч. посіб. / Л. М. Зайцева, С. М. Серьогін, Н. Й. Коніщева, В. Є. Зайцев, Т. О. Савостенко, І. Е. Польська, А. В. Чуйко, за наук. ред. Л. М. Зайцевої. — Д.: ДФ УАДУ, 2000. — 240 с.
76. *Ролз Д.* Політичний лібералізм / Д. Ролз; [пер. з англ. О. Мокровольський]. — К.: Основи, 2000. — 352 с.
77. *Світові* моделі державного управління: досвід для України / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка, П. І. Крайника, Х. М. Дейнеги. — К.: НАДУ, 2012. — 612 с.
78. *Смирин М. М.* О политической концепции Эразма Роттердамского / М. М. Смирин // Ежегодник германской истории. — М., 1972. — 440 с.
79. *Утченко С. Л.* Политические учения Древнего Рима III–I вв. до н. э. / С. Л. Утченко. — М.: Наука, 1977. — 256 с.
80. *Філософія* антикризового державного управління: теоретико-методологічний контекст: монографія / [В. Г. Воронкова та ін.]; за ред. В. Г. Воронкової; Запоріз. держ. інж. акад. — Запоріжжя: ЗДІА, 2014. — 289 с.

81. *Шаповал В. М.* Виконавча влада в розвинутих країнах (конституційно-правовий аспект): навч. посіб. / В. М. Шаповал. — К.: УАДУ, 1996. — 60 с.
82. *Энгельс Ф.* Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана / Ф. Энгельс; [пер. с нем.]. — М.: Политиздат, 1985. — 238 с.

Розділ III

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ НАВЧАННЯ (Ю. П. Сурмін, Н. В. Грабовенко)

1. Інструментальна стратегія навчання

Нова стратегія професійної підготовки, характерна для навчання радників-консультантів, будується на зміні методологічного патерну навчання, який охоплює методологію навчання, найбільш важливі підходи до розвитку розумової діяльності: системний, синергетичний, ситуаційний, креативний (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики основних підходів до розвитку розумової діяльності та їх роль у професійній підготовці радників-консультантів

Підходи до розвитку розумової діяльності	Характеристика	Роль у формуванні професійної діяльності
1	2	3
Нормативний	Обґрунтування норми, порівняння з нормою з метою виявлення відхилення	Формування нормативного мислення, яке виступає основою захисту державних інтересів
Системний	Виявлення системоутворюючих чинників і системних характеристик, насамперед структури і функцій	Формування системного мислення, розуміння явищ
Синергетичний	Виявлення точок біфуркації в умовах нелінійних, перехідних процесів і хаосу	Формування навичок пошуку невизначеностей в умовах організаційної невизначеності, антикризової діяльності

Закінчення табл. 1

1	2	3
Ситуаційний	Побудова опису ситуації і її подальший аналіз	Формування навичок аналізу ситуації з метою її пояснення та зміни
Креативний	Включення механізмів творчого вирішення проблеми	Формування навичок нетривіальних розв'язань проблеми

Методичний патерн характеризується конкретними методами та методиками навчання, найбільш поширеними серед яких виступають: класична трансляція, тренінг, аналіз ситуацій, ігрова імітація, комп'ютерне моделювання (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристики основних методів навчання та їх роль у професійній підготовці радників-консультантів

Методи навчання	Характеристика	Роль у формуванні професійної діяльності
Класична трансляція	Передача інформації за допомогою взаємодії суб'єкта навчання з об'єктом	Формування навичок накопичення, попередньої обробки і передачі інформації
Тренінг	Тренування вмінь і навичок	Формування ментальних і професійних умінь і навичок
Аналіз ситуацій	Аналіз кейса як текстового документа, який характеризує реальну ситуацію у професійній практиці	Формування професійних умінь і навичок, лідерства і здатності до командної роботи
Ігрова імітація	Подання типової ситуації у професійній діяльності у вигляді ділової або імітаційної гри	Формування вмінь і навичок професійної поведінки шляхом освоєння ролей гри
Комп'ютерне моделювання	Подання типової професійної ситуації у вигляді формалізованої комп'ютерної моделі	Формування вмінь і навичок комп'ютерної імітації та аналізу

Необхідно підкреслити, що при підготовці радників-консультантів спостерігається деяка упорядкованість цих методів. Розпочинається навчання з класичної трансляції знання в аспекті швидкого отримання системного знання, його закріплення при проведенні атестації, колоквіумів, підготовці рефератів. На другому етапі включається аналіз ситуацій з метою формування у студентів навичок формування, аналізу та розв'язання проблем. Потім використовуються ігрова імітація та комп'ютерне моделювання з метою забезпечення ефективності поведінки у типовій ситуації. Для засвоєння комплексу нормативних вимог до діяльності використовуються тренінги.

2. Інтерактивні методи навчання

Сучасні світові стандарти в галузі публічного управління передбачають підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему. Разом з класичними аспектами підготовки фахівців мають використовуватися нові, зокрема, інтерактивні технології навчання.

Інтерактивна модель навчання передбачає застосування технологічного підходу на принципах інтеракції: багатосторонньої комунікації, взаємодії і взаємонавчання студентів, кооперованої навчальної діяльності з відповідними змінами у ролі і функціях як здобувачів вищої освіти, так і викладачів.

Процес навчання потребує напруженої розумової роботи людини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного навчання в режимі діалогу.

Інтерактивне навчання передбачає співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Викладач під час інтерактивного навчання виступає як організатор процесу навчання, консультант, фа-

сілітатор, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головними у процесі навчання є зв’язки між студентами, їхня взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання; здобувачі вищої освіти беруть на себе відповідальність за результати навчання.

Накопичений на сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дають змогу студентам:

- здобувати знання;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати;
- навчитись слухати іншого, поважати альтернативну думку;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та переживати їх;
- вчитися будувати конструктивні стосунки у групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв’язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу;
- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- знаходити спільне розв’язання проблем;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Інтерактивні технології навчання, на думку О. Пометун, Л. Пироженко, можна поділити на чотири групи:

1. *Кооперативна (групова) навчальна діяльність* — це форма організації навчання студентів у малих групах (парне навчання), об’єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання. Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий

текст; взяти інтерв'ю, визначити ставлення (думку) партнера до певного питання, твердження і т. д.; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформувати підсумок теми тощо.

2. *Фронтальне навчання* передбачає одночасну спільну роботу всього колективу (академічної групи). Це і обговорення проблеми у загальному колі, і "Мікрофон" (надається можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, висловити свою думку чи позицію), і незакінчені речення, і "Мозковий штурм", і "Case-метод", і "Дерево рішень".

3. *Навчання у грі*: імітації, рольові ігри, драматизація. Учасникам надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Студенти самі обирають свою роль у грі; висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки студентам з метою прискорення проведення гри), ведучий (організатор обговорення).

4. *Навчання у дискусії* є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів. Дискусія сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї думки, поглиблює знання з певної проблеми. Така технологія є досить цікавою для підготовки фахівця з публічного управління. Вона містить такі методи: "Метод ПРЕС", "Обери позицію", "Зміни позицію", "Безперервна шкала думок", "Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу", "Дебати" тощо*.

Проте ефективному застосуванню інтерактивних методів всіма викладачами ВНЗ заважають певні труднощі. Насамперед, дослідження свідчать, що більшість викладачів не знають

---

* Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб./ Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. — К.: А.П.Н., 2002. — С. 42.

змісту самих методів, способів організації інтерактивної взаємодії студентів. Цей інструментарій залишається новим і слабко дослідженим у вітчизняній дидактиці вищої школи і недостатньо застосовуваним на практиці. Крім того, недостатньо проясненим є питання щодо того, яким чином відібрати потрібні для того чи іншого предмета інтерактивні методи і як "вписати" інтеракцію у традиційні для вищої школи форми заняття — лекції, семінари, практикуми.

Отже, вважаємо, що впровадження у навчальний процес підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з публічного управління інтерактивних технологій навчання є інноваційним, ефективним і таким, який відповідає вимогам сучасності.

3. Можливості методу case study

Застосування методу аналізу ситуацій при підготовці радників-консультантів ефективно тільки тоді, коли воно торкається внутрішнього світу того, якого навчають, системи його ціннісних орієнтацій, допомагає в кар'єрному просуванні, усвідомленні життєвих планів. Тут слабко діють зовнішні стимули. Слухача не можна змусити вчитися. При тиску на нього він швидко включає мотив зайнятості і ставить навчання на останній план, а найбільш високопоставлений і амбіційний слухач починає шукати обхідні шляхи, або управу на викладача. Він слабко реагує на оцінку, що зовсім не впливає на його кар'єру. Український студент — це не американський студент, який прагне збільшити свої конкурентні можливості. Український студент у процесах навчання гарний тільки тоді, коли він усвідомлює свої інтереси і можливості їхньої реалізації завдяки навчанню.

Використання методу Case study* припускає істотне збільшення часу на практичні заняття. При цьому скорочення лек-

---

* Технології розробки та використання кейсів розглядаються в монографії Ю. П. Сурміна "Кейс-стаді: архитектура і можливості. — К.: Навч.-метод. центр "Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні", 2012. — 336 с.

ційного матеріалу має супроводжуватися ущільненням викладу понятійного апарату, методології, основних концептуальних підходів, тенденцій і закономірностей, аналізу й оцінки передового досвіду і т. п. А збільшення часу на практичні заняття повинне відбуватися обґрунтовано, тільки при повному освоєнні навчального часу, що відводиться, кейсами.

Основною проблемою застосування тут Case study є неможливість побудови такого кейса, який ґрунтувався б на утриманні магістерської роботи. Тому аналіз ситуацій найкраще використовувати у вигляді моделювання процесу формування основних параметрів майбутньої магістерської роботи, визначення її назви, об'єкта, предмета, проблеми, цілей, завдань роботи, обґрунтування методів дослідження, структури і т. п.

У лекційному матеріалі слухачі отримали знання з цим складовим методології, виклад яких вимагає не так багато часу. Але якщо воно не підкріплюється практичним заняттям, роботою викладача з кожним студентом і залученням до цієї роботи оточуючих, то лекційні знання не засвоюються студентами, викладання втрачає всякий сенс. Тому кейс тут не розробляється, а формується деякий алгоритм, стрижень ситуаційного навчання. На перших етапах до студентів доводиться сенс підготовки магістерської роботи, яка повинна забезпечити його майбутні кар'єрні просування. Потім іде вибір напряму роботи.

Після цього кожен студент публічно, за допомогою своїх товаришів формує основні параметри магістерської роботи. Досвід проведення таких ситуаційних занять показує, що після другого-третього обговорення проходить страх учнів "втратити обличчя", різко збільшується активність обміну думками, наростає мислення за аналогією, починає повніше використовуватися лекційний матеріал. Найголовнішим у цьому є те, що студенти отримують особистісний і прагматичний результати від аналізу ситуацій. Магістерська робота перетворюється для них на істотну цінність, засіб кар'єри, міцніє позитивна мотивація щодо якості її підготовки, а після заняття у кожного складається досить чітке уявлення про неї.

Навчання за допомогою аналізу ситуацій — це складний процес. Більшість складних процесів не піддаються повній алгоритмізації. Тому представлена нижче схема описує лише ті операції, які представлені формально. Що стосується творчих дій, то їх алгоритмізовувати вельми скрутно.

Ознайомлення студентів з текстом кейса найчастіше робиться за кілька днів до його обговорення. Зазвичай час на підготовку визначається обсягом і складністю кейса. Якщо кейс невеликий і його обговорення здійснюється під час навчального процесу, то з ним студенти знайомляться на заняттях. Принципово важливим у цьому випадку є те, щоб теоретичний курс, на якому базується кейс був студентами прочитаний і опрацьований.

Організація обговорення передбачає формулювання перед студентами питань, акцентування їх уваги на обговоренні кейса, включення їх у дискусію. При цьому питання кейса зазвичай готують заздалегідь і пропонують студентам разом із самим кейсом. На початку заняття вони визначають зміст обговорення, знайомлять студентів з питаннями кейса.

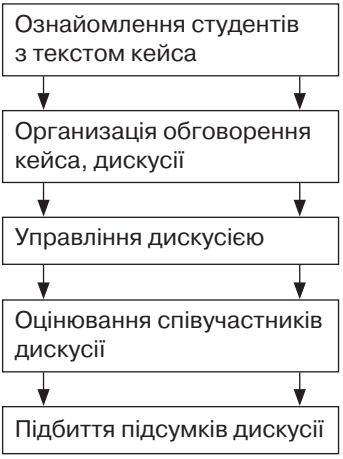

Рис. 1. **Технологія навчання за допомогою аналізу ситуацій (формальний аспект)**

Управління дискусією передбачає активізацію тих учасників, які не беруть участь в обговоренні і стримуванні надмірно активних, які концентрують увагу на себе. Крім цього особистісного аспекта управління можна виділити проблемний його аспект, який полягає у виділенні у процесі обговорення тих чи інших питань і концентрації на них уваги учасників дискусії. Важливий аспект управлінської діяльності викладача — це управління емоціями учасників. Головне тут полягає в підтримці емоційного тонусу обговорення і недопущення конфліктів.

Оцінювання учасників здійснюється двома способами. Перший спосіб передбачає підрахунок активних виявів учасників і їх фіксування на спеціальному бланку, а другий спосіб орієнтований на оцінку змісту виступів окремих учасників. Проблема оцінювання тут видається не сама по собі. Зазвичай викладач досить швидко використовує навички в оцінюванні учасників дискусії. Для цього потрібно чітко їх диференціювати, знати імена та прізвища. Справа тут в тім, що простір навчання тут виявляється заповненим настільки щільно, а діяльність викладача настільки насичена, що оцінювання може випадати з неї.

Підбиття підсумків дискусії передбачає аналіз її ходу і оцінювання учасників. Воно поєднує в собі два аспекти: по-перше, "розбір польотів", тобто аналіз активності учасників та їх творчого вкладу в процес обговорення. Представлена вище схема аналізу проблеми носить формальний характер, тобто вона відображає основні етапи технології навчання, не зачіпаючи змісту власне аналітичної діяльності. Тому виникає необхідність змістовного уявлення технології аналізу ситуацій, яке представлене на рис. 2.

Робота студента з кейсом розпадається на дві фази. Перша фаза являє собою позааудиторну роботу, мета якої полягає у підготовці до другої фази — аудиторного аналізу кейса. Починається робота зазвичай з уважного прочитання тексту і всіх доданих матеріалів. Далі починається власне аналіз. Початковий його етап передбачає виділення основного істотного змісту і несуттєвих його аспектів, які нерідко маскують основні

Рис. 2. **Технологія навчання за допомогою аналізу ситуацій (змістовний аспект)**

риси проблемної ситуації. Досить часто кейс являє собою за формою художньо-публіцистичний твір, який містить у собі всі атрибути свого жанру: діючого суб'єкта, часом конкретної людини з її внутрішнім світом, переживаннями, роздумами, мотивами. Крім того, в кейсах часто даються описи найближчого оточення і взаємин його героїв. Соціально-психологічний, емоційний і діяльний контексти кейса "напускають такого туману", що буває дуже важко вловити хоча б обриси проблеми. Досить часто в цьому "тумані" намічаються контури хибних, відволікаючих проблем. Тому успіх подальшої ро-

боти над кейсом залежить саме від успішного розсіювання напущеного автором туману.

Другий крок студента повинен бути спрямований на діагностику проблемної ситуації. Термін “діагностика” походить (від грец. “Difgnostikos”) означає “здатний розпізнавати”.

Зазвичай під діагностикою розуміється специфічний процес діяльності, пов’язаний з визначенням стану об’єкта з метою здійснення подальшого коригуючого впливу і зміни його стану або режиму роботи.

Робота студента над кейсом складається з самостійної домашньої роботи з підготовки до заняття і роботи в аудиторії. Зміст цих фаз діяльності студента представлено на наведеній нижче схемі (рис. 3).

Рис. 3. **Послідовність дій студента під час навчання**

При цьому вся робота студента з кейсом базується на двох принципах діяльності:

1) постійно готуватися і завжди приходити на заняття підготовленими;

2) завжди слухати, обдумувати дискусію і реагувати викладом своєї точки зору.

Перша фаза роботи охоплює підготовчу самостійну роботу поза аудиторією. Кейс в цьому випадку виступає для студента трохи нетиповим, але домашнім завданням, яке він повинен виконати. Тут в загальному випадку рекомендується така послідовність підготовчої домашньої роботи:

Розглянемо виховний потенціал цього методу з погляду формування особистісних якостей. Якщо спростити аналіз і вести його на основних напрямах розвитку особистості: професійному, розумовому, моральному і мотиваційно-вольовому, виділивши тут лише по три якості, то картина впливу кейс-методу на особистість буде мати такий вигляд (рис. 4):

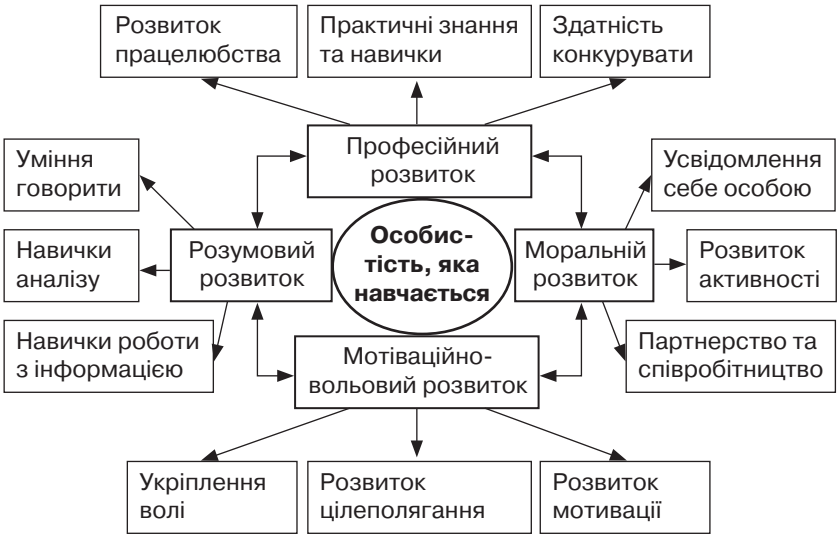

Рис. 4. **Вплив кейс-методу на особистісні якості тих, хто навчається**

Як бачимо зі схеми, найбільший ефект кейс-методу у професійному вихованні зв'язаний з розвитком працьовитості, практичних знань і навичок, а також здатності конкурувати у сфері професійної діяльності. Робота в підгрупах і "заробляння" оцінки у процесі групової дискусії змушують студентів постійно працювати й одночасно конкурувати один з одним у процесі аргументації і захисту своїх точок зору.

Таким чином, кейс-метод у професійному навчанні є не тільки засобом формування знань, вмінь та навочок студента. Він виступає ефективним методом професійного навчання.

Розділ IV

ПРОГРАМА ПРАКТИКИ
(Ю. П. Сурмін, Н. В. Грабовенко)

Пояснювальна записка

Професійна за фахом підготовки та переддипломна практики студентів-магістрів є невіддільною складовою професійної підготовки фахівців. Згідно з планом навчального процесу практика завершує процес засвоєння професійно орієнтованих дисциплін, який дає можливість повною мірою використати у професійній і викладацькій діяльності здобуті знання і сформовані навички.

Професійна за фахом підготовки та переддипломна практики магістрів передбачають також, що студенти в повному обсязі засвоїли матеріал курсів "Аналітична діяльність" та "Методологія та методи наукових досліджень", брали участь у семінарських заняттях, на яких відпрацьовували основні методичні прийоми роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами.

Мета, зміст і завдання практики

Документи практики. Основні документи професійної та переддипломної практики визначають зміст навчального процесу на різних етапах її проходження, основні вимоги до студентів-практикантів і вміщують форми контролю за їх виконанням.

Наказ про практику. Наказом про практику визначаються терміни й місце проходження практики; розподіл студентів-практикантів між кафедрами та викладачами; форми відповідного контролю і звітності. Протоколи відповідних рішень кафедри містять дані про розподіл студентів між керівниками-

методистами, оперативний контроль за проходженням практики, а також оцінки індивідуальних звітів практикантів.

Мета проходження практики:

- поглибити і закріпити здобуті теоретичні знання;
- сформувати навички і вміння щодо специфіки управлінсько-консультативної та аналітичної діяльності;
- практично підготуватися до самостійної роботи на посаді радника-консультанта в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- вивчити досвід і сформувати навички планування, організації та виконання аналітичних досліджень, а також здійснення інших видів управлінсько-консультативної діяльності;
- зібрати інформаційні довідкові матеріали для виконання дипломної роботи.

Завдання практики:

- поглиблення та закріплення здобутих студентами теоретичних знань, з метою всебічного використання їх у професійній діяльності;
- безпосереднє ознайомлення студентів-практикантів з формами та методами управлінського консультування, що використовуються в державних установах, які є базами практики;
- виховання у студентів творчого, самостійного підходу до управлінсько-консультативної та аналітичної діяльності, роботи з документами, проектами, формування потреби в саморозвитку, самовдосконаленні, самоорганізації;
- формування у практикантів професійних якостей державного службовця;
- розвинення у студентів критичності й вимогливості у ставленні до управлінсько-консультативної діяльності;
- розвинення у практикантів вмінь самостійного виконання аналітичної і науково-дослідної роботи;
- ознайомлення студентів з організаційною структурою бази проходження практики;

- вивчення студентами механізму і досвіду функціонування державних установ, установ органів місцевого самоврядування, соціальних та інформаційно-аналітичних служб;
- засвоєння і проектування практикантами інновацій у державному управлінні;
- формування у студентів навичок виконання аналітичних досліджень на конкретному робочому місці.

Організація і проходження практики

Згідно з організаційно-плануючою документацією і графіком навчального процесу професійна і переддипломна практика студентів-магістрів проводиться в одинадцятому семестрі.

Тривалість професійної практики за фахом підготовки — 3 тижні; переддипломної практики — 3 тижні.

Тривалість робочого дня студента-магістра, що проходить практику, встановлюється відповідно до тривалості робочого дня співробітників місцевих державних адміністрацій, установ, організацій, що відповідає трудовому законодавству.

Професійна та переддипломна практика може відбуватися на базі державно-адміністративних установ, політичних партій, суспільно-політичних та громадських організацій, науково-дослідних інститутів, центрів, засобів масової інформації, прес-центрів і прес-служб раймськдержадміністрацій. Загальне керування практикою студентів денної форми навчання здійснює керівник практики від факультету, який призначається завідуючим кафедрою і затверджується деканом, студентів заочної форми навчання — декан інституту. В обов'язки керівника практики входить підготовка наказу про практику, загальне керування нею і координація методичного керівництва з боку кафедри.

Керують практикою студентів від кафедри завідуючі кафедрами та їх заступники, які планують розподіл студентів-практикантів між керівниками практики, а також здійснюють систематичний контроль за проходженням практики.

Безпосередньо керує практикою кожного студента керівник, призначений кафедрою відповідно до педагогічного навантаження. В обов'язки керівника практики входять постійна допомога студенту-практиканту у виконанні завдань практики, їх оцінка і складання звіту про проходження практики.

До обов'язків керівника за місцем проходження практики входять присутність на пробних заняттях та інших заходах, які здійснює практикант, а також аналіз діяльності останнього. На основі аналізу утруднень і недоліків у практичній роботі практиканта керівник практики складає план індивідуальної роботи з ним і виконує відповідну корекційну роботу на консультаціях.

При призначенні керівника-методиста враховуються його наукові інтереси і спеціалізація студента-практиканта. Після закінчення практики цьому самому викладачеві, зазвичай, доручається керування дипломною роботою цього студента. Навчально-методичне керування і виконання програми практики забезпечує кафедра державного управління та самоврядування.

До керування науково-дослідною практикою залучаються кваліфіковані й досвідчені викладачі кафедри. Після закінчення професійної та переддипломної практики студент звітує на засіданні кафедри державного управління та самоврядування.

Обов'язки організаторів і учасників практики

Обов'язки методиста групи:

– перед початком практики контролює підготовленість баз практики, до прибуття практикантів вживає необхідних заходів для їх підготовки;

– забезпечує реалізацію організаційних заходів перед початком проходження студентами практики: інструктує студентів про порядок проходження практики; забезпечує студентів необхідними документами (направлення, програма, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації тощо);

– інформує студентів про систему і правила звітування з практики (підготовку письмового звіту, щоденника, плану-графіка, тексту звіту та інших вимог, що встановлюються кафедрою державного управління та самоврядування з урахуванням конкретного місця практики).

Обов'язки керівника практики від кафедри:

– у контакті з керівниками практики від установ і організацій забезпечує якісне проходження практики згідно з програмою;

– контролює забезпечення нормальних умов праці під час перебування студентів на практиці;

– за погодженням з керівником практики від установ і організацій контролює виконання практикантами правил внутрішнього трудового регламенту й відвідує бази практик;

– у складі комісії приймає заліки з практики.

Після закінчення виробничої практики декан інституту подає звіт на засіданні кафедри з аналізом позитивних і негативних аспектів її проходження та пропозиціями щодо вдосконалення.

Обов'язки студентів-практикантів:

– перед початком практики проконсультуватись у керівника від кафедри про суть, етапи, форми практики, час проходження та всі необхідні документи;

– своєчасно прибути в установу та організацію для проходження практики;

– у повному обсязі виконати всі завдання, передбачені програмою практики;

– своєчасно подати звіт з практики, який має містити аналіз практики й перспективи розвитку організації та окремих напрямів її діяльності.

Керування практикою студентів безпосередньо на базах практики доручається досвідченим фахівцям у галузі державного управління та самоврядування, в обов'язки яких входять:

– ознайомлення студентів з робочими місцями, необхідними заняттями і документами;

– методичне керування і консультації з планування, організації і виконання аналітичних досліджень, управлінських кон-

сультацій, підготовки аналітичних документів, розробки проектів тощо;

– організація спільно з керівниками практики від факультету зустрічей з керівниками державних установ (організації або підрозділів);

– формування у студентів практичних умінь і навичок у галузі управлінського консультування та аналітичної діяльності.

Практикант має щодня записувати у щоденник практики інформацію про роботу, яку виконує, і враження про її доцільність й ефективність.

Керівник практики від установи та організації оцінює щоденну роботу і затверджує підписом.

Після закінчення практики керівник від установи (організації) в короткій рецензії характеризує власні враження від професійної підготовки практиканта, його ставлення до виконуваної роботи, особисті якості (працездатність, відповідальність, компетентність) і вказує на помічені недоліки, що підлягають виправленню.

Програма практики

Основною метою професійної практики є відпрацювання студентами різноманітних методів, прийомів і технік управлінського консультування, підготовки аналітичних документів, звітів на підставі аналізу статистичної інформації та нормативно-правової документації, а також стажування за фахом.

Зміст професійної практики за напрямом підготовки

Практикант-магістр спостерігає за роботою досвідченого фахівця-державного службовця й аналізує її; працює з аналітичною документацією (програмами, проектами тощо), допомагає складати звіти, аналітичні записки, рекомендації тощо.

Після проходження професійної практики студент-практикант має:

- навчитися виокремлювати проблеми державного управління та самоврядування і визначати черговість їх вирішення;
- удосконалити комунікативні й аналітичні уміння майбутнього фахівця, його професійно значущі особистісні якості;
- оволодіти навичками проведення консультування, підготовки аналітичної документації в умовах конкретного робочого місця;
- ознайомитися із структурою та діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування за допомогою форм та методів вирішення поставлених перед ними завдань;
- спостерігати та аналізувати практичну діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування;
- набути практичних навичок правильного складання аналітичної документації;
- ознайомитися з організацією та веденням діловодства, складанням відомчих наказів та інструкцій з питань організації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування;
- адаптуватися до виконання обов'язків посадових осіб, розширити уявлення з професійної культури та етики державного службовця;

знати:

- основні завдання і методи організації управлінсько-консультативної та аналітичної діяльності в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- структуру установи, організації, в якій вони проходять практику;
- установчі документи установи, організації;
- форми та методи, за допомогою яких вирішуються поставлені перед ними завдання;
- організацію взаємодії державних установ з громадськими організаціями, бізнесовими структурами, політичними партіями, засобами масової інформації;

- номенклатуру справ, правила документообігу;
- організацію обліку та контролю вхідної і вихідної документації та кореспонденції, правила складання документів первинного обліку і статистичної звітності;
- функціональні обов'язки державних службовців;
- організацію контролю та обліку трудової дисципліни.

Під час практики студенти виконують також індивідуальні завдання з метою закріплення знань, отриманих у процесі вивчення теоретичних курсів, набуття умінь і навичок самостійного розв'язання наукових, організаційних, управлінських завдань. Індивідуальні завдання включаються у програму практики з метою ефективнішого оволодіння професійними уміннями і навичками.

Матеріали отримані студентами під час виконання індивідуальних завдань, можуть бути в подальшому використані для написання магістерських робіт.

Основною метою переддипломної практики є поглиблення та закріплення отриманих теоретичних знань; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній управлінській діяльності. Під час переддипломної практики поглиблюються та закріплюються теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану, добирається фактичний матеріал до магістерської роботи.

Визначена мета переддипломної практики реалізується через вирішення таких *завдань*:

- закріплення та поглиблення теоретичних знань, одержаних студентами у процесі навчання;
- уміння творчо застосовувати ці знання в державно-управлінській та муніципально-управлінській діяльності;
- здобуття практичних навичок, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях і аналітичних здібностях, для прийняття та успішного виконання рішень з управлінських та інших питань;
- вміння спостерігати та аналізувати стан соціальних та економічних процесів;

- формування загальноуправлінських навичок праці в державних органах влади;
- ознайомлення студентів з особливостями використання в управлінсько-консультативній діяльності науково-технічних засобів, комп'ютерної техніки.

Переддипломна практика проводиться шляхом призначення студентів-практикантів на відповідну посаду та безпосередньо їх участі в організації й здійсненні розгляду поточних питань, виконання посадових обов'язків, а також виконання конкретних завдань з урахуванням спеціалізації та обсягів обов'язків за посадою, яку вони обрали.

Зміст переддипломної практики

Студенти-практиканти під час переддипломної практики виконують такі основні завдання:

- вивчають за дорученням керівника переддипломної практики нормативні документи;
- беруть участь і самостійно здійснюють окремі консультаційні заходи за дорученням керівника переддипломної практики;
- разом із керівником переддипломної практики здійснюють заходи, передбачені посадовою інструкцією;
- з дозволу керівника переддипломної практики студенти-магістри можуть бути присутніми на нарадах і під час прийому фізичних осіб, брати участь в інших заходах, передбачених для штатних працівників підрозділу проходження переддипломної практики;
- вивчають нормативні документи та відомчі акти, якими визначається діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх організація і підпорядкування, функції та повноваження;
- беруть участь у вивченні і підготовці аналітичних звітів, рекомендацій, інших документів, консультацій посадових осіб;
- здійснюють календарне, щоденне планування передбачене штатною посадою;

- застосовують науково-технічні засоби для практичної роботи;
- за умов призначення студентів-практикантів на період переддипломної практики виконуючими обов'язки штатних працівників, виконують всі обов'язки та приймають рішення в межах повноважень за відповідною посадою, в інших випадках самостійну роботу з найважливіших справ не проводять, а дублюють всі дії, які виконують їх керівники.

Оформлення результатів практики

Після закінчення професійної та переддипломної практики студенти звітують щодо виконання програми практики та індивідуального завдання. Звітні документи складаються зі звіту про практику і щоденника практики. Керівники практики від установи (організації) аналізують звіт і щоденник студента-практиканта й записують висновки у відгуках.

Протягом тижня після закінчення практики студенти подають загальний звіт про проходження практики на засідання комісії кафедри державного управління та самоврядування.

Комісія складається з керівників практики від інституту або кафедри і баз практики, викладачів кафедри, керівників кафедри та інституту.

Студент подає на кафедру безпосередньо керівникові для перевірки індивідуальний звіт, де міститься:

- щоденник практики, де фіксуються всі форми щоденної роботи під час проходження практики;
- індивідуальний звіт про виконання програми практики;
- підписану та завірену керівником установи (організації), де відбувалася практика, характеристику студента-практиканта, складену за результатами його діяльності.

Загальний звіт керівника від кафедри затверджується на засіданні кафедри.

Контроль та вимоги до керівництва практикою передбачають ініціативу і самостійність практикантів та керівників у виконанні її основних завдань.

Звіт про практику складається з: титульної сторінки, змісту з назвами всіх розділів і підрозділів; вступу, основної частини, висновків (мають містити обґрунтовані рекомендації щодо поліпшення практичної роботи загалом), списку використаних джерел; додатків (якщо вони є).

Загалом, звіт повинен містити конкретну інформацію про проходження практики, викладену в послідовній, логічній формі, опис виконаних дій, список використаних та цитованих джерел інформації. Бажано включити в додаток ілюстративний матеріал (фото-, відеоматеріал, приклад розробленої програми, графіки, таблиці тощо).

Важливе значення у звіті має з'ясування утруднень, з якими студент стикається під час проходження практики, і визначення їх об'єктивних та суб'єктивних причин.

Звіт оформлюється на одній сторінці аркуша формату А4.

Список літературних джерел повинен містити не менше 20 джерел.

Звіт складається з 12–15 сторінок.

Звіт про проходження професійної за напрямом підготовки та переддипломної практики має містити такі відомості:

– строки проходження практики;

– назва установи, організації, органу державної влади або місцевого самоврядування, в яких студент проходив практику, їх коротка характеристика і специфіка діяльності;

– які умови були створені керівництвом установи, організації, органу державної влади або місцевого самоврядування для проходження студентом практики;

– зміст робіт, які були виконані студентом за період проходження практики та послідовність їх виконання;

– коротка характеристика розглянутих справ, складених документів, розв'язаних поточних питань, у розгляді яких студент-практикант брав участь;

– перелік літературних та нормативних джерел, що були використані під час проходження практики;

– види та характеристика доручень і завдань, які були виконані студентом-практикантом, та їх результати;

– спірні питання, які виникли у процесі проходження практики, як вони розглядалися та які рішення були прийняті;

– науково-технічні та спеціальні засоби, комп'ютерна техніка, які застосовувалися при виконанні консультативних та інших справ;

– теоретичні та практичні проблеми, які виникали у студента під час проходження практики;

– пропозиції щодо покращання організації діяльності установ, організацій, органу державної влади або місцевого самоврядування, де студент-магістр проходив практику;

– пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу, якості викладання навчальних дисциплін, підвищення професійної ефективності за напрямом підготовки та переддипломної практик.

Оцінка результатів практики. Диференційованій оцінці з боку керівника-методиста підлягають усі завдання, які виконує студент-практикант під час проходження практики. Кінцева узагальнена оцінка затверджується базовою кафедрою. Вона має враховувати рівень виконання завдань практики та зміст поданих документів.

Оформлений щоденник і звіт про практику студент має захистити перед комісією інституту. Студенти, робота яких визнана незадовільною, за рішенням ради інституту зобов'язані пройти практику повторно без відриву від занять.

Студент, який не виконав вимог практики і отримав негативний відгук про роботу або незадовільну оцінку під час захисту звіту, вважається таким, що не виконав навчальний план.

Оцінка про проходження практики заноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку студента. Відомість підписують керівники від інституту на підставі оцінок, виставлених у щоденник студенту керівниками практики від установи (організації).

Результати проходження практики аналізуються та затверджуються у загальному звіті, що подається на Раду інституту. Зразки оформлення документів для проходження практики наведено в додатках.

Критерії оцінювання:

“Відмінно” — якщо студент глибоко, у повному обсязі засвоїв увесь програмний матеріал; вичерпно та послідовно, грамотно й логічно його висловлює; у встановлений строк подав всі необхідні документи практики, що оформлені належним чином; володіє різноманітними навичками виконання практичних робіт; виявляє вміння самостійно узагальнювати та висловлювати матеріал, не допускаючи помилок.

“Добре” — якщо студент твердо знає програмний матеріал, грамотно і по суті висловлює його, не допускає важливих неточностей у відповіді на запитання; має незначні зауваження щодо оформлення документів практики, може правильно застосовувати теоретичні положення та оволодів необхідними навичками при виконанні практичних завдань.

“Задовільно” — якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих подробиць, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу та вагається при виконанні завдань, має зауваження від керівника практики, під час захисту практики надав документи практики не в повному обсязі.

“Незадовільно” — якщо студент не знає частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, з великими труднощами відповідає на питання, під час захисту практики не надав всі необхідні документи практики.

Навчально-методичний комплекс презентує новітню розробку для професійної підготовки радника-консультанта публічного управління, яка обґрунтовує нові концептуальні засади підготовки магістрів з публічного управління та адміністрування. Комплекс включає навчальні програми основних дисциплін і програми практики. Мета видання — розкрити зміст навчання, ознайомити із новими методами навчання, сучасними технологіями закріплення знань, вмінь та навичок магістрів.

Навчальне видання

БІДЗЮРА Іван Павлович
СУРМІН Юрій Петрович
ГРАБОВЕНКО Наталія Валеріївна

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
РАДНИК-КОНСУЛЬТАНТ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Навчально-методичний комплекс

Редактор *А. А. Тютюнник*
Коректор *Ю. А. Носанчук*
Комп'ютерне верстання *Н. В. Коваленко*
Художнє оформлення *О. О. Стеценко*

Підп. до друку 08.09.16. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 30,68. Обл.-вид. арк. 28,08. Наклад 1000 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

Видавець і виготовлювач
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.